

Hargitai Katalin

MÓDSZERTANI KÉZIKÖNYV A **Játék** TANKÖNYVEKHEZ

Bírálta: Gereben Ferencné

Szerkesztette: Szabó Ottilia

Felelős szerkesztő: Remeczné Komár Gabriella

Illusztrálta: Somorjai Éva

ISBN: 978-963-19-6659-6

© Hargitai Katalin, Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt., 2010

Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt.

www.ntk.hu

Vevőszolgálat: info@ntk.hu

Telefon: 06 80 200 788

A kiadásért felel: Jókai István vezérigazgató

Raktári szám: 83365

Műszaki igazgató: Babicsné Vasvári Etelka

Műszaki szerkesztő: Szabóné Szetey Ildikó

Grafikai szerkesztő: Róth Ágnes

Terjedelem: 21,45 (A/5) ív

Első kiadás, 2010

Nyomdai előkészítés: TiMac Bt.

Hargitai Katalin

MÓDSZERTANI

KÉZIKÖNYV

A **Játék**

TANKÖNYVEKHEZ

NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ, BUDAPEST

Előszó	9
1. fejezet. Az olvasó ember	11
1.1. Az írásbeliség kialakulásáról	11
1.2. Az olvasás szó jelentéstartománya	16
1.2.1. Szómagyarázat	16
1.2.2. Egyéni vélemények	16
1.3. Az olvasástanításról	17
2. fejezet. Az olvasástanítás alapelvei	19
2.1. Aprólékosan felépített fokozatosság	19
2.2. Hármasszociáció kiépítése	19
2.3. A Ranschburg-féle homogén gátlás kialakulásának megelőzése	20
2.4. A gondolkodási sajátosságok figyelembevétele	21
2.5. A foglalkozások támogató atmoszférája	22
2.6. Az absztrakt gondolkodásra való áttérés segítése	22
3. fejezet. A módszer elméleti megalapozói	23
3.1. Dr. Meixner Ildikó (1928–2000)	23
3.2. Dr. Ranschburg Pál (1870–1945)	24
3.3. Jerome Bruner (1915–)	25
4. fejezet. Nyelvi képességeket fejlesztő feladatok 1–4. osztályban	27
4.1. Beszédfejlesztés	27
4.1.1. A beszédhangok szintje	27
4.1.1.1. Magánhangzók képzésének megfigyeltetése	28
4.1.1.2. Mássalhangzók zöngésségének, zöngétlenségének megfigyeltetése	28
4.1.2. A szavak szintje	29
4.1.2.1. A szókincsfejlesztés lépéseinek leírása	30
4.1.2.2. Szókincsbővítés első osztályban	31
4.1.2.3. Szókincsbővítés második osztályban	32
4.1.2.4. Szókincsbővítés harmadik osztályban	34
4.1.2.5. Szókincsbővítés negyedik osztályban	36
4.1.3. A mondatok szintje	38
4.1.3.1. Mondatalkotás fejlesztése első osztályban	38
4.1.3.2. Mondatalkotás fejlesztése második osztályban	40
4.1.3.3. Mondatalkotás fejlesztése harmadik osztályban	43
4.1.3.4. Mondatalkotás fejlesztése negyedik osztályban	45

4.1.4.	A szöveg szintje	47
4.1.4.1.	Történetmesélés, szövegalkotás fejlesztése 1. osztályban.	47
4.1.4.2.	Történetmesélés, szövegalkotás fejlesztése 2–4. osztályban	49
4.2.	A tájékozódás fejlesztése	52
4.2.1.	A tájékozódás fejlesztése a térben	53
4.2.2.	A tájékozódás fejlesztése a saját testen	53
4.2.3.	A tájékozódás fejlesztése a síkban	54
4.3.	A ritmusérzék fejlesztése	58
4.3.1.	Rövid-hosszú hangok megkülönböztetése	58
4.3.2.	Szótagolás	59
5.	fejezet. Az olvasási készség kialakítása 1–4. osztályban	61
5.1.	Olvasástanítási módszer	61
5.2.	A globális elem szerepe	61
5.3.	Hívóképek	63
5.4.	A mesélés szerepe	63
5.4.1.	A mesélés szerepe a mássalhangzók tanításakor	63
5.4.2.	A mesélés szerepe az összeolvasás tanításakor	64
5.5.	A ráismerés	65
5.6.	A betűtanítás üteme	65
5.7.	A betűk mint az artikulációs bázis megjelenítői	66
5.7.1.	A betűk tanítása	67
5.7.2.	A betűk ismétlése, differenciálása	69
5.8.	Az összeolvasás	70
5.9.	Szavak olvasása	71
5.9.1.	Négybetűs szavak olvasása	72
5.9.2.	Hárombetűs szavak olvasása	72
5.9.3.	Szószedetek a tankönyvcsaládokban	73
5.9.4.	Szavak szótagolva olvasása	75
5.9.5.	A jelentéstársítás segítése, ellenőrzése	76
5.10.	Mondatolvasás	76
5.11.	Szövegolvasás	78
5.11.1.	A szövegolvasás kiépítésének első lépése	78
5.11.2.	Az olvasás mint tevékenység a szó jelentésének megfelelően	79
5.11.3.	A szövegolvasás tanításának szempontjai, szabályai	79
5.11.4.	A szöveg nehézsége	81
5.11.4.1.	Szövegben előforduló szavak 1–4. osztályig	81
5.11.4.2.	Szövegben található nyelvtani szerkezetek 1–4. osztályig	82
5.11.5.	Szöveghosszúság	83
5.11.5.1.	A „rövid” szöveg	83
5.11.5.2.	A „hosszú” szöveg olvasása	84
5.11.6.	A szöveg megjelenítése	85
5.11.7.	A szövegek illusztrációi 1–4. osztályig	85
5.12.	Versek olvasása	87
5.13.	Szintézisgyakorlatok	88
5.13.1.	Gyakorlatok 1. osztályban	88
5.13.2.	Gyakorlatok 2. osztályban	89
5.13.3.	Gyakorlatok 3. osztályban	91
5.13.4.	Gyakorlatok 4. osztályban	94

6. fejezet. Írástanítás 1. osztályban	95
6.1. Az írás előkészítése	96
6.1.1. A gyakorlás szempontjai	97
6.2. Írott betűk tanítása	98
6.2.1. Az írott betűk differenciálása	100
6.3. Betűkapcsolatok, szótagok írása	100
6.4. Szavak írása	101
6.4.1. Jelzős szerkezetek írása	102
6.5. Mondatok írása	102
6.6. Összefüggő mondatok írása	102
7. fejezet. Írásbeli nyelvhasználat, helyesíráskészség fejlesztése 1–4. osztályban	103
7.1. Írás-, helyesíráskészség kialakítása, fejlesztése 1. osztályban	103
7.2. Írás-, helyesíráskészség kialakítása, fejlesztése 2. osztályban	114
7.3. Írás-, helyesíráskészség kialakítása, fejlesztése 3–4. osztályban	120
8. fejezet. Ellenőrzés, felmérés	131
8.1. Mérőlapok 1. osztályban	132
8.1.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok	133
8.1.2. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok	135
8.2. Mérőlapok 2. osztályban	136
8.2.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok	137
8.2.2. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok	138
8.3. Mérőlapok 3. osztályban	140
8.3.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok	140
8.3.2. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok	142
8.4. Mérőlapok 4. osztályban	144
8.4.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok	144
8.4.1. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok	146
9. fejezet. Óravázlatok az 1. osztály tananyagához	149
9.1. A tanítási hetek javasolt anyagai	149
9.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.	150
9.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.	152
9.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.	154
9.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.	156
9.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.	157
9.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.	158
9.1.7. Tanítási hét/nap: 34/162.	158
9.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.	159
9.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.	159
9.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.	160
10. fejezet. Óravázlatok a 2. osztály tananyagához	161
10.1. A tanítási hetek javasolt anyagai	161
10.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.	162
10.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.	163
10.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.	164
10.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.	165

10.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.	166
10.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.	167
10.1.7. Tanítási hét/nap: 34/162.	168
10.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.	169
10.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.	170
10.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.	171
11. fejezet. Óravázlatok a 3. osztály tananyagához	172
11.1. A tanítási hetek javasolt anyagai	173
11.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.	174
11.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.	175
11.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.	176
11.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.	178
11.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.	180
11.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.	181
11.1.7. Tanítási hét/nap: 34/162.	183
11.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.	184
11.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.	185
11.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.	186
12. fejezet. Óravázlatok a 4. osztály tananyagához	187
12.1. A tanítási hetek javasolt anyagai	188
12.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.	189
12.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.	190
12.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.	191
12.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.	193
12.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.	195
12.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.	197
12.1.7. Tanítási hét/nap: 34/162.	198
12.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.	199
12.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.	201
12.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.	202
13. fejezet. Az olvasójátékról	203
13.1. Az olvasójáték-fajták szabályainak rövid leírása	204
Függelék	207
1. A Játékház és a Játékvár tankönyvcsaládok felirat nélküli képanyaga	207
1.1. A Játékház olvasókönyvének képanyaga	207
1.2. A Játékház tankönyvcsalád többi kötetének képanyaga	212
1.3. A Játékvár tankönyvcsalád felirat nélküli képanyaga	226
2. A magyar beszédhangok	229
3. Mesék	233
3.1. Zöld Péter	233
3.2. A róka meg a farkas a lakodalomban	235
Felhasznált irodalom	237
Kislexikon	239

Az egyéni fejlődésbe ágyazott tanulási képességek a gyermekkor időszakában jelentős változáson mennek keresztül. A családi nevelés, a szűkebb és tágabb környezeti hatások mellett a jellegükben sokféle információtartalommal rendelkező és az egyéni képességek alakulását befolyásoló programok és tantervek a tudás közvetítésének és transzferálásának széleskörű megvalósítását biztosíthatják, hogy később magasabb életkorban a sikeres társadalmi beilleszkedés alapját teremtsék meg. A pedagógiának, úgy a többségi (normál) pedagógia, mint a gyógypedagógia területén meg kell találni azokat a hatékony módszereket, amelyek a tipikusan és atipikusan fejlődő gyermekek (sajátos) nevelési igényeit egyaránt kielégítik.

Ismeretes, hogy a tanulás sikeressége, ill. sikertelensége nem kizárólag az intellektuális összeteljesítmény, az általános értelmesség kérdése. A pedagógia régóta kutatja, hogy melyek azok a tényezők, melyek azok a képességek, egyéni adottságok és tudástartalmak, amelyek az egyén számára leginkább meghatározóak a sikeres tanulás, az ismeretek hasznosítása szempontjából.

Ennek a megközelítésnek a bázisán fogalmazódott meg az elmélet és gyakorlat, amelyet napjainkban a **kompetencia** fogalma, azaz az ismeretek, képességek, attitűdök együttes hatása jelent.

Oktatási, fejlesztési szempontból pedig ebben elsődlegesen meghatározó és kulcsfontosságú az anyanyelvi kompetencia.

A Játék tankönyvekkel dolgozó pedagógusok olyan módszertani kézikönyvet tartanak a kezükben, amely változatos feladatrendszereken keresztül nyitja meg a kisiskolás gyermek számára a beszélt és írott nyelv gazdag tárházát, fejleszti szóbeli és szövegalkotási képességét, segít felébreszteni olvasási kedvét, hozzájárul olvasóvá neveléséhez.

Gereben Ferencné PhD
gyógypedagógus–pszichológus

Ebben a fejezetben az olvasás kialakulásával, az írásbeliség létrejöttével foglalkozunk. Az olvasástudást hosszú érési, tanulási, fejlődési folyamat után sajátíthatjuk el. Igaz ez az írásbeliséget alkalmazó népek jelrendszerének kialakulására, de igaz az egyes emberre is. Itt az olvasás szó mellé automatikusan társítjuk az írást. Természetesen a jel létrehozásának képessége a jel megfejtésének ismeretével együtt szerepel, vagyis az olvasás az írással, és fordítva. A használt szavak is kifejezik ezt a szimbiózist: az *olvasás* kialakulásával, vagyis az *írásbeliség* létrejöttével foglalkozunk.

1.1. Az írásbeliség kialakulásáról

Az olvasás, írás lehetősége több ezer éve adott az emberiség egy részének. Egyes régészeti leletek az írásbeliségnek még korábbi keletkezését sejtetik. Egészen biztosan régi tudásról, ismeretről van szó. Kialakulásával kapcsolatban napjainkban is nagyon sok kérdés foglalkoztatja a tudósokat, kutatókat és az érdeklődők sokaságát. Hogyan keletkezett? Mik voltak a főbb állomások? Melyik jelrendszer volt előbb? Melyik épült a másikkra? A Föld mely részéről került át másik területre a tudás? Párhuzamos „kitalálásról” vagy „átvétélről” van-e szó? stb. Legalább ennyire érdekes lenne kideríteni, miért nem alakult ki az írásbeliség minden nyelven. A világon körülbelül ötezerféle nyelv van. Ezek közül nem egész háromszáznak van különböző szintű írásbelisége. Az eltérő szintek kategóriái a következők. 1. Csak a beszélt nyelv írott változata létezik. 2. A népköltészet írott formája is megtalálható. 3. Szépirodalom is létezik. 4. Egyszerű tudományos nyelvezet is van. 5. Van egyszerűbb írott nyelvi tömegtájékoztatás is. 6. Magas kodifikáltságú, sztenderdnyelvvvel rendelkezik.¹

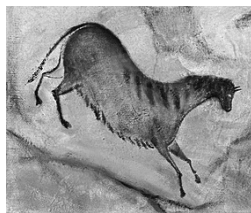

Az írásbeliség kialakulásának első lépése valószínűleg a képek alkotása lehetett. Több olyan lelet maradt fenn, ahol az információk átadására képeket használtak. Ez ma is élő és működő rendszer azoknál a közösségeknél, ahol nem alakult ki az írásbeliség. Az írásbeliséggel rendelkező társadalmak is őrzik a képekkel való információátadást például a közlekedési tábláknál, utasítást, tiltást, figyelmeztetést közlő ikonoknál.

¹ H. Haarmann alapján. (Haarman, Herald: *Multilingualismus* [2]. Elemente einer Sprachökologie. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1980.); Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 166–167. old.

Indián sziklarajz
Új-Mexikóból

Az Altamira-barlang
festménye

Közlekedési tábla

Ruha kezelési
útmutatója

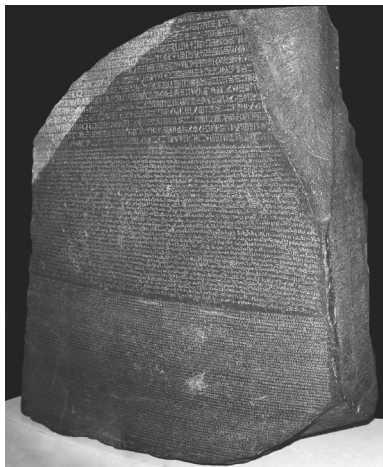
A barlangrajzok megfejtése, „olvasása” nem igényelte a gondolatközlő által beszélt nyelv ismeretét, és az üzenet dekódolása is sokféle lehetett. Ha az alkotóhoz hasonló életvilágban szocializálódott kortársak találkoztak ezekkel, minden bizonnyal a gondolat lényegét akkor is megértették, ha másképp hangzott a „felolvasásnál”. Mivel a régészeknek, a pár ezer évvel később élőknél mások a tapasztalatai, az alkotóktól nagyon különböző életvilágokba tartoznak, az „olvasás”, a „megfejtés” gyakran nem több pusztán találgatásnál.

Hieroglifa

Némely közösségekben képirás jellegű írást használtak, és ezekkel a jelekkel egy bonyolult rendszert hoztak létre. Ilyen például az egyiptomi hieroglif írás.

A jelek kezdetben a létező tárgyak valóságú megjelenítései voltak. Ezeket az „olvasó” könnyen felismerhette. Ha olyan szót akartak jelölni, amely nehezen vagy egyáltalán nem volt lerajzolható, ezt a jelet pusztán a hang jelölésére használták. Mivel ez az olvasótól is szempontváltást követelt meg, értelmező jelekkel segítették a megfejtést. A kutatók szerint a jelek száma ezer körüli volt, és körülbelül ötszáz jel fordult elő gyakran. Huszonnégy jelük egy-egy mássalhangzó jelölésére is szolgált. Ez a jelrendszer alkalmatlan volt arra, hogy a közösség minden tagja által elsajátítható legyen. A társadalomban az írástudók szűk rétege alakult ki. Ezt a réteget azok alkották, akiknek egyéni adottságai lehetővé tették a bonyolult jelrendszer megtanulását. Olyan rugalmas volt a gondolkodásuk és olyan fejlett volt a nyelvi szintjük, hogy képesek voltak például a szempontváltásokra, szorgalmasak és kitaróak voltak. Egyiptomban írnokiskolák működtek az írástudók, a hivatalnokok képzésére.

A rosette-i kő

A fennmaradt jelek megfejtését a rosette-i kő tette lehetővé, amelyen egy szöveg háromféle írással található: hieroglif, démotikus és görög. A megfejtés *Jean-François Champollion*nak sikerült több évi munka után 1822-ben.

A képirásból alakult ki az ékírás Mezopotámiában. A tárgyak, emberek, állatok egyszerű rajzai láthatók

az agyagtablácskákon. Ezeket a rajzokat matematikai jelek és számok követik. A szavak hangjait ugyanúgy jelölték, mint az egyiptomiak. Az ékírásban egy jellel több hangot, szótagot is jelöltek. Tehát létezett a *szó*, a *szótag*, a *hang* (magánhangzó, mássalhangzó) jelölésére alkalmas jelek halmaza. A szóhatárokat is jelölték, és alkalmaztak értelmező jeleket is.

A babiloniak szótagoló ékírása olyan jelrendszer volt, melynek elsajátítása nem igényelt rendkívüli képességeket. Hogy miért nem ismerte a társadalom minden tagja, arra sok kutató keresi a magyarázatot. A főnóciaiak a mássalhangzókat jelölték absztrakt jelekkel. Kréta szigetén talált agyagtablákon háromféle jelrendszer alkotóelemei láthatók: a minószi hieroglifáknak nevezett írás képjeleket használt, a lineáris *A* a képek egyszerűsített változatát, a lineáris *B* pedig egyszerű vonaljeleket alkalmazott. A lineáris *B* írást *Michael Ventris* és *John Chadwick* fejtette meg. Eredményeiket 1954-ben tették közzé. Eszerint ez az írás 88 szótagjelet használ, és a megtalált leleteken görög nyelven írt szövegek olvashatók. A lineáris *A*-t, valamint a minószi hieroglifákat ez idáig nem fejtették meg.

A latin írás a kutatók egy része szerint a görögre épült, a betűk formája a rómaiaknak köszönhető. Itt egyértelműen beszédhangokat jelölnek a vizuális jelek. Ezek a formák sokat változtak, míg kialakultak a latin ábécé széles körben elterjedt karakterei.

A székely magyar rovás keletkezésével, elterjedésével kapcsolatban szintén nagyon sok a bizonytalanság. Amit tudunk róla:

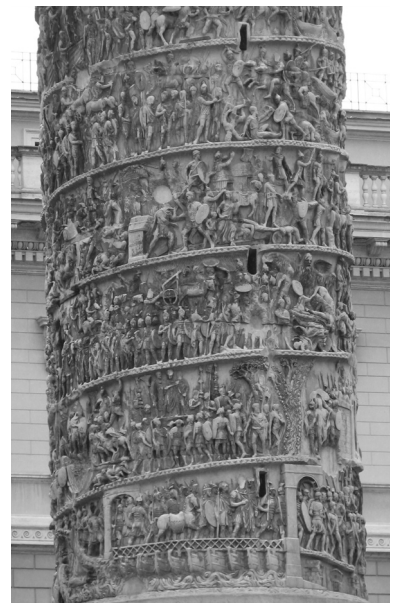
- több ezer éve létezik;
- a jelrendszer a magyar nyelv beszédhangjainak jelölésére jött létre (nem használ szótag-, szójeleket);
- számos lelet bizonyítja a nyelvi közösségen belüli általános használatát, ismeretét;
- jobbról balra írtak;
- a rovásbetűk összeróhatóak;

Tatárlakai agyagtablák

Sumér ékírás

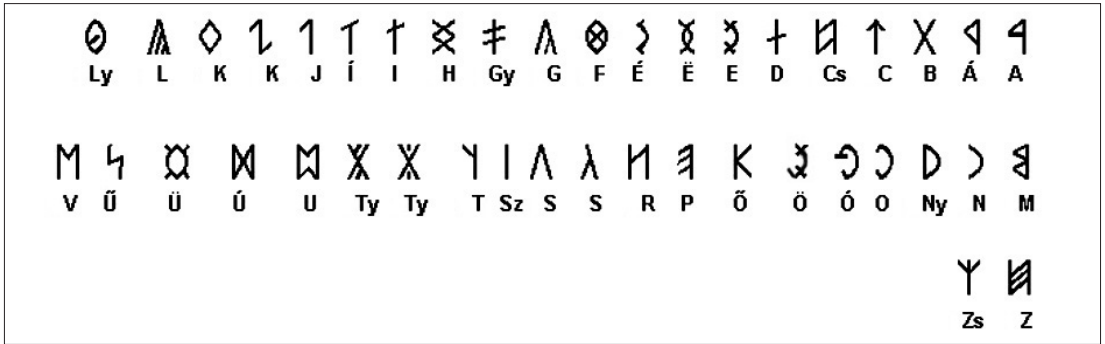

A Forum Romanum Traianus oszlopa (a feliratokkal)

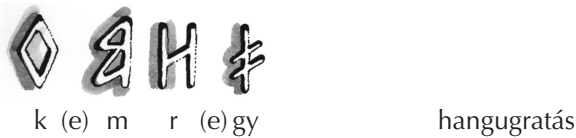
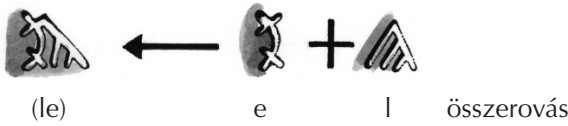

Phaisztoszi korong

- hangugratás fordul elő (magánhangzók kihagyása; az e mint a leggyakoribb hang általában ki is marad);
- az egységes hangrendű szavaknál csak az első magánhangzót írták, a többi könnyen ki tudták találni.

A székely magyar rovás betűi

1. ábra. Összerovás, hangugratás, magánhangzó kihagyása

A kínai írás teljes jelkészlete állítólag 44 ezer elemből áll. Az újságolvasáshoz, az egyszerű ügyintézéshez körülbelül háromezer jelet kell ismerni. Irodalmi művek olvasásához legalább négyezret.

Hszu Sen, az i. sz. 1. században élt szótárkészítő szerint:

- a jelek 4 százaléka piktogramma (konkrét tárgyat ábrázol, neve: hsziang-hszing-zi, „a képek formájának jele”);
- 1 százaléka ideogramma (elvont fogalmat jábrázol, neve: zsi-si-zi, „a mutató feladatának jele”);
- 13 százaléka összetett jel (neve: huj-ji-zi, „a megértés jele”);
- 82 százaléka fonogramma, olyan jel, melynek egyik összetevője a jelentésre utal, a másik a hangzásra, neve: hszing-seng-zi, „forma és hang jele”.

E „jelbőség” a beszélt nyelv sajátosságaival magyarázható. A kínai nyelv egy szótagú szavakból áll, és nem ismeri a ragozást. Mivel csak ezekkel a szótagokkal a szóalkotás

lehetősége véges, egy-egy szó gyakran több jelentésű. A beszélt nyelvben a hangsúlyozás, a kiejtés teszi egyértelművé, hogy éppen melyik jelentésében használják a szót. Az írott nyelvben pedig különálló jelrésszel közlik a kiejtést, így a szó jelentését is. Tehát egy adott szótag – mely szójel is – fonogrammaként annyi kétjegyű jellé válik, ahány jelentése van.

Hosszan folytathatnánk a sort, egyéb példát is említhetnénk. Érdekes lenne valószínűleg az azték, az arab, a japán írással, a germán rúnákkal és a még közel háromszáz nyelv írásbeliségének kialakulásával foglalkozni. Az azonban az említett példák alapján is megállapítható, hogy a konkrét ábrázolástól az absztrakt jelek irányába tett lépések végén alakultak ki a különböző jelrendszerek. A tárgyak, a fogalmak megjelenítésétől eltávolodva nyelvi jeleket, szavakat, szótagokat, hangokat kezdtek el jelölni. A legtöbb írásrendszer alfabetikus, vagyis betűk, betűcsoportok jelölik az egyes beszédhangokat.

„Ókori őseink legfejlettebb írásrendszere is akkor alakult ki, amikor a többes hangzók szimbólumaitól eljutottak a hang alapú jelöléshez. A gyermekeknek ezt az utat kell megtalálniuk, ma már persze az írást használó közösség segítségével.”²

Az olvasás során a valaki által a jelek segítségével megjelenített, láthatóvá vagy tapinthatóvá tett gondolatot a jelek „megfejtésével” megismerjük, vagyis a valamikor megszületett gondolatot újrateremtjük.

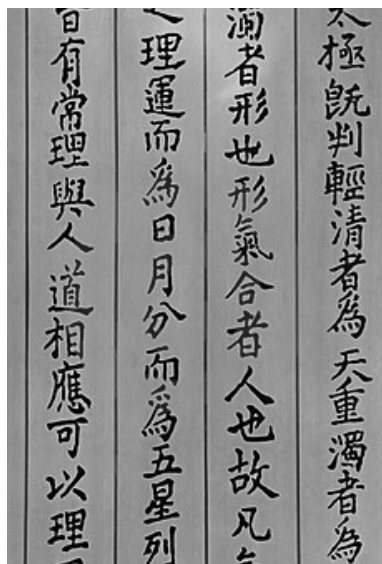
Az írásban rögzített ismeret, tudás a gondolkodás, emlékezés nagyon fontos segéd-eszköze, megkönnyíti az emberek életét. Használhatósága azonnal egyértelmű mindenki számára. Az ismeret, tudás, tapasztalat ilyen szintű átadása-megszerzése már a kezdetekben is életképesebbé tette, tehette a jelrendszert alkalmazó közösségeket. Először, azonnal megtapasztalt előnyei a következők lehetnek.

Független az időtől. A szóbeli közléshez adott pillanatban találkozni kell. Itt az emberi életnél sokkal hosszabb idő utáni „találkozás” is lehetséges.

Független a személytől. Nem kell személyesen ismernem azt az egyént, akinél van az információ.

Független az interakciótól. Nem kell kapcsolatba kerülnöm és „jóban” lennem valakivel ahhoz, hogy az ő tudása segítsen rajtam is.

Független a környezettől. Nem kell ahhoz a térhez kapcsolódnom, ott jelen lenni, ahol a tudás megszületett. Ez természetesen azokban az esetekben igaz, ahol a megjelenített gondolatot el lehetett vinni a keletkezési helyétől. Például agyag-, illetve fatáblákra, korongokra, papirusztekercsekre, állatbőrökre stb. írt jeleknél.

Kínai írásjelek

Böleynbőrre írt Téli krónika

² Csépe Valéria: *Az olvasó agy*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006

1.2. Az olvasás szó jelentéstartománya

Kötetünkben az alább részletezett jelentéssel, fogalmi, érzelmi, értelmi, értékrendi felfogásban használjuk az olvas (ír) szavakat, köznyelvi és szakszói minőségükben is.

1.2.1. Szómagyarázat

Az olvas ige szómagyarázata a következő.

- Jeleket, szöveget néz és megért.
- (Írott, nyomtatott szöveget) tekintetével sorról sorra, illetve szócsopotról szócsopotrara haladva néz, és ily módon (a betűk és írásjelek ismeretében, egymásutánjukból) megért.
- A leírt szavak jelentésének, a szöveg értelmének felfogása.
- Gyakran szokásból foglalkozik írásművekkel, foglalkozásszerűen, illetve tanulmány vagy szórakozás, élvezet okán.
- Más egyezményes jeleket szemével átfutva felismer, jelentésüket felfogja.
Az olvasás szó jelentése: az olvas igével kifejezett cselekvés.³

1.2.2. Egyéni vélemények

Tudósaink, költőink, íróink is gyakran megfogalmazták az olvasással kapcsolatos gondolataikat. Például: „A könyvek azért vannak, hogy megtartsák magukban a tudást, mialatt mi a fejünket valami jobbra használjuk.” (*Szent-Györgyi Albert*)

„Az ember a könyvtárban egy nagy tőke jelenlétében érzi magát, amely kiszámíthatatlan kamatokat osztogat nesztelenül.” (*Johann Wolfgang von Goethe*)

„Az összes emberi tudás legnagyobb része mindig csak papíron, könyvekben, az emberiség e papírosemlékezetében létezik.” (*Arthur Schopenhauer*)

„A bölcsesség legnagyobb mestere az élet; azonban gyakran felkeresd a rég elhúnytakat is, kik tanulások, vizsgálatok s tapasztalások által gyűjtött kincseket a maradék számára könyveikbe letették. De jusson eszedbe: a könyvek száma végtelen, a te éveid pedig végesek; s óráidat s napjaidat oly sok egyéb foglalatosság kívánja magának. Mint üres beszédű társalkodót: úgy kerülöd a tartalmatlan könyvet. Sőt, ne könnyen végy kezédbe olyan művet, mely a zseni lángjegyét homlokán nem hordja.” (*Kölcsey Ferenc*)

„Sokat olvastam. De az olvasással is úgy van az ember, tudod... csak akkor kapsz a könyvektől valamit, ha tudsz is adni olvasmányaidnak valamit. Úgy értem, ha olyan lelket viszel feléjük, amely az olvasás párharcában hajlandó sebeket kapni és adni, hajlandó vitatkozni, meggyőzni és meggyőződni, s aztán gazdagodva attól, amit tanult a könyvből, életben vagy munkában építeni abból valamit...” (*Márai Sándor*)

„Az olyan ember, aki nem olvas könyveket, semmivel sem különb annál, mint aki nem tudja elolvasni őket.” (*Mark Twain*)

³ A magyar nyelv értelmező szótára V. köt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980. 384. old.

Összefoglalva, az olvasóvá vált ember:

- nézi a vizuális jeleket (tapintja, hallja a jeleket);
- meg tudja fejteni őket, akusztikus ingert kapcsol hozzájuk;
- jelentést köt hozzájuk (megérti őket);
- mindez olyan kevés energiát igényel tőle (automatikus műveletsor), hogy csak a mélyebb értelmezésre, a beépítésre kell figyelnie;
- mivel automatikus, sikeres, eredményes cselekvés, szereti is művelni;
- megtapasztalta (folyamatosan tapasztalja) a cselekvés hasznosságát.

1.3. Az olvasástanításról

Az írásbeliséggel rendelkező közösségek közül nagyon sok kialakított olyan oktatási rendszert, ahol elsajátítandó, tanítandó kötelező ismeretnek írja elő az olvasást. Az egyéntől pedig elvárja, hogy a meghatározott tanulási idő végére birtokolja és eredményesen, hatékonyan működtesse az olvasási képességet.

Az eredményes olvasástanítási módszerek főbb jellemzői: *figyelembe veszik a gyermek életkori sajátosságait, az értelmi, nyelvi stb. fejlődési ütemét, az adott anyanyelv rendszerét, sajátosságait, és világosan elkülönített a módszeren belül a tanítás (kiepítés, rögzítés, automatizálás) folyamata a már megtanított ismeretek használatától.*

A tömegessé váló olvasás létrehozott olvasástanítási módszereket, eljárásokat. A bölcs és szerencsésebb közösségek megtalálták és megőrizték a sikeres, eredményes módszereket. A kevésbé szerencsés társadalmak, ha meg is találták ezeket, időről időre szakítottak velük. Általában vagy az oktatás irányítói által képviselt, kiszolgált uralkodó eszmék, diktatúrák elvárásai miatt, vagy bizonyos egyének, kisebb közösségek szakmai ambíciói, útkeresési, modernizálási törekvései miatt. Az igazán „peches” társadalmakban ez a két indok időnként egybeesett, s ott generációk nőttek fel minden hozzáértő számára nyilvánvalóan alkalmatlan „olvasástanítási módszereken”. Ebben a kézikönyvben nem elemezzük, nem értékeljük, nem hasonlítjuk össze, nem minősítjük a hazánkban engedélyezett, érvényben lévő nagy számú olvasástanítási „módszert”, eljárást. A Játék sorozat tankönyvcsaládjai-ban alkalmazott, a továbbiakban bemutatandó módszer megismerése után érdemes ezt az összehasonlítást, elemzést egyénileg elvégezni. Erre biztatunk mindenkit.

A XXI. században Magyarországon és számos más országban is minden egyén életében meghatározó szerepe lett/van az olvasástudásnak:

- az olvasás képességére épül a későbbi tanulás;
- az olvasás lett az információszerezés elsődleges eszköze;
- ismerőjének új kommunikációs rendszert jelent;
- lehetőséget teremt ahhoz, hogy vágyainkat, céljainkat elérjük, esélyünk legyen megteremtteni az egyéb képességeink szerinti életvitelt;
- az oktatási rendszerben, a munkaerőpiacon lényegesen befolyásolja sikerességünket;
- az élet minden területén megnő számunkra a kooperáció lehetősége;
- hozzájutunk a csak az olvasás segítségével elérhető kulturális értékekhez;
- garantált az egyéni haladási, befogadási, tanulási ütemünk.

Mindez azt is jelenti, ha az egyén nincs eredményesen, hatékonyan működtethető olvasástudás birtokában, ezeken a területeken egészen biztosan hátrányba kerül.

Az olvasáselsajátítás esetleges kudarcának, sikertelenségének számos oka lehet. Az egyik az alkalmazott módszer, program. „Érvelni persze mindig lehet azzal, hogy mindegyik programmal meg lehet tanulni olvasni. Valóban így van. A kérdés azonban az, hogy melyik támogatja az alakuló rutinokat, melyik ország fektet hangsúlyt a 9–10 éveseknél még mindig kialakulatlan olvasási rutinok értő alkalmazásának a fejlesztésére. Melyik iskolarendszer az, amelyik nem hagyja abba a fejlesztést a dekódolás elfogadható szintjének elérése után. A kutatási adatok, felmérések azt jelzik, hogy valami nincs rendben, és ez nem csak egy programhoz köthető. A pszichológia és az idegtudomány eredményei szerint komoly következményekkel járhat a szótagolás eltörlése, a hangos olvasás alábecsülése és általában a hangoztatás kiiktatása vagy késői bevezetése.”⁴

Az okok között szerepelhet a gyermek fejletlensége is.

„Általános pedagógiai tapasztalatok szerint az olvasás eredményes megtanulásának előfeltétele, hogy a gyermek – ha csak rövid időre is – már irányítani tudja a figyelmét: alkalmas legyen legalább 5–10 percnyi kitartó munkára. Legyen képes az analízis-szintézis műveletének végrehajtására is mind az optikai, mind az akusztikus, mind pedig beszédmozgásos területen. Továbbá tudjon annyira absztrahálni, hogy felfogja az írott szöveg jelmivoltát, és a betűket, illetve szóképeket ne csak a képzetek terén sajátítsa el, hanem az elvont jelek szintjén is. Elengedhetetlenül szükséges végül, hogy beszédre kiejtés, nyelvtani helyesség és tartalom szempontjából megfelelően fejlett legyen.”⁵

A sikertelenség okaként megjelenhet a gyermeket nevelő család hatása is. Ha a családi szocializáció során a gyermek azt tapasztalja, hogy számára nincs értéke az iskolában tanultaknak, akkor sem a pedagógus, sem az általa alkalmazott módszer nem lehet eredményes.

A kudarc lehetséges okai között megjelenhet az iskolai életvilág korlátozott hatása. „A kommunikatív életvilágok elméletének alkalmazása rámutat azokra a problémákra, amelyek abból következnek, hogy az iskolák döntő többségének nincs sem lehetősége, sem megfelelő tudása arra, hogy az iskolahasználók és az iskola szoros együttműködésével kialakítsa az iskolai életvilág belső kohézióját.”⁶

Nem soroljuk tovább a sikertelen olvasáselsajátítási folyamat okait, de biztatunk mindenkit, mélyedjen el ebben a témakörben, egyénileg keresse az okokat és a megoldásokat. Számos szakirodalom, tanulmány nyújt ehhez segítséget.

A továbbiakban bemutatandó olvasástánítási módszer nem új. A kész, kidolgozott programot több mint negyven éve használják a segítő pedagógiák. Egyes alapelvei, módszertani lépései közel száz éve ismertek. A pedagógia mellett egyéb társtudományok (pszichológia, neveléstan, fejlődéslélektan, nyelvészet stb.) alkalmazzák ezeket.

A módszert a Játék tankönyvcsaládok segítségével ismertetjük meg. Így könnyebb láttatni a módszertani lépéseket, az elmélet azonnal kézzelfogható valósággá, gyakorlattá válik.

⁴ Csépe Valéria: Id. mű, 33. old.

⁵ Meixner Ildikó–Jusztiné Kéri Hedvig: *Az olvasástánítás pszichológiai alapjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967

⁶ Szilágyiné Szemkeő Judit: *Életvilágok találkozása és ütközése az óvodákban, iskolákban. Fejlesztő Pedagógia*, 18. évf. 6. sz.

Az olvasástanítás alapelvei

Az alkalmazott olvasástanítási módszer alapelvei mindenkire érvényes, általános tanulási törvényszerűségekre épülnek, és minden tanulási helyzetre igazak. Kidolgozójuk *Meixner Ildikó*. Ő fogalmazta meg a módszer elméleti alapját jelentő alapelveket, melyeket az alábbiakban részletesen ismertetünk. Segítséget adott neki *dr. Ranschburg Pál* munkássága, az általa megfogalmazott törvényszerűség. A Játékvár, a Játékváros, a Játékvilág tankönyvcsaládok készítésekor *Jerome Bruner* elgondolásainak bizonyos részeire, valamint tananyag-szisztematizálási javaslataira építettünk.

2.1. Aprólékosan felépített fokozatosság

Az aprólékosan felépített fokozatosságot apró lépcsőfokok elvének is nevezzük. A tanítási helyzetek egy részében a pedagógus ad valamilyen információt, ismeretet, új adatot, megmutat egy még nem látott dolgot stb., majd azt várja, hogy a tanulók már meglévő tudásuk felhasználásával, valamint képességeik mozgósításával ezt az új ismeretet megértsék és befogadják. A pedagógus által lényegesnek és szükségesnek tartott következő állomáson elhangzik egy újabb ismeret, melynél szintén elvárja a megértést, a befogadást. Akkor sikeres ez az ütemezés és elvárássorozat, ha a tanulók meglévő tudása, valamint képességei olyan szintűek, melyeket a pedagógus feltételez s amire építette a haladás lépéseit. Eredménytelen a folyamat, ha a gyermeknek nincsenek meg azok az ismeretei, melyekre az új információt építenie kellene, és/vagy a megértéshez, befogadáshoz szükséges képességek szintje alacsonyabb, mint amit a pedagógus feltételez. Ebben az esetben a tananyag szisztematizálása nem megfelelő, a tanítás/tanulás eredménytelen, a tanár és a diák között nem működik az ismeretátadás, -átvétel, nem alakul ki interakció. Ilyenkor a pedagógusnak a tanítás folyamatába kell építeni azokat a segédlépéseket, és meg kell adnia azokat a közbeeső információkat is, melyek lehetővé teszik a gyermek számára a tanulást.

2.2. Hármasszociáció kiépítése

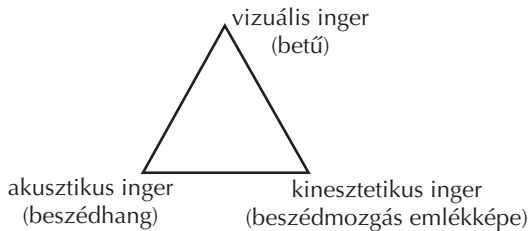
Egy betű megtanításakor a vizuális kép mellé kapcsoljuk a hozzá tartozó hangot (akusztikus ingert), és megfigyeltetjük, tudatosítjuk a gyermekben a hang kiejtéséhez szükséges beszédmozgást. A gyermek anyanyelvének artikulációs bázisába tartozó beszédhangok

kivitelezéséhez vezető beszédmozgás már évek óta ott van a gyermek tapasztalatai között. Ez az információ (is) tárolódik minden ember központi idegrendszerében a propriocepció révén. Betűtanításkor a három inger – vizuális, akusztikus, kinesztetikus – között hozunk létre asszociatív kapcsolatot.

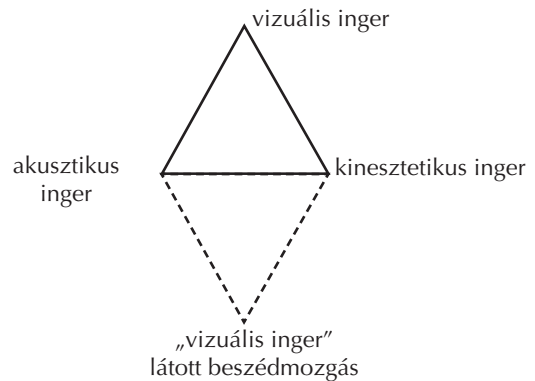
A biztos betűfelismerés alapja e hármasság létrejötte. Vagyis akkor tud a gyermek egy betűt elolvasni, ha bármelyik elem hatására tudatában automatikusan felidéződik a másik kettő. Például, ha lát egy **s** betűt, tudja, milyen hang tartozik hozzá, és tudja, hogyan kell létrehozni azt a beszédhangot. A Meixner Ildikó kidolgozta olvasástanítási eljárásban minden betű megtanulásakor megfigyeltetjük a hang kiejtéséhez szükséges beszédmozgást, természetesen betartva a fokozatosság elvét és figyelembe véve a gyermekek képességeit, életkori sajátosságait (lásd 2. ábra).

A betűtanulás kezdeti szakában segíti a gyerekeket a látott beszédmozgásos kép, a pedagógus artikulációs mozgása az adott betűhöz tartozó hang kapcsán. Ebben a fázisban „négyes” asszociáció jön létre. A látott beszédmozgásos információ rövid ideig fontos, amint kialakul a hármasság asszociáció – vagyis a biztos betűfelismerés –, a gyerekeknek nincs rá szükségük (lásd 3. ábra).

2. ábra. Hármasság asszociáció

3. ábra. Négyes asszociáció

2.3. A Ranschburg-féle homogén gátlás kialakulásának megelőzése

Az ember észlelése és emlékezése során bekövetkező tévedések bizonyos szabályszerűségeket követnek. Ranschburg Pál⁷ ezt a következetes, mindenkinél jellemző működést bizonyította kísérleteivel, majd írta le tanulmányaiban és mondta el előadásain.

⁷ Például: Ranschburg Pál: *Pszichológiai tanulmányok I-II*. Budapest, 1914

A tanulás folyamatában azokat a megtanulnivalókat könnyebb elsajátítani, amelyek között nincs hasonlóság, azonosság, elemisméltődés. Sikeres, gyorsabb az elsajátítás,

- *ha nincs fogalmi hasonlóság*. Például: könnyebb egy foglalkozáson a cipő és a kolbász szót (fogalmat) kiépíteni, mint a cipőt és a szandált vagy a kolbászt és a virslit együtt;
- *ha nincs hangzásbeli hasonlóság*. Például: eredményesebb a tanulás, ha egy foglalkozáson a véső és a bója (szó, fogalom) kerül sorra, mintha a véső–fésű, illetve a bója–gólya párokkal próbálkoznánk;
- *ha nincs elemisméltődés*. Ranschburg Pál kísérletében a különböző számsorok megtanulásakor, ha a résztvevőknek olyan hatjegyű számsort kellett megjegyezni, amiben mindegyik számjegy más volt, akkor lényegbeli hibák nélkül meg tudták oldani a feladatot; ha a hatjegyű számsor 4–5. vagy 3–5. helyén azonos számjegy állt, az elkövetett hibák aránya 50 százalék lett.

„A homogén gátlás azt jelenti, hogy az azonos, illetve hasonló elemek gátolják a tanulás folyamatát. Röviden összefoglalva: nehezebben tanulhatók meg, könnyebben téveszthetők össze, és könnyebben felejthetők el.”⁸

Ranschburg Pál ezt a törvényszerűséget így fogalmazta meg: „Feltéve, hogy nagyobb számú tudattartalomnak egyidejű tudatban tartásáról van szó, úgy heterogén tartalmakra nagyobb az emlékezet terjedelme, erősebb a biztonsága, rövidebb a reprodukciós idő, mint a homogén, vagyis részben azonos tartalmakra.”⁹

2.4. A gondolkodási sajátosságok figyelembevétele

A tanulók egy részének gondolkodására a rigiditás a jellemző. Az ilyen gyermek nem vagy nehezen képes egyik feladattípusról a másikra váltani. Számára gond az olyan új szempont, esemény, amelyre nem volt kellő ideje „felkészülni”. Bizonytalanságot, kellemetlen érzést, tiltakozást vált ki belőle szinte minden váratlan esemény. A begyakorolt feladatfajtákat gyorsan, tökéletesen megoldja, de meglévő tudását új feladatban, más megfogalmazással nem tudja eredményesen alkalmazni. Nehézséget okozhat a szöveges matematikai feladatoknál az információk sorrendjének felcserélése. A felszín kiszámítása tökéletesen megy, de nem tud mit kezdeni azzal a feladattal, hogy számolja ki, mennyi tapéta kell egy szoba kitapétázásához, ha a szoba méretei a következők stb.

A tanításnál ezért a következőket mutassuk be.

- A tananyag megtanulásakor változatos, sokféle, rövid ideig tartó feladattal gyakoroltassunk, hogy a sokoldalú felhasználási lehetőség is kapcsolódjon az elsajátított tudáshoz.
- Amint rögzült az új információ, továbblépünk, és más, bonyolultabb egységben, összefüggérendszerben gyakoroltatjuk, „használtatjuk” a megszerzett képességeket. Például amint megtanult a gyermek néhány betűt, azonnal továbblépünk, és szótagokat hozunk létre az izolált betűkből. Tehát bonyolultabb, összetettebb egységben „gyakoroltatjuk” tovább a betűfelismerést (lásd 4. fejezet).

⁸ Meixner Ildikó: *A dyslexia prevenció, reedukáció módszere*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest, 1995. 30. old.

⁹ Ranschburg Pál: Id. mű.

- Mivel a rigid gondolkodású gyermeknél azonnal bevéődik a saját hibája, úgy kell a gyakorlóanyagot összeállítani, hogy elkerüljük a hibázás eshetőségét. Nem adhatjuk önálló feladatnak azokat a tananyagrészeket, melyek még nem rögzültek. Egy-egy feladat előtt minden lehetséges segítséget, információt meg kell adnunk, így felhívjuk a gyerek figyelmét, mire összpontosítson, hol legyen óvatos stb. Ez az óvatosság, az előzetesen nyújtott, maximális segítség sem jelenti azonban azt, hogy a tanuló soha nem fog hibázni. Így is lesz rosszul leírt, elolvasott szó, csak lényegesen kevesebb.
- Ha előfordul hiba, azonnali javítással tudjuk csökkenteni a bevéődés mértékét. A rosszul elolvasott szavaknál tehát azonnal megállunk és javítatjuk a hibát, kiolvasatjuk jól. A rosszul leírt szavaknál azonnal radírozzuk, radíroztatjuk a hibásakat, és odaíratjuk, odaírjuk jól. „A tanuló előtt csak jó szöveg maradhat.”¹⁰
Ennek megfelelően tanulóink minden osztályfokon, a tanítási folyamat alatt grafit-ceruzával írnak, így radírozással lehetőséget teremtünk azonnali javításra.

2.5. A foglalkozások támogató atmoszférája

A tanításra az elfogadó, segítő, követelményeket támasztó atmoszféra a megfelelő. A tanítás légköre olyan legyen, amiben minden résztvevő jól érzi magát. *„A szorongás oldásához olyan elfogadó magatartás vezet, amely nemcsak elfogad, de követel is. Nem büntetjük a hibákat, de lendületes, változatos óravezetéssel azért munkát kívánunk meg. Az elfogadás éppen abban is áll, hogy a követelményszint pont megfeleljen a gyermek által elérhetőnek.”*¹¹

„A debilizáló szorongást, ami kognitív beszűkülést, koncentrációs zavart okoz azonban oldani kell, mert a teljesítmény csökkenésével jár, súlyosan befolyásolja a mindennapi életvitelt, és kedvezőtlen a hatása az életminőségre, a teljesítményre, a szociális kapcsolatokra és az aktivitásra.”¹²

A gyermek szorongását növelheti a pedagógus szubjektív értékelése, a piros pont, a fekete pont és hasonlók. Mivel személytől, hangulattól, szituációtól függ ez az „értékelési rendszer”, nemcsak az elfogadó, segítő légkör kialakulását akadályozza, hanem csökkenti a gyerek önbizalmát is, ezért nem használjuk.

2.6. Az absztrakt gondolkodásra való áttérés segítése

A kisiskolások életkori sajátosságainak megfelelően megfogható, rendezhető, a manipulálást lehetővé tevő taneszközök használatát javasolja a módszer kidolgozója. A kézbe vehető színes betű-, szótag-, szólapocskák stb. segítik az elvont dolgok megértését, az absztrakt tananyag elsajátítását. A sikeresen megoldott feladatok a gyermek önértékelését erősítik, a feladatok megoldása során a „rendetlen” halmazból rendet alkotnak, miközben például a szótagokból szavakat hoznak létre. Meixner Ildikó szükség esetén nagyobb gyerekek tanításánál is javasolja az ilyen taneszközök használatát.

¹⁰ Meixner Ildikó: Id. mű.

¹¹ Meixner Ildikó: Id. mű, 33. old.

¹² Dr. Szádóczky Erika: Szorongásoldás a háziorvosi gyakorlatban. *Hippocrates*, VI. évf. 1. sz.

A módszer elméleti megalapozói

3.1. Dr. Meixner Ildikó (1928–2000)

Gyógypedagógus, logopédus, pszichológus, kandidátus

A tankönyvcsaládjainkban követett olvasástanítási módszer kidolgozója az 1950-es évek végén kezdett el a tanulási zavarokkal, ezen belül elsősorban a diszlexiával foglalkozni. A kiscsoportos foglalkozás keretében végzett pedagógiai munkához szükséges diagnosztizálás lehetőségét, a kezelési, fejlesztési terveket, tananyagot, feladatlapokat, szemléltető- és fejlesztőeszközöket maga dolgozta ki és állította elő. Az eredményesen használható eszközökből lettek később a tankönyvek, többek között a Játékház tankönyvcsalád. Alkotótevékenysége két részből állt: a gyakorló pedagógus eredményes munkája mellett végezte egy tudós kutatói és elméleti alapokat kidolgozó tennivalóit is. A több mint negyvenévnyi munka három, részletesen kidolgozott módszert, valamint a beszéd, az olvasás és az írás területén használható számtalan diagnosztizálóeszközt, -eljárást és sok-sok módszertani javaslatot eredményezett.

„Az olvasás-írás tudása jobban befolyásolja az iskolai pályafutást, mint az intelligencia. Összehasonlítottak két, azonos intelligenciaszintű csoportot, melyek közül az egyikben a gyermekek jól haladtak, a másokban nem, a jól haladók jobbak voltak az olvasásban; ha pedig a középiskolában gyenge intelligenciájú gyermekek mégis megtudták állni a helyüket, akkor azok jó olvasók voltak.”¹³

Meixner Ildikó kidolgozott módszerei:

- diszlexiaprevenció módszere,
- diszlexiaredukáció módszere,
- megkésett beszédfejlődésű gyerekek terápiája.

Vizsgálati, diagnosztizáló eszközök, eljárások: olvasásvizsgálati lapok, szókinccsvizsgálati eszközök, a beszédvizsgálati eljárásai javaslata és eszközei, az írásvizsgálat anyaga, eljárásai, értékelési javaslata.

Néhány, Meixner Ildikó által írt tankönyv, segédanyag, tanulmány, szakkönyv:

Meixner Ildikó–dr. Weiss Mária: *Tanulási zavarok – dyslexia*. UCB Kiskönyvtár, Budapest, 1996

Bevezető a dyslexiás tankönyvekhez. Budapest, 1995

¹³ Meixner Ildikó–dr. Weiss Mária: *Tanulási zavarok – dyslexia*. UCB Kiskönyvtár, Budapest, 1996. 38. old.

- Játékház.* Képes olvasókönyv – ötkötetes tankönyvcsalád. Tankönyvkiadó, Budapest 1993
- A dyslexia prevenció és reedukáció módszere.* Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest, 1993
- Az olvasás-írás zavarok gyógyítása.* A magyar olvasástanítás története. (Szerk.: Adamikné Jászó Anna.) Tankönyvkiadó, Budapest, 1990
- Meixner Ildikó–Rupp Mária: III. osztályosok olvasási hibáinak mennyiségi és minőségi elemzése. Akadémiai előadás. Budapest, 1985
- Tanítási tervezetek dyslexiás órákhoz.* A logopédiai munka módszertani kérdései. (Szerk.: Gereben Ferencné Várbíró Katalin) Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest, 1982
- Olvasástanítás-tanulás dyslexia prevenciók módszerrel.* OPI, Budapest, 1978., 1979,
- Én is tudok olvasni.* Olvasó- és feladatlapok dyslexiás gyermekek számára. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978
- Az olvasás fogalma.* A sikeres olvasástanulás feltételei. Szemelvények a dyslexia köréből. (Szerk.: V. Kovács Emőke.) Tankönyvkiadó, Budapest, 1977
- A dyslexia és a pöszesség kapcsolatáról.* Szemelvények a dyslexia köréből. (Szerk.: V. Kovács Emőke.) Tankönyvkiadó, Budapest, 1977
- Dyslexiás gyermekek kezelésében használható szemléltetőeszközök és játékok.* Szemelvények a dyslexia köréből. (Szerk.: V. Kovács Emőke.) Tankönyvkiadó, Budapest, 1977
- Útmutató a dyslexiás olvasó feladatlapokhoz.* Szemelvények a dyslexia köréből. (Szerk.: V. Kovács Emőke.) Tankönyvkiadó, Budapest, 1977
- Beszédhiba és nyelvi fejlődés kapcsolata az általános iskolában.* Budapesti Nevelő, Budapest, 1971. 168–174. old.
- Legasthenieprobleme in Ungarn,* Der Sprachheilpädagoge 2. Jahrg. 2. Heft Ss. Bécs, 1970. 49–54. old.
- Meixner Ildikó–Jusztiné Kéri Hedvig: *Az olvasástanulás pszichológiai alapjai.* Akadémia Kiadó, Budapest, 1967
- A kapcsolás problémájának egy megoldási módja a gyógypedagógiai határesetek olvasás-írásstanításában II. országos gyógypedagógiai kongresszus, Budapest, 1963

3.2. Dr. Ranschburg Pál (1870–1945)

Elme- és ideggyógyász, pszichológus

Számos mérőeljárást és -készüléket dolgozott ki a szellemi működés vizsgálatára, például: mnemométer, hordozható mikrosztat, tökéletesített stopperóra, craniokcephalograph. Jelentősek az asszociációval és az emlékezettel kapcsolatos vizsgálatai. A gyermekkorai olvasás-, írás-, számolászavarokról közölt adatai és következtetései új felfogást tükröznek. A homogén gátlás jelenségének leírásával (1902, 1914, 1923) fontos alaptörvényt alkotott. Erre a törvényszerűsége azóta is Ranschburg-jelenségként (Ranschburgsches Phaenomen) utalnak a szakirodalomban.

Néhány, a dr. Ranschburg Pál által írt szakirodalmi mű:

Az elménkre egyidejűleg beható homogén és heterogén ingerek hatásáról, tekintettel az illúziók keletkezésére. Orvosi Hetilap, 1902. 37. sz., 592–594. old., 38. sz., 610–611. old.

Felfogásbeli tévedéseink törvényszerűsége. Magyar Filozófiai Társaság Közleménye, 1902. 2–3. sz., 46–62. old.

A gyermeki elme és működése. Budapest, 1905

A szellemi működések kór- és gyógytana. Budapest 1905

Pszichológiai tanulmányok I–II. Budapest, 1914

Die Leseschwäche (Legasthenie) und Rechenschwäche (Arithmasthenie) der Schulkinder im Lichte des Experiments. Berlin, 1916

Az emberi elme I–II. Budapest, 1923

Die Lese- und Schreibstörungen des Kinderalters. Ihre Psychologie, Physiologie, Pathologie, heilpädagogische und medizinische Therapie. Halle, 1928

Az agykérgi siketnémaság és a siketnémák hallásos beszédfejlesztése. Orvosi Újság, 1937. 2. sz. 25–29. old.

Az emberi tévedések törvényszerűségei. Budapest, 1937

3.3. Jerome Bruner (1915–)

Amerikai pszichológus és pedagógus, a kognitív pszichológia jelentős alakja

Az 1950-es évektől a gondolkodás, a fogalomalkotás folyamatát tanulmányozta. Meggyőződése szerint a fejlődés legalább annyira függ a külső megerősítéstől, mint az ember képességétől. Külső megerősítő szerepe a családnak, a kultúrának, a környezetnek, a nevelésnek van. Bruner értelmezése szerint a kultúra formálja az elmét, a kultúra segítségével alkothatjuk meg saját világunkat, a kultúra teszi lehetővé, hogy magunkról, képességeinkről fogalmat alkothassunk. Az egyén mentális működésének megértéséhez elengedhetetlen a kulturális környezetének vizsgálata. Bruner állítása szerint csak akkor lehetséges beszéd, képzelet, tanulás, emlékezet, ha valaki egy kultúra részese, ugyanis kulturális kódokkal fejezzük ki magunkat.

Az értelmi fejlődés Bruner szerint nem fokozatos, hanem lépcsőzetes növekedés. A fejlődési fokok sorrendje véleménye szerint kötött. Az általa leírt állomások a következők.

1. Ingadozó, egyirányú figyelemre képes a gyermek. Tudja, miként kell cselekedni (enaktív szakasz).
2. Képes leképezni a világot belső szemléleti képeken keresztül (5–7 éves kor; ikonikus leképezési mód).
3. A nyelv a gondolkodás eszköze. A gyermek fogalmi rendszerekkel, hierarchikus felépítésű, szimbolikus reprezentációval dolgozik (serdülőkor eleje).

Az oktatási módszereket vizsgálva megállapította, hogy a gyerek nehezen használja absztrakt verbalításra épülő reprezentációt, amikor még a megismerés alacsonyabb szintjén tart. Elgondolása szerint a tananyagot spirálisan célszerű elrendezni.

Bruner elgondolásainak egyes elemeit követtük a Játékvár, a Játékváros, a Játékvilág tankönyvcsaládjaink felépítésében, a tananyag szisztematizálásában.

„Önhittség volna az emberi működés biológiai korlátait félresöpörni. Megvetni azt, hogy a kultúrának mekkora hatalma van az ember elméjének alakításában, és feladni abbéli erőfeszítéseinket, hogy ezt a hatalmat emberi szabályozás alá vonjuk pedig nem más, mint morális öngyilkosság.”¹⁴

Néhány Jerome Bruner-mű:

Az oktatás folyamata. Tankönyvkiadó, 1968

Új utak az oktatás elméletéhez. Gondolat Kiadó, Budapest, 1974

Az oktatás kultúrája. Gondolat Kiadó, Budapest, 2004

Valóságos elmék, lehetséges világok. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2005

¹⁴ Jerome Bruner: *Az oktatás kultúrája.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2004. 166. old.

Nyelvi képességeket fejlesztő feladatok 1–4. osztályban

Az olvasási készség sok, már meglévő képességre épül. E területek megfelelő szintje kell munkánk sikerességéhez. A számos részképesség közül a beszéd, a tájékozódás és a ritmus különösen lényegesen befolyásolja az olvasástanulás folyamatát. E három terület fejlesztése elengedhetetlen. Tankönyvcsaládjaink tartalmazzák a fejlesztés feladattípusait, a feladattípusokat és az átlagos haladási ütem szerinti feladatmennyiséget. Természetesen a pedagógusnak további gyakorlási lehetőséget kell adnia azoknak a gyerekeknek, akik erre rászorulnak. Ha pedig nincs szükség ezekre a feladatokra, nyugodtan kihagyhatja. A fejlesztőfeladatok – különböző mértékben és időráfordítással – minden osztályfokon, egész tanévben napirenden vannak. Az alkalmazott módszerben nem különül el a fejlesztés és az olvasás-írás tanításának ideje, vagyis az első tanévben sincs külön fejlesztő, felzárkóztató, előkészítő időszak. Az alkotó pontosan tudta: ha egy képesség hat-hét év alatt nem jut el az átlagos szintre, a lemaradást nem lehet „behozni”, a hiányokat nem lehet pótolni pár hét alatt.

4.1. Beszédfejlesztés

A nyelvi fejlettség megfelelő szintje kell ahhoz, hogy a gyermekek sikeresen elsajátítsák anyanyelvük írásbeliségét. Gondolunk itt az átlagos és folyamatosan bővülő szókincs-állományra, az anyanyelv szabályrendszerének (mondatalkotás) használatára a beszélt nyelvben, a tiszta artikulációra – amely az anyanyelv beszédhangjait érinti –, a történetmesélésre, az összefüggések felismerésére. Tankönyvcsaládjaink fejlesztőfeladatai azt az utat követik, melyet normál anyanyelv-elsajátításnál minden gyermek magától bejár évezredek óta.

4.1.1. A beszédhangok szintje

A világon a körülbelül ötezer különböző nyelv a körülbelül 140 beszédhangból használ fel nyelvenként húsz–negyven fonémát. Ezen a szinten artikulálják a beszédhangokat, észlelik és analizálják a fonémákat. Vizsgálati adatok szerint átlagosan másodpercenként 12–15 beszédhangot ejtünk ki. A felnőttek egyre gyorsuló „beszédét” nem minden gyerek tudja követni. Az olvasástanulás kezdetekor, az első osztályban erre különösen figyelni kell. A beszédhangokat tisztán kell ejteni a betűk megtanításakor, vagyis artikulációs problémával küszködő gyermeket nem szabad elkezdni olvasni tanítani. A betűk

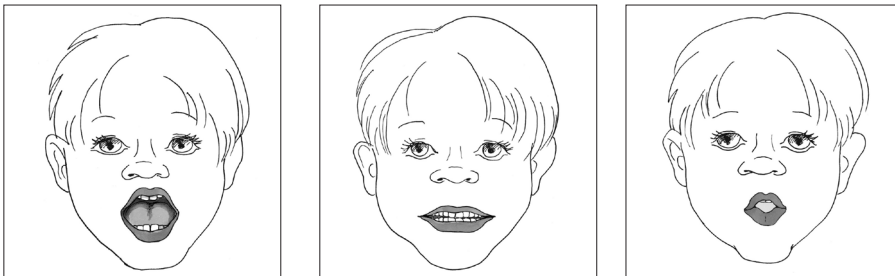
tanításakor „automatikusan belevihetjük” a gyereket a betűtévesztésbe. Például az a gyerek, aki a [sz] hang helyett [s] hangot mond, a [sz] betűhöz a [s] beszédhangot kapcsolja. Ugyanez a beszédmozgás működik a [s] betűnél is. Vagyis a beszédmozgás, az akusztikus inger ugyanaz, a vizuális kép eltérő. A gyerek a sár és a szár szónál egyaránt azt olvassa, hogy „sár”.

Az olvasás megkezdésekor két, nagyon lényeges területen kell segítenünk a gyereket: a magánhangzók képzésénél, valamint a zöngés-zöngétlen mássalhangzóknál. Az első két tanévben fejlesztünk, rögzítünk, automatizálunk a beszédhangok szintjén. Ez idő alatt el kell érünk az olvasás szempontjából szükséges nyelvi fejlettségi szintet, nyelvi tudatosságot.

4.1.1.1. Magánhangzók képzésének megfigyeltetése

A magánhangzók úgynevezett nyíláshangok, vagyis a hangképzés során kiáramló levegő útjában a szájüregben nem keletkezik akadály. A szájtartás megfigyeltetése és tudatosítása a fejlesztés fő feladata. Két csoportba rendezzük a magánhangzókat: á–a–ó–ú; e–é–í. A két csoportot a pedagógus felváltva mondja, a gyerekek hallják a hangok közti különbséget, és látják a szájtartás változását. Amikor ők is mondják velünk, akkor pedig megérik a nyelv mozgását, mozgásos emlékképük lesz a képzés helyéről. Ezzel később megkönnyítjük a hangtani tanulmányok megértését. A fejlesztés eredményeként létrejön az a stabil alap, amelyre a betűtanítás épülhet. *A fejlesztés mechanizmusának fontos eleme az akaratlan beszédmozgás utánzása képességének kiváltása. Amikor a gyerekek figyelik a pedagógus beszédmozgását, akaratlanul is utánozzák azt.*

Tankönyvcsaládjaink Játékház és Játékvár köteteiben a magánhangzók hívóképei a szájtartások. (4. ábra)

4. ábra. Hívóképek

4.1.1.2. Mássalhangzók zöngességének, zöngétlenségének megfigyeltetése

A magyar nyelvben a mássalhangzók zöngességének, illetve zöngétlenségének értelemmegkülönböztető szerepe van. Nem mindegy, hogy kéz vagy kész, kéz vagy géz stb. Az olvasástanulás megkezdésekor a különbséget meg kell tapasztaltatni.

A Játékház tankönyvcsaládban a piros és a zöld lapokkal (pálcikákkal) jelöljük a különbséget. A színekhez való kötés nagyon jól bevált módszertani fogás, megerősítés. A tankönyvcsalád mellékletében található betűknél is alkalmazza ezt a szerző. A zön-

tak megértésére. A mentális lexikon tartalma folyamatosan változik, szorosan kapcsolódik ahhoz a környezethez, melyben az adott egyén él. Mennyisége és minősége függ a környezet által aktívan használt szavak milyenségétől, kommunikációs szintjétől, a környezet és az egyén által használt nyelvi kódtól, az ingerek gazdagságától, az egyén érdeklődési körétől, intellektuális és egyéb adottságaitól. Szókincsfejlesztés az alsó tagozatban mind a négy évfolyamon zajlik, természetesen más szókészlettel és nehézségi szinten.

4.1.2.1. A szókincsfejlesztés lépéseinek leírása

A gyerekek egy részének szótanulása nehezített, az átlagnál lassabban, nehezebben bővül a szókincsük, önálló szótanulásuk szintje alacsony. Rajtuk tudunk segíteni a Meixner Ildikó által az új szavak kiépítésére kidolgozott, sikeres és a gyakorlatban bevált eljárással olyan képek segítségével, amelyeken létező dolgokat valóságúen ábrázolnak. Egy-egy alkalommal legfeljebb tíz ilyen kép van a gyermek előtt. A pedagógus megnevezi a képeket, majd az alábbi lépések követik egymást.

1. lépés. A gyerek a ráismerés segítségével megmutatja a pedagógus által megnevezett képeket. Például: a gyermek előtt van a mozdony, fakanál, híd, uszoda, rétes, polc, csuka képe. Ezek közül a gyermek nem ismeri a csuka szót. A pedagógus mondja a szavakat úgy, hogy egy kép távolságából (egy szó elhangzása után) visszatér a kiépítendő szóhoz (képhez).

- „Mutasd meg, hol van a mozdony! Hol van a csuka?
- Hol van a híd? Hol van a csuka?
- Hol van a fakanál? Hol van a csuka?” Stb.

2. lépés. Két kép távolságából két szó elhangzása után ismertet rá a kiépítendő szóra képre:

- „Mutasd meg, hol van a rétes! Hol van a híd? Hol van a csuka?
- Hol van a mozdony? Hol van a polc? Hol van a csuka?
- Hol van a fakanál? Hol van az uszoda? Hol van a csuka?” Stb.

3. lépés. A következő lépésként három kép távolságából (három szó elhangzása után) ismertetünk rá a kiépítendő szóra (képre):

- „Hol van a fakanál? Hol van a híd? Hol van a rétes? Hol van a csuka?
- Hol van a mozdony? Hol van az uszoda? Hol van a polc? Hol van a csuka?
- Hol van a fakanál? Hol van a rétes? Hol van a mozdony? Hol van a csuka?” Stb.

Mindegyik lépésnél ötször-hatszor kérdezzük a kiépítendő szóra, majd tovább lépünk. A leírt három lépés az első szint, az első alkalommal ezt végezzük el.

A következő nap folytatjuk a szó kiépítését nehezebb szinten a következőképpen.

A gyerek előtt újra legfeljebb tíz kép van. Például: fagyi, kukorica, szekrény, hegy, villamos, gyűrű, toll, csuka tehát ott van a kiépítendő szó, a csuka képe.

1. lépés. A gyerek megnevezi a pedagógus által megmutatott képeket. A pedagógus mutatja a képeket úgy, hogy egy kép távolságából, egy szó elhangzása után a gyerek visszatérjen a kiépítendő szóhoz (képhez).

- „Mi ez? (Fagyi.) Mi ez? (Csuka.)
- Mi ez? (Szekrény.) Mi ez? (Csuka.)
- Mi ez? (Villamos.) Mi ez? (Csuka.)
- Mi ez? (Kukorica.) Mi ez? (Csuka.)” Stb. (A zárójelben a gyerek által mondott szó van.)

2. lépés. Két kép távolságából azaz két szó elhangzása után neveztetni meg a pedagógus a gyermekkel a kiépitendő szót.

- „*Mi ez?* (Hegy.) *Mi ez?* (Fagyi.) *Mi ez?* (Csuka.)
- *Mi ez?* (Gyűrű.) *Mi ez?* (Szekrény.) *Mi ez?* (Csuka.)
- *Mi ez?* (Villamos.) *Mi ez?* (Toll.) *Mi ez?* (Csuka.)
- *Mi ez?* (Szekrény.) *Mi ez?* (Kukorica.) *Mi ez?* (Csuka.)” Stb.

3. lépés. A következő lépésként három kép távolságából azaz három szó elhangzása után neveztetjük meg a kiépitendő szót.

- „*Mi ez?* (Szekrény.) *Mi ez?* (Toll.) *Mi ez?* (Fagyi.) *Mi ez?* (Csuka.)
- *Mi ez?* (Villamos.) *Mi ez?* (Hegy.) *Mi ez?* (Szekrény.) *Mi ez?* (Csuka.)
- *Mi ez?* (Fagyi.) *Mi ez?* (Gyűrű.) *Mi ez?* (Villamos.) *Mi ez?* (Csuka.)
- *Mi ez?* (Kukorica.) *Mi ez?* (Szekrény.) *Mi ez?* (Hegy.) *Mi ez?* (Csuka.)” Stb.

A lépéssorozat tehát röviden a következő.

Első szint: a gyermek egy, majd két, végül három kép távolságából megmutatja a kiépitendő szó képét.

Második szint: a gyermek egy, majd két, végül három kép távolságából megnevezi a kiépitendő szót.

Ezután időről időre visszakerül a szó. A gyerek különböző feladatokban gyakorolja, kellő mennyiségű ismétlési lehetőséget nyújtunk számára. Megakadályozzuk, hogy elfelejtse a szót, új ismeretekkel gazdagítjuk a szó által jelölt fogalmat.

4.1.2.2. Szókincsbővítés első osztályban

Első osztályban az első tanítási napon elkezdjük a szókincsfejlesztést. Keresünk/rajzolunk körülbelül harminc darab képet. Olyan dolgokat célszerű valóságosan ábrázolni, amelyek ismerete fontos az osztályban tanuló gyerekeknek. Szempontok: a képek között ne legyen fa, pipi, kanál stb., mert ezek már a kétéves gyerek szókincsében is megvannak, vagyis biztosak lehetünk abban, hogy a gyerekek ismerik; és nem lesz a csobolyó, mikroszkóp, völgykatlan stb. szó sem, mert ezekre még nincs igazából szükségük a hat-hét éves gyerekeknek, nem kell beépülni az aktív szókincsükbe. Egy-egy jutalomértékű képet odatehetünk akkor is, ha úgy gondoljuk, tanulóink ismerik. Ilyen lehet például a fagyi, társasjáték, puli, sárkány, varázsló képe, úgy gondoljuk, ezeknek örülnek a gyerekek, szívesen nézik és beszélnek róla. Ha ismerjük a gyerekeket, ezeket a képeket is nagy biztonsággal tudjuk majd összeválogatni.

Az így összegyűjtött képanyagból az első tanítási napon hat-nyolc képet teszünk a táblára. Ezekkel a képekkel a leírt módon kezdjük a szókincsfejlesztést. A második tanítási napon két sorban (összesen 12–16 kép), a harmadik tanítási napon három sorban (18–24 darab) lesznek képek a táblán. A negyedik naptól a Játékház tankönyvcsalád olvasókönyvének 4. oldalán található képekkel folytatjuk a munkát. A mozgatható képeket természetesen ezután is használhatjuk. A gyerekek nagyon szeretik ezt a bevált eszközt. Ha tanítványainknak szegényes a szókincsük, a továbbiakban is használhatjuk őket.

A szókincsfejlesztést is szolgálja a Játékház tankönyvcsalád feladatainak zöme. Tipikus feladat például: Játékház. Feladatlapok I. a Képes olvasókönyvhöz 10. oldal, Játékház. Képes olvasókönyv, 144. oldal, Játékház. Betűtanítás–írásfüzet II., 45. oldal

A Játékház tankönyvcsalád számos egyéb feladata is segíti és megkönnyíti a pedagógus szókincsfejlesztő munkáját. Minden ilyen anyag azonban további területeket is fejleszt. Például: szerialitás, figyelem, tájékozódás.

4.1.2.3. Szókincsbővítés második osztályban

A Játékvár tankönyvcsalád szinte minden feladata támogatja a szókincsbővítést. Több feladattípussal első osztályban találkozott a gyermek, tehát a megoldás ismerős lesz számára, ami biztonságot, kiszámíthatóságot eredményez. Nagy részük önálló feladatként is adható. A Játékvár tankönyvcsalád olvasókönyvében a szövegek melletti rajzok a szöveg megértését, egy-egy szó jelentésének megerősítését szolgálják.

7. ábra. Jelentéstársítás (szó és kép egyeztetése). Játékvár. Munkatankönyv, 3. oldal 4. feladat

4. Kösd össze!

su-ba			kabin
li-ba			lábos
te-ve			bot
bab			teve
hab			zab
zab			tubus
bot			suba
tu-bus			liba
lá-bos			hab
ka-bin			bab

Egyre több olyan feladattal találkozunk a gyermek, amikor a szókincsfejlesztéshez írás is társul. Elkezdjük az anyanyelv írásbeli alkalmazásának kiépítését, a tudatos nyelvhasználat erősítését.

8. ábra. Jelentés tudatosítása, lényeges információk kiemelése (absztrahálás). Játékvár. Munkatankönyv, 13. oldal 3. feladat

3. Írd a szavakat a megfelelő helyre!

póni lapu pulya móló karó kupa páva kopó

- Vé-ko-nyabb farúd. A nő-vé-nye-ke-t tá-maszt-juk meg vele. _____
- Ló. A-la-csony a tes-te. _____
- Madár. Szép tolla, és ri-ká-cso-ló hang-ja van. _____
- Gyer-mek. _____
- A ha-jó-ki-kö-tő része. _____
- Va-dász-ku-tya. Segít meg-ta-lál-ni a vadat az er-dő-ben. _____
- Edény. Régen ittak be-lő-le. Most a győz-tes-nek ad-ják. _____
- Növény. Nagy le-ve-le-i van-nak. _____

9. ábra. Főfogalom alá rendelés. Játékvár. Munkatankönyv, 10. oldal 4. feladat

4. Kösd össze!

szegfű	foglalkozás	ősz	péksütemény
holló	bútor	kakaó	folydék
szabó	virág	mókus	állat
szék	madár	kifli	évszak

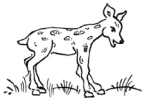
3. Rajzold le!			
nyolc fésű	zsebes ing	barna kötény	kilenc ceruza
zöld sövény	régi kunyhó	páratlan zokni	hat forint
kanyargós ösvény	virágos tányér	rojtos szőnyeg	lekváros kenyér

10. ábra. Jelzős szerkezet értelmezése. Játékvár. Munkatankönyv, 53. oldal 3. feladat

1. Írd a szavakat a rajzok alá! Mondj velük mondatot!

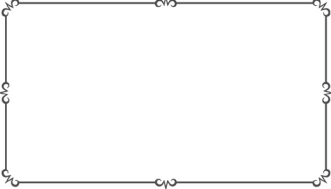
bokor, karvaly, szakács, hínár, fánk, őz, kenyér, kút

11. ábra. Jelentéstársítás (képhez szavak írása). Játékvár. Differenciáló feladatok, 37. oldal 1. feladat

4. Milyen madarakat ismersz? Írj minél többet! Kettőt rajzolj le!

12. ábra. Főfogalom alá rendelés (szógyűjtés). Játékvár. Differenciáló feladatlapon, 50. oldal 4. feladat

13. ábra. Jelentéstársítás (képhez azonos szerkezetű szavak írása). Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 57. oldal 1. feladat

1. Írd le a képek nevét!

karácsony, denevér, vezényel, kapitány, buzogány, telefon, tulipán, pavilon, kapanyél, könyököl, pelikán, hunyorog, kanyarog, karaván, kanaliz

14. ábra. Főfogalom értelmezése, jelentéstudatosítás (rokon értelmű szavak gyűjtése). Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 40. oldal 5. feladat

5. Írd mindegyik szó mellé a hasonló jelentésű párját! Válassz ki két szót, és írd velük mondatot!

főz, világít, mosdik, esik

öntöz locsol tisztálkodik fénylik
 potyog kotyvaszt zuhog

4.1.2.4. Szókincsbővítés harmadik osztályban

A harmadik évfolyamon az előző két tanév feladatai folytatódnak. Szinte minden feladattípushoz kapcsolódik vagy kapcsolható írásos feladat. Ezekkel az írásbeli nyelvhasználat szabályait mélyítik, gyakorolják tanulóink.

15. ábra. Jelentéstársítás, szövegolvasás előkészítése (eszközszerű íráshasználat). Játékváros. Feladatlapok, 55. oldal 4. feladat

4. Írd a szavakat a rajzok alá! Mondj velük mondatot!

csóka, juhász, kincstár, kopja, csörgősipka, bakkecske, vásár, legelő, orsó, királyi sátor

A Játékváros tankönyvcsalád feladatlapjaiban a szövegek melletti rajzok a szöveg megértését, egy-egy szó jelentésének megerősítését segítik.

16. ábra. Szófelidézés (jelentés megfogalmazása). Játékváros. Feladatlapok, 32. oldal 3. feladat

3. Mindegyik rajzról írd meg mondatot!

17. ábra. Jelentés tudatosítása, lényeges információk kiemelése (absztrahálás). Játékváros. Differenciáló munkafüzet, 72. oldal 1. feladat

1. Kösd a szavakat a magyarázatukhoz!

cseléd	Foglalkozás. Gazdag úrnál dolgozó ember, szolga.
csupor	Lakóház. Szegényes, szűk, gyakran elhanyagolt épület.
viskó	Település. A falunál nagyobb. Lakói iparral, kereskedelemmel is foglalkoznak.
muzsikus	Edény. Kicsi, hasas, cserépből van. Mézet is tarthatnak benne.
város	Eszköz. Fokain felmászva magasabb helyre jutunk. Fából vagy fémből készül.

18. ábra. Jelentésmódosulás (szóalkotás megfigyelése). Játékváros. Differenciáló munkafüzet, 91. oldal 6. feladat

6. Írj összetett szavakat! Például: autó + busz: autóbusz.

cukor	lyuk	_____
haj	szék	_____
busz	labda	_____
hinta	fej	_____
láb	jegy	_____
kulcs	szárító	_____

19. ábra. Főfogalom értelmezése, jelentéstudatosítás (rokon értelmű szavak egyeztetése). Játékváros. Differenciáló munkafüzet, 46. oldal 6. feladat

6. Írd a főneveket a megfelelő helyre!

pajtás, kondás, tolvaj, hírnök, gyermek, kastély, jelmez

Ki az, akit barátnak is hívnak? _____

Ki az, akit apróságnak is hívnak? _____

Ki az, akit disznópásztornak is hívnak? _____

Ki az, akit rablónak is hívnak? _____

Mi az, amit palotának is hívnak? _____

20. ábra. Főfogalom értelmezése, jelentéstudatosítás (ellentétes jelentésű szavak egyeztetése). Játékváros. Differenciáló munkafüzet, 46. oldal 6. feladat

4. Kösd össze az ellentétes jelentésű szavakat!

hasznos	gazdag	nevetős	könnyű
álmos	szorgalmas	puha	hangos
szegény	éber	nehéz	sírós
lusta	haszontalan	csendes	kemény

4.1.2.5. Szókincsbővítés negyedik osztályban

Az előző három tanév feladatai folytatódnak. A feladatok döntő többsége önállóan megoldható. Ezen a szinten a már kiépült/kiépített szótanulási stratégia alkalmazását várjuk el tanulóinktól.

21. ábra. Jelentéstársítás, szövegolvasás előkészítése (eszközszintű íráshasználat).
Játékvilág. Feladatlapok, 59. oldal 2. feladat

2. Írd a szavakat a rajzok alá! Írj velük mondatokat a füzetedbe!

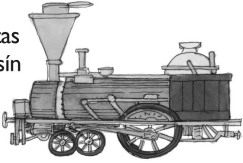
zsombék, rékli, lant, kova, balta, csupor, pítón, lampion, zeke, dzsungel

A Játékvilág tankönyvcsalád olvasókönyvében a szövegek melletti rajzok a szöveg megértését, egy-egy szó jelentésének megerősítését segítik.

22. ábra. Fogalomalkotás (jelentéstisztulás segítése).
Játékvilág. Képes olvasókönyv, 29. oldal 3. szövegrész

A közlekedés ekkor még nagyon lassú és kényelmetlen volt. Még is sokan vállalkoztak hosszabb utakra is.
Az „állomáskocsikban” gyakran negyven utas zsúfolódott össze. Nagy lépést jelentett a sín feltalálása. A lovak sokkal nagyobb terhet húztak. Az utazás is kényelmesebb lett, de a sebesség nem sokat nőtt.

Amikor a gőzmozdonyok kerültek a lovak helyére, az utazás rendkívül felgyorsult. Volt, aki azt mondta, hogy a gőzmozdony elpusztítja a környezetet, és ilyen sebesség mellett az ember nem képes lélegezni.

MIVEL SIKERÜLT GYORSÍTANI AZ UTAZÁST?

1. Olvasd el a szavakat! Válassz ki tízet, és írd velük mondatokat a füzetedbe!

boldogságban	gondolkoztam	megkérleltem
költözgettek	pompázhasson	méltatlanság
megtudhatnám	furfangosság	legbuzgóbban
bosszankodnak	kandúrmacsát	gőzmozdonyról
felváltották	biztonságban	megkedvelték
meghajtással	forgalmaznak	díszszemlénken
mesterségben	gazdagságban	változtattam
szállingóznak	homlokpántos	buzgalmában
pontossággal	megkergették	megtetszettek
megszánhatják	megbánhatják	megsajnáltam
megkérdeztem	megzörrentek	szempillantás
sarkantyúzták	törvénykönyvet	tündérföldön
jóllakhatnánk	megkóstoltam	függetlenség
cédrusmáglyát	bölcsességről	megmérgezték

23. ábra. Jelentéstársítás, mondatalkotás (azonos szerkezetű szavak olvasása).
Játékvilág. Feladatlapok, 72. oldal 1. feladat

4.1.3. A mondatok szintje

A mondatok szintje a szavak összefűzésének szintje. A beszélt nyelvben, mondatok mondásakor vagy mondatok hallgatásakor a szavak jelentésén túl a közöttük lévő kapcsolatot elemezzük, a dolgok közötti viszonyt értjük meg. Minden nyelvnek van szabályrendszere, amelyet az adott nyelvhasználók alkalmaznak, ismernek, és felhasználnak gondolatközlésre. Normális anyanyelv-elsajátításnál a gyermek a kisgyerekkor végére érti és megbízhatóan használja anyanyelvének szabályait. Minden nyelvtani kategória előfordul a spontán beszédében, természetesen különböző arányban. Az ilyen gyermek anyanyelvi fejlettségi szintjét tekintve készen áll az írott anyanyelv elsajátítására. Fejlesztési munkánk célja a mondatalkotás megerősítése, illetve megfelelő szintjének elérése. A kommunikáció szabályai szerinti mondatalkotásról van szó. Reméljük, egyre inkább sikerül szakítani azzal a valamikor nagyon elterjedt és az iskolákban megkövetelt „butasággal”, hogy mindig minden kérdésre egész mondatban kell válaszolni. Az alsó tagozat mind a négy évfolyamán fejlesztjük a mondatalkotást. Tankönyvcsaládjainkban számos feladattal segítjük a munkát. Az alábbiakban évfolyamonként mutatjuk be ezeket.

4.1.3.1. Mondatalkotás fejlesztése első osztályban

A fejlesztést tárggyal bővített mondatok gyakorlásával kezdjük. Normál anyanyelv-elsajátításnál ezt megelőzi a tőmondatok szintje. Tőmondatot az első osztályos gyermekek döntő többsége tud alkotni, és képes megérteni. Ezért a gyakorlást a bővített mondatok közül az első bővítménnyel kezdjük, amely a nyelvek nagy részében megjelenik. Ha tanítványaink mégsem képesek tőmondatokat mondani, természetesen megadjuk nekik a gyakorlási lehetőséget, tehát képek segítségével begyakoroltatjuk a tőmondatokat.

A Játékház képes olvasókönyvének 8. oldalán található a tárggyal bővített mondatok gyakorlását célzó első feladat. A gyermek a képek segítségével tárggyal bővített mondatot hoz létre. (Például: A lány eszi a szőlőt.) Ha a gyermek nem képes megalkotni a mondatot, módosítjuk a feladatot. Tudomásul vesszük, hogy ki kell építeni ezt a mondatfajta. Ebben az esetben a pedagógus rákérdez a mondatrészekre, a gyerek pedig a képek segítségével válaszol. Ennek fokozatai a következők.

1. lépés. Rákérdezzük az alanyra: *Ki eszi a szőlőt? Ki szedi az almát?* Stb. Ebben az esetben a gyerek természetesen egyszavas választ fog adni. (A lány. A bácsi. Stb.)

2. lépés. Rákérdezzük a tárgyra: *Mit eszik a lány? Mit szed a bácsi?* Stb. A logikus és helyes válasz: (Szőlőt. Almát. Stb.) A gyerekek maguktól ezeket fogják mondani.

3. lépés. Rákérdezzük az állítmányra: *Mit csinál a lány? Mit csinál a bácsi?* Stb. Jó válasz: Eszik. Szed. Stb. De jó válaszok ezek is: Eszi a szőlőt. Szedi az almát. Stb. Ahogy a gyermeknek könnyebb és logikusabb, és amelyik szinten tart.

A mondatrészekre kérdés után a foglalkozáson nem lépünk tovább. A következő napon szeretnénk újra a tárggyal bővített mondatokat hallani. Ha kell, tovább gyakoroljuk a mondatrészek szerinti rákérdezést és válaszadást. A megfelelő mennyiségű gyakorlási lehetőséggel ki fog épülni a tárggyal bővített mondat létrehozásának képessége, és beépül a gyermek spontán beszédébe is. A következő táblázat a Játékház tankönyvcsalád mondatgyakorlási feladatait tartalmazza.

Gyakorlási anyag	Tankönyv/oldalszám	Megjegyzés
Tárggyal bővített mondat	Olvasókönyv 8–9. o.	Analógiára épülő segítség: eszi, szedi, viszi stb. típusú igék a mondatokban.
	Olvasókönyv, 11–12. o.	Analógiára épülő segítség: kapálja, dobja, vasalja stb. típusú igék a mondatokban.
	Olvasókönyv, 16., 17., 19. o.	Analógiára épülő segítség: szögeli, főzi, nézi, stb. típusú igék a mondatokban.
	Olvasókönyv 21. o.	Analógiára épülő segítség: húzza, mossa, rázza stb. típusú igék a mondatokban.
Helyhatározóval bővített mondat (-ban, -ben)	Olvasókönyv, 29., 33. o.	Ugyanaz az alany és állítmány szerepel az egy oldalon található összes mondatban.
	Olvasókönyv, 41. o.	Minden alany más a mondatokban.
	Olvasókönyv, 43. o.	Minden alany más a mondatokban.
Helyhatározóval bővített mondat (-on, -en, -ön)	Olvasókönyv, 36. o.	Ugyanaz az alany és állítmány szerepel az oldalon található összes mondatban.
	Olvasókönyv, 46. o.	Három alany szerepel az oldalon található összes mondatban.
	Olvasókönyv, 49. o.	Minden alany más a mondatokban.
Névutós főnevekkel bővített mondat	Olvasókönyv, 54., 56., 58. o.	Két vagy három alany az egy oldalon található mondatokban.
Helyhatározóval bővített mondat (-ból, -ből)	Olvasókönyv, 94., 96. o.	
Helyhatározóval bővített mondat (-ról, -ről)	Olvasókönyv, 104., 106. o.	
Eszközhatározóval bővített mondatok, (-val, -vel)	Olvasókönyv, 60., 66., 69. o.	Analógiára épülő segítség: magánhangzóra végződő főnevekhez járul a toldalék.
	Olvasókönyv, 71., 73. o.	Analógiára épülő segítség: egyjegyű mássalhangzóra végződő főnevekhez járul a toldalék.
	Olvasókönyv, 77., 84. o.	Analógiára épülő segítség: kétjegyű mássalhangzóra végződő főnevekhez járul a toldalék.

Gyakorlási anyag	Tankönyv/oldalszám	Megjegyzés
Kétbővítőményes mondat	Olvasókönyv, 113. o.	Tárggyal és eszközhatározóval bővített mondatok (Mit? Mivel?)
	Olvasókönyv, 123., 126. o.	Tárggyal és helyhatározóval bővített mondatok (Mit? Hova?)
	Olvasókönyv, 137., 139. o.	Tárggyal és helyhatározóval bővített mondatok (Mit? Honnan?)
	Olvasókönyv, 163., o.	Két helyhatározóval bővített mondatok (Honnan? Hova?)
Összetett mondat	Feladatlapok I., 53. o.	(Ha...,) típusú mondatok.
	Feladatlapok I., 59. 70. 75. o.	(..., mert) kötőszóval kapcsolódó tagmondatok.
	Feladatlapok I., 60. o.	(..., hogy) kötőszóval kapcsolódó tagmondatok.
	Feladatlapok I., 71., 74. o.	(..., pedig) kötőszóval kapcsolódó tagmondatok.
	Feladatlapok I., 76. o.	(..., de) kötőszóval kapcsolódó tagmondatok.
Összehasonlítás	Olvasókönyv, 142., 148. o.	Melléknevek középfoka (A dinnye nagyobb, mint az alma stb.).
	Olvasókönyv, 151., 158. o.	Melléknevek középfoka (A barna nyuszi gyorsabb, mint a fehér stb.).

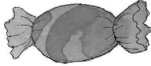

4.1.3.2. Mondatalkotás fejlesztése második osztályban

Az önálló mondatalkotás gyakorlása, fejlesztése folytatódik ezen az évfolyamon is. A mondat létrehozása mellett a mondatokkal való műveletvégzés is megjelenik (kiegészítés, befejezés, mondatrendezés stb.). Az írásbeli mondatalkotás egyre nagyobb arányban fordul elő. A mondatok gyakorlásakor a képek mellett a gyermekek olvasástudása is nagy szerepet játszik. Azaz a mondatértés a beszélt nyelvről lassan áttevéődik az írott anyanyelvre.

29. ábra. Bővített mondatok olvasása.

Olvasd el a mondatokat!

Kék a lég-gömb.
A tél szép év-szak.
Géza autót kapott.
Éva haja barna.
Én sokat a-lud-tam.
A falon kép lóg.
Két ötöst kaptam.
A Duna mély.
János is kér cukrot!
Négy nap múl-va jön a nagy-ma-ma.
Még pihés a kis-li-ba.
Béla sokat olvas.
Lili fél a pók-tól.
Az őz nagyon félénk.
Ma-gyar-or-szág szép.
A sár-ga-ré-pa finom.
Apu ki-kap-csol-ta a tévét.

38. ábra. Összetett mondatok olvasása (utalás az olvasott szöveg információira).
Játékváros. Feladatlapok, 42. oldal 1. feladat

1. Olvasd el a mondatokat!

Attila volt a hunok királya, és erős országot teremtett.
A hunok tisztelték királyukat, és bölcsnek is tartották.
A hun katonák erősek voltak és gyorsak is.
Virító Pál beengedte a rókat, és elbújtatta a szuszékban.
A róka megmenekült, és nagyon hálás volt.
A királylány beleszeretett Virító Pálba, és összeházasodtak.
A királylány beszélt a pásztorokkal, és adott nekik aranyat is.
Virító Pál hálás volt a rókának, és segített rajta.
A róka visszaváltozott emberré, és Virító Pál barátja lett.
Közel laktak egymáshoz, és gyakran találkoztak.

39. ábra. Igaz-hamis állítás közötti különbség megértése.
Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 14. oldal 3. feladat

3. Húzd alá az igaz állításokat a példa alapján!

A jérce fiatal tyúk.

A fogdában rabok vannak.
Csak mérges gomba van.
Szerda után csütörtök következik.
Csipkével díszítik a női ruhákat.
Minden mosdóban van konyhaszekrény is.
A csipkebokor nagyon tüskés.
A szolga fizetést kap a munkájáért.
Csak cipővel lehet löni.
A fejsze és a balta nagyon hasonló szerszám.
A zerge a sziklára is fel tud menni.
A halban nincs szálka.

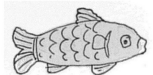

3. Rendezd a mondatokat, majd írd le őket helyesen!

Az íróasztalfiókba kell tenni a palacsintát.
A sátorba kell tenni a radírt.
A tálba kell tenni a hálósákot.

Az osztályba kell visszadobni a kicsi halat.
A folyóba kell tenni kanalakat.
A fiókba kell vinni a padokat.

40. ábra. Mondatrendezés (mondatrészek alapján).
Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 102. oldal 3. feladat

41. ábra. Közmondás és magyarázat összekapcsolása (átvitt értelmű jelentés megértése). Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 31. oldal 4. feladat

4. Kösd össze a példa alapján!

Fiát a macska egerészni tanítja.

Mindenki arra tanítja a gyermekét, amihez maga is ért.

Fülig szalad a szája.

Nem sok mesterség kell az igazmondáshoz.

Alacsony kunyhóból is támad nagy ember.

Nincsen olyan út, hogy vége ne legyen.

Viszket a talpa.

A szegény családba is születhet tehetséges ember.

Elég, ha becsületes az ember.

Minden véget ér egyszer.

Jóízűen nevetni kezd.

Táncolni szeretne.

4. Fejtsd meg a találós kérdéseket! (Segítenek a rajzok.)

Sző, fon, nem takács. _____

Szarvat hord, de nem bánt senkit. _____

Tarka, de nem virág. _____

42. ábra. Találós kérdések megfejtése (jelentés és átvitt értelem kapcsolata. Játékváros. Differenciálós munkafüzet, 74. oldal 4. feladat

4.1.3.4. Mondatalkotás fejlesztése negyedik osztályban

A negyedik évfolyamon az előző tanévek ismerős feladatai mellett ebben a tanévben a bonyolultabb nyelvtani szerkezeteket építjük ki.

7. Olvasd el a közmondást és a magyarázatát! Írj példákat!

Ha hó lesz, fehér lesz.

Csak így lehet, másképp nem.

43. ábra. Átvitt értelmű jelentés megértése. Játékváros. Feladatlapok, 53. oldal 7. feladat

44. ábra. Összetett mondat (mondatrész kifejezése külön tagmondat). Játékvilág. Feladatlapok, 35. oldal 1. feladat

1. Olvasd el a mondatokat, és válaszolj a kérdésekre írásban a füzetedben!

Arra törekedtek, hogy Rákóczi hűséges alattvalóvá váljon.

MIRE TÖREKEDTEK?

Elmentek, hogy visszahozzák Lalát.

MIÉRT MENTEK EL?

Bél Mátyás azért dolgozott, hogy a diákok szeressenek iskolába járni.

MIÉRT DOLGOZOTT BÉL MÁTYÁS?

Azért gyűjtötte a szólásokat, hogy fennmaradjanak.

MIÉRT GYŰJTÖTTE A SZÓLÁSOKAT?

Szenecske felemelte a kiskutyát, hogy megmentse a veréstől.

MIÉRT EMLTE FEL A KISKUTYÁT SZENECSKE?

A nagymama nekiült fanni, hogy minden gyereknek elkészítse a parittyamadzagot.

MIÉRT ÁLLT NEKI FONNI?

45. ábra. Mondatrendezés (utalás az olvasott szövegre). Játékvilág. Feladatlapok, 62. oldal 1. feladat

1. Rendezd a mondatokat! Írd le helyesen a füzetedbe!

Ha nagyon fázik a király, el lehet adni a hamut.

Ha nagyon sok butaságot mond, be kell fűteni.

Ha szappanfőző jár a faluban, a gazda nem akarja tovább etetni.

Ha becsületes volt a harc, Áron elvezeti a vevőhöz.

Ha Tihany énekelt, nem válnak el haraggal a vitézek.

Ha a Diótörőnek kiesnek a fogai, aranyat, ezüstöt kap fizetségül.

Ha el kell adni Zlatát, a felesége titokban figyelmezteti.

Ha a szamár megöregedett, Marika meggyógyítja.

Ha az obsitos látni akarta a királylányt, mindenki csodálattal hallgatta a hangját.

Ha szorgalmasan dolgozik a lány, kilopatta a palotából.

46. ábra. Mondatbefejezés (utalás az olvasott szövegre). Játékvilág. Feladatlapok, 87. oldal 1. feladat

1. Fejezd be a mondatokat írásban!

A dzsungelben törvények voltak, mert _____,
amiket _____.

Maugli nem félt a farkasoktól, mert _____,
pedig _____.

A párduc szerette Mauglit, mert _____,
és _____.

Mauglinak vissza kell menni az emberek közé, mert _____,
pedig _____.

Először a hiéna osztotta el a zsákmányt, mert _____,
hogyan _____.

Az oroszlán megdicsérte a görényt, mert _____,
és _____.

47. ábra. Szavakból mondat összeállítása (a mondatban kifejezett viszony megértése, igaz állítások létrehozása).
Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 26. oldal 13.

13. Keresd meg az összetartozó szavakat! Írd le a mondatokat!

A vevő **eladó** főz. **zenész** **Az** tanít. **A** felszolgál.
A postás **szakács** **A** **A** gyógyít. kézbesít. **pincér**
tanár **orvos** **A** muzsikál. **Az** kiszolgál. **vásárol.**

4.1.4. A szöveg szintje

Ezen a beszéd szinten képes az ember a mondatokat egységes szöveggé rendezni, valamint a szövegeket, történeteket egységes egészként értelmezni. A szövegalkotás és -értés alapjai:

- a lényeges és lényegtelen ismeretek közötti különbség észlelésének képessége;
- a lényeges információ kiszűrésének és emlékezetben tartásának képessége;
- az információ érvényben maradásának megtapasztalása, bizonyossága.

A gyermekeket el kell juttatni erre a szintre, enélkül ugyanis nem válhatnak olvasóvá. Az alsó tagozat összes osztályfokán zajlik a fejlesztőmunka. Segítenek a sémák, a forgatókönyvek, az egyes szituációkhoz kötődő kommunikáció megtapasztalása, gyakorlása. Normál anyanyelvfejlődésnél a gyerek az iskoláskor végére eljut erre a szintre, az átlagosan szocializáló családi közeg pedig megismerteti őt a család számára fontos helyzetekkel, amik szervesen beletartoznak a család életvilágába, segítik a gyermek iskolai alkalmazkodását, később pedig a társadalmi beilleszkedését. Ebben az esetben a megerősítés, a tudatosítás, az automatizálás a feladatunk.

4.1.4.1. Történetmesélés, szövegalkotás fejlesztése 1. osztályban

a) Fejlesztés képtörténetekkel. Az alábbi példaként hozott képtörténet a Játékház Képes olvasókönyvének 52–53. oldalán található.

A fejlesztés menete.

1. lépés. Minden gyermek kinyitja a könyvét az 52–53. oldalon, és a tanár utasításainak megfelelően cselekszik. „Nézzétek meg a képeket! Ez egy történet, egy mese képei. Nézzétek meg az első képet! Mondjátok el, mi történik!” A gyerekek megnézik a képet, majd a pedagógus minden jelentkező gyereket meghallgat. Ezután egy vagy két mondatban összefoglalja a képen látható lényeges információt. Például: „Jó, akkor erről a képről mondjuk azt: a kisiú pakolja el a tanszereit. Most nézzük a második képet!” Miután minden gyerek erről is elmondja a mondatait, a pedagógus itt is összefoglalja a lényegét. (Például: nem vette észre, hogy a tornacipő az asztal alatt maradt.) Ugyanígy járnak el a következő két képnél is. Végül lesz egy négy–nyolc mondatból álló történet.

2. lépés. A következő lépésként egymás után két-három gyerek elmondja a mesénket a képek segítségével. Most már azt a néhány mondatot szeretnénk visszahallani, amiben megállapodtunk.

3. lépés. Aztán becsukjuk az olvasókönyveket, és néhány gyerek egymás után emlékezetből is elmeséli a történetet. Természetesen néhány mondatból álló történetet várunk el.

Összefoglalva

– Az elhangzó sok-sok információból a pedagógus kiszűri a lényegeset, és képenként egy vagy két mondatban megfogalmazza. *Ez a lényeges és lényegtelen információ közötti különbség észlelése, a lényeges információ kiszűrése.*

– Az egyik képről megfogalmazott mondat adatai érvényesek a másik képnél is. (A kislány elpakolja a tanszereit. Nem vette észre, hogy a tornacipő az asztal alatt maradt.) Mindenki tudja, ki nem vette észre. *Az információ érvényben maradása.*

A gyerekek a szövegalkotás, -értés élményét élik meg ennek a képsorozatnak a feldolgozásával, és hasonló képtörténetek segítségével. Innen visszagondolva az „egész mondatban válaszolj” utasításra, már teljesen nyilvánvaló, hogy nemcsak értelmetlen, hanem a történetmesélést, -értést akadályozó, ártó „elvárástól” van szó.

A Játékház tankönyvcsalád olvasókönyvében képtörténet van még a 64–65 és 78–79. oldalon. A fent leírtakhoz hasonló módon kell feldolgozni őket. Tapasztalataink szerint átlagos nyelvi fejlettségi szintű első osztályokban ennyi gyakorlási lehetőség kevés. Sok gyermeknek nincs megfelelő történetmesélési rutinja, kevés a tapasztalatuk, nem hallják eleget beszélgetni, mesélni a felnőtteket, nem tudják begyakorolni a szövegértéshez és alkotáshoz szükséges technikákat. Számukra további gyakorlási lehetőséget érdemes kínálni.

b) Fejlesztés tematikus oldalakkal.

A Játékház olvasókönyvben megjelenő képi szemléltetés egy-egy témakör feldolgozásakor a szókinccsbővítés, a mondatalkotás fejlesztése mellett kiváló lehetőséget teremtenek a szövegalkotás, a történetmesélés gyakorlására. Ezekon kívül a sémák, forgatókönyvek kiépítésének és megerősítésének fontos eszközei. Szinte minden téma automatikusan nyújtja a dramatizálás lehetőségét. A következő táblázatban a feldolgozott témaköröket ismertetjük.

Oldalszám	Témakör	Megjegyzés
3. oldal	Iskola, tanévkezdés	Megerősíthetők a szerző által javasolt módszertani fogások, lépések.
6. oldal	Ősz, őszi munkák a kertben	
14. oldal	Játékkiskola	Hívóképek, hangutánzás gyakorlása.
25. oldal	Piac, vásárlás	A versrészletet a pedagógus olvassa fel. Párbeszédet lehet kialakítani.
38. oldal	Halottak napja, sírgondozás	A kép hiánypótló beszélgetési lehetőséget ad (társadalmunk tabutémává „egyszerűsítette” az elmúlást, így gyermekeink nem „beszélhetik” ki gondolataikat, kevés helyen tehetik fel kérdéseiket e témakörben).
47. oldal	Konyha, főzés, sütés	A versrészletet a pedagógus olvassa fel.
61. oldal	Vasútállomás	A kérdő mondatokat egy-egy gyerek olvassa hangosan, és valaki válaszoljon rájuk.
92. oldal	Építkezés, házépítés	
153. oldal	Állatkert	Tájékozódás térképen, hely, útvonal meghatározása, irányok gyakorlása.

Oldalszám	Témakör	Megjegyzés
161. oldal	Városi közlekedés	Helymeghatározás, irányok gyakorlása.
175. oldal	Városrészlet	Hely, útvonal meghatározása, irányok gyakorlása.
186. oldal	Orvosi rendelő	A séma begyakorlása, párbeszédalkotásának lehetősége.
195. oldal	Vidámpark	A versrészletet a pedagógus olvassa fel.

4.1.4.2. Történetmesélés, szövegalkotás fejlesztése 2–4. osztályban

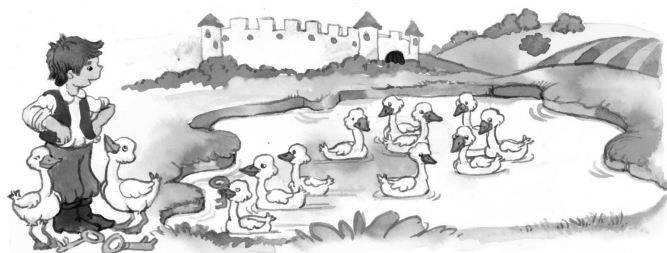
Az alsó tagozat további osztályfokain elenyészően kevés a szövegalkotás képtörténettel. Tapasztalatunk szerint az első évfolyamon végzett sikeres fejlesztőmunka következtében tanulóinknak ezen a szinten nincs szükségük további gyakorlásra. Ha mégis nehéz számunkra a képtörténet alapján a szövegalkotás, mesélés, a gyakorlási lehetőséget az osztályban tanító pedagógusnak kell megadni. Négy-hat képből álló képtörténeteket keresünk vagy rajzolunk. A kiválasztásnál nagyon figyeljünk arra, hogy a feldolgozott szöveg érdekes legyen, a kombinálás, a következtetés elmaradhatatlan eleme legyen a feldolgozásnak.

A beszédfejlesztés, történetmesélés fejlesztése az elolvasott mesékhez, szövegekhez kapcsolódik. Minden történethez olyan rajzos feladat társul, melynek alapján a gyerek kiegészíti a rajzot. Ennek az ismétlődő feladattípusnak főbb elemei:

- az olvasott történethez kapcsolódik (ez a kapcsolódás a történet lényeges meghatározóit érinti);
- a szövegben felidéződhet például a történet helyszíne, megjelenhetnek benne a cselekmény szereplői, lényeges mozzanatok);
- rövid, legfeljebb tíz mondatból álló szövegek (felépítésüket, mondat szerkezetüket, szavaikat tanulóink ismerik, értik);
- a szöveg állításait a feladathoz kapcsolódó rajz kiegészítésével, színezésével kell igazzá tenni;
- további beszédfejlesztő feladat társítható ezekhez a feladatokhoz. („Az elkészült kép segítségével meséld el a történetet! A kép segítségével meséld el úgy a történetet, hogy te vagy az egyik szereplő! A kép alapján társaddal játszd el a jelenetet! Mit mondhat egymásnak a képen látható két szereplő? Mondjátok el a párbeszédüket!” stb.)

3. Olvasd el az *Elvarázsolt királykisasszony* című mesét! Egészítsd ki a rajzot!

A legény áll a tóparton.
Mellette a földön két liba van.
Most tették le a csőrükből az aranykulcsot.
Három liba úszik a part felé.
Az ő csőrükben is ott az aranykulcs.
Hét liba még a tó közepén van. Ők még keresik a kulcsokat.
A tó vize mély. A közepe sötétkék színű, máshol világosabb.

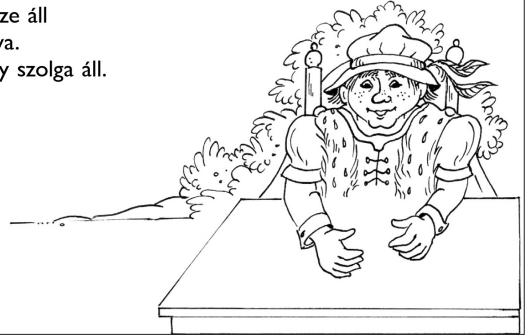

48. ábra. A sikeres szövegértéshez szükséges rutin kialakítása. Játékvár. Munkatankönyv, 75. oldal 3. feladat

49. ábra. A szövegértési rutin és a szavak jelentésének erősítése. Játékvár. Differenciáló feladatlapok, 15. oldal 2. feladat

2. Készítsd el a rajzot!

A kalmár ül a széken.
Előtte egy tányér.
Kezében korsót tart.
Tőle nem messze áll
felmálházott lóva.
A ló mellett egy szolga áll.

2. Készítsd el a rajzot!

Két gólya áll a tó szélén.
A lábuk a vízben.
Tolluk fehér, az egyiknek a hátán, a másiknak az egyik szárnyán van
egy szürke csík.
Tőlük távolabb egy fiatal gólya táncol.
Szárnyait kitarja, és lebegteti.
A tóban kettő másik gólya ennivalót keres.
Az egyiknek a csőrében picli hal.
A tó mellett a fű szép zöld.
Itt-ott kicsi színes virágok virítanak.
Távolabb Bagdad házai látszanak.

50. ábra. A sikeres szövegértéshez szükséges rutin automatizálása. Játékváros. Differenciáló feladatlapok, 13. oldal 2. feladat

3. Készítsd el a rajzot!

A gyerekek szépen sorba álltak. Ott vannak az ajtó előtt. Vállukon tarisznya, benne a palatábla. Váson mellett Pöttös áll. Ők állnak a sor elején. Szenecske a sor végén, egy kislánynak a párja. A diákok ruhája szegényes. Minden gyerek a tanító nénire néz. Látszik az iskola táblája, a régi vaskályha, két ablak és az egyikben a cserepes virág is.

51. ábra. A sikeres szövegértéshez szükséges rutin alkalmazása (önálló feladatmegoldás). Játékvilág. Feladatlapok, 33. oldal 3. feladat

A különböző témakörök feldolgozását segítő tematikus oldalak a Játékvár tankönyvcsalád olvasókönyvében található. Az elsős tankönyvcsaládban ismertetett feldolgozási lehetőségeket javasoljuk ezeknél is. Egy-egy téma kapcsolódik az olvasókönyv olvasmányához, ezzel további beszédfejlesztési lehetőséget kínálunk. A következő táblázatban a feldolgozott témaköröket ismertetjük.

Játékvár tankönyvcsalád. Képes olvasókönyv 2.	
Oldalszám	Témakör
22. oldal	Repülés, légi járművek
34. oldal	Foglalkozások, munkaeszközök
57. oldal	Kirándulás, nyaralás
61. oldal	Falusi lakodalom, esküvői menet
82. oldal	A dohány feldolgozása
104. oldal	Alkalomhoz illő öltözködés
Játékvár Differenciáló feladatlapok 2.	
10. oldal	Jégkunyhó készítése

A harmadik osztályosoknak készült Játékváros tankönyvcsalád Feladatlapok című kötetében található a szóbeli és írásbeli szövegalkotást gyakoroltató képtörténetek. Ezt a célt szolgálják a Játékváros Differenciáló munkatankönyv 3. kiadvány tematikus eseményképei is.

Játékváros. Feladatlapok	
Oldalszám	Témakör
3. oldal	Régi iskola
15. oldal	Betörés
20. oldal	A hollók bírása című mese képekben
26. oldal	A király lustája című olvasmány képekben
49. oldal	Tanítóból nyomdász című olvasmány képekben
83. oldal	Autószerelőnél
Játékváros Differenciáló munkatankönyv 3.	
6. oldal	Strandolás
21. oldal	Régi osztályterem
27. oldal	Állatkert
30. oldal	Kirándulás, túrázás

Oldalszám	Témakör
37. oldal	Kádárműhely
41. oldal	Másolóműhely
69. oldal	Falusi lakodalom
81. oldal	Nyomda
85. oldal	Cipésműhely
87. oldal	Cipőbolt, vásárlás
89. oldal	Lovaggá avatás
90. oldal	Fegyverkovács műhelye
93. oldal	Fazekasműhely
96. oldal	Vásár
97. oldal	Szántás, vetés régen
107. oldal	Falusi udvar
110. oldal	Kézi mosás
137. oldal	Túrázás
145. oldal	Kézi aratás

Negyedik osztályban az írásbeli szövegalkotás kerül előtérbe. A Játékvilág Fogalmazás munkafüzet című kötete tartalmazza azokat az eseményképeket, melyekről a tanulók fogalmazást készítenek a megadott szempontok szerint. Ha a gyermekek nyelvi fejlettségi szintje indokolja, az írásos feladatot megelőzheti a szóbeli szövegalkotás. Ha kell, a pedagógus további eseményképpel egészítheti ki a meglévő készleletet. Az előző évfolyamokon használt tankönyvcsaládok kötetiben fellelhető képanyag újbóli felhasználása is hasznos és indokolt lehet.

4.2. A tájékozódás fejlesztése

A tájékozódás megfelelő szintje az olvasás, írás elsajátításának szempontjából térben, saját testen, síkban igen fontos. E területeket iskoláskor előtt is lehet fejleszteni. Az óvodáskorú gyermek fejlettsége és életkori sajátosságai megfelelőek arra, hogy ráirányítsuk figyelmüket az irányok létezésére. A különböző, erre a célra (is) alkalmas játékok mellett a foglalkozásokon játékos formában számtalan módon lehet gyakorolni, megfigyelni. Az első osztályosoknak szánt tankönyvcsalád tájékozódást fejlesztő feladatainak jó részét nagycsoportos óvodások is elvégezhetik. Az első két tanév tankönyvei (Játékház, Játékvár) tartalmaznak tájékozódási képességet fejlesztő feladatokat. Ez a két tanév – és az ezeket megelőző óvodai év – több évtizedes tapasztalatunk szerint elég idő ahhoz, hogy elérjük az olvasás-, írásképességhez szükséges tájékozódási szintet. A továbbiakban e területet tankönyvcsaládjaink feladatai célirányosan nem fejlesztik. *Akinek további*

fejlesztésre van szüksége, annak intenzív, kiscsoportos, szakszerű, rehabilitációs foglalkozást kell nyújtani. Az ő fejlesztése, felzárkóztatása osztálykeretben nem eredményes.

4.2.1. A tájékozódás fejlesztése a térben

A térben való tájékozódás fejlesztésére az összes olyan játék alkalmas, ahol a helymeghatározás elhangzik, és a gyermeknek értelmeznie kell azt, azaz megtalálja a tárgyat, a keresett személyt. (Nagyon sok népi játék ilyen.) Szinte minden tanórából fordíthatunk pár percet ennek a szintnek a fejlesztésére. A testnevelésóra különösen fejleszti a téri tájékozódást. A fejlesztés lépéseinek, feladatsorának meghatározásakor az alapelveket következetesen érvényesíteni kell. Ügyelni kell az egyértelmű viszonyítási lehetőségre, tehát legyen világos a gyerek számára, mit tekintünk például az adott dolog, például autó elejének, hátuljának (vagyis csak egy jó megoldás létezik). Az osztályteremben alkalmazható feladatok sokaságából például a következőket végeztethetjük el.

– Kati a varázsló.

a) Tomi legyen a varázsló előtt. Piri a varázsló mellett, Judit a varázsló mögött stb.

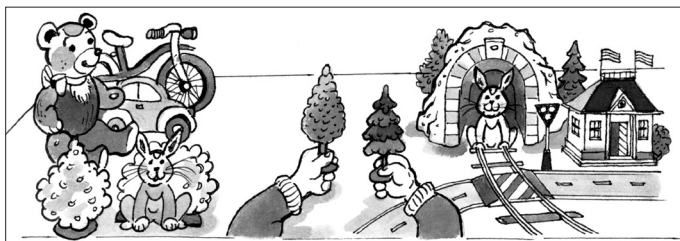
b) Tomi legyen a varázsló előtt. Piri a varázsló mellett, Judit a varázsló mögött stb. (Hol van Piri? Hol van Judit? stb.)

c) Tomi álljon a varázsló mögé, Piri a varázsló elé, Zsolti a varázsló mellé. Hol van Piri? Hol van Zsolti? stb.

d) Tomi álljon a varázsló mögé, Piri a varázsló elé, Zsolti a varázsló mellé. Hol van Piri? Hol van Zsolti? Hova kellett Pirinek állnia? Hova kellett Zsoltinak állnia? stb.

– Tegyéél egy széket az ablak alá! Ülj a szőnyeg közepére! stb.

– Játéktárgyakkal. Tegyéél egy nyuszt az alagút alá! Tegyéél két fát a ház elé! stb. (Lásd a következő rajzot is!)

52. ábra

– Tárgyak keresése, helyük meghatározása: Hol van az óra? (Az asztalon.) Hol van a térkép? (A tábla felett.) stb.

– Tíz pici labdát dugtam el a teremben. Keressétek meg őket! Hol találtad meg a zöld labdát? stb. Hova dugtam el a piros labdát? Hol volt tehát a piros labda? stb.

4.2.2. A tájékozódás fejlesztése a saját testen

A bal és a jobb oldal észlelése, később pedig elnevezésük megtanításakor segítséget ad az irányok konkrét tapasztalathoz, dologhoz kötése. A bal oldal: „Hol érezzük, hogy dobog a szívünk?” A gyerekek saját testükön megkeresik a „dobogó” oldalt. „Igen, itt a bal ol-

dalon dobog a szívünk.” Ezután a tábla bal felső sarkába ragasztunk (rajzolunk) egy piros szívet, és minden gyerek elé a bal felső sarokba is kerül egy piros szív. A pedagógus hangsúlyozza, hogy ez fontos, mert ettől kezdve mindent a szívecske mellől kell kezdeni. Ezután bármilyen soralkotási feladatot kap a gyermek, az első elemnek a szív mellé kell kerülni.

A jobb oldal a bemutatkozó kéz oldala. Minden gyerekkel kezét fogunk, az egyiket kihívjuk a táblához, és a tábla jobb felső sarkánál körberajzoljuk a „bemutatkozó” kezét.

- *Emeld fel a szívecskés (bal) kezedet! Fogd meg a bal füledet! Mi van a teremben balra fent stb.*
- *Emeld fel a bemutatkozó (jobb) kezedet! Tedd a jobb kezedet a jobb válladra! Mi van jobbra lent? stb.*

4.2.3. A tájékozódás fejlesztése a síkban

A síkbeli tájékozódás több szempontból lényeges: az olvasás és az írás irányának következetes tartása, az írott betűk elhelyezkedése hármass vonalközben és a könyv, füzet lapjain való eligazodás miatt. Egyes konvenciók, melyek a felnőtteknek természetes, a kisiskolás gyermekek egy részének pedig pontosan annyira „logikus”, mint az ellenkezője. Ilyen például a lap alja helymeghatározás, amely a testünkhöz közelebbi lapszélét jelenti, de jelenthetné a másikat is.

A síkbeli tájékozódás fejlesztését segítő feladattípusok a Játékház és a Játékvár tan-könyvcsalád kötetében a következők.

a) Irányok megkülönböztetése

Erre-arra színezős feladatok. Az irányok észlelése, megkülönböztetése a feladat. A sorban lévő rajzok némelyik jobbra „fordul”, és van, amelyik balra (53. ábra).

53. ábra. Irányok észlelése, jelölése színezéssel

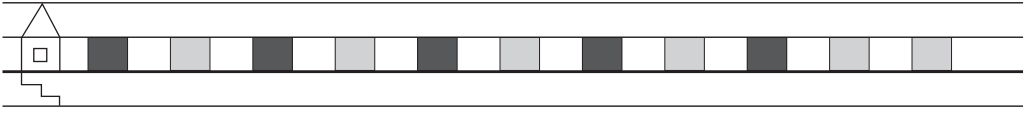
A gyerek választ két színt, majd miután eldöntötte, merre fordul az első rajz, kiszínezi az egyik színnel. A következő rajznál ugyancsak eldönti, merre fordul. Ha ugyanarra, mint az elsőnél, ezt is ugyanolyan színűre, ha a másik irányba, a másik kiválasztott színre színezi. Ezek a feladatok akkor fejlesztő hatásúak, ha minden egyes rajznál a gyermek végigjárja az „észlelési utat”. Nem minősítjük a gyermek színezését, és nem várjuk el az irányok pontos megnevezését. Az észlelés a fontos, az irányt jelentő szó kiépül majd a sok-sok gyakorlással. Amikor tehát a gyermek eldönti merre fordul, az első rajz, akkor jó válasz a „balra”, a „szívecske felé”, az „erre”, a jó irány bármelyik, egyértelmű jelzése. Ez a feladattípus elsősorban a Játékház Feladatlapok II. című kötetében található.

b) A tájékozódás fejlesztése hármass vonalközben

Az írott betűk vonalközben való elhelyezését készítjük elő ezzel a fejlesztőfeladattal. Ki kell vágni a Játékház Feladatlapok I. kötetének 96. oldalán lévő ábrát, valamint a kötetben található 1. mellékletet.

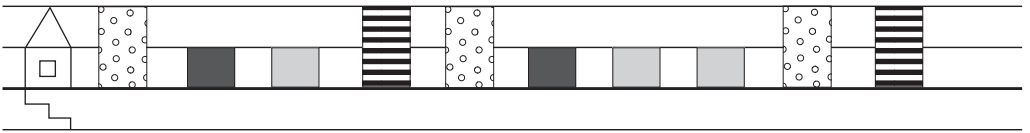
A kivágott házikós csíkon megmutatjuk, hol van a lakás, a padlás, a pince. Megkeresik a gyerekek is, melyik a lakás utcája, a padlás utcája, a pince utcája. Többször végighúzzák az ujjukat az aktuális vonalközben.

1. lépés. A lakás szintjét gyakoroljuk. A pedagógus utasításának megfelelően különböző színű lapocskákat raknak a lakás által jelölt vonalközbe. (Például: *Tegyetek egy zöld lapot a lakás szintjére, ha a lakásban lakik!* stb.) (Lásd 54. ábrát.)

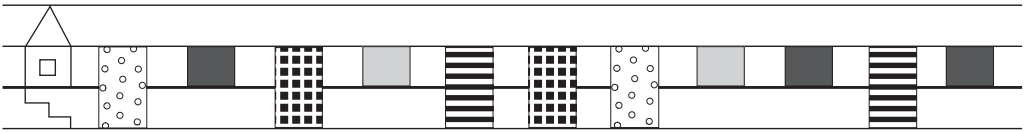
54. ábra

2. lépés. A lakás szintje mellett gyakoroljuk a lakás–padlás szintjét. (Például: a kék lap a lakásban és a padláson is lakik. *Tedd a helyére!* stb.) (Lásd 55. ábrát.)

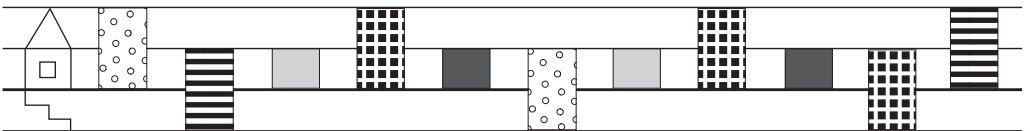
55. ábra

3. lépés. A lakás szintje mellett gyakoroljuk a lakás–pince szintjét (56. ábra.)

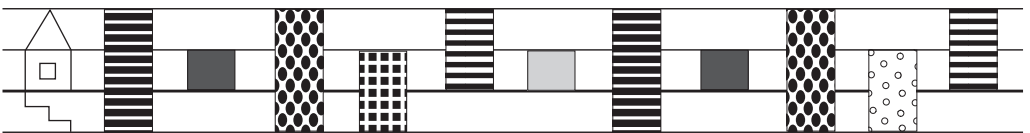
56. ábra

4. lépés. A már tanult három lehetőséget gyakoroljuk együtt. (Lakik a lakásban, a lakásban–padlásban, a lakásban–pincében.) (Lásd 57. ábrát!)

57. ábra

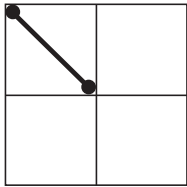
5. lépés. Az eddigiek mellett teszünk olyan lapokat is a hármás vonalközbe, amelyek a padlásban–lakásban–pincében laknak. (Lásd 58. ábrát!)

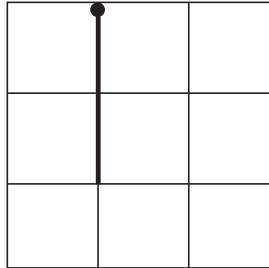
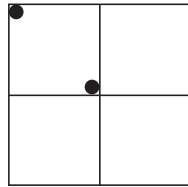
58. ábra

c) Mintakövetés, mintamásolás

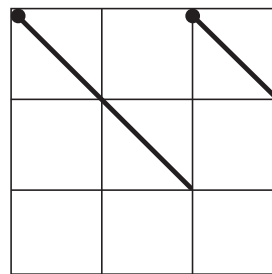
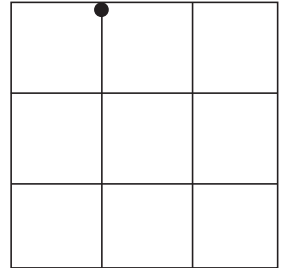
A szöveg a négyzetrácsos hálóban (a Játékház tankönyvcsalád Feladatlapok II. című kötetében található ezek a feladatok). Ha a gyermek nem tudja jól megoldani, egyszerűsített feladatot kap. Például nagyított négyzetrácsos hálóban vagy egyszerűbb területen kell követnie a megadott vonalakat. Egyszerűsítési lehetőségek:

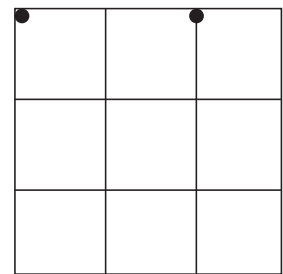
59. ábra

60. ábra

61. ábra

d) Irányok észlelése, utánzása, megnevezése

A Játékház Képes olvasókönyvben található több ilyen feladat, például: 14. oldal 2. feladat (Merre emeli a mackó a karját?). A gyerekek megnézik a rajzot, majd megnevezik/megmutatják (egyértelműen jelzik) a helyes irányt.

e) Irányok észlelése, követése megnevezése

3. Rajzolj a megadott irányoknak megfelelően!

<ol style="list-style-type: none"> 1. balra kettő 2. balra, fel kettő 3. jobbra három 4. balra, le egy 5. jobbra kettő 6. balra, fel egy 7. jobbra három 8. balra, le kettő 9. jobbra, le három 10. le kilenc 11. jobbra, le kettő 12. balra tizenkettő 13. jobbra, fel kettő 14. fel kilenc 15. jobbra, fel három 	
---	--

62. ábra. Játékház.
Munkatankönyv, 46. oldal
3. feladat

f) Helymeghatározás kérdő mondatok és rajzok segítségével

A képek segítségével válaszolj szóban a kérdésekre!

		
Hol van a szék?	Hol van a párna?	Hol van a fésű?
		
Hol van a csillár?	Hol van a ceruza?	Hol van a körző?

63. ábra. Játékvár.
Képes olvasókönyv, 51. oldal

g) Útvonal követése, elmondása

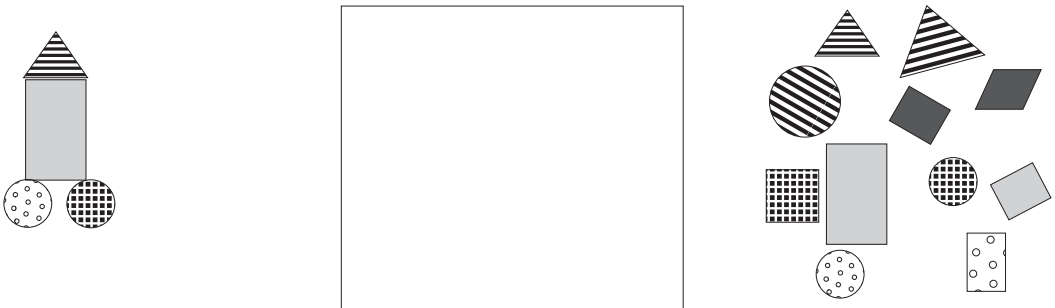
3. Mindenki érjen célba!

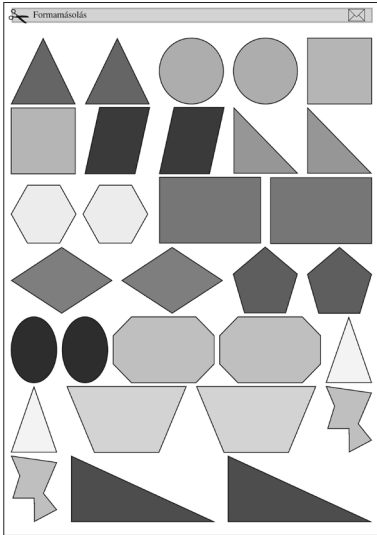
64. ábra. Játékvár.
Munkatankönyv, 62. oldal
3. feladat

h) Analizáló-szintetizáló készség fejlesztése mintakirakással

E területet kisiskolás korban intenzív gyakorlással igen eredményesen lehet fejleszteni. A gyerek elé négy-öt elemből álló mintát teszünk. A tekintetével „részekre szedi”, analízálja, majd a megadott formákból kiválasztja a megfelelőket, és ő is létrehozza ugyanazt a mintát, vagyis szintetizál. Ha a gyerekek nehéz a négy-öt elemből álló egység, csak két-három alkotórészből állót kap. A fejlesztés hatására hamarosan több elemből álló, bonyolultabb mintát is ki tud rakni. A sikeres megoldáshoz a mintát alkotó részek felismerése, kiválasztása mellett pontosan kell észlelni az elemek illeszkedését, elhelyezkedését, vagyis a síkban is kell tudni tájékozódni. Ezekkel a gyakorlási lehetőségekkel nemcsak az analízáló-szintetizáló készséget fejlesztjük, hanem a tájékozódást is (65. ábra).

65. ábra. Adott minta létrehozása az alkotórészei és ezek elhelyezkedésének azonosításával

66. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 46. oldal

A fejlesztéshez szükséges (két-két megegyező) formát kivághatjuk kartonból, de használhatjuk a Játékvár tankönyvcsalád Feladatlapok című kötetének 46. oldalán lévőket is. (66. ábra)

4.3. A ritmusérzék fejlesztése

Az olvasás-írás készségnél két olyan összetevő van, ami a ritmusérzéktől függ: a szótagolás és a rövid-hosszú hangok megkülönböztetése. Aprólékos és következetes fejlesztőmunkával a nagyon rossz ritmusérzékű gyerekeket is el lehet juttatni az olvasás és az írás működtetéséhez szükséges ritmizálási szintre. Meggyőződésünk és tapasztalatunk szerint tehát a *ritmusérzék fejleszthető*. Természetesen tudjuk, hogy az elérni kívánt fejlettségi szint távol van, illetve lehet attól, ami egy zenepedagógus szerint jó. A ritmusérzékét az óvodáskort nem említve első és második osztályban, tehát kisiskolás korban, a képességkialakítás időszakában fejlesztjük. A Meixner Ildikó által leírt, valamint a Játékház és a Játékvár tankönyvcsaládokban található fejlesztő feladattípusokat ismertetjük. A 3. és a 4. évfolyamon ezt a területet osztálykeretben nem fejlesztjük. Ha a tanulónak szüksége van arra, hogy tovább fejlesszék a ritmusérzékét, neki az intenzív, szakszerű, rehabilitációs foglalkozás lehet a megoldás.

4.3.1. Rövid-hosszú hangok megkülönböztetése

A rövid-hosszú hangok megkülönböztetésére különös gondot fordítunk. Játék segítségével, sok-sok türelemmel indítjuk a fejlesztést.

a) A módszer javaslata szerint az első tanítási napon elkezdődik a fejlesztés egyszerű szabályjáték segítségével. A gyerekek felállnak, a pedagógus pedig elővesz egy sípot, furulyát (amivel hosszan lehet hangot adni).

1. lépés. „Ha fújom a sípot, szaladjatok, ha nem fújom, álljatok meg!” A gyerekeknek külső ingerhez kell mozgást rendelni: a külső inger megszűnését észlelni,

és módosítani saját mozgásukat (meg kell állni). Ezt a feladatot akkor vegyük elő, amikor a gyerekek „már nehezen” tudnak a padban maradni. Önfeledten, élvezettel vesznek részt a játékban. Lesz olyan gyerek, aki az elején nem tud ennyi mindenre figyelni. Vagy szaladgál boldogan, kerügeti a padokat és társait, vagy a külső hangingerre figyel, de a kettőt nagyon nehezen rendezi össze.

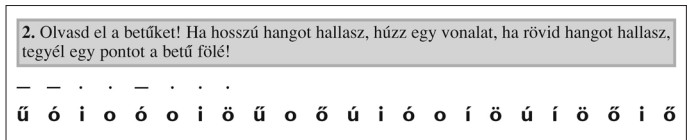
2. lépés. Néhány nappal később módosítjuk a szabályt: „Ha hosszan fújom, szaladjatok, ha röviden, ugorjatok!” A gyerekeknek a hang hosszúságát kell észlelni, és a rövid hanghoz is és a hosszú hanghoz is egy bizonyos mozgást rendelni.

3. lépés. A külső inger az emberi beszédhang lesz. „Most én mondom hangokat. Ha hosszú hangot hallasz, szaladj, ha rövidet, akkor ugorj!” A külső inger tehát a beszédhang, melynek időtartambeli különbségét kell észlelni és ehhez kapcsolni a nagymozgások egyikét. Csak olyan magánhangzókat szabad mondani, amelyeknél a rövid és a hosszú megléte „nyilvánvaló”, és a szavakban értelemmódosító szerepük van: o, ó, i, í, ő, ö, ü, ú, u. A mássalhangzók közül azokkal tudunk „játszani”, melyeket hosszan (is) lehet hangoztatni.

4. lépés. A nagymozgást módosítjuk. „Mindenki marad a helyén, most csak az ujjatok mozog a padon. Ha hosszú hangot hallasz, szaladjon az ujjad, ha rövidet, ugorjon az ujjad!” A külső inger továbbra is az emberi beszédhang (a 3. lépésben leírtak szerint).

- b) Rövid-hosszú magánhangzók megfigyeltetése írásban, rajz segítségével
A módszer (az utolsó magánhangzópár, az ü-ú kivételével) nem tanítja együtt a rövid-hosszú párokat. A Játékház Képes olvasókönyvének 32. és 35. oldalán „figyelteti meg” a szerző a rövid-hosszú magánhangzópárokat rajzok segítségével is. „A hosszú hangok lesétálnak a dombról, a rövid hangok leugranak.”
- c) Rövid-hosszú magánhangzók megfigyeltetése, időtartam jelölése írásban
Második osztályban a rövid-hosszú hangok közötti különbség észlelése mellett elkezdődik a betűkhöz kapcsolódó időtartam tudatosítása, rögzítése, automatizálása.

67. ábra. Játékvár.
Munkatankönyv, 53. oldal
2. feladat

Harmadik és negyedik osztályban az írásbeli nyelvhasználatot gyakoroltatjuk, valamint a gyakran előforduló szavak helyes írását automatizáltatjuk. E munka keretén belül gyakran kerül elő a rövid és hosszú hang (magán- és mássalhangzó) megkülönböztetése, valamint a tudatos nyelvhasználat kiépítése.

4.3.2. Szótagolás

A szótagolás gyakorlása, fejlesztése az első osztály első napján kezdődik. A gyerekek nagy részénél tulajdonképpen meglévő képesség megerősítéséről, tudatosításáról, figyelemfelhívásról van szó, ugyanis tudnak szótagolni. A szótag az anyanyelv elsajátítása folyamatának természetes egysége. „Az első szavakra jellemző a szótagismétlés. Kezdet-

ben egy-egy, majd két szótag ismétlése. Különböző vokálisok és azonos konsonánsok kerülnek egymás mellé.”¹⁵

Meixner Ildikó javaslata szerint az első tanítási napon a táblán lévő nagyalakú, színes képek (lásd. 4. fejezet) felhasználásával kezdődik a munka. „Tapsold le az első kép nevét! (Például: ka-la-pács.) *Hányat tapsoltál?* (Hármat.)

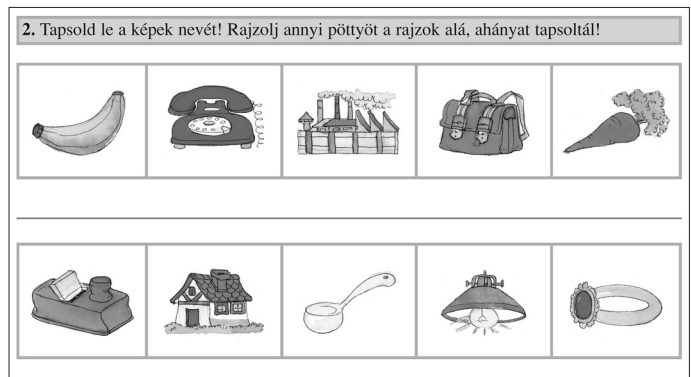
A következő helyzetek fordulhatnak elő.

- Hiba nélkül zajlik a folyamat. A gyermek tud szótagolni, és képes a szótagszám megfigyelésére is.
- A szótagolás hibátlan, de a szótagszám „megszámolása” nem sikerül. Ebben az esetben a gyerek letapsolja, szótagolja újra a szót, a pedagógus pedig a saját ujjain „számlálja” a szótagokat úgy, hogy azt a gyerek is lássa.
- A gyerek nem érti a feladatot. (Tapsol egyet, és mondja a szót.) Mintaadással rávezetjük a jó megoldásra.
- Ha a gyermek nem a szótaghatárnál „tördeli” a szót vagy ha „szétesik” a beszéd- és a testmozgás, akkor a pedagógus megfogja a gyerek kezét, és „együtt szótagolnak”. A pedagógus a gyerek mögé áll, megfogja a kezeit, és tulajdonképpen ő tapsol a gyerek kezével, miközben a jobbra-balra hajlással, valamint a testmozgással együtt zajló beszédmozgással „átadja”, megéretteti azt a lüktetést, amit több-kevesebb gyakorlás után a gyermek is képes lesz követni és önállóan létrehozni.

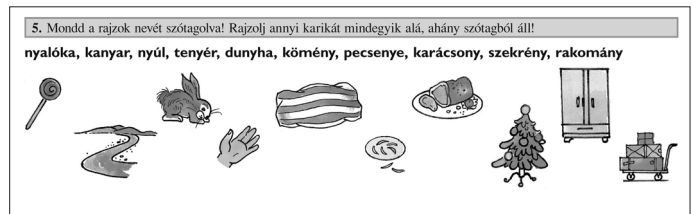
Általában addig gyakoroljuk a szótagolást, míg az olvasásban eljutunk a szavak szótagolva olvasásáig (lásd 4. fejezet). Ha a gyermekek ritmusérzéke nem fejlődik a kívánt ütemben, természetesen tovább gyakoroltatjuk, erősítjük ezt a készséget párhuzamosan a szóolvasással.

A szótagolást segítő tipikus feladatok a Játékvár kötetekben:

68. ábra. Játékvár.
Munkatankönyv, 16. oldal,
2. feladat

69. ábra. Játékvár. Differenciáló
magyar nyelvi munkatankönyv,
54. oldal, 5. feladat

¹⁵ Mérei Ferencné: *Logopédia Jegyzet I.* (Szerk.: Kovács Emőke.) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 25. old.

Az olvasási készség kialakítása 1–4. osztályban

5.1. Olvasástanítási módszer

A kiadványokban alkalmazott olvasástanítási módszer szintetikus, azaz összetevő olvasástanítási módszer. Alapegységet, betűt tanít, s amint megtanított pár mássalhangzót és magánhangzót, továbblép, szintetizál, és a betűkből szótagot hoz létre. A begyakorolt szótagok segítségével szavakat alkot. Az egyszerűbb szerkezetű szavak olvasásának gyakorlása után mondatokat hoz létre. A mondatokból pedig szöveget.

Minden szinten: betűk, szótagok, szavak, mondatok szintjén, egy kezdeti, kevés elem-ből álló mennyiséget oktat, majd miközben szintetizál – tehát bonyolultabb szinten is gyakorolja –, alacsonyabb szinten folytatódik az új ismeretek átadása, kiépítése. Vagyis tovább tanítjuk és megtanítjuk a betűket, gyakoroltatjuk a szótagolvasást. Elsajátíttatjuk a hosszabb és a bonyolultabb szerkezetű szavak olvasását is. Az izolált mondatokat továbbra is olvastatjuk, a rövid és az egyre hosszabb szövegek olvasása folyamatos, az alapelveknek megfelelően (70. ábra).

Adott szint	Tevékenység belépése az előző szinthez viszonyítva
Betűk szintje	Betűtanulás
Szótagok szintje	Szótagolvasás
Szavak szintje	Szavak olvasása
Mondatok szintje	Mondatok olvasása
Összefüggő szövegek szintje	Szövegek olvasása

70. ábra

5.2. A globális elem szerepe

A tankönyvcsaládban használt olvasástanítási módszerben egyetlen globális egység van: az elsős tanuló keresztneve, beceneve. „Ahogy anyukája szólítja.” A sikeres olvasástanítás egyik feltétele, hogy a gyermek megtapasztalja a leírt (vizuális) jelek jelentéshordozó

tulajdonságát. Az első osztályos tanulók döntő többsége remélhetőleg ezzel a „tudással” kezdi iskolai tanulmányait. Nekik sem árt a megerősítés, akinek viszont hiányzik ez az élmény, annak a leírt keresztneve közvetlen, pozitív érzellemmel teli „rácsodálkozást” tesz lehetővé, amivel elérjük, hogy „legyen fogalma” arról, ami az olvasás lényege.

Meixner Ildikó azt javasolja, hogy az első tanítási napon fogjunk kezét minden gyerekkel, és mindenkitől kérdezzük meg: „És anyukád hogy szólít?” A gyerek választát (keresztnevet, becenevet) leírjuk egy lapra, amiből a „névjegy” lesz. Ezt minden gyerek megkapja. Ezeket a „globális egységeket” használjuk a tanórákon, feladatokat kapcsolunk hozzájuk. Például a táblára írunk a nevekből hármát-négyet (a tábla méretétől függően), és így „hívjuk ki” a gyerekeket. „Akinek a nevét a táblára írtam, menjen oda, és álljon a neve alá!” Amikor már a mondatok olvasását gyakoroljuk, ezeket a neveket is a mondatba írhatjuk akkor is, ha a név egy-egy betűjét még nem tanultuk, ugyanis a gyerekek „globális egységként” már megtanulták, és teljes biztonsággal felismerik. A nevek elolvasását nem erőltetjük, nem tesszük kötelezővé. A gyerekek nagyon motiváltak, és szinte azonnal „felismerik” a saját és nagyon hamar a többiek nevét is. Ha mégis lenne olyan gyerek, akinek nevét nehéz globális egységként átlátni, akkor sem történik semmi baj. Ő majd megtanulja szintetizálva, vagyis akkor, amikor a név összes betűjét vettük.

A névjegy általában egy félbehajtott, A/4-es rajzlap, amelynek alul kis „tartólábat” hajtottunk.

A keresztnévben az első betű nyomtatott nagybetű, a többi nyomtatott kicsi.

A gyerek kereszt-, illetve becenevét a lap másik oldalára is ráírjuk. Így a pedagógus is látja ezeket, és meggyorsíthatjuk a nevek megtanulását, közvetlenebb, kedvesebb, barátságosabb légkörben mehet a tanítás.

71. ábra

Keresztnév

Az íróeszköz vonalvastagsága meghatározza a betű nagyságát, ugyanis olyan méretű betűt szabad a gyermek mellé tennünk, amit képes önálló egységnek látni. Ha nagyon vékony vonallal írunk nagyméretű betűt, akkor a gyermek tekintetének végig kell „sétálnia” a vonalon, és nem biztos, hogy „egyben” átfogja vizuálisan. Fennáll a veszélye annak, hogy egész egység, forma, vizuális jel helyett annak csak bizonyos vonalrészeit látja. Ha vastag vonallal írunk kisméretű betűt, akkor pedig egy „pacát” láthat a gyermek a betű tényleges alakja helyett. Mindezek alapján az 5 és 7 vonal vastagsága adja meg a javasolt és célszerű betűméretet. Ha nagyon vastag tollal írunk, akkor pedig egy „pacát” láthat a gyerek a betű alakja helyett.

A 72. ábrán a javasolt és célszerű vonalvastagságot mutatjuk meg.

72. ábra

5.3. Hívóképek

Magánhangzóknál a hívókép a szájtartás. A módszer a magánhangzókat „nevezi” betűknek az olvasástanulás kezdeti időszakában. Mássalhangzóknál különböző játéktártyák, amelyekre a hangutánzást építjük. A hangutánzás megfelel a gyermekek életkori sajátosságainak, meglévő képességeikre épül, és általánosan elvárható nyelvi fejlettségi szintjükkel korrelál. A játékok izolált hangokat mondanak, „ez az ő nyelvük”. Például a kiskacsa azt mondja, hogy **I**, ez az ő nyelve, ő így tud beszélni. Ügyelni kell arra, hogy segédhang, „nyögdécselés” nélkül ejtsük ki a mássalhangzókat. Erre kell szoktatni tanítványainkat, és kérni a szülőket. A hívóképek az olvasástanulás elején a gyermekek számára megkönnyítik a betűk tanulását, közelebb viszik hozzájuk a nehezen érthető, elvont vizuális jeleket. Később akár már nyolc-tíz mássalhangzó megtanulása után csökken a hívóképek jelentősége, mert a gyermekeknél kiépült a betűtanulás mechanizmusa. Nem szerencsés fölösleges eszköznek tekinteni a hívóképeket, de hiba túlértékelni jelentőségüket, és mesterségesen, „erőszakosan” fenntartani a hívókép–betű–kapcsolatot akkor, amikor a gyerekek magától már régen „levált” volna róla.

5.4. A mesélés szerepe

A mese (a népmese) az emberiség életében mindig különös és fontos szerepet töltött be. A mesélés az élőbeszéd művészete. A mesének az elmondó és a hallgató is részese, a beszédet kísérő gesztusok, a mimika stb. segítségével kapcsolat jön létre közöttük. Ezt, a kisgyerekeknek (és a felnőtteknek) kellemes kapcsolatot hívjuk segítségül az olvasástanítás bizonyos fázisaiban.

5.4.1. A mesélés szerepe a mássalhangzók tanításakor

A mássalhangzók hívóképeit mesébe ágyazottan építjük ki. A mese könnyebbé, örömtelivé, „gyermekközeli” teszi az olvasástanulást, oldja, illetve megakadályozza a szorongást. A tanév elején több időt, később már csak két-három percet szánunk a mesékre. A betűtanítás vége felé, amikor a gyerekek már megtanultak „olvasni tanulni”, a betűmesék által nyújtott segítségre valószínűleg már nincs szükségük. Természetesen a gyerekek igényeihez igazodunk. Példaként következzen egy mese, melyet Meixner Ildikó, a módszer kidolgozója mesélt tanítványainak.

73. ábra

A kígyó meséje – sz

Az állatok iskolájában is olyan padja van minden kis állatfiókéának, mint nektek itt. Mindegyik szófogadóan lelógatja a lábát a padról, úgy, mint ti. Csak egy kiskígyóval volt baja a tanító néninek. Ez szomorúan panaszkodott: „Tanító néni kérem, én nem lógathatom

le a lábamat, mert nekem nincs lábam.” „De hát ha nem ülsz a padra – kérdezte a tanító néni –, akkor hová fogod tenni a könyvedet? „**m–m** – szólt közbe a kismackó –, és mivel fogja meg a könyvet, hiszen keze sincsen.”

„**SZ, SZ, SZ** – kérlek szépen ne küldjetez haza – sziszegte sírva a kiskígyó. – Mindenki okos lesz az erdőben, csak én maradjak buta? Majd én megmutatom nektek, hogy ügyesebb vagyok nálatok.” Azzal gyorsan lemászott a padlóra, és gyűrűbe tekeredett. A könyvet a hátára támasztotta, és megfogta a farkával. „No, már kezdődhet is az olvasásóra” – mondta a kiskígyó.¹⁶

(A Nemzeti Tankönyvkiadó honlapján több mese olvasható mintaként: www.ntk.hu).

5.4.2. A mesélés szerepe az összeolvasás tanításakor

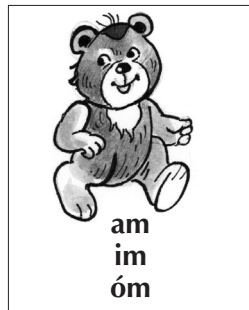
Mese keretén belül maradván tanítjuk az összeolvasást. A játékok is mennek a játékoskislába, ők is tanulják és gyakorolják a betűk (a magánhangzók) olvasását, csak nekik kicsit másképp sikerül.

a) A játékok a betűk után mondják a saját hangjukat is. Így az **a** betűt a maci úgy olvassa, hogy **am**, az **i** betűt úgy, hogy **im**, az **ó** betűt úgy, hogy **óm**. A kiskutyá úgy olvassa az **a** betűt, hogy **av**, az **i** betűt, hogy **iv**, az **ó** betűt, hogy **óv**. (Majd a kisvona és a kisautó is olvas.)

Megjegyzés. A magánhangzó–mássalhangzó sorrendű szótagok olvasását frontális órávezetéssel tanítjuk. A pedagógus meséli a mesét, közben a táblára felkerülnek a hívóképek, és alattuk létrejönnek a szótagok. A 74–77. ábrák a gyerekek előtt megjelenő táblaképet mutatják.

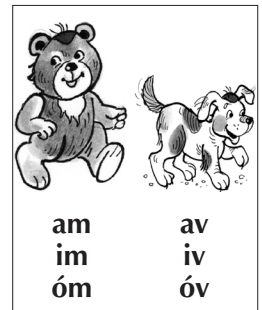
74. ábra

75. ábra

76. ábra

77. ábra

b) Mese segíti a mássalhangzó–magánhangzó sorrendű szótagok olvasásának bevezetését is. A játékok bukfenceznek (a bohóc tanítja őket). Közben a betűk is helyet cserélnek. „Tudom már, most előre mondom a saját hangomat, utána olvasom a betűt. Itt azt kell olvasnom, hogy **ma**, itt azt, hogy **mi**, itt meg azt, hogy **mó**” stb.

Megjegyzés. A mássalhangzó–magánhangzó sorrendű szótagok olvasását is frontális órávezetéssel tanítjuk. A pedagógus mondja a mesét, közben a táblára felkerülnek a

¹⁶ Meixner Ildikó–Jusztné Kéri Hedvig: *Az olvasástaniás pszichológiai alapjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.

hívóképek, és alattuk létrejönnek a szótagok. A 78–81. ábra a gyerekek előtt megjelenő táblaképet mutatja.

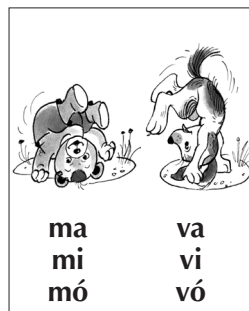
78. ábra

79. ábra

80. ábra

81. ábra

5.5. A ráismerés

Tudatosan használt módszertani fogás a ráismerés, melyet minden új elem megtanításánál alkalmazunk. Lényege: a gyermek az összes lehetséges segítséget megkapja ahhoz, hogy a megtanulni való új ismeret hibázási lehetőség, sikertelenség, kudarc és szorongás nélkül kezdjen „kiépülni”. Például, amikor elkezdjük az új betű megtanulását, minden gyerek mozgatható lapocskán megkapja ezt az új elemet és mellé három-négy olyan betűt, melyet már ismer és amelyek természetesen sem vizuálisan, sem akusztikusan nem hasonlítanak az új betűhöz, illetve annak hangjához. A gyermek előtt tehát van négy betű, ebből három ismert. A pedagógus azt mondja: „Emeljétek fel azt a betűt, amelynek a hangját mondom!” És mondja az új betű hangját, s emeli is a hanghoz tartozó betűt. A gyerekek a pedagógustól hallják a hangot, látják a kezében a hanghoz tartozó betűt. Az előttük lévő négy betűből kell „ráismerni” a keresett vizuális jelre. Az ilyen feladatoknál minden gyerek hiba nélkül felemeli a kért betűt. Sikerélményük van, örülnek, hogy jól meg tudták oldani a feladatot, közben „észrevétlenül” elkezdődik náluk az új elem rögzülése, vagyis zajlik a betűtanulás, fejlődik hanganalizáló készségük, nyelvi tudatosságuk.

5.6. A betűtanítás üteme

A tanév elején gyorsan haladunk, mivel sok, egymáshoz nem hasonlító betűt vehetünk. A haladási ütem ok nélkül nem lehet lassú, mert amilyen gyorsan csak lehet, el kell jutnunk a jelentést tartalmazó egységek, legalább a szavak olvasásáig, hogy a gyermekek kezdeti érdeklődése, motivációja megmaradjon. Ha sokáig tanulunk olyanokat, amelyeknek a gyerekek nem érzik hasznát, értelmét, elkedvetlenednek, tanulási kedvük olyan mértékben csökkenhet, hogy az már gátja lehet az eredményes, sikeres tevékenységnek. Később, a tanév során az új betűk tanulási üteme csökken, mert sok időt kell fordítanunk a *betűk differenciálására*, gyakorlására. Itt viszont már nem is kell „sza-

ladnunk”, mert elég nagy betűkészletünk van, amellyel változatosan gyakorolhatjuk az olvasást különböző szinteken (lásd 70. ábra).

A nyomtatott kisbetűk Meixner Ildikó által javasolt tanítási üteme:

Ciklus/tanítási hetek	Tanított kis nyomtatott betűk száma	Egyéb vizuális jelek
1/1–7. tanítási hét	14 új betű	–
2/8–14. tanítási hét	10 új betű	–
3/15–21. tanítási hét	7 új betű	–
4/22–32. tanítási hét	3 új betű	Ritka betűk, nyomtatott nagybetűk

Nagybetűket később tanítunk, tehát a módszer nem tanítja együtt a kis- és a nyomtatott nagybetűket. Könnyebb egy fajta dologra figyelni (nyomtatott kisbetűk), ennek megfelelő tanulási mechanizmust elsajátítani, kiépíteni, automatizálni, mint párhuzamosan „rendszereket” létrehozni. Amikor a nyomtatott kisbetűk döntő többségét már ismerik a gyerekek, akkor kell kezdeni megismertetni a nyomtatott nagybetűket. A gyerekeknek ekkor ez már könnyű feladat, így egyszerre több betűt is taníthatunk. Amíg nem tanultuk a nyomtatott nagybetűket, addig kontúrbetűk jelzik a helyüket.

5.7. A betűk mint az artikulációs bázis megjelenítői

A betű egy beszédhangnak írott, nyomtatott vagy más módon megformált jele, képe. Állhat egy és több írásjegyből. A több önálló elemből álló jelkapcsolatot (grafémát) is betűnek nevezzük. Eszerint a magyar nyelvben megkülönböztetünk egyjegyű (v, h, t stb.) kétjegyű (sz, ty stb.) és háromjegyű (dzs) betűket. Más nyelvekben a több jelből álló grafémákat általában betűkapcsolatoknak nevezik. A betűk összessége az adott nyelv artikulációs bázisát leíró ábécé. Ez azonban soha nem fejezi ki a beszélt nyelvben előforduló összes különbséget, csak a típushangokat (fonémákat) jeleníti meg vizuálisan. Minden esetben a hangok, szavak kiejtésekor a beszéd az elsődleges, a meghatározó. Ennek nem szabad az írott szóalaknak alárendelődnie. A betűejtés, vagyis az írott alakhoz igazodó kiejtés nyelvi hiba. Megkülönböztetünk nyomtatott, írott kis- és nagybetűket. Minden típushanghoz négy, egymáshoz többé-kevésbé hasonló vizuális jel kapcsolható. A magyar helyesírás szerint a kétjegyű nagybetűk első jegyét írjuk csak naggyal (például: Sz, Ty). Az ékezeteket a nagybetűkre is kiteszük (kivéve az l-re). A magyar ábécé negyven latin betűből álló, a magyar nyelv írására használatos ábécé. A kiterjesztett magyar ábécé 44 betűből áll, melyben szerepel a w, a q, az x és az y is.

5.7.1. A betűk tanítása

A betűk tanításánál kiemelten fontos alapelv a hármas asszociáció kiépítése, valamint a hasonlóság alapján való tévesztés minimalizálása. A Játékház tankönyvcsalád betűtanítási sorrendje ezt teljesíti, tehát változtatás nélküli követése megkönnyíti a gyermekek számára a betűk ismertetőjegyeinek észlelését, megfigyelését és a vizuális jelek megkülönböztetését. Az alábbi táblázatban a Játékház tankönyvcsalád betűtanítási sorrendje látható a mássalhangzók hívóképeivel együtt.

Természetesen más, eredményesen működtethető betűtanítási sorrend is lehetséges az alapelvek szigorú betartásával.

Az olvasástanítás betűsorrendje

Nyomatott kisbetűk sorrendje	Mássalhangzókhoz tartozó hívóképek	Nyomatott nagybetűk sorrendje	Megjegyzés
a, i			
ó			
m, s, t	maci, vonat, kisautó,		
v	kutya		
e			
l	kiskacsa		
ú			
p	pipa		
			o megfigyelése
c	kisegér		
			u, o, i megfigyelése
k	kakas		
á			
f	fa		
h	lehelgető fiú		
z	méhecske		
ő			
d	dob		
			ö megfigyelése
j	jajgató Pinokkió		

Nyomatott kisbetűk sorrendje	Mássalhangzókhoz tartozó hívóképek	Nyomatott nagybetűk sorrendje	Megjegyzés
é			
n	mentőautó		
sz	kígyó		
g	liba		
r	motor		
ú, ü			
b	buborék		
gy	hintaló		
cs	csibe		
		A I Í O Ó M S T	
		Z P H	
ny	macska		
		U Ú É Á K L N	
zs	zsupsz (elcsúszó kislány)		
		Ö Ő É V B C	
ty	tyúkanyó		
		Ü Ű F G J	
ly	lyukas zokni (nem hangutánzásra épülő hívókép)		
		D R S Z T Y C S	
		G Y Z S N Y L Y	
dz	nincs hívókép		
		D Z	
x	nincs hívókép		
		X	
dzs	nincs hívókép		
y	nincs hívókép		
w	nincs hívókép	W	

A magánhangzók megtanulása nehezebb, mint a mássalhangzók többségéé, ugyanis a betűk alakja sok esetben nagyon hasonló, a betűkhöz tartozó hangok kiejtéséhez szüksé-

ges beszédmozgásban kevés a „megfigyelni való”, mert a kiáramló levegő elé a szájterben nem képződik akadály (nincs zár, majd felpattanás, réssé szűkülés stb.). Ezért a magánhangzók megtanulására lényegesen több idő szükséges. Az első és az utolsó betűk között is szerepel magánhangzó. Így több gyakorlási, érési idő adható a gyerekek számára. Nem tanítjuk együtt (az ü-ű kivételével) a rövid és a hosszú magánhangzókat. Így könnyebb a hármasszociáció kiépítése. A rövid-hosszú hangok közötti különbség észlelése a ritmusérzéktől függ, és e terület nem megfelelő fejlettségi szintje negatívan befolyásolhatja a betűk megtanulását (lásd 4. fejezet).

A betűk tanítása rögtön az első tanítási napon elkezdődik. Minden gyerek kap egy **a** és egy **i** magánhangzót. A pedagógusnál is van ezekből a betűkből. „Ha azt mondom hogy **i** – és a betűhöz tartozó beszédhangot jól látható szájmozgással és tisztán hallható hangerővel ejti ki –, akkor emeljétek fel ezt a betűt – és a kezében minden gyerek számára láthatóan ott van az **i** betűt tartalmazó lapocska. – Ha azt mondom hogy **a** – és a betűhöz tartozó beszédhangot jól látható szájmozgással, tisztán hallható hangerővel ejti ki –, akkor emeljétek fel ezt a betűt.” És a kezében minden gyerek számára láthatóan ott van az **a** betűt tartalmazó lapocska. *A ráismerés módszerével kezdődik a két magánhangzó rögzítése (lásd 5. 5. fejezet).*

5.7.2. A betűk ismétlése, differenciálása

Az új betű tanításakor a betűismeret kiépítése kezdődik, rögzítése több tanórán át zajlik, s automatizálása ismétlődő feladatok keretében folytatódik. Amikor a tanulandó új betű hasonlít olyan betűhöz, amelyet már előzőleg megtanítottunk, akkor átmenetileg ez a betű „eltűnik” a gyerekek előtt, a gyakorlóanyagban sehol nem szerepel. Amint az új betű megszilárdul, rögzül, visszatér a régi, és differenciáltatjuk. Ahol a betűk/hangok között vizuális és akusztikus hasonlóság is van, még óvatosabban járunk el. Egyszer visszatér a régi betű, ismétljük úgy, hogy most az új marad ki az olvasási feladatokból. A következő foglalkozáson pedig differenciálunk. Ekkor az a tanóra fő feladata, hogy a két betűhöz tartozó beszédmozgás közötti különbség tudatosodjon a gyermekekben. Ezt a lépéssorozatot a d–b betűk tanításával az alábbi táblázat szemlélteti.

Új betű	Nem szerepeltetett betű	Ismétlendő betű	Differenciálendő betűk
d	t		
9 egyéb betű			
b	d, p		
1 egyéb betű			
	b	d	
			b–d

A következő táblázatában a Játékvár tankönyvcsaládban található, a betűk automatizálását és megkülönböztetését segítő sorrendet láthatjuk.

Gyakorolt betű	Differenciált betűk	Gyakorolt betű	Differenciált betűk	Gyakorolt betű	Differenciált betűk
b		sz			
m		r		ty	
ú		ű			ty-ly
s		d			ty-gy-ny
l			d-p		ty-gy-ny-ly
f			d-b	d	
e			gy-g	ű	
p		zs		ty	
á			zs-s	b	
	á-a	ny		zs	
k			zs-sz-s-z	gy	
ó			ny-n	ó	
j			ny-gy	p	
	l-j		cs-s	ny	
é			cs-c	cs	
n			cs-zs	ly	
g		ly		ty	
	m-n		ly-gy		
	á-é-e		ly-ny		
	k-g		ly-j		

5.8. Az összeolvasás

Az összeolvasás tanítását akkor javasolja a szerző, amikor a gyerekek ismernek három magánhangzót és négy mássalhangzót (a, i, ó, m, s, t, v). (Mesébe ágyazottan, frontális órarészként, lásd 5.4. fejezet.) Mivel beszédtechnikailag könnyebb (a gyerekek egy részének) a magánhangzó–mássalhangzó sorrendű szótag, a szerző ezt tanítja először. A mese segítségével megszületik az „egész szótag”, vagyis globális egységként értelmezzük, látatjuk és gyakoroltatjuk. A tankönyvcsalád melléklete nem tartalmazza a magánhangzó–mássalhangzó sorrendű szótaglapocskákat. A begyakorláshoz célszerű készíteni kártyákat (számítógépen gyorsan elkészíthető), és a ráismerés segítségével ezekkel kezdjük a szótagok kiépítését. Minden gyerek kap három vagy négy szótagot, és kezdődik a játék: „Kinél van az, ahol a maci azt olvassa, hogy **im?**” stb. (Lásd még 5.5.

fejezet.) Két-három tanítási napon keresztül gyakoroljuk így a szótagfelismerést, közben a gyerekek észrevétlenül begyakorolják a két hang együttes kiejtéséhez szükséges beszédmozgást. Amikor a gyerekek szinte azonnal megtalálják a keresett szótagot, akkor vesszük elő az olvasókönyvet, és ott gyakoroljuk tovább. „Ki szeretne segíteni a kisvonatnak, a kutyusnak stb.?” Függetlenül olvastatjuk a szótagoszlopokat, melyek fölött látható a hívókép, vagyis „a játék, aki olvas”.

A magánhangzó–mássalhangzó sorrendű szótagok összeolvasásának kezdő időpontjához képest körülbelül két héttel később tanítjuk a mássalhangzó–magánhangzó összetételűeket. (Mesébe ágyazottan, frontális órarészként, lásd 5.4.2. fejezet.) E szótagtípus kiejtése beszédtechnikailag nehezebb. Amikor izolált hangokat mondunk, különálló betűket olvasunk, akkor beszédszerveink nyugalmi állapotból, a típus beszédmozgás kivitelezése után újra nyugalmi állapotba kerülnek. Ez a típushang azonban normális kommunikációs helyzetben szinte nem is létezik, ugyanis nem különálló hangokat, hanem hosszú „hangsorokat” – szavakat, mondatokat, történeteket – mondunk, beszédszerveink módosult beszédmozgások láncolatát kivitelezik. Ezt kell az olvasás során a vizuális jelekhez (jelen esetben a szótagokhoz) kötni.

Érdeemes megfigyelni például, hogyan módosul a sz hang kiejtése akkor, amikor a szív, szúnyog, szánkó, szőlő szavakban mondjuk. Összeolvasáskor az első hang kiejtésékor ott kell lenni a tudatunkban a második betűnek/hangnak ahhoz, hogy a módosult beszédmozgást működtetni tudjuk, hogy beszédszerveink felkészülhessenek a következő hang kiejtésére. E szótagtípust is a ráismerés segítségével szótaglapocskák felhasználásával gyakoroljuk be. Kicsit több idő kell a rögzülésre, általában négy-öt tanítási napon keresztül „olvasunk csak a lapokkal”. Ezután olvastatunk tovább az olvasókönyvből is. Függetlenül könnyebb olvasni a gyerekeknek, így a szótagoszlopok olvasásának lehetőségét végig fenntartjuk.

Ahol az oszlopok fölött nincs hívókép, érdemes egy-egy gyerekkel vízszintesen, azaz sorban is elolvasatni a szótagokat (a Játékház. Képes olvasókönyv 44. oldalától kezdve). El kell kerülnünk, hogy az értelmes szótagokhoz, vagyis a két betűből álló szavakhoz kapcsolódó jelentéstársítást akadályozzák a hívóképek. Például: „A maci azt olvassa, hogy **ma**. Mit csinál ma a maci? A kisvonat azt olvassa, hogy **só**. Minek kell neki a só?” (Lásd még 5.3. fejezet idevágó megállapításai.)

A hárombetűs zárt szótagok (mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó) olvasását hárombetűs szóként tanítjuk.

5.9. Szavak olvasása

Amint begyakoroltuk a mássalhangzó–magánhangzó sorrendű szótagokat, elkezdjük tanítani a szavak olvasását. A szavakat szótípusokban olvassuk. Ez azt jelenti, hogy egyszerre több, azonos hosszúságú és azonos felépítésű szó kerül a gyerek elé. Például: mindegyik szó négybetűs, két szótagból áll, és mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó a betűk sorrendje. A tanuló az első néhány szónál átlátja a szavak felépítését, „megérti” az elolvasásukhoz szükséges mechanizmust, és ezt a „felismert szabályt” az analógia alapján átviszi az ott előforduló többi szó olvasására is. Gyorsul az olvasási tempó, és épül a képesség a globális szólátásra. A magyar nyelv szavai között jó néhány szótípusnál sok ilyen szót tudunk olvastatni a gyerekekkel.

5.9.1. Négybetűs szavak olvasása

Az első szótípus a négybetűs, két szótagú, mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó betűsorrendű szó. Ez is frontális tanórarész. A pedagógus felemel egy szótaglapot: „Olvassátok el!” A gyerekek elolvassák, hogy **me**. „Most ezt is olvassátok el!” A gyerekek ezt is elolvassák: **se**. „Most olvassátok el újra!” (**me se**) „Igen, mese, mondj róla valamit!”

Ennél a szóolvasásnál a gyerekek előtt „alakul ki” a szó, és mivel a gyerekek által (remélhetőleg) jól ismert ez a szó, a jelentéstársítás is automatikus. Ennek tudatosítását szolgálja az azonnali utasítás: „Mondj róla valamit!” A gyerekek ezt azonnal megértik, és szívesen, kedvvel alkotnak mondatokat az elolvasott szavakról. Ez az a pillanat, amikor tudatosítjuk, megtapasztaltatjuk, hogy keresni kell az olvasottak értelmét. Most nem sajnáljuk az időt, minden szóval mondhat akár minden gyerek „valamit”. Néhány nappal később már figyeljük az időt, és csak az addig még nem olvasott szavakat értelmeztetjük. Természetesen nem az egész osztály alkot mondatot az adott szóval, hanem egy-két felszólított gyerek. Igyekezzünk, hogy minél többet tudjunk olvasni.

5.9.2. Hárombetűs szavak olvasása

A három betű összeolvasása, egyidejű átlátása a kezdő olvasó számára nehézség lehet. Ezért ehhez (is) minden segítséget és sok gyakorlási lehetőséget ad a szerző. A hárombetűs szavak olvasásának tanítása szintén frontális tanórarész. A gyerekek a pedagógusra figyelnek, aki a táblára felírja azt a szót, hogy **fa**. Aztán kéri a gyerekeket, olvassák el.

„Most leírom újra, és utána írok egy betűt. Annál csak fel kell emelni a nyelvünket. Olvassátok el ezt is!” – mondja, és felírja a táblára, hogy **fal**. A gyerekek elolvassák. „Most megint írok, a végén csak fel kell emelni a nyelvünket!” – mondja megint, és felírja a **fal** alá, hogy: **fel**. A gyerekek ezt is elolvassák.

A pedagógus új oszlop első elemeként felírja, hogy **ha**. A gyerekek ezt is elolvassák, majd megint elhangzik: „Utána írok egy betűt, annál csak megint fel kell emelni a nyelvünket.” Miután a gyerekek elolvassák a **hal** szót, felkerül a táblára a **hol**, alá pedig a **hull** szó.

Ezután vesszük elő az olvasókönyvet, és ott is elolvassuk a hárombetűs szavakat (Játékház. Képes olvasókönyv 1., 51. oldal).

Az aprólékosan felépített fokozatosság alapelveinek megfelelően először olyan hárombetűs szavakat gyakoroltatunk, amelyeknél az első és a harmadik betű azonos (például: hal, hol). A következő lépésnél az utolsó betű azonos (például: kel, fal, tol). Aztán az első betű azonos (például: fal, fut, fék). Ekkor jutunk el oda, hogy mind a három betű különbözik (Játékház. Képes olvasókönyv, 68. oldal).

Ez az odafigyelés, aprólékoság a gyerekek nagy részének elég segítség ahhoz, hogy megtanulják a hárombetűs szavak olvasását. Annak a pár gyereknek, akinek így is nehéz, készült az elsős tankönyvcsalád Játékház Feladatok II. kötetben található gyakorlóanyag (31., 32., 34., 35., 37., 39., 40., 44. oldal). Minden oszlopot kétszer olvas el az

a gyerek, akinek nehezen megy a három betű összeolvasása. Először megállás nélkül, mert az analógiára épülő olvasástechnikai segítséget kell kapnia ahhoz, hogy átlássa a hárombetűs halmazt és beszédmozgásosan tudja megszólaltatni a szükséges beszédhangokat. Aztán újra elolvassa – most már egyenként – a szótagokat, és mindegyikről el kell döntenie, jelent-e valamit. Csak azért, mert olvasástechnikai segítséget kell nyújtani, nem mondunk le arról, hogy a gyerekek megkeressék az olvasottak jelentését.

5.9.3. Szószedetek a tankönyvcsaládokban

A tankönyvsorozat köteteinek szótípusaiból összeállított szószedetek a gyerekek és a pedagógusok számára kínálnak gyakorlási lehetőséget, ötleteket. A következő táblázatok a szótípusokat szemléltetik.

Az első osztályos tankönyvcsalád (Játékház) szótípusai

Szótag és a szótagokban lévő betűszám	Betűsorrend	Példaszó
Gyakoribb szótípusok (első osztályos gyerekek szókincsében)		
2 + 2	msh–mgh+msh–mgh	ha-jó
3	msh–mgh–msh	tál
2 + 3	msh–mgh+msh–msgh–msh	ka-bát
3 + 2	msh–mgh–msh+ msh–msgh	tor-ta
3 + 3	msh–mgh–msh+msh–msgh–msh	pos-tás
2 + 2 + 3	msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh–msh	ka-la-pács
Ritkább szótípusok (az első osztályos gyerekek kevesebb ilyen szót ismernek)		
2	msh–mgh	ló
1 + 2	mgh+msh–mgh	á-só
1 + 3	mgh+msh–mgh–msh	e-lem
2 + 2 + 2	msh–msgh+msh–mgh+msh–mgh	fe-ke-te
4	msh–mgh–msh–msh	kert
2 + 2	mgh–msh+msh–mgh	ol-ló
2 + 3	mgh–msh+msh–mgh–msh	or-vos
2 + 2 + 2 + 2	msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh	ku-ko-ri-ca

A második osztályos tankönyvcsalád (Játékvár) szótípusai

Szótag és a szótagokban lévő betűszám	Betűsorrend	Példaszó
2 + 2	msh–mgh+msh–mgh	kofa
3	msh–mgh–msh	mely
2 + 3	msh–mgh+msh–msgh–msh	sebaj
2 + 2 + 2	msh–msgh+msh–mgh+msh–mgh	libegő
3 + 2	msh–mgh–msh+ msh–msgh	csipke
3 + 3	msh–mgh–msh+msh–msgh–msh	dörzsöl
2 + 2 + 3	msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh–msh	vetítés
1 + 3	mgh+msh–mgh–msh	após
4	msh–mgh–msh–msh	férc

A harmadik osztályos tankönyvcsalád (Játékváros) szótípusai

Szótag és a szótagokban lévő betűszám	Betűsorrend	Példaszó
2 + 3	msh–mgh+msh–msgh–msh	paraj
1 + 3	mgh+ msh–mgh–msh	inal
2 + 2 + 2	msh–msgh+msh–mgh+msh–mgh	vipera
2 + 3	msh–mgh+msh–msgh–msh	nyüzsög
3 + 3	msh–mgh–msh+msh–msgh–msh	serdül
4	msh–mgh–msh–msh	dölyf
2 + 4	msh–mgh+msh–mgh–msh–msh	fasírt
3 + 2 + 3	msh–mgh–msh+msh–mgh+msh–mgh–msh	boldogul
2 + 2 + 2 + 2	msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh	ragadozó
3 + 3	msh–mgh–msh+msh–msgh–msh	robban

A negyedik osztályos tankönyvcsalád (Játékvilág) szótípusai

Szótag és a szótagokban lévő betűszám	Betűsorrend	Példaszó
2 + 3	msh–mgh+msh–mgh–msh	sumér
2 + 3 + 2	msh–mgh+msh–mgh–msh+msh–mgh	barázda
3 + 3	msh–mgh–msh+msh–mgh–msh	harmat
3 + 3 + 3	msh–mgh–msh+msh–mgh–msh+msh–mgh–msh	vendégség
2 + 3	mgh–msh+msh–mgh–msh	alkony
2 + 3 + 3	msh–mgh+msh+mgh–msh+msh–mgh–msh	szabadság
2 + 2 + 2 + 2	msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh+msh–mgh	keményítő
2 + 3 + 2 + 3	msh–mgh+msh–mgh–msh+msh–mgh+msh–mgh–msh	lényegtelen
3 + 3 + 3 + 3	msh–mgh–msh+msh–mgh–msh+msh–mgh–msh+msh–mgh–msh	furfangosság
2 + 4	msh–mgh+msh–mgh–msh–msh	palást

5.9.4. Szavak szótagolva olvasása

A szóolvasás tanításakor a szavakat szótagolva látják a tanulók. A szótaghatárokat vízszintes vonalak jelzik. Ha a gyerek több betűt tud átlátni, egybe fogja olvasni a szót. Ez a lépés a gyerekek olvasási készségének éréstől függ, mesterséges időponthoz kötni nem szabad. Ártunk vele, ugyanis a gyerek nem attól lát át több betűt, hogy a pedagógus azt várja el tőle. A gyermek megpróbál ennek az elvárásnak megfelelni, ezért magában két-három betűt elolvas, majd hozzáragasztgatja a többit. Lehet, hogy mi az „egyben” kiolvasott szót halljuk, de tudnunk kell, hogy így fárasztó és eredménytelen olvasástechnikára kényszerítettük a gyermeket. A tanuló csak addig olvas szótagolva, míg szüksége van rá.

A szótagolva olvasás is olvasás. Célszerűtlen, felesleges időpazarlás megismételteni „egyben” is a kiolvasott szót. A szó elolvasása után a jelentéstársítás segítése, ellenőrzése az indokolt feladat. Nem szerencsés, ha nagyon sokáig csak szótagolva írt szavakkal találkozunk a gyermek. Ez a gyakori vizuális kép lassíthatja a globális szólátás kiépülésének folyamatát. A tankönyvcsaládokban a szótagolás mint nyomtatásban megjelenő segítség fokozatosan csökken.

Az elsős tankönyvcsalád vége felé az egyszerűbb szerkezetű szavak már egyben, elválasztás nélkül láthatók, a hosszabb vagy bonyolultabb szavak még szótagolva. A következő tanév elején ez az olvasástechnikai segítség, vagyis a szótagolt, bonyolultabb szavak visszatérnek, a Játékvár. Képes olvasókönyvének 53. oldaláig találhatunk ilyeneket. A szavak globális észlelése, egyben átlátása feltétele az olvasóvá válásnak. A gyakorlott olvasó ránéz a leírt szóra, és az írott szókép jellegzetességei alapján kombinál. A szóban előforduló betűket nem azonosítja, nem betűzi a szót, hanem egységes

egésznek látja, és azonnal társítja vagy próbálja társítani hozzá a jelentést. Az olvasóvá vált ember a szótagoláshoz és végső esetben a betűzéshez akkor folyamodik, akkor lép vissza, ha ismeretlen, nehezen átlátható szerkezetű szóval találkozunk.

5.9.5. A jelentéstársítás segítése, ellenőrzése

Ha a gyerek elolvasson egy szót és megismétli, nem lehetünk biztosak benne, hogy társította a jelentését. Ezt különböző feladatokkal kell segítenünk, ellenőriznünk, például:

- mondatalkotás az elolvasott szóval;
- szó és kép összekötése;
- az elolvasott szó lerajzolása;
- szótagokból szavak kirakása és képpel egyeztetése;
- szó és kép egyeztetése;
- mondatalkotás a hallott szóval, vagy a hallott szó szótagokra szedése után szótaglappok segítségével.

Mindegyik tankönyvcsaládban megtalálhatók ezek a feladatok.

5.10. Mondatolvasás

A mondatok olvasása és megértése a gyerekek egy részének nehéz feladat és lassan kiépülő folyamat. A mondat jelentése ugyanis mindig több, mint a mondatban előforduló szavak önálló jelentése. A mondatban a ragok, toldalékok, szórend stb. segítségével a dolgok közötti viszony fejeződik ki. Nem elég tehát a mondat szavainak jelentését önállóan érteni, a dolgok közötti kapcsolat felfogása, értelmezése is elengedhetetlen. A mondatolvasás begyakorlására tankönyvcsaládjaink sok-sok feladatot nyújtanak a gyermekeknek. Egyik legfontosabb alapelv az aprólékosan felépített fokozatosság.

Első osztályban, amint kicsit begyakorolták a gyerekek a három- és négybetűs szavak olvasását, szintetizálunk és mondatokat hozunk létre. A mondatolvasást kérdő mondattal vezetjük be (frontális órarész). A pedagógus felírja a táblára a mondat első szavát, majd elolvastatja a gyerekekkel.

A gyerekek előtt láthatóan épül fel a szavakból a mondat. Minden egyes szót – felírása után – a gyerekek hangosan elolvasnak. Ezután írja a pedagógus a következő szót. A lépéssorozatot az alábbiakban mutatjuk be. A mondatban lévő szavakat kartonlapra írva is a táblára helyezhetjük. A hangsúly az egyesével való megjelenítésen van. (A kezdő olvasó átolvashat egyik szóból a másikba, és, ha a gyermek képzeletében megjelenik például a **kap** és az „a” névelő összevonásából keletkező **kapa**, akkor már nehezen jut el az eredeti mondat jelentéséhez.)

1. lépés: mit
2. lépés: mit kap
3. lépés: mit kap a
4. lépés: mit kap a pu-li
5. lépés: mit kap a pu-li?

Ezután a pedagógus a mondat végére teszi a kérdőjelet, és azt mondja: „Most olvasuk el újra, és kérdezzük is!”

Most hangzik el tehát az egész mondat, egyben, kérdő hangsúllyal. Ezután a pedagógus megkérdezi: „Na mit?” És minden jelentkező gyerek válaszát meghallgatja. (Mit is kaphat a puli?) Minden, logikailag elfogadható válasznak örülünk. Az esetleg nehezen védhető „ötletek” helyett másik megoldást kínálunk fel a gyerekeknek. A kérdő mondatnak nagy a motiváló hatása, olyasmi a gyermekek számára, mint a találós kérdés. Benne van a kihívás: „Én ezt meg tudom fejteni, meg tudom válaszolni!”

A gyermekek számára természetessé tesszük, hogy a kérdő mondatokra válaszolni kell. A válaszadás módja a későbbiekben természetesen változik. A szóbeli válaszadás mellett a gyerekek a választ megrajzolják, kikeresik a képek, a leírt szavak közül, illetve még később belép a válasz leírása is.

A mondatolvasás begyakorlására a Játékház. Feladatlapok I. kötetében 15 hasonló kérdő mondat van. Ezeket szét kell vágni, és minden mondatot a gyerekeknek kell a szavakból kirakni, majd természetesen válaszolni is.

A kijelentő mondatok olvasása az olvasókönyvben található rövid tőmondatokkal kezdődik (Játékház. Képes olvasókönyv, 53. oldal). Ha a gyerek meg tudja ismételni az elolvasott mondatot, biztosak lehetünk abban, hogy meg is értette. Vagyis a kijelentő mondatokhoz a jelentéstársítást segíthetjük, ellenőrizhetjük úgy is, hogy elmondatjuk a mondatot. Nem várunk el hang-, betűismétlést.

A következő példákon a mondatolvasási feladatok spirális elrendezését és a fokozatosságot mutatjuk be. A fokozatosság megfigyelhető a mondatszerkezetek, a mondat-hosszúság, a mondatban előforduló szavak változásán.

Húzz kesztyűt, mert hideg van!

Első osztályos tankönyvcsalád, Játékház. Képes olvasókönyv 1., 162. oldal

Az edző tanítja a spor-to-ló-kat.

Első osztályos tankönyvcsalád, Játékház. Képes olvasókönyv 1., 189. oldal

Robi késsel vágta el a fonalat.

Második osztályos tankönyvcsalád, Játékvár. Képes olvasókönyv 2., 56. oldal

Kidobtam a rózsát, ami elhervadt.

Második osztályos tankönyvcsalád, Játékvár. Képes olvasókönyv 2., 122. oldal

A csudatarisznyában lapultak a botok.

Harmadik osztályos tankönyvcsalád, Játékváros. Feladatlapok, 13. oldal

Rákóczinak sok cselédje volt, mégis ismerte valamennyit.

Harmadik osztályos tankönyvcsalád, Játékváros. Feladatlapok, 75. oldal

A fiú nem tudott tanulni, amikor a kanárik süvöltöttek.

Negyedik osztályos tankönyvcsalád, Játékvilág. Feladatlapok, 12. oldal

Az hívta meg Széchenyi Ödönt Törökországba, aki létre akarta hozni a tűzoltóságot.

Negyedik osztályos tankönyvcsalád, Játékvilág. Feladatlapok, 77. oldal

A mondatolvasást gyakoroltathatjuk frontális óravezetés keretén belül egyéni hangos olvasással, önálló feladatként, páros, csoportos munkában. Az értést a kijelentő mondatok esetén a következő típusfeladatokkal segítjük, ellenőrizzük:

- a mondat megismétlésével;
- a mondat egyik információjára utaló kérdésre adott válasszal (a választ megadhatják szóban, aláhúzással, rajzkészítéssel, kép kiválasztásával);
- képpel egyeztetéssel;
- rajz készítésével a mondathoz.

Kérdő mondatoknál az elmaradhatatlan válaszadással segítjük a jelentéstársítást. A válaszadás formáiról már szoltunk.

5.11. Szövegolvasás

A szövegolvasás nem alkalmas az olvasástechnika kialakítására, fejlesztésére, nem szabad olvasási gyakorlattá „silányítani”. Az előző összes szinten számtalan feladattípus tanítja az olvasást, szövegek olvasásakor az ott elsajátítottakat alkalmazzuk magasabb, bonyolultabb szinten. Itt már használjuk a megszerzett képességet, felhasználjuk a más szinteken elsajátított tudást. A szövegértésnél nem elég a mondatok által kifejezett viszonyt megérteni, a mondatok összefűzésének rendszerét is át kell látni. Az általános iskola alsó tagozatának egyik leglényegesebb feladata az, hogy eljuttassa a gyereket az olvasás útján történő információszerzés képességéig, az önálló tanulás lehetőségéig az olvasással (lásd még 1. fejezet).

A szöveg megértésének alapfeltétele a lényeges és lényegtelen információ elkülönítésének és a lényeges információ emlékezetben tartásának képessége, valamint az információ érvényben maradásának bizonyossága. Olvasás esetén a fent leírtakat az eredményesen működtetett olvasástechnikával végezzük. Történet hallgatásakor pedig a megfelelő szintű beszédértéssel.

5.11.1. A szövegolvasás kiépítésének első lépése

A szövegolvasás képességét az alapelveknek megfelelően fokozatosan, négy éven keresztül építjük, automatizáljuk. Első osztályban, amint begyakoroltuk a rövid kérdő és kijelentő mondatok olvasását, szintetizálunk, és elkezdjük a szöveg olvasásának kiépítését (Játékház. Képes olvasókönyv, 79. oldal). Egy felszólított gyerek elolvassa egyedül, hangosan a két mondatból álló szöveget. Ezután a tanító rákérdez mind a két mondat valamelyik információjára (Hány kép van a lapon? Ki nézi a képeket? Vagy: Hol vannak a képek? Mit csinál Éva? stb.) Ezzel a lépéssorozattal az alábbiakat látatjuk:

- a szöveget alkotó mondatok összetartoznak;
- mind a két mondat elolvasásával megtudott információ fontos;
- ezekre az ismeretekre emlékezni kell;
- az egyik mondatból megtudott tény továbbvivődik, érvényben marad, ezért például nem kell újra közölni, elég utalni rá.

A két, összefüggő mondatban az elsőből megtudtuk, hogy „**a lapon öt kép van**”. A második mondat olvasásakor mindenki pontosan tudja, hogy ezekről a képekről van szó akkor, amikor azt olvassuk a második mondatban, hogy „**éva nézi a képeket. stb.**”

5.11.2. Az olvasás mint tevékenység a szó jelentésének megfelelően

A szöveg megértése olvasás esetén az önállóan működtetett olvasástechnikával jár együtt. Ahogy ezt maga az „olvas” szó jelentése is tükrözi (lásd még 1. fejezet).

Mivel mi olvasóvá akarjuk nevelni tanítványainkat, *ebben a módszerben nincs bemutatóolvasás*. Ha a pedagógus felolvassa a gyerekeknek a szöveget, a tanulók a beszédértés segítségével jutnak információhoz, történetet hallgatnak. Az olvasástechnika működtetése, a vizuális jelek jelentéshordozó mivolta kimarad a folyamatból, illetve ezt a felolvasást végző pedagógus „gyakorolja”.

Első osztályban már az első szövegolvasási feladatnál is (ahogy azt fent leírtuk részletesen) egy gyerek olvassa hangosan a két mondatot, és minden olvasandó szövegnél így járunk el. Később, amikor hosszabb szövegeket olvastatunk, egy-két mondat elolvasása után másik gyerek következik. Tehát egy gyerek olvas hangosan, a többiek „némán” olvassák ugyanazt. Mivel az egy osztályba járó gyerekek olvasási tempója hasonló, a gyermekek döntő többsége együtt halad a szöveg olvasásával. A pedagógus hallja az adott gyerek olvasását, azonnal tudja javíttatni, javítani az esetleges olvasási hibákat, és kérdésekkel segíti a lényeges információ kiszűrését. Ezzel minden gyerekben megszilárdul a szöveg megértésének mechanizmusa. Az elbizonytalanodó, nyelvi fejlettségi elmaradással küzdő tanuló segítséget, megerősítést, támaszt kap. Később egy-egy tanuló már hosszabb egységeket is olvashat. A pedagógus ezek után kérdez a lényeges információra. Jó szövegértésű csoportnál pedig a kulcspontoknál állnak meg, és foglalják össze az addig elolvasottak lényegét.

5.11.3. A szövegolvasás tanításának szempontjai, szabályai

Csak azokra az ismeretekre kérdezzük rá, amelyek a történet megértése szempontjából lényegesek. A gyerekeknek jutó szövegrészekkel tudunk differenciálni. A rosszabb olvasástechnikájú gyerekeknek kevesebb, egyszerűbb mondatok jutnak, a jól olvasó gyerekeknek hosszabb, bonyolultabb. De mindenki „beleolvas a mi közös tudásunkba”.

Az olvasási hibákat azonnal javíttatjuk. Nem maradhat rosszul kiolvasott szó.

A mese elolvasása után a tényszerű adatokra kérdezzük rá, és ezekkel kapcsolatban találunk ki a szöveghez társuló feladatokat (szereplők, helyszín, cselekmény stb.).

Nem minősítjük a szereplőket, és erre a gyerekeket sem kérjük. Nem mondjuk el, hogy ki volt a gonosz, ki a szép stb. Így ugyanis torzul, torzulhat az a lelki folyamat, élmény, mely a mese kapcsán végbemegy/végbemehet a gyermekben. Mivel ez a pszichológia, meseterápia, mesekutatás stb. területe, ezt tiszteletben kell tartanunk, és el kell kerülni, hogy minősítéseinkkel, kimondott ítéleteinkkel ártsunk a gyermekeknek. E lelki folyamat miatt tudnak a népmesék már több ezer éve élni segíteni az emberi ségnek.

Felesleges, céltalan tevékenységet nem kapcsolunk az olvasáshoz. Például nem „ismerkedünk” pár percig a szöveggel, nem nézegetjük a nyomtatott oldalakat, nem „ötletelünk” a cím, a szereplők kapcsán stb. Kinyitjuk a könyvet, és a már ismertetett módon és szabályok szerint olvasunk. Úgy, ahogy a szó jelentéséből logikusan következik, és ahogy több ezer éve olvasnak az emberek. Milyen furcsa lenne, ha az ember otthon öt percig ismerkedne a szöveggel, és utána olvasná el a például szakácskönyvből a kiválasztott receptet.

A történet, a szöveg nem silányulhat olvasástechnikai gyakorlattá. Az olvasás célja nem lehet a képességkialakítás eszköze is. Olvasástechnikai gyakorlatot sok-sok feladattípussal nyújtunk tanítványainknak (ahogy ezt az 5.7., valamint az 5.9. fejezetekben kifejtettük). Kerüljük a céltalan „olvasztatást”. Az „Olvasd el ötször!” típusú feladatoknak nincs igazán értelmük. A gyermek már elolvasta és megértette a történetet. Miért olvassa el, ha nincs benne új információ? Az „olvas” szó jelentését itt is szem előtt kell tartani. Azok a százmilliók, akik olvasókká váltak, sem olvasnak el mindent ötször. Az más, ha a gyermek érdeklődését felkeltette a történet, ha az az „ő meséje”. Ilyenkor magától többször el fogja olvasni. És az olvasó felnőttként, ha „szívéhez-lelkéhez” szól a történet, akkor is elolvassa újra. Ezt a lelki folyamatot kívülről nem irányíthatja senki. Mint amikor a kisgyermek többször kéri egymás után azt az egy mesét. Aztán egyszer csak „készen” van vele, és mesélhetünk neki újat. Ha a történet olvasását szeretnénk gyakoroltatni tanítványainkkal, adjunk új történetet olvasni.

Az olvasás az önálló információszerzés eszköze. Erre a szintre szeretnénk eljuttatni minden alsó tagozatos tanulót. Ehhez a képességhez társulhat szép, kifejező hangos felolvasás, de társulhat félelem, irtózás a szerepléstől, az „előadástól”. Tudomásul kell vennünk az egyéni adottságokat, és még véletlenül sem szabad összemenni a különböző képességeket, adottságokat, egyéni tulajdonságokat. Minden gyereket meg kell tanítanunk olvasni. A szó tiszta jelentésére gondolunk most is. Az olvasóvá vált gyermekek egy része aztán szívesen, ügyesen, szépen fog hangosan felolvasni, másik részük csúnyán, nehezen, színtelenül (ha semmiképp sem tudja elkerülni a feladatot). Más az olvasás képessége, és más a felolvasás képessége. Tudnunk kell, hogy mi a munkánk elsődleges célja. Tisztában kell lennünk azzal, mikor mit csinálunk, és milyen (rövidebb-hosszabb távú) következménye lehet munkánknak. Az „olvas” szó alapjelentésében nincs benne a „felolvas” jelentéstartalom.

Végig irányítjuk az olvasási készség kialakulásának folyamatát. Segítjük, irányítjuk, szervezzük a munkát. Ezért sem élünk azokkal a feladatokkal, amikor csak utólag tudunk ellenőrizni. Tanítványaink nem kapnak például olyan feladatot, hogy olvassák el önállóan a történetet, majd válaszoljanak négy „ellenőrző” kérdésre. Előfordulhat, hogy egy olvasási hiba miatt az egész történetet félreértik, és hosszú, fáradságos munkájuknak nincs eredménye. Tudatosan kerülni kell, hogy negatív élmények kapcsolódjanak az olvasáshoz. Hiába tanítjuk meg olvasni tanítványainkat, ha nem szeretik, ha kellemetlen számukra a tevékenység, nem válnak olvasóvá akkor sem, ha „látszólag” nem lenne semmi akadálya. Önálló feladatként egy-egy rész olvasását kaphatja, és ha jól válaszolt a segítő kérdésre (akár írásban is), akkor foglalkozhat a következő résszel.

5.11.4. A szöveg nehézsége

Az olvasott szöveg nehézsége az abban előforduló szavaktól és a szöveget alkotó mondatok nyelvtani szerkezetétől függ.

5.11.4.1. Szövegben előforduló szavak 1–4. osztályig

Nehéz egy szöveg akkor, ha sok olyan szó van benne, ami nincs az olvasó mentális lexikonjában, sem aktív, sem passzív szókincsében nem található. Egy-egy ismeretlen szó jelentését az olvasó ember ki tudja következtetni a szövegösszefüggésből, de sok ilyen szóval már nem boldogul. Tankönyvcsaládjainkban a felhasznált szövegek szókészletét megváltoztattuk, ha ettől a mű hangulata, tartalma nem változott. Ahol lehetett, a ritkábban előforduló szavakat gyakoribb, köznapiabb szóval helyettesítettük. Ahol nem lehetett, a szöveg olvasása előtt megismertettük a gyermeket a szóval, tanulta a szó jelentését, és így volt már „fogalma” róla, mikor a szövegben találkozott vele. Ezt az előkészítést, szókincsfejlesztést láttatja a következő három ábra a „dézsa” szó kapcsán:

4. Írd a szavakat a rajzok alá! Mondj velük mondatot!

dézsa, komédiás, léckerítés, poroszló, kupaktanács, csuka, Hollandia, csizmadia, rosta, abrosz

82. ábra. Harmadik osztály.
Játékváros. Feladatlapok,
43. oldal 4. feladat

Azzal hajtotta haza a disznót. A tudós disznó kedvetlenül engedett a botnak, tiltakozott a terelgetés ellen. Bánatosan rőfögött igazi gazdája után, de Búzás Jánosnak se híre, se hamva.

– Ne sírj, coca! – mondta vigasztalóan Galiba Márton. – Olyan jó moslékot kapsz, hogy a király disznaja se különbet.

A disznónak tetszett is a moslék. A dézsa fenekét is kinyalogatta.

HOVA TERELTE A DISZNÓT GALIBA MÁRTON? MIT ADOTT NEKI?

83. ábra. Harmadik osztály.
Játékváros. Képes olvasókönyv,
91. oldal. A komédiás disznó
című történet része

A tudós disznó látta, hogy milyen hatást keltett a mutatványa, gyorsan folytatta. Hirtelen az orrára állt. Galiba Márton most már igazán megrémült.

– Megbolondult! – kiáltott kétségbeesve. – Megbolondult a disznóm! A lába helyett az orrán akar járni!

84. ábra. Harmadik osztály.
Játékváros.
Képes olvasókönyv,
92. oldal része

Összefoglalva: az elolvasott szöveget akkor érti az olvasó, ha a szövegben előforduló szavakat döntő többségükben ismeri, érti, van fogalma róla. Az elenyészően kevés ismeretlen szó jelentését ebben az esetben a szövegösszefüggés segítségével ki tudja következtetni.

5.11.4.2. Szövegben található nyelvtani szerkezetek 1–4. osztályig

Nehéz egy szöveg akkor is, ha az ott előforduló mondattípusokat, nyelvtani rendszereket a gyerek nem használja a spontán beszédében. Ebben az esetben ugyanis a beszélt nyelvben sem érti őket, és érthetlenné válik számára az elolvasott szöveg is. Nagyon sok, a nyelvi fejlettségi elmaradással küszködő gyerek nem használja és nem is érti például az alárendelői szerkezeteket. Ha olyan szöveget kell olvasniuk, ahol tömegesen fordulnak elő, a gyerek nem lesz képes a mondatok által kifejezett viszony felfogására. A tankönyvcsaládokban, ahol lehetett, egyszerűsítettünk. Ha a szöveg minőségét, mondanivalóját nem érintette lényegesen, a bonyolultabb nyelvtani kategóriákat egyszerűsítettük, egy bonyolult alárendelő szerkezetet két-három bővített mondatra cseréltünk, a nem megszokott szórendet egyszerűsítettük. Ezzel párhuzamosan kivettük a szövegből a leíró, magyarázó részeket, valamint azokat a történeteket, amelyek „mellékszálként” szerepelnek az eredeti szövegben, és fennállt a veszélye annak, hogy tanulóink szövegértését nehezítik. Ezt a szövegegyszerűsítést mutatjuk be.

„– Nyergelünk – mondta László azután, mikor csendesen kiment a házból. Eleget hallott.

Enyhe szél játszott a nyárfák leveleivel. Csillogott a nap az út tócsáiban, melyek vakítottak, mint a tükör, és freccsenve törtek ezer darabra, ha a ló belelépett. Flótázott a sárgarigó valahol a fészek mellett, és haris szólt a sásos réten, amely mellett jókedvben ügetett a kis csapat a végház felé.

László a dombról visszanezett. Az öreg házat átölelték a susogó nyárfák, és álmodó, kékes pára ült felette. Jó lesz majd valamikor megpihenni benne...

Búcsút intett, és ereiben öröms melegség szaladt széjjel.

„Elvégeztem. Nyugodj meg most már, Oglu, lányod jó helyen van.”

És megemelte kucsmáját.”

(Fekete István: *A koppányi aga testamentuma*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1968. 29. oldal, 20–33. sor)

László csendesen kiment a házból. Eleget hallott.

– Nyergelünk – mondta a többieknek.

László a dombról még visszanezett. Búcsút intett, és ereiben öröms melegség szaladt széjjel.

– Elvégeztem. Nyugodj meg most már, Oglu. A lányod jó helyen van. És megemelte kucsmáját.

KITŐL KÖSZÖNT EL GONDOLATBAN LÁSZLÓ?

85. ábra. Negyedik osztály.
Játékvilág.
Képes olvasókönyv, 89. oldal

Összefoglalva: az elolvasott szöveget akkor érti az olvasó:

- ha érti a szöveg mondatainak jelentését;
- ha használja és érti az ott előforduló nyelvtani kategóriákat;

- ha ezek segítségével különbséget tud tenni lényeges és lényegtelen információ között;
- ha képes megérteni és emlékezetben tartani a lényeges ismereteket.
- (és ha érti a szövegben található szavak döntő többségét).

5.11.5. Szöveghosszúság

Az előzőekből, a szövegben előforduló szavakból, a szövegben található nyelvtani szerkezetekből logikusan következik, hogy a szöveg hosszúságától nem függ a szöveg nehézségi szintje, a *szöveghosszúság érdemben nem befolyásolja az értést*.

5.11.5.1. A „rövid” szöveg

Téves az a sajnos nagyon elterjedt felfogás, hogy a „rövid” szöveg könnyű, a „hosszú” meg nehéz, tehát a kisiskolásoknak „rövid” szöveget kell olvasniuk. Már ez a rövid-hosszú kategória is nehezen értelmezhető, ugyanis önmagában semmi sem lehet rövid vagy hosszú, objektív pedagógiai, módszertani kategóriaként pedig végképp nem állja meg a helyét. Teljesen szubjektív, kinek melyik szöveg „rövid” és melyik „hosszú”.

A következő két ábra „rövid” szövegeivel szeretnénk meggyőzően alátámasztani állításunkat.

„A TARCALI VÁSÁR
Tarcali népmonda nyomán

A tokaji várat a labancok, a szerencsit a kurucok tartották megszállva, ketten kétfelől szorongatták Tarcal népét.

A labancok különös gonddal ügyeltek a tarcali szüretre, és azon a címen, hogy a rendbontást akarják meggátolni, kifosztották a szüretelőket.

Hát még a vásár! A tarcali vásár nem eshetett meg a labancok dézsmálása nélkül. Történt egyszer, hogy a német labancok kijöttek a várból, a tarcali vásár egy részét bekerítették, és kezdték a vásárosokat zálogolni és fosztogatni.

De ekkor megjárták.

Egy Tarcali nevű katonaviselt ember előre készült erre a látogatásra, és társaival együtt már várta a labancokat. Amikor a zálogolás, a dézsmálás elkezdődött, Tarcali elkiáltotta magát:

– Hurrá, a labancokra!

De hogy a nagy sokadalomban a labancot jobban megismerjék, Tarcali azt is hozzátette:

– Magyarok! Le a kalappal!

Ezt a vezényszót a német nem értette, a magyarok pedig mind hajadonfővel álltak, most már ki lehetett adni a jelszót:

– Üsd a kalapot!

Ütötték is, ahogy bírták. A kalap pedig a labanc fején volt, hát ott ütötték. Meg is emlegették a tokaji labancok a tarcali vásárt!”

(Lengyel Dénes: *Magyar mondák a török világból és a kuruc korból*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2002. 205–206. oldal)

„1. ALAPFOGALMAK

Néhány szó a matematikáról általában

A matematikát régen úgy definiálták, mint azt a tudományt, amely számokat és alakzatokat vizsgál. (Erre utal Hans Rademacher és Otto Toeplitz híres könyvének címe: Von Zahlen und Figuren, azaz Számokról és Alakzatokról.)

Ma már a matematikát aligha lehetne így definiálni, hiszen a modern algebra nem számokat, hanem absztrakt struktúrákat vizsgál, a geometria egyes újabb fejezeteinek tárgya pedig csak távolról emlékeztet a síkbeli vagy térbeli alakzatokra. A matematika más fejezetei: az analízis, a diszkrét matematika, a valószínűség-számítás mind olyan objektumokat vizsgálnak, melyeket nem nevezhetünk sem számoknak, sem alakzatoknak. A matematikában tanulmányozott objektumokról általában csak annyit állíthatunk, hogy absztrakciók, melyeket sok esetben (de nem mindig) a valóságból vontunk el. Végül is a matematikát nem a tárgya, hanem vizsgálatainak valódi természete segítségével kell definiálnunk: azt mondhatjuk, hogy a matematika az a tudomány, amely absztrakt objektumokról abszolút és megdönthetetlen igazságokat állapít meg. Ezeket az igazságokat a matematikában **tételeknek** nevezzük, a megdönthetetlen gondolatmeneteket pedig, amelyek a tételekhez vezetnek, **bizonyításoknak**.

A tételek bizonyításában használt módszer (vagy mondhatjuk úgy is, hogy nyelv) a *matematikai logika*.”

(Laczkovich Miklós–T. Sós Vera: *Analízis I.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2005. 15. oldal)

Ha igaz lenne az az állítás, hogy a szöveg hosszúsága határozza meg a nehézséget, akkor *mind a két fenti szöveget* nyugodtan betehetnénk egy első osztályos olvasókönyvbe, mert mindegyik megfelelően „rövid”.

Ha az olvasó ember mentális lexikonjában ott vannak a szövegben található szavak, ha ismeri és használja az előforduló nyelvtani szerkezeteket, az olvasás sikeres lesz. Megérti a leírtakat, vagyis olvas.

A rövidített mesék, történetek nagyon nagy része alkalmatlan az olvasás megszerettetésére, az élményszerű cselekvés megtapasztaltatására és az egy életen át tartó kedvtelés, az olvasóvá válás kiépítésére. Az igaz, hogy csak nyolc-tíz mondatból áll a „lerövidített” szöveg, de az eredeti, érdekes történetből az esetek többségében unalmas tényfelsorolás, száraz közlés, „se füle-se farka olvasnivaló” lesz. Ehhez az olvasáshoz az érdektelenség, a motivációhiány, a „legyünk túl rajta gyorsan” kellemetlen érzése kapcsolódik. Ha pedig az önálló információszerzés átélését is lehetetlenné teszi a pedagógus bemutató olvasása, szinte minden gyerekben logikusan vetődik fel: „Miért is kell elolvasnom? Már mindent megtudtam (hiszen most hallottam!), ráadásul nem is érdekes.”

5.11.5.2. A „hosszú” szöveg olvasása

A szöveg hosszúságával kapcsolatos másik (szintén elterjedt) tévedés, hogy annyi lehet csak a szöveg, hogy egy tanórán feldolgozható legyen. Ezt a vélekedést sem támasztják alá szakmai érvek. Mi ebben az esetben is a hat-hét ezer évig bevált alkalmazást követjük. Emberek százmilliói olvasnak nap mint nap úgy, hogy egy szövegben (például regényben) eljutnak valameddig, abbahagyják, és a következő nap onnan olvassák tovább.

A folytatás előtt felidézük az addig megismerteket, esetleg vissza is lapoznak, ha úgy gondolják, és gond nélkül olvasnak tovább. Képzeldük el, milyen szegényes lenne a könyvtárunk, ha csak azok a történetek léteznének, melyek „feldolgozására” elég 45 perc.

A tanórákon tehát a bevált alkalmazást követjük. A tankönyvcsaládok mindegyikében főleg „hosszú” szövegek, mesék vannak. Ezeket természetesen több tanórán olvassák el a tanulók a már kifejlesztett módszer szerint (4., 11., 2. és 3. fejezet). Pontosabban több tanórarészben dolgozzuk fel, ugyanis egy tanórán nemcsak egyféle feladatot végzünk (az alapelveknek megfelelően), tehát átlagban tanóránként 10–15 percet szánunk valamilyen szövegrész olvasására. Természetesen a gyerekek képességeihez, igényeihez igazodunk a tanórák tervezésénél (lásd óratervezés szempontjai, óravázlatminták). Elolvassuk egy-két oldalt, majd megjelöljük, meddig jutottunk. A következő tanórarészben a szöveg folytatása előtt átismételjük, mit is tudtunk meg eddig. Ennek bevált módjai:

- a pedagógus két-három mondatban összefoglalja a lényeget;
- a pedagógus néhány kérdést tesz fel (az eddig megismert szövegrész lényeges információit érintik, és elengedhetetlen ezekre emlékezni a folytatás megértéséhez), melyekre a jelentkező gyerekek közül egy-egy válaszol.

A pedagógus megkérdezi: „Ki emlékszik, mit olvastunk eddig?” És a jelentkező gyerekek közül valaki pár mondatban elmeséli az eddig megismerteket. Természetesen sok más megoldás is elképzelhető ennek az ismétlő résznek a rövid lebonyolítására. Szem előtt kell tartani a következőket:

- rövid legyen, ne vegyen el túl sok időt az olvasástól;
- a lényeges információ felidezésére irányuljon.

5.11.6. A szöveg megjelenítése

A szöveg megjelenítésével indokolt esetben a szótagolva írt szavak, a karakterek nagysága, a tördelés, az alkalmazott színek stb. további olvasástechnikai segítséget nyújthatunk a művelet (az olvasás) sikeres elvégzéséhez. Tankönyveinkben erre kiemelten ügyelünk. Az olvasástechnikai segítség mellett az esztétikai nevelést is szem előtt tartottuk. Tankönyveink oldalait igyekeztünk barátságosra készíteni. A szövegeket tagoló, a pedagógus lényegkiemelést célzó munkáját megkönnyítő kérdések szellősebbé, színesebbé teszik a nyomtatott szöveget.

5.11.7. A szövegek illusztrációi 1–4. osztályig

A szövegek mellett látható illusztrációknak több feladatot kell ellátniuk:

- az érdeklődés felkeltése;
- belső képi világ erősítése;
- szókincs bővítés;
- esztétikai nevelés.

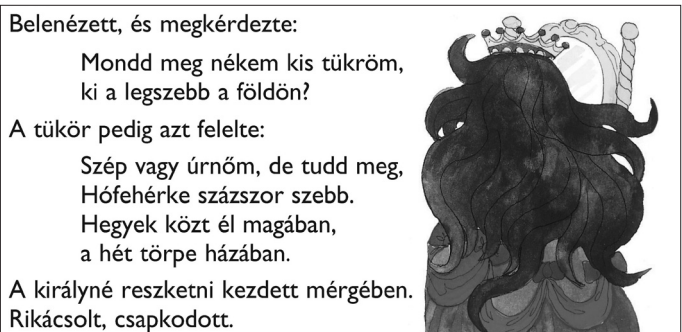
A legfontosabb az *érdeklődés felkeltése*, a gyerekek a rajzok segítségével minél többet akarnak megtudni az adott, látható dologról, eseményről. Ezt úgy kell elérnünk az illusztrációkkal, hogy az érdeklődést ne elégítsék ki, tehát a lényeges, izgalmas részek ne legyenek kikövetkeztetők a rajzokból. Információhoz a szöveg elolvasásakor jut a gyermek.

86. ábra. Második osztály.
Játékvár. Differenciáló
képes olvasókönyv, 12. oldal

A *belső képi világ erősítése*, amikor az ember olvas, a megtudott dolgokat elképze-
li, vagyis a saját belső képi világának megfelelően „létrehozza és kiegészíti képekkel” a tör-
ténetet. Például, amikor azt olvassa, hogy „gonosz mostoha”, akkor ezt értelmezi magának. Ez
az elképzelt gonosz mostoha nem lesz ijesztőbb, gonoszbabb, mint amelyet ő „lelkileg” el tud
viselni. Az illusztrációk ezt a folyamatot segítik, de semmilyen irányban nem befolyásolhat-
ják. Tankönyvcsaládjainkban óvakodtunk ettől a „befolyásolástól”. Az illusztrációk rajzoláskor
ügyeltünk arra, hogy az arcokon ábrázolt érzelem ne jelenjen meg vizuálisan, a gyermek min-
dig bátran hagyatkozhatson saját képzeletére (lásd 88. ábra).

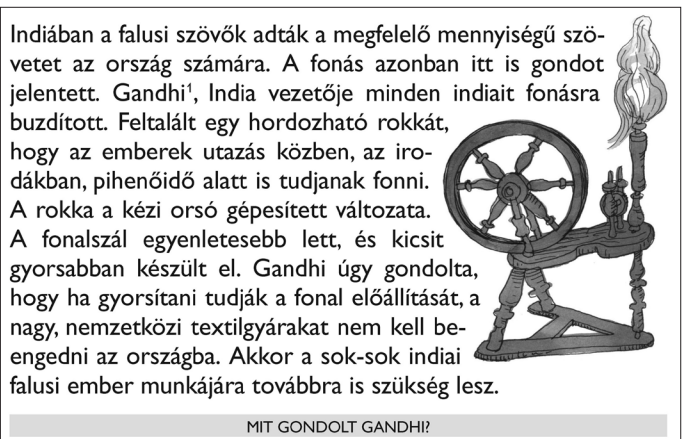
87. ábra. Második osztály.
Játékvár. Képes olvasókönyv,
145. oldal

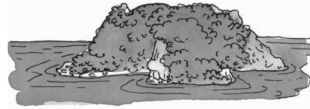
Egy filmben a rendező által elképzelt „gonosz mostoha” látható, ami a kisgyerekek egy ré-
szének félelmetes, ijesztő lehet, vagyis a gyerek „beengedi” azt a képet, amit aztán nehezen tud
feldolgozni. Sok gyermekpszichológus, -pszichiáter írta már le ezeket a „romboló” hatásokat.

Szókincsbővítés: a szövegben előforduló szavak kiépítését, jelentésük pontosítását, kiegészíté-
sét az illusztrációk is segítik.

88. ábra. Negyedik osztályos.
Játékvilág.
Képes olvasókönyv,
60. oldal

Eszztétikai nevelés: az oldalak díszítése, a rendezettség megtapasztalása szintén fontos akkor is, ha tudjuk, hogy a „nekem tetszik, nekem nem tetszik” szubjektív kategória. Választékot, mintát szeretnénk nyújtani a tankönyvcsaládokat használó kisdíákoknak.

A fiataloké lett a vasfogú bába kastélya és minden vagyona.

Egy napon azt mondja a róka Virító Pálnak:

– Valamikor én is ember voltam. Egy özvegyasszonynak elloptam a libáját. Ő nagyon megharagudott rám. Elment az ördögös szigetre. Adott az ördögös boszorkánynak egy csomó pénzt, hogy változtasson rókává.

MIÉRT VARÁZSOLTÁK RÓKÁVÁ?

Virító Pál bement a kastélyba, és azt mondta a feleségének:

– Most el kell mennem. Pár napig nem leszek itthon. Addig is viseld gondját a rókának! Nagyon vigyázz rá! Igazi hú cselédem. Akkor elment az ördögös szigetre, száz aranyat adott az ördögös boszorkánynak, hogy ismét emberré változtassa a rókát.

HOVA MENT VIRITÓ PÁL? MI LETT A RÓKÁBÓL ÚJRA?

89. ábra. Harmadik osztályos.
Játékváros.
Képes olvasókönyv, 82. oldal)

5.12. Versek olvasása

Alsó tagozatban fő feladatunk a vers megszerettetése. A tankönyvsorozatokban található verseket, versrészleteket először a pedagógus vagy egy jól olvasó gyerek olvassa fel hangosan. A versek szövege kötött, így azt egyszerűsíteni nem lehet, gyakran fordul elő bennük szokatlan szórend, ritkább, nehezebben érhető szó. A bizonytalan, rutintalan olvasónak nehéz olvasási feladat lehet. A felolvasás után röviden beszéljük meg a vers tartalmát, értelmezzük. Ezután a gyakorlás következik, vagyis egymás után két-három, jól olvasó gyerek olvassa fel újra. A kötetekben található, a vershez kapcsolódó feladatok elvégzése után is érdemes és javasolt a visszatérés a versekhez. Előbb-utóbb minden gyerek olvassa el hangosan, vagyis a nehezebben olvasó gyerekek is felolvassák. Nekik több idejük, gyakorlási lehetőségük legyen.

A verstanulás, a verbális memória velünk született képesség. Egyeseknek jobb, másoknak rosszabb ez az adottságuk. Akinek nehéz a verstanulás, annál az általános műveltséghez szükséges minimális verskészlet memorizálását tűzzük ki célként. Aki könnyen tanul verset, szívesen, önként, „szorgalmi feladatként” is sok-sok verset fog megtanulni. A verstanulás mint gyakori feladat nem javítja a verbális memóriát, viszont a félelmet, irtózást a verstől hamar kiválthatja a „kínlődés” és a kudarc. A tankönyvcsaládokban a versek melletti illusztrációk azok hangulatát tükrözik. Szeretnénk, ha az alsó tagozatos tanulók a tankönyveinkben található verseknél sokkal többel találkoznának. Terjedelmi okokból nem tudtunk többet közölni. Szerencsés lenne, ha a pedagógus pótolná, és versbemutatásra, versismertetésre szoktatná tanítványait is. Ugyancsak jó lenne, ha a tanulók a tankönyvek versrészletei mellett az egész művel megismerkedhetnének.

5.13. Szintézisgyakorlatok

Az analízáló-szintetizáló készség megfelelő szintje kell az olvasási készség kialakulásához. Kisiskolás korban e területet még lehet fejleszteni, ezért tankönyvcsaládjainkban nagy hangsúlyt fektetünk rá. A feladatot frontális, csoportos, páros és egyéni formában is meg lehet oldani. A pedagógus állandó jelenléte, irányítása nem fontos akkor, ha a gyerekek tudják, hogyan kell megoldani ezeket a feladatokat. Természetesen tegyük lehetővé, hogy bármikor kérhessék a pedagógus segítségét.

Az első és a második osztályos tankönyvcsaládokhoz egy-egy kötetnyi feladat tartozik, amelyek manipulatívák teszik az olyan elvont dolgokat, mint szótag, szó, mondat. Ebben az életkorban még az absztrakciós készség nincs azon a szinten, hogy könnyedén megérthessék őket. A harmadik, negyedik osztályosoknak készített tankönyvcsaládokban erre a célra már nem készítettünk külön köteteket, a feladatok azonban megtalálhatók kiadványainkban.

5.13.1. Gyakorlatok 1. osztályban

Az első osztályos tankönyvcsalád Játékház Feladatok I. kötete tartalmazza azokat a feladatokat, amelyek az analízáló-szintetizáló készség fejlesztése mellett az olvasási készség kialakítását, szókincsbővítést segítik. Támogatja a differenciálás, rögzítés, automatizálás folyamatát a betűk, szótagok, szavak, mondatok, szövegek szintjén. A tankönyv feladatait szét kell vágni, ez a kiadvány könyv alakban nem használható. A nagyobb gyerekek, pedagógusok, szülők által kivágott, lapocskákból álló feladatokat általában borítékokban tároljuk, és „borítékos feladatként” kerülnek a gyerekek elé. A lapocskákból álló feladatok közel visznek a gyerekekhez olyan elvont dolgokat is, mint a szótag, szó stb. Az „összerakni való” feladat motiváló hatású, a gyermek a „rendetlenségből” rendet teremt. Az elvégzett munka szerezte öröm is azonnali. A tanuló látja, tudja, érzi, hogy jól dolgozott. Az első évfolyamon előforduló szintézisgyakorlatok:

- kép és első szótag egyeztetése;
- szótagokból szavak kirakása és egyeztetése képpel;
- szó és kép egyeztetése;
- szótagokból szavak kirakása;
- szavakból mondat kirakása;
- mondat és kép egyeztetése;
- több mondat és kép egyeztetése;
- két tagmondatból összetett mondat alkotása;
- főfogalom alá rendelés;
- rokon értelmű szavak párosítása.

5.13.2. Gyakorlatok 2. osztályban

A második osztályos Játékvár Feladatlapok című kötete tartalmazza a szintézisgyakorlatokat. Ugyanúgy szét kell vágni, mint az első osztályos tankönyvcsalád Játékház. Feladatok I. kötetében. A feladatfajta váltakozásánál láthatjuk a spirális elrendezést. Egy adott feladatfajta megoldási ideje négy-öt ismétlődés után észrevehetően gyorsult. Mintha a gyermek „belelátott volna az adott szerkezetbe”. E gyorsulás után érdemes feladatfajta váltani.

Kötetünkben minden feladat-típusból egymás után öt következik. Ez a forgás háromszor ismétlődik. A másodikos tankönyvcsaládban előforduló szintézisgyakorlat-fajták:

bika	bog	bol-ha	bor-só	béka
bár-ka	hab	szabó	bics-ka	bokor
				
				

90. ábra. Kép és szó egyeztetése. Játékvár. Feladatlapok, 1. feladat

fo	fa	bo	mó	pá
bú	mo	ku	la	ke
pa	ha	lu	va	pu
za	ka	ci	ló	fe

91. ábra. Szótagokból szavak kirakása. Játékvár. Feladatlapok, 6. feladat

A hajó kiköt.	A baba ját-szik.
A majom ug-rál.	A veréb ug-rál.
A csapat ját-szik.	A víz forr.
A tej forr.	A csónak kiköt.
	
	

92. ábra. Mondat és kép egyeztetése. Játékvár. Feladatlapok, 13. feladat

93. ábra. Szavakból mondat kirakása. Játékvár. Feladatlapok, 19. feladat

A	sós.	édes.
A	sa-va-nyú.	hideg.
A	for-ró.	hegyes.
A	puha.	kemény.
A	ten-ger	cukor
A	cit-rom	fagyi
A	ce-ru-za	beton
A	banán	tűz

94. ábra. Betűkből szavak kirakása. Játékvár. Feladatlapok, 21. feladat

E	J	SZ	SZ	G	SZ
E	L	Á	SZ	SZ	Á
A	SZ	M	É	G	L
B	M	R	R	K	Z
É	GY	Á	R	R	G
Á	A	Á	R	R	Ó

95. ábra. Főfogalom alá rendelés. Játékvár. Feladatlapok, 26. feladat

BÚTOR	VIRÁG	SZER-SZÁM	szék	szek-rény
fotel	rózsa	mus-kát-li	ágy	szeg-fű
ásó	fogó	or-go-na	ge-reb-lye	fűrés
GYÜ-MÖLCS	É-PÜ-LET	ÁL-LAT	al-ma	a-na-nász
szőlő	eper	vis-kó	la-kó-ház	pa-lo-ta
gyík	macs-ka	ló	majom	fóka
MADÁR	ZÖLD-SÉG	JÁR-MŰ	pap-ri-ka	zel-ler

99. ábra. Elő- és utótagból összetett szavak alkotása. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 88. oldal 4. feladat

3. Írj összetett szavakat! Például: búza+szem: búzaszem.

baba	fiók	_____	
autó	kő	_____	
csillag	piskóta	_____	
csepp	busz	_____	
asztal	szóró	_____	

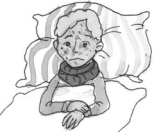
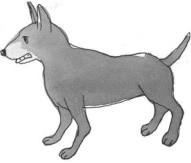

Válaszd ki az egyik összetett szót, és írd vele mondatot!

csavar	nyelv	_____	
család	hegyező	_____	
ceruza	húzó	_____	
anya	tag	_____	

Válaszd ki az egyik összetett szót, és írd vele mondatot!

100. ábra. Ellentétes jelentésű melléknevek párosítása. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 38. oldal 3. feladat

3. Kösd össze az ellentétpárokat a példa alapján! Írd le!

bátor	gyáva		
csendes	hazug		
vidám	durva		
beteg	egészséges		
őszinte	hangos		
gyengéd	szomorú		
türelmes	jószívú		
irigy	igazi		
okos	gyáva		
hamis	türelmetlen		
vakmerő	buta		

101. ábra. Rokon értelmű szavak párosítása. Magyar nyelvi munkatankönyv, 28. oldal 2. feladat

2. Kösd össze a példa alapján a hasonló jelentésű igéket!

használ	igénybe vesz	hírlik	koplat
látszik	kéreget	bőjtöl	brummog
fürdik	tűnik	dörmög	mesélik
viccel	pancsizik	rágcsál	szóktet
koldul	mókázik	menekít	eszeget

102. ábra. Főfogalom
alá rendelés. Játékváros.
Differenciáló munkatankönyv,
15. oldal 7. feladat

7. Gyűjts szavakat!

Jármű: _____

Ruhanemű: _____

Gyümölcs: _____

103. ábra. Közmondás
és magyarázatának párosítása.
Játékváros.
Magyar nyelvi munkatankönyv,
31. oldal 4. feladat

4. Kösd össze a példa alapján!

Fiát a macska egerészni tanítja.

Mindenki arra tanítja a gyermekét, amihez maga is ért.

Fülig szalad a szája.

Nem sok mesterség kell az igazmondáshoz.

Alacsony kunyhóból is támad nagy ember.

Nincsen olyan út, hogy vége ne legyen.

Viszket a talpa.

A szegény családba is születhet tehetséges ember.

2. Írd az alábbi igéket a megfelelő helyre!

Ágál, Ijed, Okol, Úszik, Ápol

Beteget gondoz, ezzel segíti a gyógyulást. _____

Félelem fogja el. _____

Hibáztat valakit. _____

Erőszakosan vitatkozik, közben a kezével hadonászik. _____

Mozog a vízben, és közben halad. _____

Akar, Ájul, Íjaz, Ügyel, Okoz

Elveszíti az eszméletét. _____

Előidéz valamit. _____

Kiröptíti a nyilat. _____

Vigyáz valakire, ellenőrzi. _____

Készül valamit megtenni. _____

104. ábra. Szó és szómagyarázat
egyeztetése. Játékváros.
Magyar nyelvi munkatankönyv,
20. oldal 2. feladat

5.13.4. Gyakorlatok 4. osztályban

A negyedik osztályos Játékvilág tankönyvcsalád szintézisgyakorlatai a Magyar nyelvi munkatankönyvben található. Ezeket sem kell kivágni, a gyerekek összekötéssel, áthúzással oldják meg a feladatokat. Természetesen külön lapokra is elkészíthetők a feladatok. Itt is spirális az elrendezés, a 105., 106., 107. ábrán látható feladattípus négyszer ismétlődik.

105. ábra. Elő- és utótagból összetett szavak alkotása.

Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 73. oldal 9. feladat

9. Alkoss összetett szavakat! Írd le őket!

vízi	kutya		vízipipa	_____
házi	velő		_____	
tavi	szekrény		_____	
vese	buli		_____	
szoba	rózsa		_____	
hűtő	pipa		_____	
háló	húzó		_____	
rázó	fa		_____	
kifolyó	kocsi		_____	
dugó	szita		_____	
fog	cső		_____	
tüzelő	krém		_____	

10. Keresd meg az összetartozó szótagokat! (A piros szótag az első.) Írd le a szavakat!

e	i	ö	o	ü	pál	cset	deg	gaz	dás
u	ő	a	ü	ö	lés	lyan	tód	cél	reg
o	a	i	o	ö	gyes	gár	zem	laj	ker
a	i	a	ü	ü	rök	köl	böl	veg	rab

egyes, _____

106. ábra. Szótagokból szavak alkotása. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 18. oldal 10. feladat

10. Keresd meg az összetartozó betűket! Írd le a szavakat!

V	J	H	Á	L	E	Ó	Á	K
K	É	S	Ü	R	A	Z	F	É
N	Z	H	K	M	Á	CS	Á	J
Ú	P	GY	A	L	B	R	SZ	Í
E	Z	P	S	Á	T	R	B	Z

107. ábra. Betűkből szavak alkotása. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 38. oldal 10. feladat

14. Keresd meg az összetartozó szavakat! Írd le a mondatokat!

A tanuló tanár írja orvos tanítja **A** **A**
 húzza a a a kapálja építi a szekeret.
 gyógyítja **A** kertet. házat. költő **A** írja **A**
 halász **Az** halat. verset. ló kőműves leckét.
 kifogja földműves betegét. tanulókat. **A**

108. ábra. Szavakból mondatok alkotása. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 70. oldal 14. feladat

Írástanítás 1. osztályban

Az írás adott közösség által elfogadott olyan jelek használata, amelyek alkalmasak a gondolatok „megjelenítésére”. A vizuális elemek használatának kialakultak a többé-kevésbé egyértelmű szabályai. Ezt a jel- és szabályrendszert ismernie, alkalmaznia kellett annak is, aki létrehozta, láthatóvá tette a „gondolatot”, és annak is, aki értelmezte, megfejtette. Az írástudáshoz a jelek, betűk ismerete, létrehozásuk képessége, valamint az alkalmazás szabályainak ismerete és követése tartozik (lásd még 1. fejezet). Az íráskészség kiépülésekor mindez automatikusan, gyorsan működik. Az írás tanítása első osztályban kezdődik, a gyakran előforduló szabályok automatikus alkalmazása, a készségszint elérése negyedik osztály végére fejeződik be. Ennél a tevékenységnél is nagyon fontos, hogy a gyermek kedvvel, örömmel végezze. „... ha a tevékenységhez öröm asszociálódik, akkor a gyermek ismételni akarja a cselekvést. Büntetés esetén olyan ügyesen kerüli a gyermek a cselekvést, ahogyan csak lehet. Amikor a siker nem egyértelmű a tanuló számára, akkor a megerősítésnek a tanítótól kell jönnie.”¹⁷

Erről ír Simon Antal 1808-ban megjelent művében is.

**Akor hog' a' Germekeknek Kedvet ké-
zésen, és őket a' Munkától, elné vadítsa, azt ne-
héznek mutatván; ha a' Germek által iratott Betű
tsak néműnéműképen esmérhető is, dítsérjemég űet,
hözzá tévén, hog' az ű Rajzolatja ugán derékas, de
még is ez vag' amaz jobban lehetett volna, és ug'
küldje űtet az Helére, hog' a' Hibátskát magát ga-
korolván megjobbitsa. Soha a' Tanító a' Germeket
az idomtalan Betűért meg né verje, sótt meg sé
sidja, pirongassa. Mert a' kik azt tselekšik, ma-
gok alkalmatlanabbak Tanítvánaiknál, holott ném
tudják, miért találatotfól az Írás. Az Írás t. i. ném
azért találatotfól, hog' az által Képirókká legünk,
haném hog' az által Gondolatjainkat Šemelejbe tē-
hessük; elég šepen ír tehát az, a' kinek a' Betűit
ēgmástul ellehet esmérni, a' többivel né gondol-
junk, és hadjuk az ékes Írást annak, a' kinek ab-
ban Kedve telik, de azért a' gēnge Germeket né
kénozzuk.**

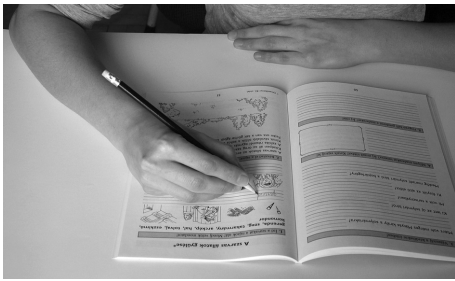
¹⁷ Dr. Ligeti Róbert: *Az írástanulás pszichológiája*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986. 49. oldal

6.1. Az írás előkészítése

A módszer szerint a betűk írásának tanítása késleltetett. A tanév kezdete után körülbelül hét héttel, két hónappal később kezdjük. Az első osztályos gyerekek nagy részének keze nem elég „ügyes” tanév elején ahhoz, hogy a betűk írásához szükséges grafomotoros mozgást azonnal el tudják végezni. Az „ügyetlenségnek” anatómiai oka van: a kéztő-csontok csontosodása 6-7 éves korban fejeződik be, tehát a gyermekek keze nincs „még készen” az íráshoz. Megfelelő gyakorlási idővel és mennyiséggel érjük el az íráshoz szükséges kézügyességet. Ebben a körülbelül két hónapnyi időben írási előgyakorlatokat végeztetünk tanulóinkkal.

Az írási előgyakorlatok céljai, feladatai a következők.

1. A célszerű ceruzafogás automatizálása. A vizsgálatok szerint az úgynevezett tollszárfogás a legpraktikusabb. Ennél az eszközhasználatnál a legkevésbé fárasztó az írás (lásd 109. ábra).

109. ábra

2. Az írás helyes kéztartásának kiépítése, automatizálása.
3. Grafomotoros mozgás célirányos ügyesítése.
4. A betűk írásához szükséges mozdulatok kiépítése, gyakorlása.
5. Lendületes írásmozdulat kialakítása. El kell kerülnünk, hogy később a gyorsabb írástempó olvashatatlanná tegye a gyermek írását. A lendületes vonalvezetés kiépítésével az írásra való képesség teremődik meg. „Rajzolt” íráselemekkel használható írásképeség nem alakul ki. Nagyon gyakran tapasztaljuk, hogy az első osztályban szépen „író” gyermeknél második osztályban szétesnek a mozdulatok, íráselemek, betűformák. A „betűrajzolást” ugyanis a gyermek nem tudja megfelelően gyorsítani.
6. Az íráshoz szükséges „csuklócsúszás” automatizálása.
7. Rendezett, kiírt írás előkészítése.
8. Saját írásképp, írástempó előkészítése.
9. Minden gyerekeknek a saját írásképeinek szabad „megalkotásához” álló írást tanít.

A gyermek az egyéniségéből, „lelki dinamikájából” adódóan felhasználja, felhasználhatja a betűk dőlésének irányát, szögét stb. is. A dőlt írásnál ez az egyénileg alkalmazható, választható lehetőség „elvész.”

A betűk írásához szükséges íráselemek gyakorlóanyaga a Játékház Betűtanítás – írásfüzet I. kötetében található. Az íráselemeket 6 milliméteres vonalközben gyakoroltatjuk. Vizsgálatok, tapasztalatok szerint az első osztályos vonalazású (4 mm-es vonalközök) füzetekben nehezen boldogulnak a gyerekek első osztályban tanév elején.

Természetesen, akinek a 6 mm-es vonaltávolság is kicsi, „nem fér bele”, „kilógnak az elemek”, ott egyéni megoldásokat kell alkalmazni, például 10 mm-es vonalközű, egyéni vonalazású lapokon gyakorolja ugyanazt az elemet, mint a többiek. Akkor is szükség van egyéni megoldásra, ha a gyermeknek „hatalmas nagy” a 6 mm-es vonalköz. Ilyenkor a javasolt időpontnál sokkal előbb megkapja a 4 mm-es vonaltávolságú füzeteket.

6.1.1. A gyakorlás szempontjai

Nagyon fontos a kedvvel végzett munka, az alkotás örömeinek megteremtése, fenntartása. Ezért a gyermek választja az íróeszközt (grafit- vagy színes ceruzát), amellyel dolgozni szeretne.

A füzetekben szereplő íráselemek közül a vastag vonallal írottaknál megfigyeljük a „formát”, a vonalvezetést, a vékony vonallal előírtakat a gyerek írja át, az üres helyre pedig maga írja oda.

A segítség fokozatosan csökken. Például négy elemet átír, egyet önállóan, kettőt átír, egyet önállóan, egyet átír, egyet önállóan, egyet átír, kettőt önállóan.

A gyermek látja az átírt, megírt elemek sokaságát. Örül a saját teljesítményének. Ezért kerüljük a vázolást, azt, hogy egy elemet sokszor áthúzatunk, hiszen a gyermek dolgozik, és lát egy „vastag vonalat”, itt viszont látja mind a húsz elemet, amit ő írt. A szerző tudatosan választotta ki a füzet alakját, méretét is. A hosszabb sorokban több elemet lehet írni, átírni.

A gyermek írástanulását, kezdeti próbálkozásait nem minősítjük a negatívan, hanem biztatjuk, dicsérjük, segítjük. Annyi gyakorlási lehetőséget és segítséget nyújtunk, amennyi neki kell az írás megtanulásához. Ennek felismerése a pedagógus feladata, a sikertelenség nem a „gyerek hibája”.

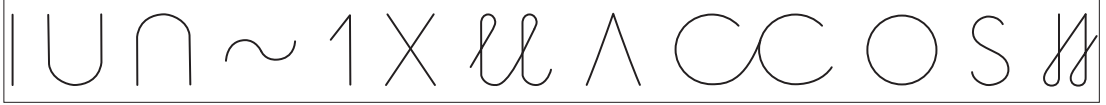
Nem igazán segíti a gyermekeket az sem, ha a pedagógus a sor elejére ír egy szép íráselemet, a tanulónak pedig végig kell írni az üres sort. Ha tudja az íráselemet, valószínűleg már mást kellene gyakorolnia. Ha nem tudja, akkor nem könnyíti meg munkáját a sor elején látható minta sem.

Segítheti a gyerekeket, ha az írásritmust verbálisan adjuk a mozdulathoz. Például az álló egyenesek gyakorlásánál a gyermek ír, a pedagógus pedig ütemesen mondja: pont-ra, le, pontra, le stb.

A rossz íráskészségű, „ügyetlen” gyerekek úgy segíthetünk, hogy fogja a ceruzát, mi pedig a kezét, és „együtt írunk”. Pár elem írása után érezni fogjuk, hogy a gyerek keze „rátalált” a mozdulatra, és átveszi a mozgás irányítását.

Az íráselemek tanításánál, gyakorlásánál a grafomotoros mozgás, maga a mozdulat a lényeg. Minden pedagógus elnevezi valahogy ezeket az íráselemeket, de azok megtanulása nem tananyag. Nem követeljük meg, hogy minden gyermek megtanulja ezeket a „szavakat”, és azonnal kösse is hozzá a mozdulatot. A kapuvonal „nevű” mozdulat és forma alkotja majd az írott **n, m, h, ny, p** betűt vagy annak egy részét. A betűk írásánál már nem fontos – sőt az íráskészség kialakulásának akadálya – az íráselem, a mozdulat elnevezése mint automatikussá gyakorolt tudás. Természetes tehát, hogy ebben a módszerben soha nincs „íráselem-diktálás”, azaz amikor a pedagógus azt mondja: álló egyenes, felső hurok, kapuvonal stb., s a gyerekek „kigondolják”, hogyan is néz ki az a felső hurok, majd a füzetükbe írják. Máshol is érdemes lenne újragondolni ennek indokoltságát.

Az íráselemek sorrendjét az alábbi ábra tartalmazza.

110. ábra.

6.2. Írott betűk tanítása

A körülbelül két hónapnyi előkészítő, gyakorló időszak általában elég ahhoz, hogy a gyerekek grafomotoros mozgása alkalmas legyen a betűk írásához. A betűk írástanításánál is kiemelten figyelünk arra, hogy a gyerek hasonlóság alapján ne tévesszen.

A hasonló betűket időben egymástól távol tanítjuk írni. A hasonlóság a vizuális képnél, az akusztikus ingernél, az írásmozdulatnál is előfordulhat. Meixner Ildikó nagyon figyelt arra is, hogy a betűk írástanítása ne zavarja, esetleg akadályozza a betűk olvasástanítását. Ugyanis így sem kerülhet egymás mellé két hasonló betű. Például nem tanítjuk a **b**-t írni, amikor a **d**-t tanítjuk olvasni.

A betűírás kezdetétől grafitceruzával dolgoznak a gyerekek, így radírozhatnak, javíthatnak (lásd 6.2. és 6.4. fejezet). Javítani a „tényleges” hibákat kell: ha például a gyerek az **a** betű helyett **e** betűt ír, vagy a leírt vonalból nem lehet megállapítani, milyen betű akart lenni. Nem hiba a kicsit csúnya, a vonalközből kicsit kilógó stb. betű. Ezek megfelelő gyakorlással, segítséssel, dicséréttel, biztatással változni fognak.

Minden betű írásánál megfigyeltetjük a betűk alakját, a szükséges írásmozdulatot, elhelyezkedését a hármas vonalközben. Az írástanítás elején gyakran dolgoznak a gyerekek a táblánál. Ott kezdik gyakorolni az íráselemeket és a betűk írását. A pedagógus előír néhány elemet, a gyerek átírja azokat, majd önállóan is ír valamennyit. A pedagógus figyeli, ha kell, korrigálja az írásmozdulatot. Minden tanuló egy-két percet tölt a táblánál. Ezután írnak a füzetükbe. Később már csak az a néhány gyerek kezdi az új betű tanulását a táblánál, akinek nehezen, lassan megy az íráskészség kialakulása. A tanulók zöme nem igényli tovább ezt a segítséget. A pedagógus természetesen az ő munkájukat is segíti, irányítja.

Ahol kell, az új betűt tanító oldalak első sorában láttatjuk a betű írásánál különösen fontos mozdulatokat és sorrendjüket.

Az írásfüzetben a gyerekek átírják az előírt betűket, majd az üres helyekre önállóan írnak. Minden betű írásakor mondják a hozzá tartozó hangot. Meg kell akadályozni, hogy az írásgyakorlásból mechanikus „vonalmásolgatás” legyen.

A betűk írásának megtanulásakor ugyancsak a hármas asszociáció kiépítése a feladatunk. Az írott betű vizuális képéhez kapcsolni kell a hozzá tartozó akusztikus ingert, a hangot, és ezekhez kötődnie kell annak a grafomotoros mozgássornak, amellyel az írott betűforma létrehozható. Ha a gyermek fel tudja idézni az egyik elemhez a másik kettőt, akkor megtanulta írni az adott betűt. Például hallja a **m** hangot, azonnal tudja, hogyan néz ki az írott betű, és tudja, milyen mozdulatokkal lehet olyan vizuális képet létrehozni.

A hanghoz kötés nagyon fontos szerepet kap az írástanításnál. Amint van két-három

megtanult betű, elkezdődik a *diktálás*. A pedagógus mondja a betűkhöz tartozó hangot, később a szótagokat, szavakat, a gyerekek felidézik ezek vizuális képeit, valamint a létrehozásukhoz szükséges grafomotoros mozgást, tehát a pedagógus segítségével „le-diktálják” őket maguknak.

Az írott kis- és nagybetűk tanításának sorrendje (oszloponként haladva)

Írott kis- és nagybetű 1.	Írott kis- és nagybetű 2.	Írott kis- és nagybetű 3.	Írott kis- és nagybetű 4.
i, í	n	ny	ly
a	v	?	h
m	j	u, ú, z	g, ö, ő
e	sz	zs	D
t	á	S, P	Ny
l	g	f	R, Zs
u, ú	r	h	j, Cs
z	ü, ő	É	x, dz
h	b	B, U	dzs
d	y	ty	Gy
o, ó	gy	N, É	w, W
s	cs	!	Ly
r	k	T	Ty
ö, ő	A	A, C	
c	M	L	
é	J, J, O, Ó	F, Ü, Ú	

6.2.1. Az írott betűk differenciálása

A már tanult betűk rögzítése és gyakorlása során a hasonló betűk differenciálása is zajlik. A hasonlóság az írásmozdulatoknál, a beszédhangok között, a beszédmozgás területén egyaránt felléphet.

A betűk differenciálásának sorrendjét az alábbi táblázat tartalmazza.

Differenciálendő betűk 1.	Differenciálendő betűk 2.	Differenciálendő betűk 3.	Differenciálendő betűk 4.
a-ó, ú-ő	ü-ú, ü-u	k-g-t	F-J-L
d-t, p-d	lv-p, ö-ó,	ny-j-n	A-Á, E-É,
ő-ó, ö-ó	ő-ő	gy-ny-n	M-N
n-p, n-m,	ü-ő, ü-ő	zs-s	ly-ny
n-m-h, e-é	gy-j	v-f-h	ty-ly-gy
sz-s	lv-d	zs-z	ly-j
á-ő	g-gy	zs-oz	
a-á, á-é	cs-oz, s-cs	ty-cs	
g-j	cs-c	ty-ny	
lv-p	cs-k, k-lv	ty-gy	

6.3. Betűkapcsolatok, szótagok írása

Az **i, í, a, m, e** betűk megtanulása után kezdjük a betűkapcsolatok tanítását, gyakorlását. A fokozatosság elvének betartásával először a magánhangzó-mássalhangzó sorrendű szótagokat, majd néhány tanórával később a mássalhangzó-magánhangzó sorrendűeket is írjuk.

A betűkapcsolatok, szótagok gyakorlásának hatékony módja a diktálás. Minden tanítási napon fordítsunk körülbelül tíz percet erre. Az írásfüzetben található feladatok mintájára állítsuk össze a diktálendő egységeket az alapelvek betartásával. Ceruzával írnak a gyerekek, így azonnal lehet javítani, radírozni.

6.4. Szavak írása

Amint a tanult betűk mennyisége, betűkapcsolatok begyakorlottsága lehetővé teszi, elkezdődik a szavak írása. Elsősorban diktálással gyakoroltatunk, az egyszerűbb szerkezetű, rövidebb szavaktól haladunk a hosszabbak, bonyolultabbak felé, az analógiára építjük a gyakorlandó anyagot, lehetővé tesszük az azonnali ellenőrzést, a hibák kiradírozását (lásd 2.4. pont). A szavak írásának nehézségi sorrendje az alábbi táblázatban látható.

A szavak írásának sorrendje

Szótípus	Elemek sorrendje	Példaszó
2	mássalhangzó–magánhangzó	lő
2	magánhangzó–mássalhangzó	él
3	mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó	sál
1 + 2	magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó	eső
2 + 2	mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó	néző
1 + 3	magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó	üres
4	mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó–mássalhangzó	száll
2 + 2 > <	magánhangzó–mássalhangzó+mássalhangzó–magánhangzó	olbő
2 + 3	mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó	kabát
2 + 2 + 2	mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó+ mássalhangzó–magánhangzó	ceruza
3 + 2	mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó+mássalhangzó–magánhangzó	torta
3 + 3	mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó+mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó	rajzol
2 + 3 >	magánhangzó–mássalhangzó+mássalhangzó–magánhangzó–mássalhangzó	ablak
2 + 2 + 3	mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó–magánhangzó+mássalhangzó	karácsony

Nem íratjuk szótagolva a szavakat. Ha a gyermekek nem képesek a hosszabb, bonyolultabb szótípusok leírására, visszalépünk, és egyszerűbb, rövidebb szavakkal gyakorolunk tovább.

6.4.1. Jelzős szerkezetek írása

A szavak írásával párhuzamosan íratjuk a jelzős szerkezeteket. A jelző a jelzett szó nélkül megszűnik jelzőnek lenni. Az egyszerű minősítő jelzős szerkezetekkel kezdjük a gyakorlást. A minőségjelző, valamilyen minőségi tulajdonságot jelöl. Például: szép kacska, okos lány, kedves néni; a mennyiségjelző, mennyiségi tulajdonságot fejez ki. Például: három labda, egy alma, sok telefon. A jelzős szerkezetek gyakorlását célzó anyagban csak olyan szótípusok fordulhatnak elő, melyek írását önálló szóként már begyakoroltattuk. Például: ha az ötbetűs (2 + 3) szótípus írásának automatizálásánál tartunk, akkor jelzős szerkezetként sem diktálhatunk nyolc betűből álló (2 + 3 + 3) szavakat. A gyermekek tudásszintjének a fényes tükör, három szék stb. felel meg, a mosolygós lány, rengeteg barack stb. pedig nem, bár mindkét esetben egyszerű minősítő jelzős szerkezetéről van szó.

6.5. Mondatok írása

A mondatírás gyakorlása a kérdő mondatra adott egyszavas válaszok írásával kezdődik (lásd 3.1.3. pontot). A válaszok hárombetűs szavak lesznek, melyeket a gyermeknek a megfelelő helyre kell leírni.

Ahol az egész mondat írását gyakoroltatjuk a gyerekekkel, a feladat felépítése ezt egyértelműen jelzi.

A mondatrészeket, toldalékokat a beszédfejlesztésnél ismertetett haladási ütem szerint gyakoroltatjuk. Főbb feladattípusok:

- mondatok kiegészítése;
- szavak kiválasztása, összekötése, másolása;
- kérdésre adott válasz írása például: Mi fő? A leves. (Játékház. Betűtanítás – Írásfüzet II., 17. oldal), Hol lakik a mókus? Odúban. (Játékház. Betűtanítás – Írásfüzet II., 20. oldal).

6.6. Összefüggő mondatok írása

Az összefüggő mondatok írása az első tanév vége felé kezdődik. Két összefüggő mondat olvasása, másolása a tipikus feladat. Az alapelveknek megfelelően itt is az egyszerűtől haladunk a bonyolultabb, valamint a rövidebbtől a hosszabb felé. Az összefüggő mondatok írásánál az első mondat információjára emlékezni kell a második mondat írásakor is, mert enélkül önállóan nem értelmezhető. Például: Leszakadt a gomb. Fel kell varrni. Miközben az összefüggő mondatok írását gyakoroltatjuk, rögzítjük, fejlesztjük a gyermekek szövegértését, a lényeges információ kiszűrésének képességét és az emlékezetben tartás egyéni mechanizmusának kiépülését is.

Írásbeli nyelvhasználat, helyesíráskészség fejlesztése 1–4. osztályban

A betűk létrehozásához szükséges grafomotoros mozgás kialakítása, rögzítése, automatizálása mellett elkezdődik az írás szabályainak gyakorlása, harmadik–negyedik osztályban pedig a gyakori nyelvtani, helyesírási szabályok felismerése, értelmezése, megfogalmazása, vagyis a tudatos nyelvhasználat kiépítése. A gyermekek idegrendszeri érési üteméből következik, hogy az elvont szabályok, a specializált nyelvi funkciók elsajátítása felső tagozatban, tízéves kor után válik általánosan elvárható teljesítménnyé. Természetesen tudjuk, hogy óriási egyéni különbségek vannak, lehetnek a nyelvi fejlettségi és az absztrakciós szintnél is. Tankönyvcsaládjaink feladatait úgy építettük fel, hogy a pedagógus a gyerekek egyéni haladási ütemét figyelembe véve kiválaszthassa a leginkább megfelelő mennyiséget, feldolgozási módot.

7.1. Írás-, helyesíráskészség kialakítása, fejlesztése 1. osztályban

a) Diktálás

Három betű megtanulása után kezdődik a diktálás, vagyis a hanghoz kötés kiépítése. Minden anyanyelvi tanórán van egy erre fordított, rövid, néhány perces rész. A diktálandó anyag kiválasztásánál a pedagógus a gyermekek íráskészségéhez, haladási üteméhez és egyéb képességeihez igazodik. A következő táblázat az általunk javasolt diktálási anyagot tartalmazza tanítási hetekre lebontva. Az egy-egy tanóra szánt anyag összeállításánál az analógiára építettünk, ami megkönnyíti a tanulók munkáját, eredményesebbé teszi a tanulást. A táblázatban többféle betűsor és különböző betűsorrendű szótag- és szószedet található, amelyekből alkalmanként legfeljebb tízet diktálunk, természetesen az alapelveknek megfelelően. A betűket előbb automatizáljuk úgy, hogy elhagyjuk a hasonlót, majd differenciáljuk, és észrevetetjük a hasonlóságokat.

Diktálendő szóanyag tanítási hetek szerint

Tanítási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
8.	i, í, a	i, a, í, a, a, i, i, a, í, í, i, í, a, a, í, i	
9.	i, í, a, m, e, t, l	a) ma, me, mi, la, le, li, ta, te, ti b) al, íl, el, at, ít, et, am, ím, em	
10.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d	a) z, h, d, z, d, m, h, z, d, m, h b) u, ú, i, í, a, e, u, i, a, í, ú, e c) íz, az, ez, út, el, ez, ím d) ma, mi, mú, ha, hí, hú, te, ti, la, le	
11.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p	a) o, ó, i, ó, í, e, o, í, e, o, ó b) p, s, l, s, p, m, l. p, s, s, p, s c) só, pí, ló, hó, tó, se, sí, ma, le d) mos, lap, lep, lop, les, has, hús, húz, hoz, tus	A d, u, ú betűket hagyjuk ki.
12.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v	a) ö, ő, u, i, ú, ő, ö, é, í, é, ő, ú b) n, n, v, c, s, n, s, v, c, l, z, n c) öt, ön, ősz, öl, öv, őz, és, év, én, él d) cím, cél, néz, vés, vén, nősz, vas, van, vad, véd	A m, o, ó, e, p betűket hagyjuk ki.
13.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz	a) i, o, ö, u, í, ő, ú, ó, u, ú, i, í, o, ó, ö, ő b) n, sz, m, sz, h, d, sz, h, l, v, j c) szín, szén, szem, szív, szél, szép, lesz, vesz, mész, vész d) szita, szóda, szelő, széle, szívó, puszi, hajó, lépő, néni, póni,	A s, z, c betűket hagyjuk ki.
14.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g	a) á, ö, ő, u, á, í, i, á, ú, á, ő, á b) g, sz, g, n, sz, m, g, h, g, sz c) ág, áll, ám, ás, ász, ősz, át, ön d) vág, tág, hág, jog, hóg, zóg, sóg, meg, szög, szeg e) gége, maga, hugi, gida, szita, szőlő, vágó, szegő, dugó, vége	A d, t, a, é betűket hagyjuk ki.
15.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g	a) a, á, e, é, í, i, o, ó, ö, ő, á, é b) sz, s, z, c, g, d, t, m, n, p, h, t c) áll, agg, ess, edd, idd, add, váll, száll, hull, toll d) igen, ázom, éled, eszes, ihat, ölel, éget, éles, elől, emel	

Tanítási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
16.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ú	<p>a) ü, ú, á, ű, a, é, ü, e, a, ű, ü, á</p> <p>b) r, sz, h, r, sz, m, sz, n, r, c, p</p> <p>c) túr, rég, rág, zúr, hús, mût, sül, szül, tűz, hül</p> <p>d) üget, üres, üveg, üreg, üzen, ütem, igen, ideg, áram, egér</p>	A l, j, u, ú, ö, ő betűket hagyjuk ki.
17.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ú, b	<p>a) ü, ú, í, i, o, ó, a, é, á, e, ü, ű</p> <p>b) b, r, b, sz, r, g, r, sz, j, l, m, n</p> <p>c) baj, báj, bél, bér, bír, bor, bár, bűn, bog, bán</p> <p>d) szabó, szoba, betű, bíró, bari, baba, boci, béna, bála, bibe</p> <p>e) hossz, rossz, vissza, messze, lasszó, hosszú, bosszú, vessző</p>	A d, p, u, ú, ö, ő betűket hagyjuk ki.
18.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy	<p>a) ü, ö, ő, ű, u, ú, í, i, e, é, á, a</p> <p>b) gy, b, sz, gy, n, gy, s, sz, gy</p> <p>c) gyűrű, szűrő, gyűszű, gyűrő, gyalu, gyere, gyári, hűtő, szülő, sütő</p> <p>d) intő, alma, este, árpa, olló, abba, ebbe, erre, arra, egybe, ágyra, észre</p> <p>e) gyalul, hegyez, gyopár, szégyen, vagyon, magyar, legyen, lágyan, gyógyul, gyúrás, rügyes, bogyós</p>	A g, d, j betűket hagyjuk ki.
19.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs	<p>a) é, é, á, e, a, o, ö, ü, u, i, ő, ú</p> <p>b) cs, b, g, gy, r, cs, j, d, gy, cs</p> <p>c) csap, csal, csáp, csel, csíz</p> <p>d) csiga, csacsi, csomó, tócsa, gyűrű, gége, rágó, gyalu, rigó, csaló</p> <p>e) csengő, csorba, csárda, csángó, csorda, csurgó, csizma, vércse, csapda, harcsa</p> <p>f) csemete, tocsogó, vacsora, hegyező, gyógyuló, recsegő, csecsemő, nagyító, mogyoró, palota</p>	A c, s, sz betűket hagyjuk ki.

Tani- tási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
20.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k	a) ű, a, e, i, í, ö, é, ő, á, ú, u, i, e, a, í b) k, b, k, gy, j, v, sz, n, k, r, k, p, k, m, r, k c) kér, kár, kar, kor, kör, szék, mák, csak, sok, rák d) kerék, korom, köröm, karom, kérem, káros, koros, kapar, rakás, pakol, kalap, bokor e) kert, komp, kürt, park, kint, ránk, bont, csend, kard, rönk f) korona, kaloda, karika, koszorú, köszö- rű, karima, kimonó, készülő, kupola, la- koma	A g, t betűket hagyjuk ki.
21.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k	a) k, g, r, m, k, cs, sz, gy, g, k, cs, k, g, t, k b) kígyó, karó, kérő, róka, kupa, kála, ka- sza, kapa, csuka, csákó, csiga, kacsa, lakó, móka, boka c) lépcső, csengő, karcsú, kocka, birka, korpa, szipka, kendő, hurka, barka d) lakk, makk, pakk, kopp, hopp, sakk, szebb, csepp, több, jobb e) erdő, olcsó, irka, inga, ajtó, ugró, ürge, ikra, újra, élve	
22.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, l, M, l, A, O, Ó, ny	a) ny, cs, sz, ny, c, ny, b, d, ny, r, ny, k, g, r, sz, ny b) nyak, nyál, nyál, nyúl, nyelv, nyíl, nyom, nyúz, nyár, nyer, nyél, nyal, nyög, tény, lény c) kenyér, tenyér, tányér, nyereg, nyaral, nyerít, nyomul, nyüszít, hanyag, lényeg d) dunyha, konyha, lanyha, nyalka, szok- nya, pernye, nyurga, szörnyű, lányka, hernyó e) A lány okos. Imi olvas. Ott lesz a nyara- lás. Misi nyerte a könyvet.	A n, m, gy, j betűket hagyjuk ki.

Tanítási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
23.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, l, l, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z	<p>a) ny, j, ny, n, ny, sz, ny, j, ny, n, ny, j, ny, n, sz</p> <p>b) nyelv, nyers, nyolc, ránc, kincs, nyárs, nerc, szárny, lent, bent, kint, dönt, rojt, bojt, csont, nyújt, lánc, sajt, könyv, pont</p> <p>c) erszény, árnyék, orvos, intés, egres, alszik, ültet, ösvény, almás, álmos, ördög, ugrik, indul, asztal, oszlop</p> <p>d) Mi van a széken? Itt van minden lány? Zoli hol van? Mi van a padon? Mi van a táblán?</p> <p>e) Új cipőm van. Ugrik a béka. Ili jól van. Még nyers a hús. Zoli nyáron beteg volt.</p>	Válasz szóban, írásban, rajzban stb.
24.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, l, M, l, A, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f	<p>a) zs, m, zs, f, zs, h, zs, f, k, zs, m, ny, zs, h, j</p> <p>b) rózsa, rezsó, zsoké, zsúri, fonó, fenyő, falu, fóka, foci, kofa, fúró, lufi, zselé, zsabó, felé</p> <p>c) perzsel, nyirbál, fércel, nyúlkál, zsandár, morzsál, lángol, korlát, harcol, vizsgál</p> <p>d) Piroska, Péter, Sándor, Zoltán, Ulrik, Ottó, Olga, Imre, Irma, Miklós, Mária, Antal, Anikó, Alpár</p> <p>e) Péntek van ma? Sok tejet vettél? Mikor jöttél? Zitát láttad az úton? Arra ment a vizsla?</p>	A sz, z, s, cs, v, t betűket hagyjuk ki. Válasz szóban, írásban, rajzban stb.
25.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, l, l, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E	<p>a) ű, ú, ő, í, i, o, ü, ö, o, ű, ü, i, í, u, ú, ő, ö, ó, i, í</p> <p>b) f, v, zs, z, f, b, r, v, f, zs, n, z, k, v, f, zs, r, zs</p> <p>c) fér, vas, vár, fel, víz, fűt, forr, varr, vág, fog, fal, vaj, faj, vet, fúr</p> <p>d) vezeték, fakanál, nyeremény, mazsolás, vetítés, hagyomány, tüzelés, rakomány, zsinóros, varázsol, tudomány, gyanúsít, zsákolás, gyakorol, rózsavíz</p> <p>e) Hideg van. Peti befűt. Imi éhes. Almát kér. Pici Sanyi cipője. Majd kap másikat.</p>	A sz, cs betűket hagyjuk ki.

Tani- tási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
26.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, I, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C	<p>a) e, é, á, é, a, e, á, é, a, é, á, a, e, é, á, e, a</p> <p>b) ty, zs, r, sz, ty, n, ty, sz, zs, ty, k, sz, v, ty, zs</p> <p>c) széna, kutya, batyu, zsúri, szóda, zsabó, motyó, kátyú, zsoke, szőlő, zselé, rózsza, rőzse, szita, potya</p> <p>d) hortyog, fortyog, kortyol, kártyás, rozsdás, kesztyűs, szandál, bokros, kolbász, zsömlés, szörmés, kontyos, morzsás, bástyás, horgász</p> <p>e) Cecília, Cili, Árpád, Árpi, Tamás, Tomi, Éva, Évi, Nándor, Nándi, Vilmos, Vili, Benedek, Beni, Balázs</p> <p>f) Húzz kesztyűt! Moss kezet! Állj arrébb! Nézz hátra! Énekeld újra!</p>	A gy, ny, t, cs betűket hagyjuk ki.
27.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, I, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly	<p>a) ú, ő, ű, í, ó, ő, ő, ű, ú, í, í, ő, ú, í, ű</p> <p>b) ly, zs, sz, cs, ly, cs, ly, zs, ly, sz, cs, ly, zs, sz, ly</p> <p>c) hely, mely, moly, boly, lyuk, mily, súly, mély, gally, szósz, rúzs, rács, rozsa, csík, szász, szusz</p> <p>d) rozsdá, boglya, szerda, fáklya, zsömlé, kályha, vizsla, szilva, torzsa, csapda, csengő, morzsa, disznó</p> <p>e) Kérlek, vidd ki a szemetet! Ülj a székre! Fuss még egy kört! Kérek egy kiflit! Légy szíves, hozd ide a füzeteket!</p>	A l, ty, gy, ny, j betűket hagyjuk ki.
28.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, I, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ö, Ö, D	<p>a) ü, ö, i, o, u, i, i, o, ü, ü, ö, ö, o, i, o, u, u</p> <p>b) ly, ty, gy, ny, ly, ty, ny, ny, gy, ly, ly, ty, ny, ly, gy</p> <p>c) betyár, fényes, gyanús, pólyás, magyar, szatyor, kényes, sekély, pehely, gyomos, műhely, gyógyul, bagoly, motyog, se- lyem</p> <p>d) Dénes, Dorottya, Ödön, Örs, Géza, Gizella, Gábor, Gabriella, Károly, Kálmán, Mátyás, Orsolya, Ibolya, Mihály, Pityu, Sanyi</p> <p>e) Kivel mész moziba? Mikor van az edzés? Lesz verseny holnap is? Délben gyere, jó? Füzetbe vagy lapra írom?</p>	Válasz szóban, írásban, rajzban stb. A párbeszéd- eljáráshoz.

Tanítási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
29.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ő, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, dz	<p>a) tyúk, hagy, meny, boly, szék, zsír, csfk, máz, sóz, cél, zúz, nász, sut, láz, kacs</p> <p>b) hajós, sekély, vajas, pehely, tojás, bagoly, majom, ragály, tutaj, folyik, helyes, tavaly, jogos, hajás, bájos</p> <p>c) pöttyös, könnyes, fonnyad, szennyes, poggyász, pettyez, súllyal, gallyas, meggyes, loccsan, rizzsel, hosszan, reccsen, vesszőz, rúzzsal</p> <p>d) Hozz vizet! Honnan? Csukd be az ajtót! Miért? Írd le az üzenetet! Hova? Kérj egy radírt! Kitől? Menj el a boltba! Mit kell vennem?</p>	Válasz írásban. (Mondatvégi írásjelek gyakorlása.)
30.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ő, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy	<p>a) a, á, e, é, i, í, ü, ő, ó, o, ú, u, e, ő, ú, ű, a, é, ö, ü, e, á, é</p> <p>b) m, n, s, t, v, c, d, f, g, h, j, k, l, p, z, t, r, b</p> <p>c) trafik, spórol, tréfás, trónol, drágul, prémes, spenót, program, krémes, kráskog, plakát</p> <p>d) kukorica, karalábé, mosogató, kivetítő, babaruha, dugóhúzó, cipőfűző, csatamező, furulyaszó, mesebeli</p> <p>e) Csaba, Csilla, Györgyi, Gyula, Jolán, Judit, Jenő, János, Zsolt, Zsófia, Zsigmond, Zsuzsanna, Rezső, Rozália, Regina</p>	
31.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ő, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly	<p>a) gy, ny, sz, cs, ty, ly, zs, dz, zs, dz, sz, ny, ly, gy, ty, zs, cs</p> <p>b) anya, apa, aki, elé, úti, idő, adó, eső, üti, erő, ásó, ivó, evő, elő, epe</p> <p>c) takarító, melegítő, levelező, simogató, lakószoba, ruhakefe, tavorízsa, rágógumi, szobakutya, szigetelő</p> <p>d) taxi, xilofon, edző, bodza, dzsúdó, maxi, dzseki, madzag, dzsem, weblap</p> <p>e) Wesselényi Miklós, Kossuth Lajos, Vörösmarty Mihály, Széchenyi István, Rákóczi Ferenc</p>	

Tani- tási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
32.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ó, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty	<p>a) ma, ki, le, lő, rá, szó, cső, kő, ró, jó, ló, hó, tő, só, hú, tú, fű, mű, be, ne, te, de, tő, nő, hő</p> <p>b) bolt, hang, völgy, gyűjt, majd, test, gömb, múlt, folt, kard, comb, hold, bojt, must, gomb</p> <p>c) szamóca, saláta, szalámi, muzsika, jegenye, mazsola, nyalóka, csemete, kaszinó, mutató, szőlőlé, paripa, járóka, daráló, borító</p> <p>d) Budapest, Kecskemét, Győr, Debrecen, Miskolc, Eger, Sopron, Pécs, Keszthely, Komárom</p> <p>e) Átmegegyek a réten. Kimegegyek az útra. Felvegegyek a toronyba. Bemegegyek a szobába. Lemegegyek a pincébe. Elmegegyek a boltba. Odamegegyek hozzád. Rámegegyek a jégre. Visszamegegyek a lakásba. Idemegegyek a pad mellé.</p>	
33.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ó, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty	<p>a) Betűrend írott kisbetűkkel</p> <p>b) narancs, barack, korong, harang, gyümölcs, szilánk, galamb, riport, recept, csoport</p> <p>c) Duna, Tisza, Dráva, Maros, Rába, Marcal, Kőrös, Küküllő, Olt, Szamos</p> <p>d) Személyes adatok leírása diktálás után, majd önállóan (szükség esetén természetesen a pedagógus segítségével): név, születési hely, idő, lakcím, szülők neve.</p> <p>e) Személynevek írása önállóan.</p>	

Tanítási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
34.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, I, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ő, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty, Dz, Dzs	<p>a) év, és, él, én, éj, ék, ól, oly, ón, öl, ön, öv, őz, ór, ós, ók, un, úgy, új, út, úr, üt, ül, ügy, úr, úz, ük, egy, ej, edz</p> <p>b) comb, ránc, komp, fürj, bank, mind, taps, rojt, terv, hajt, csüng, pénz, hárs, rend, film</p> <p>c) doboz, zörög, vetít, kapál, gyomor, dühös, szegény, kulacs, csokor, bádog, dicsér, bűnös, malac, cukor, darázs</p> <p>d) Magyarország, Lengyelország, Anglia, Belgium, Csehország, Svájc, Törökország, Németország, Japán, Kína</p> <p>e) Állatnevek gyűjtése, írása (Zazu, Cirmi stb.)</p>	
35.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, I, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ő, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty, Dz, Dzs	<p>a) Betűrend írott nagybetűkkel</p> <p>b) suba, móló, puma, foci, falu, kapu, rózsza, roló, tanya, fagy, kígyó, páva, bura, mező, fók, hajó, szita, néni, csákó, gyűrű</p> <p>c) forgács, gyermek, csenget, gyomlál, csarnok, langyos, bocskor, csuklik, számlál, lángos, kengyel, bogrács, postás, vendég, fürdik</p> <p>d) Arany János, Petőfi Sándor, József Attila, Weöres Sándor, Pósa Lajos</p> <p>e) Városnevek gyűjtése Marcali, Ajka, Szentés, Kismaros, Orosháza</p>	
36.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, I, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ő, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty, Dz, Dzs	<p>a) b, d, p, g, h, b, d, l, p, t, r, d, b, p, l, k, d, b, d, p</p> <p>b) domb, talp, rajz, társ, csend, gyűjt, rongy, görcs, kulcs, kincs, bölc, kard, fűrt, leng, roncs</p> <p>c) torta, seprő, fürdő, kendő, hordó, hurka, hinta, puska, szeplő, csukló, tartó, tálca, körte, firka, számla</p> <p>d) Személyes adatok leírása diktálás után, majd önállóan (szükség esetén természetesen a pedagógus segítségével): név, születési hely, idő, lakcím, szülők neve.</p> <p>e) Zsolt, György, Vilmos, Kálmán, Miklós, Nándor, Márton, Marcell, Gergely, Hedvig</p>	

Tanítási hét	Eddig tanult betűk és írásjelek	Javasolt diktálási anyag	Megjegyzés
37.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ó, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty, Dz, Dzs	<p>a) a, e, é, i, í, o, u, i, ö, ü, ő, é, á, ű, ú, a, e, i, í, é, á, e, ő, ö, ü</p> <p>b) arc, önt, int, ejt, ont, árt, ért, irt, ölt, üst, est, élc, akt, örs</p> <p>c) üveg, üres, öreg, elég, agár, egér, inog, inal, imád, álom, adás, adós, üzem, üzen, olyan, agyar, okos, erős, akár, árok</p> <p>d) Párizs, Róma, Tokió, Bécs, Velence, Kolozsvár, Nápoly, Prága, London, Genf</p> <p>e) Személynevek írása önállóan.</p>	
38.	i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, é, ö, ő, c, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs, k, A, M, I, Í, O, Ó, ny, ?, U, Ú, Z, zs, S, P, f, H, E, ty, B, V, N, É, !, T, Á, C, L, F, Ű, Ü, K, ly, G, Ó, Ö, D, Ny, R, Zs, J, Cs, x, X, dz, dzs, Gy, w, W, Ly, Ty, Dz, Dzs	<p>a) ny, gy, f, ly, sz, ly, k, zs, gy, ly, ny, ty, p, ty, ny, sz, cs, ly, ny, zs</p> <p>b) szebb, genny, vicc, pötty, reccs, meggy, fütty, szenny, loccs, meccs, gally, hossz, menny, roszsz, lötty</p> <p>c) boríték, buborék, kalapács, felelet, telefon, halászik, haragos, hóvirág, főzelék, hátizsák, vezeték, mazsolás, kopogás, teríték, hajózás</p> <p>d) Személyes adatok leírása diktálás után, majd önállóan (szükség esetén természetesen a pedagógus segítségével): név, születési hely, idő, lakcím, szülők neve.</p> <p>e) Személynevek írása önállóan.</p>	

b) Képek, rajzok nevének leírása (öndiktálás)

A gyermek adott rajz alapján felidézi a fogalmat, a hozzá tartozó szót, majd ezt a saját írástempójának megfelelően „lediktálja” magának. Ezzel a feladattípussal önálló feladatként is lehet fejleszteni az íráskészséget, kiépíteni az írásbeli nyelvhasználatot. Természetesen csoportmunkában vagy frontális óravezetéssel is végezhető a feladat. A tanulónak fel kell ismerniük az ábrázolt dolgokat. Ehhez szükség szerint segítséget nyújt a pedagógus. Az alábbi táblázatban az öndiktálás gyakorlására alkalmas rajzos „szószedetek” szavai/szótípusai vannak.

Javasoljuk, hogy a pedagógus maga is állítson össze ilyeneket. A képek kiválogatásánál az analógiára épülő segítséget, a már tanult betűket és bizonyos esetekben az elhagyandó betűket kell szem előtt tartani. A tanulók hetente többször kaphatnak 10–15, céltudatosan kiválogatott képet, amelyeknek a nevét kell leírniuk.

Szószedetek szavai/szótípusai

Szótípus	Rajzok
2-3 betűből álló szavak	ló, tó, hó, út, nap, híd, haj
2 + 2 és 2 + 3	cica, csacsi, cumi, csiga, csomó, cápa, bohóc, cserép
3; 2 + 2	pék, kád, mák, kacsa, róka, kapa, kapu, béka, kígyó
3 + 2	hangya, tábla, kagyló, lámpa, zokni, hagyma, cérna, lepke, csengő
3	ház, csap, légy, tál, csőr, pók, dísz, rák, pad, szög, sün, tűz, híd, síp, négy, hal, szék, kád, sín, gól, busz, kas, kör, láb
3; 2 + 2	fal, fog, fül, fóka, falu, fúró
2 + 3	kémény, tücsök, zsiráf, pipacs, doboz, sarok
3	kút, száj, zsák, bot, vár, szív, hét, tör, csat, tyúk, kéz, kés, rács, nap, hús, méz, táj, köd, zár, szem, sas, kád, gyík, pék, nyúl
2 + 2	csákó, fésű, répa, béka, szita, satu, fenyő, teve, falu, kacsa, cica, fogó, bácsi, szoba, dézsa, pólya, cumi, rugó, kígyó, fúró, baba, gyűrű, szőlő, kapa, kutya
2 + 2	fóka, vívó, golyó, csiga, néni, daru, bábu, rózsa, szűrő, csacsi, gyufa, páva, róka, csomó, cápa, nyuszi, liba, pata, szabó, csoki, kapu, cipő, csésze, láda, batyu
2	fa, só, fű, cső, tó, kő, ló, öv, egy, őz, ágy, öt, ág, áll
4	hold, gomb, kard, comb, könyv, pont, gyöngy, csont, polc, sajt, folt, nyolc, konty, rojt, füst
2 + 3	bohóc, kosár, szalag, bogár, kalász, város, toboz, perec, tutaj, póráz, levél, vonat, kerék, tehén, sisak, tojás, cukor, banán, kalap, kabát, retek, kanál, mókus, fogas, pohár
2 + 2 + 2	vasaló, repülő, dominó, ceruza, mutató, kupola, szalámi, járóka, hegedű, saláta, nagyító, terítő, koszorú, tapéta, fenyőfa, víziló, pizsama, korona, katona, daráló
2 + 3	kerék, doboz, csokor, lakat, fotel, lapát, csomag, kakas, csónak, malom, fazék, majom, fészek, tojás, kalács, motor, fűrész, torony, papucs, füzet, tükör, fácán, vadász, zsiráf, lábos
3 + 2	torta, szilva, hordó, lepke, törpe, körző, medve, fejsze, forgó, tepsi, morzsa, zokni, bögre, pózna, kancsó, szikla, zebra, ámpa, kukta, csörgő, bukta, kendő, lépcső, tálca, kecske

Szótípus	Rajzok
3 + 2	fecske, gomba, szoknya, zsömle, csempe, barka, deszka, csengő, kártya, kucsma, labda, hernyó, kesztyű, szöcske, hagyma, csutka, bölcső, gyertya, téglá, konyha, hinta, mentő, sonka, hangya, mankó
2 + 2 + 3	boríték, telefon, denevér, kerítés, tulipán, papagáj, vezeték, fakanál, demizson, pulóver, pelikán, sütemény, xilofon, buzogány, kalapács
3 + 3	ketrec, postás, tündér, mérleg, kolbász, nadrág, méhkas, festék, citrom, termosz, sárkány, kormány, virgács, szekrény, matróz, bogrács, tölcsér, tigris, fodrász, delfin

7.2. Írás-, helyesíráskészség kialakítása, fejlesztése 2. osztályban

Az íráskészség, valamint a helyesíráskészség kialakítása második évfolyamon a diktálás, illetve az önálló feladatvégzésre alkalmas, képek alapján történő szóírás marad. Az íráskészséget olyan szavakkal, mondatokkal fejlesztjük, melyek szorosan kapcsolódnak az olvasási készséget fejlesztő feladatokhoz. A kiemelt, gyakorlandó, differenciálendő betűk ismeretét mélyítjük el, rögzítjük az írás segítségével is. A következő táblázat a diktálendő szóanyagot tartalmazza tanítási hetekre bontva. Minden tanítási napon néhány percet erre a feladatra fordítunk.

A tanév elején tíz-tizenöt szót és két-három rövid mondatot írnak a gyerekek. Ahogy ügyesednek, emeljük a szavak, mondatok számát. A tanév végére szinte minden osztállyal eljuthatunk a 25–30 szó gyors, pontos leírásáig. Ezek tájékoztató adatok, a pedagógusnak az alapelveknek megfelelően tanítványai képességeihez kell igazítania a feladatok nehézségi szintjét és a gyakorlási mennyiséget. Javasoljuk öt mondat diktálását is alkalmanként. Az azonos felépítésű mondatokat a tanév elején a pedagógus diktálja, később a gyerekek által alkotott mondatok közül válasszanak ki ötöt, és azt írják le. Önállóan is írhatnak mondatot, természetesen a pedagógus segítségével, irányításával, ellenőrzésével, javításával.

Diktálendő szóanyag tanítási hetek szerint

Tanítási hét	Az olvasásban gyakorolt, differenciált betűk	A diktálás javasolt szóanyaga
1.	b, m	bab, báb, bál, baj, bér, bor, láb, rab, bog, zab, mag, mos, más, máj, még, mag, lám, fém, rom, kém
2.	ú, u	út, úr, új, un, úgy, fut, túr, hóg, csuk, jut, búg, szúr, rút, róg, sóg, lóg, gyúr, jut, fúj, kút
3.	s, l	ás, és, ós, ál, él, öl, eb, ám, só, se, ló, le, ló, lé, bő, mi, ma, sut, sál, sár, les, lét
4.	f, e	fal, fel, fog, fúr, fúj, fej, fen, falu, fele, kefe, fóka, mese, bábu, Feri, Fáni, Laci, Lili, Misi, Mari, Sári
5.	p, á	pici, lapu, puszi, kupa, kefe, csupa, kapu, póré, pihe, pára, Piri, Peti, Pali, Samu, Sári, vár, zár, ház, máz, gáz, pár, tár, fáj, háj, kár, sár, tár, láz, más, mák
6.	a-á, k,	haj, háj, baj, báj, kar, kár, csap, csáp, bal, bál, bab, báb, rak, rák, vagy, vágy, hat, hát, gaz, gáz
7.	ő, ö, j	kör, csőr, főz, gőz, hős, nős, tör, bök, lök, tők, jövő, kenő, fenő, törő, lövő, lökő, szövő, bökő, Benő, Jenő
8.	j-l	héja, falu, hajó, háló, járó, lépő, Juci, Laci, Jani, Luca, Jenő májas, kanál, vasal, lapoz, jeges, tanul, kalap, játék, malom, majom
9.	é, n	kér, kés, néz, szél, tél, jég, négy, rét, fél, rég, napi, nóta, tanú, nála, néni, néző, fonó, póni, Nóra, Nusi
10.	g, m-n	harag, farag, morog, pörög, gumis, fogas, magas, jogos, fogász, Gábor, most, nerc, gond, rend, hang, bánt, majd, márt, szánt, pénz
11.	l-j	jeles, fejel, jelöl, jászol, jelel, javul, jegel, hajol, tájol, jósol, bájol, kajál, lakáj, maláj, szilaj, talaj, fajul, tejel, jelen, Jolán
12.	é-á-e, k-g	érem, éget, árul, ámul, ásít, éves, ének, evés, egér, árok, ámít, imád, írás, étel, érez, eper, épít, élez, éles, égés, egész, igáz, ázik, ápol, Ákos, ivás, éled, ekéz, elég, ékes

Tanítási hét	Az olvasásban gyakorolt, differenciált betűk	A diktálás javasolt szóanyaga
13.	sz, r	szent, rönk, szánt, szűrt, kert, kard, gong, ráng, ring, rang, térd, hord, harc, karc, férc, szigorú, szomorú, karika, kanapé, repülő, száradó, rakéta, guriga, szapora, szerelő, szorító, koszorú, reszelő, Marika, Robika
14.	ű, d,	ütés, ülés, ügyes, üreg, üveg, ütem, üres, üzen, üget, ürül, üdít, üdül, üzem, üteg, ügyész, dominó, dáridó, dagadó, kaloda, száradó, dühíti, daráló, deviza, dinamó, díszíti, vaduló, szédíti, maradi, füredi, szüreti
15.	d–p	lépcső, posta, fürdő, hordó, monda, porta, kendő, dundi, csipke, lepke, persze, pálca, puska, ronda, horda, csorda, csárda, dárda, döntő, ferde, dagaszt, palást, paraszt, dorong, dereng, dühöng, kopaszt, kepeszt, damaszt, riport
16.	d–b	dal, bal, dél, bél, dér, bér, bál, düh, bot, dob, labda, bordó, banda, bendő, bunda, borda, birka, ferde, csárda, durva, döntő, fogda, bérlő, kendő, tábla, dundi, Berci, Dorka, Borka, Bandi
17.	gy–g, zs, zs–s	gyom, győz, gőz, gaz, gáz, géz, gyep, gyűr, gyám, gép, gyalog, gyepes, harag, gyanús, zsiráf, parázs, zsanér, zsákol, varázs, garázs, rizses, rúzsos, zsebes, rózsás, rozsos, mozsár, keres, tapos, sírás, sebes
18.	ny	nyak, nyél, nyel, nyúl, nyál, nyár, nyír, nyom, nyög, nyúz, tanya, banya, bánya, fenyő, hunyó, nyuszi, nyerő, nyári, nyíló, nyomó, nyereg, nyerít, nyaral, nyávog, nyájas, nyafog, nyaláb, nyihog, nyomor, nyúlik
19.	zs–sz–z–s, ny–n	szék, zseb, seb, zab, zsák, szám, sem, zár, rizs, rossz, rozs, réz, rés, zaj, zúg, sűg, zsúr, szúr, szál, sál, zúr, kéz, kés, kész, ház, has, szósz, sás, kos, kosz, pizsama, mazsola, szorító, szomorú, keserű, vasaló, másoló, zsűrítő, rózsató, zsírozó, kendő, konyha, kunyhó, dunyha, szántó, panda, párna, renyhe, ponyva, Nándi

Tanítási hét	Az olvasásban gyakorolt, differenciált betűk	A diktálás javasolt szóanyaga
20.	ny–gy, cs–s	nyers, gyors, gyolcs, nyárs, nyolc, gyárt, gyújt, gyűjt, nyelv, nyílt, csendes, cserfes, csordás, csuklós, csárdás, lépcsős, csámpás, sárkány, langyos, sodrony, sárgul, keskeny, verseny, bársony, gyorsan, szenny, genny, könny, meggy, reccs
21.	cs–c, cs–zs	cica, csacsi, csikó, cápa, csákó, cumi, cipő, csere, cipó, csóva, kavics, locsol, mozsár, zsineg, darázs, csupor, zsanér, csalán, csokor, csülök, zsvaj, varázs, garázs, pázsit, pezseg, kulacs, papucs, cserél, csepeg, lazsál
22.	ly	lyuk, moly, hely, boly, mily, mely, mély, súly, gally, furulya, folyosó, datolya, nápolyi, pocsolya, keselyű, derelye, tavalyi, csigolya, folyami, személyi, selypít, sulykol, solymász, menhely, pelyhes, ráspoly, zszindely, harkály, tartály, tengely
23.	ly–gy, ly–ny	apály, agyar, aszály, egyén, amely, agyal, erély, egyes, esély, ügyész, ilyen, ágyás, olyan, uszály, ügyes, folyik, nyomor, tavaly, nyereg, veszély, kenyér, szeszély, tenyér, viszály, tányér, homály, nyerít, bagoly, kanyar, komoly
24.	ly–j	ajtó, bajusz, május, fejsze, bújik, haj, majom, óhaj, papagáj, borjú, májas, éjszaka, hajó, étolaj, tojás, íj, faháj, pajtás, karaj, majonéz, rejtvény, rajong, évfolyam, amely, folyik, bagoly, folyosó, bélyeg, folyadék, bivaly, folyó, bélyegző, furulya, gally, csigolya, gólya, engedély, golyó, helyes, Erdély, hely, kályha, lyuk, mély
25.	ty, ty–ly	kutya, motyó, batyu, szotyí, Pityu, Matyi, kátyú, bátyó, dutyi, potya, búvóhely, férőhely, folyadék, folyékony, furulyás, gomolyog, helyezés, lyukacsos, mosolyog, ragályos, semelyik, sűgőlyuk, szabályoz, veszélyes, személyes, kutyagol, fátyolos, kilötyög, lepotyog, patyolat

Tanítási hét	Az olvasásban gyakorolt, differenciált betűk	A diktálás javasolt szóanyaga
26.	ty-gy-ny ty-gy-ny-ly	hattyú, fonnyad, pettyes, szennyes, meggyes, gallyas, ennyi, pottyán, annyi, pöttyös, dinnye, lötyten, poggyász, könnyű, áfonyás, erélyes, akadály, egyesül, amelyik, amolyan, ahogyan, émelyeg, óvóhely, uszályos, agyagoz, ágyúzik, enyeleg, anyaság, aranyos, edényes, ityeg-fityeg
27.	d	dörmög, dönget, délkör, deszkáz, diktál, díszhely, dolgos, doktor, dolmány, mardos, kedves, döntés, dörmög, dúskál, durvul, hordoz, kendős, vendég, nadrág, szandál, csendes, hervad, kordul, koldul, szomszéd, rándul, fürdés, szándék, hordár, fodros
28.	ű, ty, b,	gyűr, hűt, mūt, szūr, tūr, fül, sül, hűl, rügy, szül, konty, ponty, pinty, korty, petty, fütty, lötty, totty, kotty, sutty, bogár, barát, bélyeg, bánat, bízik, beszél, rabol, cseber, kabát, bokor
29.	zs	zsabó, zsálya, zselé, zсарu, zsidó, zsűri, zsoké, Zsófi, Zsuzsi, Zsiga, morzsa, torzsa, pezsgő, vizsla, zsenge, rozsa, zsemle, zsurló, kapzsi, vizsga, zsákmacska, zseblámpa, zsemlemorzsa, zsebkendő, hajzselé, zsúrkocsi, zsírkréta, rozskenyér, rúzsolt, rizsfelújít, rózsatő
30.	gy	gyűrű, gyűszű, bogyó, gyúró, fagy, gyalu, kígyó, fogyó, gyanú, megye, őrnagy, étvágy, elhagy, özvegy, ingyen, egység, ágyaláb, elfogy, úgyhogy, agybaj, kígyózik, bugyolál, magyaráz, fegyelem, figyelem, gyufaszál, valahogy, nekimegy, ruhagyár, mogyorós
31.	ő	vödör, köcsög, török, pörög, zörög, görög, söpör, lötyög, rőfög, csöpög, töröl, szöveg, csöves, könyök, cövek, szőrös, kölyök, szőnyeg, dörög, pöcök, főzelék, csökevény, könyörög, lövedék, böködés, szőlőhegy, cipőgyár, vőlegény, törékeny, sörözés
32.	p	csipet, csöpög, csapat, topog, kapocs, pecsét, csípős, csepeg, cserép, csapás, csípés, pipacs, piros, papucs, poros, lapos, lépés, repül, kopog, páros, polc, perc, pánt, part, porc, copf, pont, panca, pénz, párt

Tanítási hét	Az olvasásban gyakorolt, differenciált betűk	A diktálás javasolt szóanyaga
33.*		ettől, attól ebből, abból, ekkor, akkor, ennek, annak, ezzel, azzal, állat, ballag, billeg, robban, csobban, felleg, hallás, szellem, moccan, koccan, nyikkan, szökken, huppan, roppan, szeppen, koppan, csobban, lobban, jobban, rezzen, zizzen
34.	ny	kapitány, nyeremény, paszomány, sütemény, kanyarog, fenyeget, nyaralás, nyikorog, nyafogás, tenyerel, vélemény, savanyít, bizonyít, buzogány, vezényel, vetemény, kényelem, tünemény, fényesít, kinyomoz, könyörög, lekonyul, henyélés, fanyalog, hunyorog, zuhanyoz, nyalogat, kenyeres, bizonyos, bányászat
35.	cs, ly,	kacs, becs, csőr, csúz, csín, csen, csal, csáb, csók, csűr, csíny, csuk, csak, csőd, csősz, csík, csap, csáp, kacs, rács, csicsereg, csivitel, csökevény, csenevész, csacsiság, csalódás, cserepez, csíkozás, csomózás, kacsaláb, csekély, fogoly, folyik, gerely, helyez, komoly, király, személy, Károly, Mihály
36.	ly	esély, Erdély, évfolyam, pikkely, selyem, pólya, sirály, sólyom, bagoly, súlyos, süllyed, pisztoly, erkély, kastély, lyukas, helyzet, székely, tavaly, szabály, személy, pelyhes, mely, hely, hólyag, gereblye, mosolyog, mélyhűtő, osztály, pályaudvar, persely, veszélyes, folyosó, furulya, harkály, golyó, Orsolya, Ibolya, Gergely, Károly, Mihály
37.**	j	tej, jegy, vaj, haj, máj, jog, jár, jég, jaj, fej, szíj, táj, zaj, baj, pej, száj, báj, díj, háj, nyáj, héj, böjt, rejt, bojt, fejt, sújt, férj, fojt, szomj, fürj, gyújt, rojt, gyújt, sajt, hajt, lejt, nyújt, rajt, rajz, sejt
38.***	ly	játék, jogos, tojás, vajas, hajas, májas, karéj, zsvaj, kacaj, sóhaj, talaj, karaj, tutaj, ricsaj, muszáj, zöreij, fahéj, szíjaz, zajos, jeges, János, Jolán, József, Judit, Jézus, Jónás, Júlia, Jenő, Janka, Hajnalka, jajgat, járvány, jártas, játszik, jéghegy, jegyzet, jelvény, bojtos, bajnok, bujkál

* Hosszú egyjegyű mássalhangzók gyakorlása 2 + 3 és 3 + 3 szótípusokban.

** J-s szavak gyakorlása különböző szótípusokban.

*** Ly-os szavak gyakorlása különböző szótípusokban.

7.3. Írás-, helyesíráskészség kialakítása, fejlesztése 3–4. osztályban

Harmadik és negyedik osztályban az eddig kiépült képességeket megszilárdítjuk, a helyesíráskészséget továbbfejlesztjük. A Játékváros és a Játékvilág tankönyvcsalád nyelv-tanítási munkatankönyve tartalmazza az idetartozó feladatok döntő többségét. A következő táblázatban a tanítási hetekre lebontott diktálendő szóanyag található. Mind a két tanévben, tehát a 3. és a 4. osztályban is e szavakból választjuk ki a tanórai anyagot. A 4. osztályban több és nehezebb feladatot tudnak elvégezni tanítványaink. A gyakorlandó szó-faj, szószerkezet azonos, a feladatok mennyisége, nehézségi szintje eltérő a képességeknek és a gyerekek életkorának megfelelően.

Diktálendő szóanyag tanítási hetek szerint

Szófaj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
FŐNÉV (2 + 3) 1. hét	majom, robaj, kötél, járőr, homok, fazék, kajak, lazac, karaj, paraj, zörej, kakas, város, juhász, piszok, vásár, papír, tojás, mókus, játék, fahéj, gépész, lovas, mérés, marok, lábos, bokor, főzés, síléc, korom, vonal, vitéz, kérés, kötés, lépés, notesz, beton, banán, panasz, kanál, bánat, színész, néger, fácán, nővér, zenész, vadon, divat, nádas, bűvész, határ, mozsár, vezér, kerék, vagon, lakás, torok, személy, cserép, zsiráf
FŐNÉV (2 + 2) 2. hét	bíró, zsabó, bogyó, csikó, rigó, fogó, csákó, szabó, gubó, báró, cécó, tinó, háló, sodó, bagó, póló, hágó, rágó, golyó, totó, zéró, vívó, motyó, kohó, cipó, lopó, hajó, csomó, bakó, lakó, zakó, meló, kiló, roló, móló, kopó, túró, lecsó, bitó, fotó, savó, dugó, rugó, sűgő, zsidó, dákó, csapó, káró, fúró, gyúró, folyó, dobó, dedó, rágó, gumó, karó, gyúró, rezsó, futó, csocso
FŐNÉV (3 + 2) 3. hét	tálca, jérce, banda, munka, fogda, hurka, táska, gomba, csirke, kályha, szerda, labda, pálca, medve, példa, lepke, sonka, bunda, sapka, járda, csipke, konyha, vádli, nudli, zerge, borda, zsemle, gazda, sáska, fűzfa, szolga, varga, barka, mosdó, firka, vizsga, bucka, szálla, cserje, fülke, címke, körte, fejsze, pakli, csúzli, napló, zászló, kancsó, kölni, hordó, potyka, szilva, csempe, balta, kendő, csizma, horda, dárda, bögre, szikla
FŐNÉV (3 + 3) 4. hét	matrac, színpad, tornác, honvéd, ketrec, vadlúd, gombóc, csillag, pokróc, tagdíj, pamlag, tökmag, tömlőc, forgács, névjegy, tolmács, rabság, bogrács, síkság, varkocs, bírság, szándék, locspocs, tandíj, lábszár, serleg, szomszéd, hátvéd, nyolcad, fogság, lábfej, vendég, pékség, moslák, népség, szépség, helység, szemfog, zápfog, hörcsög, hadnagy, honvágy, kézjegy, szívбай, szemhéj, zombék, termék, festék, környék, nádszék, várfok, fodrász, padlás, hajsza, kondás, delfin, horgász, szandál, kántor, pásztor

Szófaj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
IGE (1 + 3) 5. hét	ágál, ugat, újul, őrül, úszik, ijed, ájul, íjaz, őszül, akad, utál, akar, övez, uszít, ámul, őröl, ápol, ügyel, árul, ural, utal, örül, árad, ölel, avul, ürít, okoz, éget, okol, üzen, egyel, íté, éled, írat, iszik, emel, áhít, inog, ázik, üget, eped, ered, inal, eszik, imád, evez, üdül, okul, ásít, ágyaz, igéz, etet, itat, abál, ekéz, őriz, üdít, uraz, áraz, érez
IGE (2 + 2 + 3) 6. hét	kovácsol, közeleg, csalogat, hajózik, hamisít, bélyegez, fényesít, bizonyít, csukódik, dübörög, folyósít, fűrészel, golyózik, bizserog, hazudik, bodorít, kocsizik, gyakorol, háborog, búcsúzik, bugyolál, hegedül, muzsikál, hibázik, hunyorog, keretez, cumizik, szabályoz, puhatol, levelez, csavarog, támogat, csiripel, lovagol, sörözik, csomagol, jógázik, kalapál, magyaráz, minősít, kaszabol, kéreget, fenyeget, gyalogol, pályázik, paníroz, sugároz, szabadul, szeletel, szótagol, csicsereg, kesereg, felesel, kopácsol, szomorít, szemetel, veszélyez, vicsorog, hazudik, mosolyog
IGE (3+3) 7. hét	barnít, harsog, használ, folytat, dörmög, csúsztat, látszik, piszkol, szundít, tárgyal, titkol, vonszol, ráncol, kardoz, bomlik, fürdik, gyomlál, táncol, viszket, zöldül, sorsol, gondol, csapkod, díszlik, fészkel, kuncog, rajzol, termel, rágcsál, játszik, gondol, számlál, sajnál, térdel, sántít, szöktet, táplál, vizsgál, zörget, vagdal, viccel, puskáz, koldul, karmol, harcol, foglal, büntet, borzol, hírlík, böjtöl, forgat, kertel, kapkod, zendül, szentel, patkol, ferdít, paskol, csenget, kortyol
MELLÉKNÉV 8. hét	mély, sekély, kicsi, nagy, zömök, alacsony, napos, fényes, magas, széles, vézna, lapos, bő, zsíros, szegényes, kevés, kiváló, laktató, bőséges, száraz, karcsú, óriási, érdes, terjedelmes, tágas, homályos, felhős, ködös, sudár, hegyes, gyors, vastag, gömbölyű, puha, világos, idős, nehéz, könnyű, sötét, rövid, kemény, görbe, kövér, sovány, szűk, fiatal, kopasz, elegáns, nyurga, tömzsi, régi, harsány, híres, durva, tompa, renyhe, csupasz, új, hatalmas, veszélyes
MELLÉKNÉV 9. hét	bátor, gyáva, kedves, barátságos, vidám, megértő, türelmes, okos, merész, igazságos, aranyos, nyugodt, vakmerő, gonosz, magabiztos, ijedős, hazug, félénk, tudatlan, törekeny, egészséges, életerős, elszánt, zsenge, zajos, tehetetlen, hamis, gyámoltalan, határozott, gyengéd, figyelmes, tapintatos, szelíd, őszinte, szókimondó, pazarló, irigy, harsány, zsugori, fősvény, mogorva, békés, alattomos, buta, indulatos, oktondi, csendes, csalafinta, erélyes, harcias, jámbor, szeszélyes, biztonságos, kopott, őszinte, gyönyörű, tehetséges, szép, forró, keskeny

Szófaj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
FŐNÉV (2 + 2 + 2) 10. hét	számóca, kaloda, csemege, nünüke, fonoda, mosoda, lóhere, remete, parafa, kalifa, csemete, taliga, gödölye, jegenye, szőlőlé, guriga, tunika, hazafi, karika, szalámi, kanári, muzsika, fogadó, patika, faragó, nyalóka, lobogó, daráló, járóka, kaszáló, kupola, poroló, mazsola, fuvola, pirula, kaszinó, karima, takaró, mutató, babona, borító, gabona, napozó, katona, nyomozó, paripa, lepedő, vipera, figura, saláta, dáridó, vetítő, csecsemő, nyaraló, furulya, lakoma, koszorú, hegyező, palota, házikó
FŐNÉV (3 + 3) 11. hét	teknős, szöglet, matróz, részlet, magzat, győztes, hentes, szorzás, hímzés, festés, ritmus, koldus, bérlet, kezdet, jelmez, postás, boltos, kórház, sertés, fürdés, köntös, címzés, gyarmat, vánkos, mártás, lángos, kérdés, vesztes, bérház, szombat, kaktusz, kotlós, táltos, készlet, termosz, kertész, terpesz, cukrász, fodrász, harcos, színház, harmat, vázlat, hírnév, táncos, tigris, kompót, cirkusz, nemzet, díszlet, bogrács, korlát, kolbász, hajszál, hangár, naptár, vasrács, herpesz, vendég, tündér
FŐNÉV (3 betűs) 12. hét	bab, fal, báb, gyár, bél, gyász, baj, fény, fog, bak, bal, gyám, bál, bár, bér, fém, bocs, gyp, bor, bók, bot, bőr, gáz, gép, bűb, busz, bűn, fék, cég, céh, gól, cél, fej, cím, fok, fül, gát, csap, gőz, csáp, gyík, csat, csel, faj, csík, csók, csőr, csősz, fagy, csúcs, zsák, szem hal, tej, héj, kád, szék, zseb, légy, düh
FŐNÉV (msh-torlódás a szó végén) 13. hét	comb, domb, gomb, lomb, tömb, élc, filc, polc, labanc, suhanc, gubanc, lánc, zománc, ránc, sánc, tánc, kedvenc, gerinc, fegyenc, újonc, gönc, arc, harc, perc, érc, bérc, porc, férc, kulcs, mancs, háncs, kincs, bilincs, kilincs, abroncs, punci, görcs, fajd, hold, zsold, föld, rend, csend, gond, kard, bárd, biliárd, leopárd, térd, pükkösd, kereszt, paraszt, fegyenc, vakond, tönk, rönk, kend, szent, ránc, szörp
IGE (2 + 3) 14. hét	buzog, roszog, dörög, pólýál, mozog, rotyog, hörög, huhog, kószál, csepeg, suhog, vedel, zörög, támad, hasal, pörög, totyog, jegel, zuhog, nyüzsög, susog, szepeg, legel, tapad, sápad, tipeg, sajog, nyaral, zokog, sürög, hápog, tátog, lehel, nyávog, marad, pereg, fárad, fejel, lékel, fecseg, szárad, csipog, recseg, hasad, pezseg, cseveg, felel, szipog, kopog, lázad, halad, vakol, porol, koszol, nyüszít, fenyít, vasal, szerel, gyűrűz, kaszál
IGE (msh-torlódás a szó elején) 15. hét	blokkol, brekeg, drágul, drótoz, drukkol, flörtöl, fröccsen, fricskáz, frissít, gratulál, klónoz, klopfol, krárog, kritizál, kvarcol, planíroz, praktizál, prédikál, próbál, prűszköl, skalpol, skatulyáz, skiccel, sminkel, smirgliz, spórol, sportol, spriccel, stoppol, strázsál, sztrájkol, szkennel, trappol, tréfál, trombitál, szponzorál, trónol, trágyáz, traktál, blöfföl, bliccel, problémázik, pletykál, blamál, blokkol, présel, bridzsel, drágít, treníroz, szteppel, drágáll, truccol, flancol, trillázik, sztárol, flótázik, grimaszol, kreál, traccsol, srófol

Szófaj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
IGE (3 + 3) 16. hét	láncol, kortyol, kérdez, tervez, sürget, tárcsáz, tombol, varrat, zendít, terjed, hervad, hirdet, forgat, csökken, barnul, billeg, csattan, fércel, fénylik, habzik, gyullad, forráz, dúskál, csillog, képzél, kapcsol, kapkod, lökdös, mozgat, mosdik, serdül, roskad, szállít, talpal, tankol, juttat, hordoz, tapsol, pontoz, nyomtat, koppan, kedvel, dörgöl, csipked, buktat, fodroz, csámcsog, halkít, pörköl, szenved, rombol, vájkál, babrál, kóstol, csíptet, szökdel, parkol, szundít, pénzel, piszkál, zsörtöl
Ly-os szavak 17. hét	mély, engedély, moly, erkély, mosoly, fekhely, műhely, fogoly, nápolyi, folyadék, nyavalyog, folyó, pálya, helyes, pályaudvar, helyszín, pehely, hópehely, persely, ibolya, osztály, ilyen, némelyik, kályha, olyan, kastély, ünnepély, király, veszély, lyuk, komoly, szabály, ugyanilyen, székely, kölyök, tűzhely, vízhányag, gereblye, tanfolyam, lakhely, tavaly, zsámoly, teniszpálya, lyukas, petrezselyem, pisztoly, gálya, pocsolya, rostélyos, segély, selyem, semmilyen, sólyom, furulya, súlyos, süllyed, csuklya, datolya, derelye, folyosó
MELLÉKNÉV 18. hét	különös, dühös, vén, edzett, torz, teljes, ravasz, erős, álmodozó, bőkezű, fáradt, olcsó, kapzsi, jóságos, tökéletes, unalmas, konok, élelmes, szívós, önfeledt, rokonszenves, egyenletes, hajlékony, szeszélyes, húséges, éber, sekély, pontos, lusta, koros, nagylelkű, makacs, silány, helyes, precíz, hasznos, jámbor, csábos, kábult, rest, komoly, szerencsés, parány, koszos, jótékony, aggódo, nyugtalan, szorongó, buzgó, dacos, zsíros, szabályos, vastag, mély, igazságos, ünnepélyes, okos, óriási, pici, penészes
FŐNÉV (msh-torlódás a szó végén) 19. hét	pont, csont, part, recept, párt, kert, golf, fasírt, riport, csoport, sport, kürt, palást, dolyf, hang, pást, rang, est, test, láng, füst, ezüst, tank, paraszt, ing, tárgy, palack, bank, fánk, kereszt, liszt, tiszt, elv, nyelv, tönk, maszk, szarv, terv, szerv, érv, sérv, könyv, enyv, rajz, spájz, pénz, bronz, borz, pajzs, törzs, szent, jácint, forint, pont, csont, part, recept, párt, kert, fasírt
FŐNÉV (2 + 2 + 2) 20. hét	szonáta, gilice, főkapu, rakéta, háború, tapéta, koszorú, bóbíta, sütöde, hegedű, pilóta, köszörű, csimota, lótetű, nyavalya, lóhere, csemete, kötőtű, csigolya, derelye, keselyű, kirakó, pocsolya, pecsenye, datolya, koponya, kocsonya, ceruza, dominó, medúza, levegő, legelő, szerelő, nevelő, meszelő, reszelő, tüzelő, repülő, csecsemő, belépő, heverő, hőmérő, betörő, vezető, paróka, vetítő, kikötő, legyező, bűnöző, söröző, palota, mesélő, vasaló, kimonó, pizsama, tanító, focizó, jótévő, kanapé, korona

Szó faj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
FŐNÉV (3 betűs) 21. hét	hab, lak, jég, had, lap, mag, jel, láp, ház, jós, hely, láz, jog, máj, kacs, lég, heg, mák, kan, kár, légy, haj, kór, hal, máz, has, hát, méz, mez, kegy, hám, lét, méz, mód, lyuk, kény, hegy, kor, hír, kar, híd, kép, kés, kéz, hím, kín, kör, hit, köz, hód, hús, jegy, láb, rizs, zab, tűz, rém, fék, fej, gyom, nyúl, rozs, lyuk
FŐNÉV (összetett főnevek) 22. hét	ablakpárkány, babérlevél, adócsalás, baleset, agglegény, bankjegy, betegágy, ágynemű, békacomb, agyvelő, belépőjegy, akadályverseny, benzinkút, álarc, betegápoló, alapszín, boglyakemence, bokszesztyű, boroshordó, állatkert, bőrcipő, várbörtön, konyhabútor, állóvíz, bűvárszemüveg, búzaszem, almapüré, búzavirág, céklavörös, ceruzaelem, álomszép, cigánykerék, cipőkanál, alsóruha, cukortartó, anyanyelv, családtag, aprónép, bajnokcsapat, árucímke, csavarhúzó, cselszövés, árverés, csemegeeszlő, asztalfiók, cseppkő, atomerómű, csillagszóró, autóbusz, babapiskóta, zsákvászon, hátizsák, zűrzavar, zöldpaprika, vagyonleltár, fénysugár, hangnem, léggömb, karperec, szélkakas
IGE (2 + 3) 23. hét	szabad, kacag, zubog, dagad, farag, ragad, hebeg, tagad, tűnik, csobog, lebeg, vigad, szűnik, szólal, rebeg, tojik, fogad, lakik, tálal, kopik, libeg, hasal, dobál, vacog, lohad, vasal, zötyög, zihál, bánik, szaval, bújik, kocog, köhög, lóbál, döcög, bízik, cibál, sikál, törik, biceg, dadog, dudál, fakad, liheg, csodál, robog, szokik, gagyog, talál, szakad, zsákol, zizeg, vakol, vakar, segít, szipog, csepeg, tákol, zenél, párol
IGE (3 + 3) 24. hét	zendül, ringat, mardos, markol, lángol, karcól, könnyez, foszlik, csobban, burkol, bombáz, ferdít, dajkál, bolygat, durran, gyorsul, tördel, süllyed, rángat, mocskol, mormog, hátrál, guggol, firkál, gombol, rejlik, zizzen, sorvad, kóstol, foltoz, fektet, dörzsöl, kotlik, pusztít, vállal, lassít, duzzad, csenget, csuklik, horgol, koplal, szaggat, villog, majmol, forral, fordít, szolgál, zsidbad, nyargal, cuppan, csörget, kongat, lenget, szoptat, szenved, polcol, csapkod, tesped, mosdik, tülköl, vájkál
IGE (3 + 2 + 3) 25. hét	balzsamoz, gyújtogat, barkácsol, becsmérel, gyűjtöget, bimbózik, birkózik, hajkurász, bírságol, hajtogat, birtokol, hancúroz, biztosít, bizsereg, hangosít, boldogul, hánykódik, hasznosít, hempereg, borsózik, bujdosik, kunkorít, hintázik, bukdácsol, horgászik, cenzúráz, karmolász, cimborál, költözik, csendesül, kárpótol, kártyázik, csordogál, csendesít, kényszerül, langyosít, csordogál, doktorál, kézbesít, fényképez, kornyikál, kockázik, forgácsol, közvetít, fújdogál, labdázik, fuldokol, gazdagít, komponál, gömbölyít, megfelel, hengerez, bombázik, szendereg, számlázik, csendesül, doktorál, vendégl, raktároz, csámpázik

Szó faj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
MELLÉKNÉV 26. hét	harmatos, goromba, tudatlan, csodálatos, tiszta, sötét, gyenge, erős, kedélyes, szikár, aljas, értékes, mulya, átlagos, tekintélyes, világos, fáradt, buta, nyers, bátor, mafla, barátságos, drága, vagány, önhitt, robosztus, apró, megbízható, rendes, sovány, nyugalmas, nyájas, beszédes, csaló, családias, óvatos, veszélyes, görcsös, boldog, víg, szomorú, bohókás, kócos, árnyas, iszonyatos, zsémbes, gyalázatos, gáláns, művelt, higgadt, nagy, új, szép friss, szűk, jó, rossz, puha, kicsi, okos
MELLÉKNÉV 27. hét	képzett, sokszínű, kiadós, gőgös, fényűző, vézna, egykedvű, nyurga, balga, csicsás, szikrázó, pocskék, bánatos, feltűnő, kevély, rajongó, büszke, vakító, dölyfös, varázslatos, cicomás, vékony, hasznos, csatakos, helyes, kitartó, tarka, csipetnyi, hórihorgas, édes, csalogató, fanyar, eleven, kevés, keserű, aranyos, bántó, görbe, rossz, ragyogó, lucskos, kanyargós, csekély, sok, néma, silány, icipici, mutatós, szúrós, fűszeres, szeszélyes, szomorú, kopott, sötét, meleg, otromba, durva, álmos, heves, torkos
FŐNÉV (2 + 2 + 2 + 2) 28. hét	vízipipa, házibuli, tavirózsa, vesevelő, Veronika, szobakutya, tárogató, védőruha, simogató, tüdőszűrő, tüzelőfa, házimozi, takarodó, melegítő, takarító, szülőszoba, mérőkocsi, rázószita, szőlőkaró, válogató, rágógumi, ragadozó, tubarózsa, nemesítő, mosogató, tapogató, dugóhúzó, tapétázó, szigetelő, simítófa, lóvakaró, levelező, házínéni, mételyező, sátorozó, ruhakefe, panoráma, rókaszerű, hűtőkocsi, Rigómező, palatető, medúzafű, lakószoba, kukorica, kifolyócső, kézikapa, keserűső, hőtároló, keményítő, hálókocsi, homokozó, cicamica, sorakozó, kerekező, futórózsa, vízipóló, csalamádé, búzamező, karalábé, facsemete
FŐNÉV (4 betűs, msh-torlódás a szó végén) 29. hét	golf, dölyf, gang, hang, barlang, rang, harang, bitang, láng, ing, bőrönd, tölgy, völgy, rongy, gyöngy, göröngy, tárgy, bank, tank, fánk, palánk, szilánk, csonk, tönk, park, film, farm, reform, árny, szárny, szörny, talp, komp, voks, taps, hárs, társ, nyárs, vers, birs, bors, sors, keksz, boks, gipsz, sajt, sejt, bojt, böjt, akt, defekt, bolt, folt, pörkölt, pult, károsult, örült, hant, lant, elefánt
FŐNÉV (hosszú mássalhangzó a szó belsejében) 30. hét	állomás, gallér, aggastyán, állat, Anna, bennszülött, Gödöllő, bükkfa, izzó, hallgató, illatszert, gramm, cella, istálló, Celldömölk, házasság, Csallóköz, holló, csekk, küllő, cseppkő, hulladék, csillag, itthon, csillár, hullám, csille, dallam, dokk, illat, ellenség, érettségi, Fanni, jellem, felnőtt, fennsík, jobbagy, forradalom, kanná, forrás, futball, kandalló, kakukk, fuvallat, korall, függöny, függőleges, kiállítás, kotta, Küküllő, rokka, reggeli, illem, zsellér, tallér, böllér, robbanás, szappan, olló, ellenőr

Szófaj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
FŐNÉV (3 + 2 + 3) 31. hét	színdarab, karperec, bableves, gyengeség, habszivacs, gyertyaszál, hadjárat, baltanyél, hangulat, bántalom, házszabály, bástyafal, hidrogén, bélhurut, hintőpor, Bendegúz, jogsegély, végtelen, Bertalan, birkahús, küzdelem, biztatás, boltozat, káptalan, kardigán, bombázás, költemény, képzelet, kézmosás, borsószem, környezet, kismotor, buldózer, burkolat, büntetés, büszkeség, karnevál, cimbalom, konténer, cukrászat, cséplőgép, csengetés, csirkehús, Debrecen, díszpáholy, díszterem, dolgozat, fájdalom, festészet, forgalom, kormorán, horgolás, torlódás, súrlódás, termelés, pörkölés, szervezés, karmolás, birkanyáj, pirkadat
IGE (2 + 3) 32. hét	csobog, késik, nyafog, motyog, piheg, zilál, vágyik, válik, bugyog, szökik, kókad, csinál, vihog, megeg, bukik, kapál, folyik, kotyog, lyukad, dörög, pipál, fázik, nyekeg, pötyög, ragyog, lotyog, darál, hízik, nyílik, telik, bírál, lobog, korog, potyog, halad, kúrál, nyihog, múlik, remeg, dohog, locsog, nyúlik, szalad, röhög, sétál, fúlik, morog, tocsog, gügyög, szítál, zabál, boroz, haboz, kezel, tüzel, vigyáz, bocsát, biceg, rezeg, kerít
IGE (hosszú mássalhangzó a szó belsejében) 33. hét	ballag, billeg, blokkol, cukkol, pattog, csattog, csillapít, csillog, csippent, higgad, csügged, mellőz, illatosít, döbben, roppan, juttat, drukkol, nyaggat, jellemez, durran, duzzad, dülled, hullámzik, kallódik, modellez, forráz, nyekken, orrol, frissít, pillant, függeszt, pattogat, függ, libben, retteg, fülléd, parkettáz, füllent, rezzen, pöffszkedik, guggol, reggelizik, gyullad, hullik, lobban, lakkoz, robban, sakkozik, dobbant, biccent, koccint, kottáz, koppan, libben, toppan, berreg, koppint, libben, hullajt, fullad
IGE (2 + 2 + 2 + 3 vagy más szerkezetű hosszú szó) 34. hét	zsugorodik, nemesedik, zúgolódik, zuhanyozik, védekeznek, várakozik, pirosodik, tünedezik, melegedik, bűdösödik, fehéredik, kerekedik, tutajozik, színesedik, kanyarodik, töredezik, folyamodik, szakadozik, tökéletesít, gyepesedik, cselekedik, tekeredik, feketedik, cipekedik, bíbelődik, házasodik, cseperedik, távolodik, táviratozik, tülekedik, keményedik, veszekedik, fáradozik, hazudozik, tapogatózik, gyökerezik, hegesedik, fuvarozik, keveredik, szórakozik, düledezik, szivarozik, szaporodik, dudorodik, porosodik, mosakodik, dicsekedik, lopakodik, készülődik, húzódozik, heveredik, repedezik, takarodik, tolakodik, homokozik, vakarózik, lopakodik, levelezik, csemegézik, kotorászik

Szófaj, szótípus, tanítási hét	A diktálás javasolt szóanyaga
MELLÉKNÉV 35. hét	darabos, nyers, csodás, döbbenetes, pikáns, érdes, csorba, dölyfös, fejletlen, sértődött, ingerült, tiszta, csokis, daliás, gömbölyű, kötekedő, dühös, pocakos, kérges, csúf, törött, tisztességes, makacs, pocsek, durcás, alkalmas, üres, cifra, nehézkes, verőfényes, mutatós, sudár, őszülő, derűs, ujjongó, idéetlen, csalafinta, pompás, bosszús, mocskos, szorgalmas, semmirekellő, egyenetlen, agyafúrt, féktelen, dacos, durva, sűrű, haragos, komisz, nyúlánk, komolytalan, feszült, barátságos, kövér, gyenge, lyukas, homályos, rokonszenves, egyszerű
Ly-os szavak 36. hét	helyezés, hólyag, homály, hömpölyög, hüvely, korcsolya, kóvályog, kristály, lyukacsos, lyukasztó, fáklya, folyós, gabalyodik, gerely, gomolyag, gulyás, vályog, zsendely, zsölye, zsendelyez, mégoly, mulya, páholy, pályázat, ragály, rostély, mély, rigolya, sekélyes, selypít, seregély, somolyog, sulykol, súlyzó, szabályzat, szeszély, szívélyes, tarsoly, tartály, tavaly, személyes, tégely, selymes, tekintély, terebélyes, tévelyeg, uszály, csáklya, csekély, dagály, emilyen, Erdély, esély, esztergályos, amely, bármely, bélyegző, boglya, borbély, borzadály, helytelen
Ly-os főnevek összetett szavak 37. hét	mélyhűtő, pályaudvar, munkahely, vadászkastély, versenypálya, víz hólyag, zarándokhely, rendszabály, életveszély, hóakadály, hópehely, kugligolyó, kulcslyuk, tűzhely, tanfolyam, teniszpálya, futópálya, fülesbagoly, fürdőhely, géppisztoly, görkorcsolya, gyalogátkelőhely, hadifogoly, házhely, gyufaskatulya, magánszemély, menhely, nyakcsigolya, őrhely, határátkelőhely, korengedély, körfolyosó, közveszélyes, lakhely, férőhely, fogszabályozás, folyóirat, sugárveszély, szénaboglya, tekepálya, tűzveszélyes, ultraibolya, delelőhely, epehólyag, évfolyam, cseppfolyós, átkelőhely, bagolyvár, végveszély, vetélytárs, vesztőhely, gólyafészek, árapály, osztályterem, molylepke, folyópart, személyszállítás, vészhelyzet, pályamódosítás, folyamszabályozás
Hagyományos írásmóddal íródo személynevek 38. hét	Áprily Lajos, Babits Mihály, Batthyány Lajos, Ady Endre, Bólyai Farkas, Bólyai János, Apáczai Csere János, Bródy Sándor, Czuczor Gergely, Csiky Gergely, Damjanich János, Derkovits Gyula, Eötvös Loránd, Görgey Artúr, Illyés Gyula, Karinthy Frigyes, Kölcsey Ferenc, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Madách Imre, Munkácsy Mihály, Pilinszky János, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Tóth Árpád, Vörösmarty Mihály, Wass Albert, Weöres Sándor

Javasoljuk, hogy a pedagógus hetente legalább kétszer diktáljon néhány mondatból álló, összefüggő szöveget. A rendszeresen végzett feladat hatékonyan fejleszti a gyer-

mekek íráskészségét, verbális memóriáját, kialakítja a jegyzetelés egyéni rutinjait. Végző soron képessé válnak az írásbeli nyelvhasználatra, a sikeres önálló tanulásra. Erre a feladatra az olvasókönyv szövegei közül is választhatunk. A szöveg kiválasztásának és diktálásának szempontjai:

- a szövegrész érthető legyen minden gyerek számára;
- a szövegösszefüggés követhető legyen;
- a mondathosszúságot a gyermekek képességeihez kell igazítani (a következő mintaszövegekben a hosszabb mondatokból két rövidebb mondatot hoztunk létre);
- a szöveg hosszúsága a gyermekek íráskészségéhez igazodjon (szövegdiktálás ne legyen hosszabb átlagosan öt percnél);
- a pedagógus mondatonként diktálja a szöveget;
- minden mondatot kétszer ismétljen meg, utána maradjon csendben, és hagyja, hogy minden gyerek a saját képességének, rutinjának megfelelően „lediktálja magának”;
- semmilyen felesleges, célszerűtlen mechanizmust ne építsünk a feladat köré (például ne számoljuk meg a mondat szavait, nem kerestetjük meg a szótöveket, toldalékokat, nem ismételtetjük meg a gyerekekkel a mondatokat; semmi „közöst” ne gyakoroljunk be, minden ilyen akadályozza az önálló írás készségszintű kialakulását, az automatikus működés létrejöttét);
- a gyerekek természetesen csak egyszer írják le az elhangzott mondatokat;
- a diktálás tempója vegye figyelembe a gyerekek írássebességét;
- az alapelveknek megfelelően menet közben javítsuk, javíttassuk a hibákat.

A diktálás javasolt menete a következő.

1. lépés. A pedagógus elmondja egymás után kétszer az első mondatot, érthetően, nem túlhangsúlyozva, kicsit lassított beszédtempóval. Például: „Nekem nem kellene ezek. Nekem nem kellene ezek.”

2. lépés. A gyerekek leírják a mondatot, a pedagógus csendben figyel a munkát, miközben járkál a padok között, és szükség esetén javítja a hibákat (lásd alapelvek). Csak annak a gyerekeknek ismétli meg – halkán, a gyerekhez közel hajolva – a mondatot, amelyik ezt kéri. Ebben az esetben nagyon ügyel a pedagógus arra, hogy az újra elhangzó szöveg ne zavarja a többi gyereket. A következő mondatot akkor diktálja, ha a gyerekek leírták az előzőt. Nyugodtan igazodhatunk a gyerekek írástempójához, nincs megszabott írássebesség.

Példamondatok: „Én mást kérek. Én mást kérek.” „Ígérd meg, hogy a társad, a játszópajtásod lehettek! Ígérd meg, hogy a társad, a játszópajtásod lehettek!”

„Melletted akarok ülni az asztalodnál, enni akarok a tányérodból! Melletted akarok ülni az asztalodnál, enni akarok a tányérodból!”

„Inni akarok a poharadból, aludni akarok az ágyadban! Inni akarok a poharadból, aludni akarok az ágyadban!”

A kiválasztott szöveg a Játékváros. Képes olvasókönyv 17. oldalán található (lásd 111. ábra). A feladat a 3. osztály 3. tanítási hetének javasolt anyaga.

111. ábra. Játékváros.
Képes olvasókönyv, 17. oldal

– Nekem nem kellene ezek. Én mást kérek. Ígérd meg, hogy a társad, a játszópajtásod lehettek. Melletted akarok ülni az asztalodnál, enni akarok a tányérodból, inni akarok a poharadból, aludni akarok az ágyadban!

Példaszöveg – az elhangzás szerint – 4. osztályban (a Játékvilág. Képes olvasókönyv 200. oldalán található szöveg a 36. tanítási hét anyaga lehet).

„István bácsi útközben leszállt, s így Gyula egyedül érkezett. István bácsi útközben leszállt, s így Gyula egyedül érkezett.” (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

„Matula nem volt sehol. Matula nem volt sehol.” (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

„Átesve Nancsi néni rajongásán és a reggelin, aludt egy kicsit. Átesve Nancsi néni rajongásán és a reggelin, aludt egy kicsit.” (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

„Aztán kiténfergett a konyhába, visszaténfergett a szobába. Aztán kiténfergett a konyhába, visszaténfergett a szobába.” (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

„Olyan csendes volt a ház, mint aratás idején a falusi házak általában. Olyan csendes volt a ház, mint aratás idején a falusi házak általában.” (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

„Kicsit elkedvetlenedett, mert úgy gondolta, jó lenne Matulával beszélni. Kicsit elkedvetlenedett, mert úgy gondolta, jó lenne Matulával beszélni. (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

„Volt egy reménye, hogy talán várja is az öreg. Volt egy reménye, hogy talán várja is az öreg.” (Minden gyerek csendben „lediktálja” magának az elhangzott mondatot.)

112. ábra. Játékvilág.
Képes olvasókönyv,
200. oldal

István bácsi útközben leszállt, s így Gyula egyedül érkezett. Matula nem volt sehol. Átesve Nancsi néni rajongásán és a reggelin, aludt egy kicsit. Aztán kiténfergett a konyhába, visszaténfergett a szobába. Olyan csendes volt a ház, mint aratás idején a falusi házak általában. Kicsit elkedvetlenedett, mert úgy gondolta, jó lenne Matulával beszélni, és volt egy reménye, hogy talán várja is az öreg. És most nincs sehol. Aztán kicsomagolta a holmiját, összeállította a horognyelet is, de ezt – ha már nem volt más – legalább Nancsi néninek meg kellett mutatnia. Az öregasszonyt nem nagyon érdekelte a nyél.

Az olvasás-írás készség kiépülésének folyamatát a napi munka közben tapasztaltakon, jelzéseken túl is – bizonyos időszakonként – ajánlatos felmérni. Az így kapott adatok segítségével pontosabb képet alkothatunk a gyermek fejlődéséről, haladási üteméről, az esetleges nehézségekről, lemaradásokról. A felmérések, ellenőrzések elsődleges célja a további munka hatékonyságának növelése, a tanítás céltudatos tervezése. Korrigálhatjuk lépéseinket, megfelelő eszközöket, segítséget, módszertani alkalmazásokat nyújthatunk tanulóink számára. Vannak olyan adatok, melyek megkönnyítik a szülők szakszerű, objektív elemekre épülő tájékoztatását. Kerüljük a sokszor ismétlődő, gyakran öncélú „vizsgálgatást, diagnosztizálást”, ez ugyanis feleslegesen veszi el a tanulástól, tanítástól az időt. Célszerű az ellenőrzéseket, felméréseket a tanév rendjéhez félév vége, tanév vége igazítani.

Saját magunk is összeállíthatjuk a felmérés anyagát. A félévi és év végi felmérésekben is csak azt kérhetjük számon, amit megtanítottunk. A tankönyvcsaládok kötetjeinek segítségével a tanult betűk, gyakorolt szó-, mondatzövegtípusok ismeretében állítjuk össze az anyagot. Ezeknek a feladatoknak egy része osztálykeretben is megoldható. Arra nagyon ügyeljünk, hogy tanulóink ne zavarják egymást. Az ilyen felmérésekhez is kapcsolódnia kell egyéni hangos olvasásnak és diktálás alapú írásnak, melyeket természetesen más időpontban figyelünk meg minden egyes gyereknél.

A kézikönyvvel párhuzamosan minden osztályfok vizsgálatára elkészült négy-négy mérőlap. (Két-két feladatsor a félévi, év végi mérésekhez.) A feladatsorok eltérő nehézségűek, és más-más haladási ütem szerinti csoportoknak készültek. Ezt minden mérőlap elején jelezzük. Mielőtt bármelyiket használnánk, győződjünk meg róla, hogy olyan ütem szerint haladtunk-e a tananyaggal, ahogy azt az adott mérőlap rögzítette. Ha van eltérés, akkor ezek a mérőlapok csak „alapananyagként” használhatók, tehát a tanítottakhoz kell összeállítani, módosítani az anyagot. Most sem kérhetünk számon mást, csak amit már megtanítottunk.

A mérőlapok nagy részéhez mellékelünk egy rövid szöveget, mellyel az egyéni hangos olvasás figyelhető meg. Természetesen a pedagógus más, ismeretlen szöveget is olvastathat a tanulókkal. Ebben az esetben a kiválasztásnál a nehézségi szintre ügyeljünk. Ne olvastassunk sokkal könnyebbet vagy sokkal nehezebbet felméréskor (sem), mint amilyenekkel a tanórákon találkozunk tanulóink. A mérőlapokat nyugodt légkörben dolgozzák fel. (Lásd az alapelveket tartalmazó 2. fejezetet.) Kerüljük el a felesleges „versenyést”, a „következmények” miatti szorongást.

Az értékelés szempontjai:

- egységenkénti hibaszámlálás (minden mérőlapnál maximum 150 hibája lehet a gyermeknek, a javasolt szöveg hangos olvasásánál maximum 50, a kérdésekre adott válasznál pedig legfeljebb 5);
- az elkövetett hibákat a vizsgált területeknek megfelelően érdemes csoportosítani (ebből látni fogjuk, mely területeken vannak nehézségei a gyermeknek, illetve hol nyújt megfelelő vagy kiváló teljesítményt);
- ha az egész osztállyal elvégeztettük a feladatsort, kiszámíthatjuk az osztályátlagot, és ehhez tudjuk viszonyítani a gyermek eredményét.

A következő fejezetekben láthatjuk a gyermekek íráskészségét vizsgáló mérőlapokat. A feladatokat egyszerre négy-öt gyerekkel is elvégeztethetjük. Arra kell ügyelni, hogy ne zavarják, ne befolyásolják egymást, hogy minden gyereket írás közben is meg tudjunk figyelni.

A felvétel előtt megkérjük a gyermekeket, hogy ne radiózzanak, ha észreveszik, hogy valamit hibásan írtak, hagyják ott, és írják le újra. Közöljük velük, hogy a szavakat egyszer, a mondatokat kétszer ismételjük meg, utána nem segítünk. Alkalmazkodunk a gyermekek írástempójához.

Felvétel közben megfigyeljük a gyermekek grafomotoros működését: ceruzafogását, finommozgását, írásának esetleges görcsösségét, vonalvezetési hibáit, írástempóját, betűfelidézési problémáit, negatív vagy pozitív motivációját.

A felvétel után csoportosítjuk a hibákat:

- a) grafomotoros hibák (megfigyelésünk alapján);
- b) betűtévesztések, -kihagyások, sorrendi hibák;
- c) helyesírási hibák (az osztályfokon elvárt teljesítményhez és a tananyaghoz viszonyítunk);
- d) szövegmélekezeti hibák (a diktált szóhoz, mondathoz képest mást írt, megváltoztatta a szórendet, kihagyott szavakat).

8.1. Mérőlapok az 1. osztályban

Ha van az iskolában fejlesztő tanár/gyógypedagógus, akkor az ő segítségével érdemes minden első osztályos gyermek olvasásvizsgálatát elvégezni, miután az összes betűt megtanítottunk a tanulóknak. Egyik ilyen vizsgálati eszköz lehet: Meixner Ildikó: Olvasásvizsgálati lapok 1/b. lap. Ez a vizsgálat egyénileg zajlik, és sok olyan adatról szerzünk tudomást, melyeket nem biztos, hogy az osztályban tanítva észreveszünk: betűtévesztések, összeolvasási nehézség stb. A képesség kialakításának első időszakában még megadhatjuk azt a segítséget, mellyel megelőzhető a későbbi olvasási nehézség, vagyis itt még működhet a prevenció. A fent említett egyéni vizsgálat gyermekenként körülbelül harminc percet vesz igénybe.

8.1.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok

VIZSGÁLT TERÜLETEK

– Betűfelismerés – Zöngés-zöngétlen mássalhangzók megkülönböztetése – Szóolvasás, jelentéstársítás – Mondatolvasás, mondatértés	– Szöveg értése – Betűk írása – Betűk kapcsolása – Szavak írása – Írás diktálással

a) Félévi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékház tankönyvcsalád Képes olvasókönyv, 83. a Játékház. Feladatlapok I. 24., a Játékház. Feladatlapok II. 42., a Játékház. Betűtanítás – írásfüzet I. 51. oldalán található tananyagok feldolgozása után.

Olvasás

Tanult nyomtatott kisbetűk

a, i, í, ó, o, e, ú, u, á, ö, ő, é, m, s, t, v, l, p, c, k, f, h, z, d, j, n, sz

A gyakorolt szótípusok (a szótaghatárokat vízszintes vonallal jelölve):

2 + 2 + 2; 2 + 3; 2 + 2; 1 + 3; 3; 2 + 1; 1 + 2; 2.

Mondatfajták: tő- és bővített mondatok.

Szöveg: két mondatból álló, összefüggő szöveg.

Írás

Tanult írott kisbetűk

i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, ö, ő, c, é, n, v, j, sz

Írott szavak típusa: kettő, három, négy betűből állók.

A diktálás anyaga (15 szó)

kő, él, ad, mi, só, lap, tej, cél, szúr, táj, pata, sima, szőlő, cumi, néni

b) Félévi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékház tankönyvcsalád Képes olvasókönyv I. 120., a Játékház. Feladatlapok I. 54., a Játékház. Feladatlapok II. 54., a Játékház. Betűtanítás – írásfüzet I. 71. oldalán található tananyagok feldolgozása után.

Olvasás

Tanult nyomtatott kisbetűk

a, i, í, ó, o, e, ú, u, á, ö, ő, é, ü, ű m, s, t, v, l, p, c, k, f, h, z, d, j, n, sz, g, r, b, gy, cs

Gyakorolt szótípusok (a szótaghatárok a 2 + 2 és az 1 + 3 szótípusoknál már nincsenek jelölve): 2 + 2 + 2; 2 + 3; 2 + 2; 4; 1 + 3; 3; 2 + 1; 1 + 2; 2; 3 + 2; 3 + 3.

Mondatfajták: tő- bővített és összetett mondatok.

Szöveg: tíz mondatból álló, összefüggő szöveg.

Írás

Tanult írott kisbetűk

i, í, a, m, e, t, l, u, ú, z, h, d, o, ó, s, p, ö, ő, c, é, n, v, j, sz, á, g, r, ü, ű, b, y, gy, cs

Szavak: kettő, három, négy, öt, hat betűből állók.

A diktálás anyaga (15 szó):

ló, én ág, hú, gyom, sír, bíró, szelő, vonat, javul, szikla, csárda, palota, zizegő, cicoma

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

a macs-ka na-gyon mér-ges. az ud-va-ron áll. a há-tát fel-pú-po-sí-tot-ta. a ka-put fi-gye-li. az úton egy puli ugat. a macs-ka fél tőle. csil-la meg-hal-lot-ta az u-ga-tást. ki-si-e-tett a la-kás-ból. gyor-san be-csuk-ta a ka-put.
– csön-ti! csön-ti! – ki-a-bált va-la-ki. a puli meg-hal-lot-ta, és a gaz-dá-ja után sza-ladt. sze-ren-csé-re nem lett sem-mi baj.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

HOGY HÍVTÁK A KUTYÁT?

MIÉRT JÖTT KI CSILLA?

MITŐL FÉLT A MACSKA?

HOVA SZALADT A PULI?

MIT CSINÁLT CSILLA?

8.1.2. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok

VIZSGÁLT TERÜLETEK

– Betűfelismerés – Zöngés-zöngétlen mássalhangzók megkülönböztetése – Szóolvasás, jelentéstársítás – Mondat értése – Összetett mondatok létrehozása – Szöveg értése – Analizáló-szintetizáló készség	– Betűk írása – Kisbetűk-nagybetűk megfeleltetése – Szavak írása – Mondatok írása – Ly-os szavak írása – Személyes adatok írása – Írás diktálással

a) Év végi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékház tankönyvcsalád tananyagának feldolgozása után. A gyerekek megtanulták írni és olvasni az összes kis- és nagybetűt. Kialakult náluk az egyszerűbb szótipusok globális szólátása, a szóolvasás, és képesek életkoruknak megfelelő szövegek olvasására.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

Józsi gyorsan elkészült. Ma olvasásból és matekból kaptak feladatot. Elpakolta a tanszereit, és sietett a focipályára. A többiek már ott voltak. Csapatokat választottak, és elkezdődött a mérkőzés. Mindenki derekasan küzdött, Józsiék csapata ennek ellenére kikapott. A meccs után kezet fogtak, és megbeszélték a holnapi visszavágót. Akkor talán győzni fognak.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

KI SIETETT A PÁLYÁRA?

MIBŐL VOLT HÁZI FELADAT?

JÓZSI MELYIK CSAPATBAN JÁTSZOTT?

MIT CSINÁLTAK A MECCS UTÁN?

MIKOR LESZ A VISSZAVÁGÓ?

Diktálás (15 szó, 3 mondat)

hegy, jár, édes, irány, polc, rönk, tenisz, cserél, torta, fejsze, korlát, hajnal, szotyola, magyaráz, üveges

A citrom savanyú. Kati új sálat kapott. Régóta várom a buszt.

b) Év végi II. mérőlap (egységszám: 150)

Akkor használható, ha a Játékház tankönyvcsaládban található feladatokat áprilisra elvégezték a tanulók, tehát legalább másfél, két hónapnyi további gyakorlási anyagot kaptak.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

Zsófi úszni jár. Hetente háromszor van edzés. Ő még sosem hiányzott. Szombaton verseny volt. Zsófit is benevezték. Gyors- és hátúszásban indult. A gyorsúszásban első lett, a másik számban a negyedik helyen végzett. Egy olimpiai bajnok adta át az érmeket. Zsófi boldogan állt a dobogó tetején. Először az edzője gratulált neki.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

HETENTE HÁNYSZOR VAN EDZÉS?

KI JÁR ÚSZNI?

HÁNYADIK LETT A HÁTÚSZÁSBAN?

KI ADTA ÁT AZ ÉRMEKET?

MIKOR VOLT A VERSENY?

Diktálás (15 szó, 3 mondat)

comb, kard, ének, iszik, szőnyeg, csúszik, ördög, indul, ritka, csengő, katona, repülő, vetemény, galamb, varázsló

A kutya hangosan ugat. Laci és Piri leckét ír. Leszakadt a kardigán egyik gombja.

8. 2. Mérőlapok a 2. osztályban

Második osztályban folytatjuk az olvasóvá válást. A betűtanítás lezajlott első osztályban, a betűisméltés, a betűk differenciálása ebben a tanévben folytatódik. A betűk szintjén a zöngés-zöngétlen mássalhangzók közötti különbség tudatosítását, valamint a rövid-hosszú magánhangzók különbözőségét gyakorolhatjuk. Az összeolvasást megtanítottuk első osztályban, ebben a tanévben erősítjük, automatikussá tesszük. Folytatódik az olvasástechnika gyakorlása, a szövegértés fejlesztése, a folyamatos, szakszerű szókincsbővítés. A mérőlapok segítségével ezt a folyamatot ellenőrizhetjük. Az adatok elemzése után, szükség esetén, módosíthatjuk a tervezett lépéseket, pontosabb tananyag-szisztematizálást végezhetünk.

8.2.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok

VIZSGÁLT TERÜLETEK

– Betűfelismerés biztonsága – Zöngés-zöngétlen mássalhangzók megkülönböztetése – Rövid-hosszú magánhangzók megkülönböztetése – Szóolvasás, jelentéstársítás – Jelzős szerkezetek értelmezése – Főfogalom alá rendelés – Mondat értése – Összetett mondatok létrehozása	– Igaz-hamis állítás értelmezése – Szöveg értése – Analizáló-szintetizáló készség – Helyesírási szabályok alkalmazása – Személynevek azonosítása – Betűk írása – Szavak írása – Válaszok írása – Mondatok írása – Írás diktálással

a) Félévi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvár tankönyvcsalád olvasókönyvének 56. oldalának, a Játékvár. Munkatankönyv 37. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A kalifára örök vigyáztak, egyikük az ajtónál állt. Akinél mindent rendben talált, azt beengedte. A kalifa megajándékozta vendégeit. Az őr irigykedett rájuk. Kitalálta, hogy akkor engedi be őket, ha megosztják vele az ajándékukat. Ez az alku egyik látogatónak sem tetszett, de nem tettek semmit. Félték, hogy az őr bosszút áll.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

KIK VIGYÁZTAK A KALIFÁRA?

MI VOLT AZ AJTÓNÁL ÁLLÓ ŐR DOLGA?

MILYEN ALKUT TALÁLT KI AZ ŐR?

MIÉRT ENGEDELMESKEDTEK A KALIFA VENDÉGEI AZ ŐRNEK?

MIÉRT IRIGYELTE A VENDÉGEKET AZ ŐR?

Diktálás (15 szó, 2-2 összefüggő mondat)

térd, lomb, árok, ürge, ajtó, szoknya, kagyló, forgács, vizsgál, reszelő, kapitány, latyakos, gyémánt, kereszt, villamos

Kérsz egy szelet sajtot? Igen. Szilvi nem jött az edzésre. Lehet, hogy csak késik.

b) Félévi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvár tankönyvcsalád olvasókönyvének 71. oldalának, a Játékvár Munkatankönyv 49. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A hiéna ragadozó állat. Teste a kutyáéhoz hasonlít, ám hátsó lábai rövidebbek a mellsőkénél. Nagyon erős, izmos állkapcsa van. A csontot is képes porrá őrölni. Kiváló vadász, de ritkán vadászik. Inkább a más által elejtett állatok húsát eszi. Ha jól lakott, békén hagyja esetleges áldozatát. Nagyon kíváncsi, eszes állat.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

MIT ESZIK A HIÉNA?

MELYIK KÉT LÁBA RÖVIDEBB, A MELSŐ VAGY A HÁTSÓ?

MILYEN AZ ÁLLKAPCSA?

MIKOR VADÁSZIK?

MILYEN ÁLLAT A HIÉNA?

Diktálás (15 szó, 2-2 összefüggő mondat)

csend, gyöngy, arc, árt, tréfa, présel, szürcsöl, kapkod, takaró, hegyező, muzsikál, gyakorol, integet, ordibál, hosszú

Hol van a ceruza? Ott a könyv alatt. Hanna és Karcsi lángost eszik. Kértek rá tejfölt is.

8.2.2. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok**VIZSGÁLT TERÜLETEK**

– Betűfelismerés biztonsága – Zöngés-zöngétlen mássalhangzók megkülönböztetése – Rövid-hosszú magánhangzók megkülönböztetése – Szógyűjtés – Összetett szavak – Jelzős szerkezetek értelmezése – Főfogalom alá rendelés – Igaz-hamis állítás értelmezése – Szöveg értése	– Analizáló-szintetizáló készség – Helyesírási szabályok alkalmazása – Személynevek azonosítása – Betűk írása – Ly-os szavak írása – Szavak írása – Válaszok írása – Mondatok írása – Rejtvény – Írás diktálással

a) Év végi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvár tankönyvcsalád olvasókönyvének 131. oldalának, a Játékvár. Munkatankönyv 76. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A királyfi felültette Hófehérkét maga mellé a lóra, és így lovagoltak a palotához. Az öreg király örült, hogy fia megtalálta a párját. Áldását adta rájuk. A lakodalomra a törpéket és a szomszéd királyokat is meghívták. A gonosz mostoha izgatottan készült a vendégségbe. Szerencsétlen most is csak a saját szépségével törődött.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

MINEK ÖRÜLT AZ ÖREG KIRÁLY?

HOGYAN MENT HÓFEHÉRKE A PALOTÁHOZ?

KIK VOLTAK A VENDÉGEK?

MIVEL FOGLALKOZOTT A GONOSZ MOSTOHA?

KIK KAPTÁK MEG AZ ÖREG KIRÁLY ÁLDÁSÁT?

Diktálás (15 szó, 2-2 összefüggő mondat)

álm, írás, percc, halom, edzés, ültet, forró, mosdó, bárka, perzsel, tördel, fodros, gyalogol, nyávogás, pityereg
Hány sütemény maradt? Nem tudom. Zsolt állt be a kapuba. Ma ő lesz a kapus.

b) Év végi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvár tankönyvcsalád Képes olvasókönyv és Munkatankönyv anyagának, a Játékvár differenciáló kötetekben található feladatok legalább felének elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A kertésznek volt egy nagy kertje. Sokat dolgozott benne. Mindennap kapálta, gyomlálta, öntözte a veteményeit. Nagyra nőtt a sárgarépa, a petrezselyem, a borsó. Gömbölyű káposzták zöldelltek a sorokban. Az ágyások szélén tarka virágok nyíltak. A kertész büszke volt a munkájára, és nagyon vigyázott, nehogy valami kárt tegyen a kertjében.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

MILYEN NÖVÉNYEK VOLTAK A KERTBEN?

MIT DOLGOZOTT A KERTÉSZ?

MIKOR DOLGOZOTT?

MIRE VIGYÁZOTT?

HOVA ÜLTETTE A VIRÁGOKAT?

Diktálás (15 szó, 2-2 összefüggő mondat)

szúnyog, potyog, lyukas, asztal, érdes, ringat, szomszéd, mazsola, mogyoró, terítő, karácsony, történet, pillangó, tüzelő, drágaság

Hol van Zsófi? Lement az udvarra. Hozz egy ollót légy szíves! Jó, máris keresek egyet.

8.3. Mérőlapok a 3. osztályban

Ebben a tanévben a biztos betűfelismerés és a szükséges tájékozódási, ritmusérzék szint megléte mellett az olvasási készséget építjük ki. Folytatódik az olvasástechnika gyakorlása, a szövegértés fejlesztése, a szakszerű szókincsbővítés. A gyakorlás során előtérbe kerül az írásbeli feladatmegoldás. A mérőlapok segítségével az olvasóvá válás folyamatát ellenőrizhetjük. Az adatok elemzése után, szükség esetén, módosíthatjuk a tervezett lépéseket, pontosabb tananyag-szisztematizálást végezhetünk.

8.3.1. Félévi vizsgálatához javasolt mérőlapok**VIZSGÁLT TERÜLETEK**

– Szócsoportosítás – Szómagyarázat – Jelzős szerkezetek értelmezése – Főfogalom alá rendelés – Mondat értése – Összetett mondatok létrehozása – Igaz-hamis állítás értelmezése – Szöveg értése – Analizáló-szintetizáló készség – Helyesírási szabályok alkalmazása	– Szófajok felismerése – Adatok kigyűjtése – Mondatfajták – Betűrend – Párbeszéd alkotása – Ly-os szavak írása – Szavak írása – Válaszok írása – Mondatok írása – Tulajdonnevek – Írás diktálással

a) Félévi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékváros tankönyvcsalád olvasókönyv 71., a Játékváros Feladatlapok 34., a Játékváros Magyar nyelvi munkatankönyv 63. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A fazekas hosszú útra készülődött. Nem akart egyedül menni. Úgy gondolta, hogy Jancsit, a szabót elhívja magával. Addig-addig gyözködte, míg az ráállt a dologra. Jancsi a tarisznyájába rakta a szerszámokat, és elindultak. Kilenc napig mentek. Nem álltak meg sehol dolgozni. Jancsi többször talált magának munkát, de a fazekas mindig lebeszélte.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát, a válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

HOGY HÍVTÁK A SZABÓT?

KI KÉSZÜLŐDÖTT HOSSZÚ ÚTRA?

MIT VITT MAGÁVAL JANCSI?

HÁNY NAPIG MENTEK?

MIÉRT NEM DOLGOZOTT ÚTKÖZBEN A SZABÓ?

Diktálás (5 mondatból álló szöveg)

A királylány az utolsó ablaknál állt. Nagyon szomorúan nézett maga elé.

- Miért búsulsz? – kérdezte az apja.
- Elvesztettem a gyűrűmet – válaszolta a lány sírva.
- Bárcsak megtalálnánk! – sóhajtotta a királyné.

b) Félévi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékváros tankönyvcsalád olvasókönyv 95., a Játékváros Feladatlapok 46., a Játékváros Magyar nyelvi munkatankönyv 77. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A feleség eladta mindet, és boldogan vitte haza a pénzt. Ebből éldegéltek, ameddig tartott. Amikor elfogyott, a férj újra szerzett árut. Az asszony most is kipingálta az agyagedényeket, és vitte a piacra. Ezúttal a piac melletti út szélére rakta az árut. Nemsokára egy lovas vágatott arra, és összetörte mindet.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

KI SZEREZTE AZ ÁRUT?

MIBŐL ÉLT A HÁZASPÁR?

MI VOLT A FELESÉG DOLGA?

HOVA RAKTA KI MOST AZ ÁRUT?

MI TÖRTÉNT AZ AGYAGEDÉNYEKKEL?

Diktálás (5 mondatból álló szöveg)

Pál bement a kastélyba, és azt mondta a feleségének:

– Pár napig nem leszek itthon, viseld gondját a rókának!

– Hova mész? – kérdezte az asszony.

– Nem mondhatom meg.

A királyné rémülten nézett Pálra, aztán lemondóan sóhajtott egyet.

8.3.2. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok**VIZSGÁLT TERÜLETEK**

– Szómagyarázat – Jelzős szerkezetek értelmezése – Főfogalom alá rendelés – Igaz-hamis állítás értelmezése – Szöveg értése – Analizáló-szintetizáló készség – Helyesírási szabályok alkalmazása – Szófajok felismerése – Adatok kigyűjtése – Mondatfajták – Betűrend – Párbeszéd alkotása	– Ly-os szavak írása – Szavak írása – Válaszok írása – Mondatok írása – Tulajdonnevek – Bevezetés írása – Külső, belső tulajdonság – Öndiktálás – Befejezés írása – Vázlat írása – Rímelő szavak – Írás diktálással

a) Év végi I. mérőlap (egységsszám: 150)

Használható a Játékváros tankönyvcsalád olvasókönyv 149., a Játékváros Feladatlapok 79. és a Játékváros Magyar nyelvi munkatankönyv 122. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A macska elérte a verébfészket. Csak a mancsát kellett kinyújtania a fiókákért. Ebben a pillanatban az egyik vércse belesípelt a fejébe, a másik a farkába. Két csóka pedig a hátába csapott. A ragadozó feljajdult fájdalomában. A madaraktól nem látott semmit. El akarta ijeszteni őket, de elveszítette egyensúlyát, és zuhanni kezdett.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek választát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

MIT AKART A MACSKA?

MILYEN ÁLLAT FÉSZKÉT KÖZELÍTETTE MEG?

MIT CSINÁLTAK A VÉRCSEK?

MIÉRT VESZÍTETTE EL AZ EGYENSÚLYÁT?

MIT CSINÁLTAK A CSÓKÁK?

Diktálás (5 mondatból álló szöveg)

Rákóczi a csősszel beszélgetett.

- Kolompot szeretnél, Palkó? – kérdezte a fejedelem.
- Igen, a legnagyobbat, amit lehet kapni.
- Ne félj, megkapod! Jövő ősszel itt lesz az a kolomp.

b) Év végi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékváros tankönyvcsalád olvasókönyv, a Játékváros Feladatlapok, Játékváros Magyar nyelvi munkatankönyv feladatainak teljes és a Differenciáló munkatankönyvben található gyakorlóanyag részleges feldolgozása után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A fiú engedelmesen felállt. Letette a kalapácsot, a bőrkötényt. Aztán anélkül, hogy egy szót szólt volna, elindult az apja után. Négy év elszaladt, de a széke ott maradt a műhelyben. Egy nap korán reggel, amikor Tóth uram benyitott, a gömbölyű széken ott találta a fiút, amint szorgalmasan kalapált egy csizmán.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

MIT TETT LE A FIÚ?

KIVEL MENT EL?

HOGY HÍVTÁK A MESTERT?

MILYEN MŰHELYBEN DOLGOZOTT A FIÚ?

MENNYI IDŐ MŰLVA JÖTT VISSZA?

Diktálás (5 mondatból álló szöveg)

A bűdösborz lett a bíró. Azonnal ki is hirdette az első rendeletét:

- Ha találkozom valakivel, annak levett kalappal kell köszöntenie őt! Közben be kell csuknia a szemét, és befogni az orrát!
- Elég esztelen rendelet, de az orrunkat szívesen befogjuk – mondták az állatok.

8.4. Mérőlapok a 4. osztályban

Az olvasási készség kiépítésének negyedik tanéve ez. Folytatódik az olvasástechnika gyakorlása, a szövegértés fejlesztése, a szakszerű szókincsbővítés. A gyakorlás során nagyobb arányú az írásos feladat, mint a szóbeli, és a gyerekek elsajátítják az írásos szövegalkotást. A mérőlapok segítségével az olvasóvá válás szintjét ellenőrizhetjük. Az adatok elemzése után, szükség esetén, módosíthatjuk a tervezett lépéseket, pontosabb tananyag-szisztematizálást végezhetünk az utolsó félévben. A tanév végi vizsgálatok lehetővé tehetik a gyermek további segítségét felső tagozatban.

8.4.1. Félévi vizgálathoz javasolt mérőlapok**VIZSGÁLT TERÜLETEK**

– Szómagyarázat – Igaz-hamis állítás értelmezése – Szöveg értése – Használati utasítás alkotása – Közmondások magyarázata – Helyesírási szabályok alkalmazása – Szófajok felismerése – Tulajdonnevek fajtái	– Adatok kigyűjtése – Mondatfajták – Dátum – Párbeszéd alkotása – Ly-os szavak írása – Szövegalkotás szabályainak felismerése – Írás diktálással

a) Félévi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvilág tankönyvcsalád olvasókönyv 70., a Játékvilág Feladatlapok 38., Játékvilág Magyar nyelvi munkatankönyv 58., a Játékvilág Fogalmazás munkafüzet 41. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A kézi orsó végéhez erősítették a fonni való lent, kendert, gyapjút. Pörgetéssel megcsavarták a szálakat, így fonallá álltak össze. Az orsó végére nehezéket tettek, ezzel lendületesebb lett a forgatás. A fonal feldolgozása, a szövés sokkal gyorsabb volt, mint a fonás. Egy szövőnek tizenkét fonó tudott elegendő fonalat adni.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

MIBŐL KÉSZÍTETEK FONALAT?

MIÉRT TETTEK NEHEZÉKET AZ ORSÓ VÉGÉRE?

KIK DOLGOZTÁK FEL A FONALAT?

HÁNY FONÓ ADOTT ELEGENDŐ FONALAT EGY SZÖVŐNEK?

HOGYAN KÉSZÜLT A FONAL?

Diktálás (6 mondatból álló szöveg)

Szenecske boldogan vitte haza a kiskutyát.

- Mit adott ezért a felesleges házőrzőért? – kérdezte a nagymama.
- Megígértem, hogy minden gyereknek fonsz egy parittyamadzagot.
- Akkor most két napig nem eszünk. A kutya meg majd vigyáz a putrira. Legalább nem lopják el a szegénységünket.

b) Félévi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvilág tankönyvcsalád olvasókönyv 93., a Játékvilág Feladatlapok 47., Játékvilág Magyar nyelvi munkatankönyv 74. és a Játékvilág Fogalmazás munkafüzet 53. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

Előkerültek a kulacsok, a csobolyók, és együtt ittak a magyarok és a törökök. A török vitézeknek tilos a borivás, ők azonban úgy gondolták, hogy Allahnak nagyon sok néznivalója van ezen a földön, nem valószínű, hogy éppen a látrányi rétre néz, és éppen akkor, amikor ők a magyar László egészségére isznak.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

KINEK AZ EGÉSZSÉGÉRE ITTAK?

MIBŐL ITTÁK A BORT?

KINEK NEM SZABAD LÁTNI, HOGY A TÖRÖK VITÉZEK BORT ISZNAK?

HOL ÜNNEPELTEK A MAGYAR ÉS A TÖRÖK VITÉZEK?

MIT GONDOLTAK A TÖRÖKÖK, MIÉRT MARADHAT TITOKBAN AZ Ő BORIVÁSUK?

Diktálás (6 mondatból álló szöveg)

A lány szeme tele volt könnyel. Az asszony kitérte karjait, és átölelte a kis árvát.

– Nono, kisbogaram, ne sírj! Itt jó helyen vagy. Majd elmúlik a bánat – csitította, simogatta kedvesen.

Közben László lábujjhegyen kiosont a szobából.

8.4.1. Év végi vizsgálatához javasolt mérőlapok**VIZSGÁLT TERÜLETEK**

– Szómagyarázat – Igaz-hamis állítás értelmezése – Szöveg értése – Használati utasítás alkotása – Közmondások magyarázata – Helyesírási szabályok alkalmazása – Szófajok felismerése – Tulajdonnevek fajtái – Adatok kigyűjtése	– Mondatfajták – Dátum – Párbeszéd alkotása – Ly-os szavak írása – Szövegalkotás – Rímelő szavak – Jellemzés írása – Képeslap írása – Írás diktálással

a) Év végi I. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvilág tankönyvcsalád olvasókönyv 164., a Játékvilág Feladatlapok 79., a Játékvilág Magyar nyelvi munkatankönyv 121. és a Játékvilág Fogalmazás munkafüzet 88. oldalának elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

A Királyi Földrajzi Társaság Közlönyében hosszú cikk jelent meg. A szerző bebizonyította, hogy a vállalkozás nyilvánvalóan esztelenség. Szerinte minden az utazó ellen van. Emberi és természeti akadályok egyaránt: üzemhibák, vonatkisiklások, összeütközések, kedvezőtlen időjárás, hótorlaszok például. A terv csak akkor sikerülhet, ha az indulási és az érkezési időpontok mintegy csoda folytán összevágtnak.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek válaszát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

HOL JELENT MEG A CIKK?

MILYEN AKADÁLYOK LEHETNEK?

MIT BIZONYÍTOTT A SZERZŐ?

MI MINDENNEK KELL ÖSSZEVÁGNIA?

KIT GÁTOLNAK AZ EMBERI ÉS TERMÉSZETI AKADÁLYOK?

Diktálás (6 mondatból álló szöveg)

– Ki fogja pártját ennek a kölyöknek? – kérdezte Akela. Sokáig semmi válasz, majd Balu, a barnamedve döröggni kezdett.
– Hát én pártját fogom az ember kölykének. A légynek sem fog ártani. Hadd járjon a Csapattal, fogadjátok be a többi kölyökkel együtt! Én meg majd tanítani fogom a Dzsungel törvényére.

b) Év végi II. mérőlap (egységszám: 150)

Használható a Játékvilág tankönyvcsalád olvasókönyv, a Játékvilág Feladatlapok, a Játékvilág Magyar nyelvi munkatankönyv és a Játékvilág Fogalmazás munkafüzet feladatainak elvégzése után.

Szöveg a hangos olvasáshoz

(50 egység)

Széchenyi Béla kutatócsoportot vezetett Belső-Ázsia földrajzának tanulmányozására. Eljutottak Tibetbe, Kínába, Japánba is. Az utazáson sok kőzet- és kőületmintát gyűjtöttek. Itthon ezeket feldolgozták, rendszerezték. A kutatócsoport egyik tagja Lóczy Lajos geológus volt, akinek rendkívüli tehetsége Széchenyi Béla segítségével köszönhetően tudott kibontakozni. Széchenyi fedezte a megfigyelésekről, felfedezésekről szóló kiadványok költségeit is.

Kérdések a szövegértés ellenőrzéséhez

A kérdéseket a pedagógus felolvassa, és leírja a gyermek választát. A válaszadást semmilyen formában nem befolyásolja.

KI VEZETTE A KUTATÓCSOPORTOT?

HOL JÁRTAK?

MI VOLT LÓCZY LAJOS FOGLALKOZÁSA?

MIT GYŰJTÖTTEK AZ UTAZÁS ALATT?

MIRŐL SZÓLTAK A KIADVÁNYOK?

Diktálás (6 mondatból álló szöveg)

István király több mint ezer évvel ezelőtt erős magyar államot alkotott. Államalapító volt politikai, vallási és társadalmi szempontból is. Megőrizte függetlenségünket, hagyományainkat, nyelvünket. 1000-ben karácsonykor Esztergomban koronázták királlyá. A koronát a pápától kapta. Később testületet hoztak létre a Szent Korona védelmére, megóvására.

Óravázlatok az 1. osztály tananyagához

„Az iskola első éveinek a későbbi tanulás szempontjából meghatározó szerepük van. Ennek a szakasznak a feladata azoknak az alapvető készségeknek és képességeknek a kifejlesztése, amelyek minden későbbi tanulás alapjául szolgálnak. Ekkor dől el a tanuláshoz való alapvető viszony, kialakulnak a tanulási szokások, az iskolával, a tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök. A kezdeti siker vagy kudarc nagymértékben befolyásolja a motivációt, a tanuló énképét, jövőképét, életcéljait. Bár nevelésfilozófusok, pedagógiai gondolkodók, gyakorló pedagógusok régóta hangoztatják a kisgyermekkor hatások jelentőségét, meggyőző tudományos bizonyítékok a gyermekkor fejlesztés jelentőségéről csak az utóbbi néhány évtizedből állnak rendelkezésünkre. Néhány országban levonták az ebből fakadó tanulságokat, és ott a kisiskoláskori fejlesztés már kiemelt figyelmet kap az oktatási gyakorlatban.”

[Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008
(Szerk.: Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia)
Ecostat, Budapest, 2008., Nagy József Id. mű, 53. oldal]

9.1. A tanítási hetek javasolt anyagai

Szinte minden első osztályos gyermek még napjainkban is úgy érkezik az iskolába, hogy tele van tenni akarással, aktivitással, kíváncsisággal. Nyitott az újra, érdeklí az iskola, a tanulás. Egészséges önbizalma van, okosnak, ügyesnek, sikeresnek gondolja, érzi magát. Fontos, hogy ezt a kezdeti, nagyon erős motivációt kihasználjuk, és nyújtsuk a gyermeknek azt az élményt, ami a továbbiakban is erősíti és őrzi tudásszomját. Élesen el kell válnia a tanulásnak a többi tevékenységtől (pihenés, beszélgetés, rajzolás stb.).

Az első tanítási héten sok, számára új, érdekes feladattal találkozik a gyermek, aminek megoldására, elvégzésére képes, vagyis aktív, sikeres tevékenységet végez. (Ezért sincs ebben a módszerben előkészítő, megfigyelési stb. időszak. (Lásd még az alapelveket tartalmazó 2. fejezetet.) A tanórak mozaikszerűen épülnek fel. Rövid, pár perces feladatok sorozatából áll össze a 45 perc, ezzel érdeklődésük, figyelmük is fenntartható, a változatos feladatok segítségével lendületes lehet az óravezetés, a tanulás, a tanítás.

9.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.

(Két tanítási óra)

A pedagógus felrak egy sorban a táblára, a tábla méretétől függően, hat–nyolc, nagy alakú, körülbelül A5-ös méretű képet.

Bemutatkozás, kézfogás. A pedagógus minden gyerekkel kezét fog. Úgy nyújtja a pedagógus a jobb kezét, hogy a gyermek csak a jobb kezével tudja megfogni a felé nyújtott kezét.

Jobb kéz rajza a táblán. A pedagógus egy gyermeket kihív a táblához (ha kell, székre állítja), és a tábla jobb oldalán a jobb felső sarokban körülrajzolja a kezét. Az osztállyal megbeszéli, hogy ez a jobb oldal, a bemutatkozó kéz oldala.

Szókincsfejlesztés. A táblán lévő nagy alakú színes képek segítségével a pedagógus szókincsfejlesztést végez (lásd 4.1.2.1. fejezet).

Szajntartás, szájmozgás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szájmozgást, a szajntartás-változásokat. (Utasítás: „Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus négyszer-ötször megismétli a két magánhangzócsoportot.

Bal oldal tudatosítása. („Keressük meg, hol dobog a szívünk!”) Minden gyerek saját testén próbálja megérezni a szívdobogást. Amint mindenki megtalálta a „szívét” a bal oldalon, a pedagógus a tábla bal felső sarkába, a nagy alakú, színes képek sora elé ragaszt (rajzol) egy nagy piros szívet. Aztán minden gyerek padjára, a bal felső sarokba is ragaszt egyet.

(Magyarázat: „A bal oldal a szívecske felőli oldal. Ez nagyon fontos nekünk, ettől kezdve mindent a szívecske felől kell kezdenünk.”) Ha egy padban két gyerek ül, az egyik szív a pad bal felső sarkába kerül, a másik felül „középre”. Ez azonban a gyerekeknek nem okoz gondot, ugyanis mindegyik pontosan tudja, melyik padfelület az övé, melyik a társáé. Ezt úgy élik meg, hogy a szívecske az ő padjuk bal felső sarkában van, vagyis a jó helyen. Ha mégis lenne olyan gyerek, akinek ez gondot okoz, ragasztócsíkkal el kell „felezni” a padot.

Balról jobbra haladási irány gyakorlása. A táblán lévő képek nevét egymás után két-három gyerek elmondja hangosan, a szívecske mellől kezdve.

Szajntartás, szájmozgás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szájmozgást, a szajntartás-változásokat. („Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus négyszer-ötször megismétli a két magánhangzócsoportot.

Ritmuszérék-fejlesztés előkészítése. Egymás mögé állnak a gyerekek. A pedagógus elővesz egy sípot vagy furulyát. („Ha hallod a sípot, szaladj, ha nem hallod, állj meg!”) Pár percig zajlik ez az egyszerű szabályjáték.

Szajntartás, szájmozgás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szájmozgást, a szajntartás-változásokat. („Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus négyszer-ötször megismétli a két magánhangzócsoportot.

Névjegy elkészítése: A pedagógus minden gyerekkel még egyszer kezét fog, és bemutatkoznak. („És anyukád hogy szólít?”) A gyerek keresztnévét, becenevét felírja egy kartonlapra, amelyet a gyerek elé a padra tesz.

Globális egység felismerése. A pedagógus, a tábla méretétől függően, három-négy nevet ír a táblára. („Kinek a nevét írtam fel? Álljon a neve alá!”) Vagy felismeri a gyerek a saját nevét, vagy a pedagógustól, olvasni tudó gyerektől megtudja, hogy az ő neve van ott.

Íráselemek gyakorlása. A táblához kihívott gyerekek rövid ideig gyakorolják az első íráselem, az álló egyenes írását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Magánhangzók tanítása. A pedagógus minden gyereknek ad egy **a** és egy **i** betűt. („Figyeljétek meg a számat, ha azt mondom **a**, akkor ezt emeljétek fel – és mutassa a betűt.” – „Figyeljétek meg a számat, ha azt mondom **i**, akkor ezt emeljétek fel” – és mutassa ezt a betűt is.) Pár percig gyakorolják a betűfelismerést. („Tegyétek a betűket a szívecske alá, mert majd még dolgozni fogunk vele!”)

Ritmusérzék fejlesztése. A táblán lévő képek nevének letapsolása. („Nézzétek meg, mi van az első képen! Tapsoljátok le a nevét! Hányat tapsoltunk? Kettőt.) Az összes kép nevének letapsolása.

Íráselemek gyakorlása. Újabb gyerekek kereszt- vagy becenevét írja a táblára a pedagógus. Az így kihívott gyerekek is gyakorolják az első íráselem, az álló egyenes írását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot. (Mind a gyerekekre kerüljön sor a táblánál az első tanítási napon.)

Magánhangzók tanítása. Előveszik az **a** és az **i** betűt, és tovább gyakorolják a betűfelismerést. („Ha így csinálom a számmal, hogy **a**, akkor ezt emeljétek fel – és mutassa a betűt –, ha így csinálom a számmal, hogy **i**, akkor ezt emeljétek fel!” – és mutassa ezt a betűt is.) A pedagógus felváltva mondja a két betűhöz tartozó hangokat, és emeli is a hozzá tartozó betűket. A gyerekek ugyanígy felemelik az adott betűt. Pár percig gyakorolják így a betűfelismerést.

9.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.

(Két tanítási óra)

A pedagógus a táblára rak két sorban, a tábla méretétől függően, 12–16 nagy alakú, körülbelül A5-ös méretű képet.

Jobb oldal jelölése. („Melyik kezünkkel fogunk kezét? Emeljétek fel!”) A pedagógus egy gyermeket kihív a táblához (ha kell, székre állítja), és a tábla jobb oldalán a jobb felső sarokban körülrajzolja a gyermek kezét.

Szókincsfejlesztés. A táblán lévő, nagy alakú színes képek segítségével szókincsfejlesztést végez (lásd 4.1.2.1. fejezetet).

Szajntartás, szajmzoggás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szajmzoggást, a szajntartás-változásokat. (Utasítás: „Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus négyszer-ötször megismétli a két magánhangzócsoportot.

Balról jobbra haladási irány, sorváltás gyakorlása. A táblán lévő képek nevét egymás után két-három gyerek elmondja hangosan, a szívecske mellől kezdve.

Szajntartás, szajmzoggás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szajmzoggást, a szajntartás-változásokat. (Utasítás: „Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus megismétli négyszer-ötször a két magánhangzócsoportot.

Ritmusérzék-fejlesztés előkészítése. A gyerekek egymás mögé állnak. A pedagógus elővesz egy sípot vagy furulyát. (Utasítás: „Ha hallod a sípot, szaladj, ha nem hallod, állj meg!”) Pár percig zajlik ez az egyszerű szabályjáték.

Szajntartás, szajmzoggás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szajmzoggást, a szajntartás-változásokat. (Utasítás: „Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus négyszer-ötször megismétli a két magánhangzócsoportot.

Zöngés-zöngétlen mássalhangzók közti különbség észlelése. Minden gyerek kap tíz zöld és tíz piros lapocskát. („Mondok egy hangot! Tegyétek a kezeteiket az állatok alá, és mondjátok ti is! Morgós a hang vagy nem?”) A pedagógus mondja a **m** hangot, a gyerekek is, közben próbálják megérezni, zöngés hang-e. Eldöntik, hogy a **m** hang zöngés, és a szívecske mellé egy piros lapocskát tesznek. Ugyanígy járunk el a többi hanggal.

Íráselemek gyakorlása. A táblához kihívott gyerekek rövid ideig gyakorolják az első íráselem, az álló egyenes írását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Magánhangzók tanítása. A gyerekek előveszik az **a** és az **i** betűt, és pár percig gyakorolják a betűfelismerést. („Tegyétek a betűket a szívecske alá, mert még dolgozni fogunk vele!”)

Írány szerinti tájékozódás gyakorlása színezéssel. Egy sorban lévő, balra vagy jobbra néző formák színezése az irányoknak megfelelően (lásd 4.2.3. fejezetet).

Ritmusérzék fejlesztése. A táblán lévő képek nevének letapsolása. („Nézzétek meg, mi van az első képen! Tapsoljátok le a nevét! Hányat tapsoltunk? Kettőt.) Az összes kép nevének letapsolása.

Íráselemek gyakorlása. Újabb gyerekek keresz- vagy becenevét írja a pedagógus a táblára. Az így kihívott gyerekek is gyakorolják az első íráselem, az álló egyenes írását. A pedagógus megint neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Magánhangzók tanítása. Előveszik az **a** és az **i** betűt, és tovább gyakorolják a betűfelismerést. („Figyeljétek meg a számat, ha azt mondom, **i**, akkor ezt emeljétek fel” – és mutatja a betűt. – „Figyeljétek meg a számat, ha azt mondom, **a**, akkor ezt emeljétek fel!” – és mutatja ezt a betűt is.) A pedagógus felváltva mondja a két betűhöz tartozó hangokat, és emeli is a hozzá tartozó betűket. A gyerekek ugyanígy felemelik az adott betűt. Pár percig gyakorolják így a betűfelismerést.

Mesehallgatás. A pedagógus a klasszikus népmesekincsből választ egy mesét, és elolvassa a gyermekeknek. (Még jobb, ha az olvasás helyett „elmeséli” a gyerekeknek. Az élőbeszéd „varázsa” így teremthető meg igazán.) A gyerekek csendben hallgatják a mesét. Közben rajzolhatnak, kirakós, egyéni játékokat játszhatnak. Elég, ha csak a „fülök figyel”, és nem zavarják a többieket.

9.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.

(Két tanítási óra)

A pedagógus a táblára rak három sorban, a tábla méretétől függően, 18–24, nagy alakú, körülbelül A5-ös méretű képet.

Szókincsfejlesztés. A táblán lévő, nagy alakú színes képek segítségével szókincsfejlesztést végez (lásd 4.1.2.1. fejezet.)

Szajgtartás, szajmzngás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szajmzngást, a szajgtartás-változásokat. („Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus megismétli négyszer-öttször a két magánhangzócsoportot.

Balról jobbra haladási irány, sorváltás gyakorlása. A táblán lévő képek nevét egymás után két-három gyerek elmondja hangosan, a szívecske mellől kezdve.

Szajgtartás, szajmzngás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szajmzngást, a szajgtartás-változásokat. („Mindenki figyeljen rám! Nézzétek a számat! Magánhangzókat fogok mondani!”) Magánhangzók: **á, a, ó, ú**, valamint: **e, é, í**. A pedagógus négyszer-öttször megismétli a két magánhangzócsoportot.

Ritmusérzék-fejlesztés előkészítése. A gyerekek egymás mögé állnak. A pedagógus elővesz egy sípot vagy furulyát. („Ha hallod a sípot, szaladj, ha nem hallod, állj meg!”) Pár percig zajlik ez az egyszerű szabályjáték.

Hívóképek előkészítése, mesélés. A pedagógus elkezd a mássalhangzók hívóképeinek kiépítését a mese segítségével (lásd 5.4.1. fejezet).

Hármas vonalköz láttatása, tájékozódás fejlesztése. Minden gyerek kap egy házikos utcát, ahol megfigyelik a lakás, a padlás, a pince szintjét. Aztán különböző színű lapocskákat raknak a középső vonalközbe, a lakás utcájába, a pedagógus utasításának megfelelően (lásd 4.2.3. fejezet).

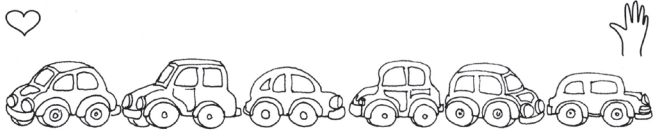
Zöngés-zöngétlen mássalhangzók közötti különbség észlelése. Minden gyerek előveszi zöld és piros lapocskáit. A pedagógus mond egyet a javasolt mássalhangzók közül, a gyerekek is hangoztatják, közben próbálják megérezni, hogy zöngés hang-e. Eldöntik, és a szívecske mellé a megfelelő színű lapocskát teszik. Ugyanígy tesznek a többi hanggal.

Íráselemek gyakorlása. A táblához kihívott gyerekek rövid ideig gyakorolják az első íráselem, az álló egyenes írását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Magánhangzók tanítása. A gyerekek előveszik az **a** és az **i** betűt, és megkapják mellé az **ó** betűt. („Figyeljétek meg a számat, ha azt mondom **ó**, akkor ezt emeljétek fel!” – és mutatja az **ó** betűt.) A már ismert módon pár percig gyakorolják a betűfelismerést. („Tegyétek a betűket a szívecske alá, mert még dolgozni fogunk vele!”)

Írány szerinti tájékozódás gyakorlása színezéssel. Egy sorban lévő, balra vagy jobbra néző formák színezése az irányoknak megfelelően (lásd 4.2.3. fejezet).

Végy elő kétféle színes ceruzát! Színezd ki az autókat! Azokat, amelyek a kis szív felé fordulnak, az egyik színnel, amelyek a kéz felé fordulnak, a másik színnel!

Ritmusérzék fejlesztése. A táblán lévő képek nevének letapsolása. („Nézzétek meg, mi van az első képen! Tapsoljátok le a nevét! Hányat tapsoltunk? Kettőt.) Az összes kép nevének letapsolása.

Íráselemek gyakorlása. Újabb gyerekek kereszt- vagy becenevét írja a pedagógus a táblára. Az így kihívott gyerekek is gyakorolják az első íráselem, az álló egyenes írását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Magánhangzók tanítása. Előveszik az **a**, **i** és **ó** betűt, és tovább gyakorolják a betűfelismerést.

Hívóképek előkészítése, mesélés. A pedagógus folytatja a mássalhangzók hívóképeinek kiépítését a mese segítségével (lásd 5.4.1. fejezet).

9.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.

(Egy tanítási óra)

Beszédfejlesztés. Beszélgetés a Játékház Képes olvasókönyv 3. oldalán lévő eseményképről. Önálló mondatalkotás gyakorlása, szókincsfejlesztés (Játékház. Képes olvasókönyv, 3. oldal).

Szájtartás, szájmozgás megfigyeltetése. A pedagógus mondja a magánhangzókat, a gyermekek megfigyelik a szájmozgást, a szájtartás-változásokat a két magánhangzócsoporthoz segítségükkel.

Balról jobbra haladási irány, sorváltás gyakorlása a Játékház tankönyvcsalád 4. oldalán lévő képek segítségével a már ismert módon (Játékház. Képes olvasókönyv 4. oldal).

Saját testen való tájékozódás fejlesztése. („Emeljétek fel a bal kezeteiket! Tegyétek a kezeteiket az orrotokra! Mi van tőled balra? Mi van tőled balra fent? stb.”)

Ritmusérzék fejlesztése. Egymás mögé állnak a gyerekek. A pedagógus elővesz egy sípot vagy furulyát. („Ha hosszú hangot hallasz, szaladj, ha rövid hangot hallasz, ugorj!” Vagy: „Ha hosszan fújom, szaladj, ha röviden, ugorj!”) Pár percig zajlik ez a szabályjáték.

Hívóképek előkészítése, mesélés. A pedagógus folytatja a mássalhangzók hívóképeinek kiépítését a mese segítségével (lásd 5.4.1. fejezet).

Zöngés-zöngétlen mássalhangzók közötti különbség észlelése. Minden gyerek előveszi zöld és piros lapocskáit. A pedagógus a javasolt mássalhangzókból mond egyet, a gyerekek is hangoztatják, közben próbálják megérezni, zöngés hang-e. Eldöntik, és a szívecske mellé a megfelelő színű lapocskát teszik. Ugyanígy a többi hanggal.

Íráselemek gyakorlása. A gyermekek előveszik a Játékház írásfüzetének I. kötetét, és a 3. oldalon lévő feladatot végzik el. Minden gyerek választ egy szintet. Megnézik a füzetben vastag vonallal látható íráselemet, a vékony vonalat átírják, és a hiányzó elemeket megrajzolják (lásd 6.1. fejezet).

Magánhangzók gyakorlása. Előveszik az **a**, **i** és **ó** betűt, és gyakorolják a betűfelismerést.

Ritmusérzék fejlesztése. Az olvasókönyv 4. oldalán lévő képek nevének letapsolása. („Nézzétek meg, mi van az első képen! Tapsoljátok le a nevét! Hányat tapsoltunk?”) Az összes kép nevének letapsolása.

9.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.

(Két tanítási óra)

Beszédfejlesztés. Mondatalkotás az olvasókönyv 4. oldalán lévő képekről.

Saját testen való tájékozódás fejlesztése. („Emeljétek fel a bal kezeteket! Tegyétek a kezeteket az orrotokra! Mi van tőled balra? Mi van tőled balra fent?” stb.)

Magánhangzók gyakorlása. Az **a**, **i** és **ó** betűvel gyakorolják a betűfelismerést.

Balról jobbra haladási irány, sorváltás gyakorlása a Játékház. Képes olvasókönyv 4. oldalán lévő képek segítségével a már ismert módon.

Ritmuszérzék-fejlesztés előkészítése: A gyerekek egymás mögé állnak. A pedagógus elővesz egy sípot vagy furulyát. (Utasítás: „Ha hosszú hangot hallasz, szaladj, ha rövid hangot hallasz, ugorj!” Vagy: „Ha hosszan fújom a sípot, szaladj, ha röviden, ugorj!”) Pár percig zajlik ez a szabályjáték.

Hívóképek, mesélés, mássalhangzók tanítása. Minden gyerek kap egy **m**, **s**, **t** betűt. A pedagógus mondja a mesét. „A maci azt mondja, hogy **m**.” Ekkor a játék maci mellé felemeli a macihoz tartozó jelet (a **m** betűt), és várja, hogy minden gyerek kiválassza a macihoz tartozót. Ezután folytatja a mesét: „Ami macinyelven annyit jelent, hogy...” Ugyanez a kisvonat (**s**) és a kisautó (**t**) hangjával is. Úgy kell kitalálni a mesét, hogy a gyerekeknek legyen alkalmuk sokszor megkeresni az egyes játékokhoz tartozó betűt.

Hármas vonalköz láttatása, tájékozódás fejlesztése. Minden gyerek kap egy házikós utcát, ahol megfigyelik a lakás, a padlás, a pince szintjét. Aztán különböző színű lapocskákat raknak a középső vonalközbe, a lakás utcájába, a pedagógus utasításának megfelelően (lásd 3.2.3. fejezet).

Íráselemek gyakorlása. A táblához (a névjegyekkel) kihívott gyerekek rövid ideig gyakorolják a második íráselem, a kapuvonal írásának gyakorlását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Hívóképek, mesélés, mássalhangzók gyakorlása. Minden gyerek újra előveszi a **m**, **s**, **t** betűt. A pedagógus mondja a mesét, és felemeli az adott mássalhangzót. A gyerekek is kiválasztják a hanghoz (játékhöz) tartozó jelet. Úgy kell kitalálni a mesét, hogy a gyerekeknek legyen alkalmuk sokszor megkeresni az egyes játékokhoz tartozó betűt.

Irány szerinti tájékozódás gyakorlása színezéssel. Egy sorban lévő balra vagy jobbra néző formák színezése az irányoknak megfelelően (lásd 4.2.3. fejezet).

Ritmuszérzék fejlesztése. Az olvasókönyv 4. oldalán lévő képek nevének letapsolása. („Nézzétek meg, mi van az első képen! Tapsoljátok le a nevét! Hányat tapsoltunk?”) Az összes kép nevének letapsolása. (Játékház. Képes olvasókönyv 4. oldal)

Íráselemek gyakorlása. Újabb gyerekek kereszt- vagy becenevét írja a pedagógus a táblára. Az így kihívott gyerekek is gyakorolják a második íráselem, a kapuvonal írásának gyakorlását. A pedagógus újabb neveket ír a táblára, és így újabb gyerekek gyakorolják az írásmozdulatot.

Mesélés, mássalhangzók gyakorlása a leírt módon.

9.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.

(Két tanítási óra)

A **v** ismétlése (a beszédmozgás megfigyeltetése, tudatosítása).

Szógyűjtés. („Mondj olyan szót, amiben **v** hang van!”)

Diktálás: év, és, él, én, éj, ék, ól, oly, ón, öl, ön, öv, őz, őr, ős, ők, un, úgy, új, út, úr, üt, ül, úgy, úr, úz, ük, egy, ej, edz.

Differenciálás:

1. csoport	2. csoport
Önálló mondatírás (3–5 mondat).	2 mondat írása a pedagógus irányításával.
Mondatok felolvasása, ellenőrzés, javítás.	A szógyűjtés elhangzott szavaiból önálló szóírás. (b)

Szintézisgyakorlat (szótagokból szavak kirakása, mondatalkotás, szómagyarázat szóban és írásban).

Történet olvasása (Zöld Péter I. rész, lásd 14.3. fejezet) (5.11.3. fejezet szerint).

Feladatok a történettel kapcsolatban önállóan (rajzkiegészítés, igaz-hamis állítás).

Szószedet hangos olvasása (míg a feladatot önállóan végzik a gyerekek, a pedagógus egy-egy felszólított gyerek hangos olvasását figyeli).

Olvasójáték (szólánc).

9.1.7. Tanítási hét/nap: 34/162.

(Két tanítási óra)

A **v–f** differenciálása (a beszédmozgás megfigyeltetése, a különbség tudatosítása).

Szógyűjtés. („Mondj olyan szót, amiben **v** vagy **f** hang van!”)

Diktálás: comb, ránc, komp, fürj, bank, mind, taps, rojt, terv, hajt, csüng, pénz, hárs, rend, film.

Differenciálás:

1. csoport	2. csoport
Önálló mondatírás (3–5 mondat).	2 mondat írása a pedagógus irányításával.
Mondatok felolvasása, ellenőrzés, javítás.	A szógyűjtés elhangzott szavaiból önálló szóírás. (b)

Történet olvasása (a Zöld Péter című mese befejező része, lásd: Függelék, 233. o. 4.11.3. fejezet szerint).

Önálló feladatok a történettel kapcsolatban (rajzkiegészítés, igaz-hamis állítás).

Szószedet hangos olvasása (míg a feladatot önállóan végzik a gyerekek, a pedagógus egy-egy felszólított gyerek hangos olvasását figyeli).

Az olvasott történet elmesélése vázlatpontok alapján (két-három gyerek egymás után).

A történet dramatizálása.

9.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.

(Egy tanítási óra)

Zöngés-zöngéetlen mássalhangzók differenciálása színezéssel.

Diktálás: doboz, zörög, vetít, kapál, gyomor, dühös, szegény, kulacs, csokor, bádóg, dicsér, bűnös, malac, cukor, darázs.

Differenciálás:

1. csoport	2. csoport
Önálló mondatírás (3–5 mondat).	2 mondat írása a pedagógus irányításával.
Mondatok felolvasása, ellenőrzés, javítás.	A szógyűjtés elhangzott szavaiból önálló szóírás. (b)

Szövegolvasás, rajzos, írásos feladat a meséhez kapcsolódóan (önálló feladat).

A történet dramatizálása.

9.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.

(Két tanítási óra)

Rövid-hosszú magánhangzók megkülönböztetése, jelzése írásban (a pedagógus véletlenszerűen mondja a hosszú-rövid magánhangzókat, a gyerekek figyelik, és vízszintes vonalat húznak, ha hosszú, pontot tesznek, ha rövid hangot hallanak).

Az **ú–ő–ó** differenciálása (beszédmozgás megfigyeltetése, különbség tudatosítása).

Szógyűjtés. („Mondj olyan szót, amelyben az említett magánhangzók valamelyike van!”)

Diktálás: Magyarország, Lengyelország, Anglia, Belgium, Csehország, Svájc, Törökország, Németország, Japán, Kína.

Országnevek gyűjtése szóban (csak azokat írjuk le, ahol már volt valaki).

Történet olvasása A róka és a farkas a lakodalomban (lásd Függelék, 235. old.) 5.11.3. fejezet szerint.

Feladatok a történettel kapcsolatban önállóan (rajzkiegészítés).

Szószedet hangos olvasása (míg a feladatot önállóan végzik a gyerekek, a pedagógus egy-egy felszólított gyerek hangos olvasását figyeli).

Beszélgetés a meséről (szereplők, helyszínek, érdekes, ritkább szavak keresése).

Szó-kép memóriajáték (olyan szavakkal, amelyekben **ó, ő** vagy **ú** van).

9.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.

(Két tanítási óra)

Az **ú–ő–ó–ű** differenciálása (a beszédmozgás megfigyeltetése, a különbség tudatosítása).

Szógyűjtés. („Mondj olyan szót, amiben az említett magánhangzók valamelyike van!”)

Diktálás: a szógyűjtés szavaiból 15 szó leírása.

Mondatalkotás a szavakkal (közülük két-három mondat leírása).

Szintézisgyakorlat (szótagokból szavak kirakása, felolvasás, mondatalkotás, szómagyarázat szóban).

Összefüggő szöveg alkotása a megadott dolgokról (például: „A cipő lábbeli. Gyakran bőrből készítik. Lábunkra húzzuk. Járunk benne.”).

Szövegírás önállóan. A kiválasztott szöveg önálló írása a pedagógus irányításával. Rajz készítése hozzá.

Szógyűjtés. Az olvasott, látott mesékből állatnevek gyűjtése.

Mesehallgatás (A kerek kő). A gyerekek csendben hallgatják a mesét. Közben rajzolhatnak, kirakós, egyéni játékokat játszhatnak. Elég, ha csak a „fülük figyel”, és nem zavarják a többieket.

Milyen állatok szerepeltek a mesében?

(A Játékház felirat nélküli képanyagát lásd a Függelékben.)

Óravázlatok a 2. osztály tananyagához

„Az általános iskola első szakaszának feladata azoknak az alapvető készségeknek a kialakítása, amelyek minden későbbi tanulást megalapoznak. Döntő szerepe van az anyanyelvi készségek, a verbális készségek, a szóbeli és írásbeli kifejezőkészségek, az olvasás-szövegértés elsajátításának. A számolás, a numerikus készségek, a matematikai és logikai készségek, a gondolkodás különböző műveleteinek, a következtetési formáknak az elsajátítása nélkül nincs mód a későbbi tudományos ismeretek megértésére, értő megtanulására.”

(Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008,
Nagy József: Id. mű, 59. oldal)

10.1. A tanítási hetek javasolt anyagai

Második osztályban a tanórák felépítése, az óravezetés menete az első osztályban megszokotthoz hasonló. Továbbra is rövid ideig tartó feladatok sokaságából áll össze a 45 perces időszak. Szükség szerint váltakozik az egyéni, csoportos, frontális óravezetés, feladatvégzés. Gyakori a kettes, hármas differenciálás, ám itt megjegyezzük, hogy bizonyos esetekben a csoport-, osztálybontás sokkal hatékonyabb lehet ennél. Minden esetben mérlegelni kell a lehetőségeket, és első helyen a gyermek taníthatóságát pozitívan befolyásoló körülményeket kell szem előtt tartani és megadni.

A tanítási hetek javasolt anyagait olyan második osztályokra állítottuk össze, ahol a Játékvár alap- és differenciáló kötetait egyaránt használják, és eredményesen működtethető a tanórai differenciálás. A differenciálási lehetőségeket külön nem jelöltük. Elképzelésünk szerint alaphelyzetben a Játékvár anyagát minden tanuló elvégzi, képességeinek megfelelően részt vesz a munkában. A gyorsabban haladó tanulók kapnak további feladatot, gyakorlási lehetőséget a differenciáló kötetekből. Természetesen ennek tervezése és kivitelezése a pedagógus feladata és lehetősége.

A tanév elején számítanunk kell arra, hogy tanulóink a nyári szünetben elfelejtették a tanultakat – ki többé, ki kevésbé. Az alapelveknek megfelelő szisztematizálással, ismétlési, gyakorlási lehetőségekkel érjük el, hogy az elfelejtett tananyagrészek felelevenedjenek vagy a gyerek újratanulhassa.

10.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.

(Két tanóra)

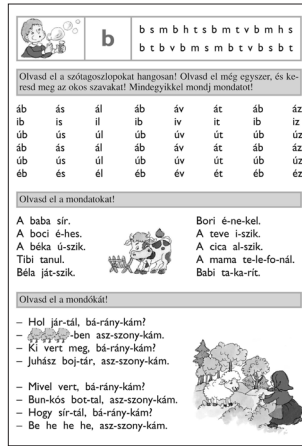
- Ismerkedés a tankönyvcsalád kötetivel, beszélgetés a tanév tennivalóiról.
- Nemzeti jelképeink bemutatása.
- Szöveg olvasása, beszélgetés a használatukról, előfordulásukról.

- Betűk olvasása.
- Magánhangzó–mássalhangzó sorrendű szótágok olvasása.
- Tőmondatok hangos olvasása, megismétlése emlékeztetőből.

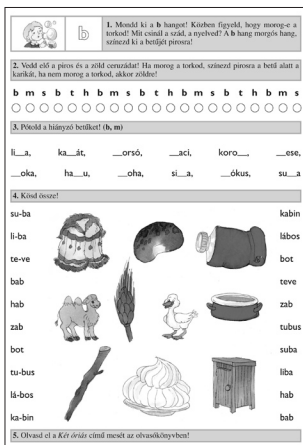
114. ábra. Játékvár. Differenciáló képes olvasókönyv, 108. oldal

- A **b** hang képzéséhez szükséges beszédmozgás megfigyelése, betűszínezés.
- Zöngés-zöngétlen hangok differenciálása színnel.
- Szókiegészítés a megadott betűkkel (**b, m**).
- Szó és kép egyeztetése összekötéssel.

116. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 3. oldal

- Diktálás: éb, úb, eb, ób, áb, úb, ób, úb, ób, ob, ab, ub. Az egyik kutya, a másik eb.
- A diktált szólás magyarázata.
- Borítékos feladat: szavakkal mondatalkotás.

115. ábra. Játékvár. Munkatankönyv, 3. oldal

117. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 1. feladat

- A Hol jártál báránykám? kezdetű mondóka bemutatóolvasása.
- A mondóka egyéni hangos olvasása (három-négy felszólított gyerek).
- A mondóka dramatizálása, eljátszása.

10.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.

(Két tanóra)

- Ismétlés: Nemzeti jelképeink alapján. Tartalom elmondása a képek segítségével.
- Feladatok megoldása (frontális óravezetés, azonnali segítség, ellenőrzés, javítás).

Nemzeti jelképeink*

1. Színezd ki a magyar címet! Úgyei a helyes színválasztásán! Írd le, milyen képeket tartalmaz!

2. Rajzold le a magyar zászlót! Gondosan dolgozz!

3. Olvasd el a Himnusz című vers első versszakát! Úgyei a pontosságát!

Himnusz
Isten, áldd meg a magyart
jó kedvel, bőséggel,
Nyújts feljé védő kart,
His küzd ellenességel;
Baltors, akit régén nép,
Hozz rá vig esztendőit,
Még bűnhődte már e nép
A múltat s jövőndőt!

(Fényes Ferenc, 1823)

118. ábra. Játékvár. Differenciáló feladatlapok, 61. oldal

- Ismétlés: a **b** hang képzéséhez szükséges beszédmozgás megfigyelése.
- Diktálás: bab, báb, bál, baj, bér, bor, láb, rab, bog, zab.
- A diktált szavakkal mondatalkotás szóban (szómagyarázat). Az elhangzott mondatok közül egy rövid mondat diktálása.
- Borítékos feladat: mondatalkotás.

Szó és kép egyeztetés: 61., 62.

bojt	bors	borona	bükkfa	boglya
rab	bodza	barka	bolt	szobor

119. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 61. feladat

- A két óriás című mese hangos olvasása (5.11.3. fejezet szerint).

A két óriás

Ét vála-mi-kor régen egy nagyon erős ó-ri-ás. Bév-az volt a neve.

KI VOLT BÉVAZ? MIYEN VOLT EZ AZ ÓRIÁS?

Egy kő-zeli or-zsíg-ban élt egy másik ó-ri-ás. Ő már sokat hal-lett: Bév-az-ról.
– Mi-fé-le lehet ez a Bév-az? – tör-te a fejét.
I-ga-zán ha-tal-mas? Vagy csak ki-ta-lál-ták ró-la?
En e-rő-sebb vagyok! Megyek, és le-győ-zöm! – szólt a másik ó-ri-ás.

HOVA INDULT A MÁSIK ÓRIÁS?

Út-ra kelt hát a másik ó-ri-ás.
Át-sé-tált a ten-ge-ren, át-ug-rott három hegy-en.
Már ott is volt.
Bév-az ki-néz-zett az ab-la-kon. Nagyon meg-ré-mült.
– Bor-zasz-tó! A másik ó-ri-ás sok-kal nagyobb nálam!
Biz-tos e-rő-sebb is!
Jji, mit csi-nál-jak!
Ki kell ta-lál-nom va-la-mit!
Jji, mit csi-nál-jak!

MIYEN VOLT A MÁSIK ÓRIÁS? MÍTŐL RÉMÜLT MEG BÉVAZ?

Bév-az be-bújt az ágy-ba, és be-ta-ka-r-ta magát.

MIT CSINÁLT BÉVAZ?

– Hol van Bév-az? Lát-ni a-ka-rom! – ki-a-bál-ta a másik ó-ri-ás.
– Nincs itt-hon – vá-la-szol-ta a fe-le-ség.
– Ak-kor ki fek-szik itt az ágy-ban! – har-szó-ta a másik ó-ri-ás.

120. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 4. oldal

- A közmondás olvasása, magyarázat példákkal.

– Bév-az kis-fi-a. Beteg. Hal-kan be-szél-j, mert al-szik! – szólt a fe-le-ség.

KI FEKszik IGÁZARÓL AZ ÁGYBAN? MIT HAZUDOTT A FELESÉG?

– Hüha! Ek-ko-ra Bév-az gye-re-ke! – bá-mult nagyot a másik ó-ri-ás. Bizony, ak-kor ha-tal-mas lehet Bév-az is! Nem bírom le-győ-z-ni, mert ő a leg-na-gyobb ó-ri-ás!
Az-zal fog-ta magát, és futott víz-sza a saját ha-zá-já-ba.

MIERT MENT HAZA A MÁSIK ÓRIÁS?

– Ez el-fu-tott – szólt a fe-le-ség. Most már e-lő-jö-hetz! Bév-az ne-ve-t ve-bújt ki a ta-ka-ró a-lól.
Meg-kö-szön-te fe-le-sé-gé-nek a se-gít-sé-get.
Még ma is éi-nek bé-ké-ben, ha meg nem hal-tak.

MIERT VOLT HALÁS BÉVAZ A FELESÉGENEK?

Szégyen a futás, de hasznos!

121. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 5. oldal

10.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.

(Egy tanóra)

- A két óriás című mese tartalmának elmondása.
- Rajzkiegészítés.
- Nagybetűk írása.
- Betűrend gyakorlása szavak rendezésével.

6. Egészítsd ki a rajzokat!

A ten-ger hul-lám-zik.
A víz kék.
A hegyek csúcsa fehér.
A hegy-ol-dal tele van fe-nyő-s-vel.
A fák között kis patak lát-szik.
A ház-te-tő piros.
Az ab-lak és az aj-tó bar-na.

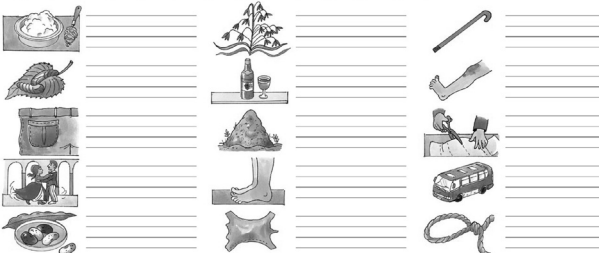

Bévez fek-szik a ta-ka-ró alatt.
Csak a bar-na haja lát-szik ki.
A ta-ka-ró fehé-r, piros koc-kás.
A szőnyeg tar-ka.
Az ágy alatt van Bévez fe-ke-te pa-pu-csa.
A másik ó-ri-ás benéz az ab-la-kon.

122. ábra. Játékvár. Munkatankönyv, 4. oldal

- Szavak írása szó- és képegyeztetés után.
- Mondatkiegészítés.

1. Írd le a képek nevét!

bál, bor, láb, hab, bab, zseb, báb, zab, seb, bőr, boly, bog, szab, bot, busz

2. Írd a mondatokba a hiányzó szavakat!

bánya, baba, boci, bíró, szabó, szabó, bura

A kiságyban alszik a _____. A _____ ruhát varr. A csilláron új _____ van.
A _____ vezeti a mérkőzést. A _____ a tehén kicsinye. A _____ veszélyes hely.

123. ábra. Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 3. oldal

3. Írd be a hiányzó nagybetűket (B. I.)!

ori	éla	li	ence	vett
alázs	mi	oldizsár	erta	lona

4. Mindegyikről mondj egy mondatot! Kettőt írj le! (Például: Bori tanul.)

FIGYEL! A mondatot nagy kezdőbetűvel írd, és a végére írásjelet teszünk: vagy pontot (.), vagy kérdőjelet (?), vagy felkiáltójelet (!).

5. Írd le a betűrendet!

a á b c cs d dz ds e é f g gy h i í j k l ly m n ny o ó ö ő p q r s sz t ty u ú ü ú v w x y z zs

124. ábra. Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 4. oldal

10.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.

(Két tanóra)

- A **m** hang képzéséhez szükséges beszédmozgás megfigyelése, betűszínezés.

1. Mozdíts ki a m hangot! Körben figyeld, hogy morg-e a szék? Mi címe a szék, a szék? A m szöveg magánhangzó, színezd ki a betűjét pirossal!

2. Váld elő a piros csemeké, és karkézd be a m betűket!

m o m i a b u m v b t m m t u v T M i m S X
m a M i m i m m s t x x m t n r M S m S M b

3. Hízd át a szót, ami nem illik a sorba!

☐ béka boci ma-lac mó-kus busz
 ☐ ka-bát sál zakó tévé blúz
 ☐ kifli ház al-ma mo-gyó-ró sajt

4. Írd a rajzok alá a neveket!

125. ábra. Játékvár. Munkatankönyv, 5. oldal

- A **m** betű felismerése.
- Főfogalom alá rendelés ráismeréssel.
- Rajz és szó egyeztetése öndiktálással.
- Mondatalkotás szóban.
- Borítékos feladat: mondatalkotás.
- Betűk olvasása egyénileg, hangosan.

m m m m t r m m m v m m h m
 t m m v m h v m v t v m m t

Olvasd el a szótagosozlopokat hangosan! Olvasd el még egyszer, és keresd meg az okos szavakat! Mindegyikkel mondd meg a mondatot!

ám áv ás ám áv át ám ál
 im iv is im iv it im il
 em ev es em ev et em el
 ám áv ás ám áv át ám ál
 úm úv ús úm úv út úm úl
 im iv is im iv it im il

Válaszolj a kérdésekre szóban!

Mit kér a baba?	Mit lát Misi?	Mit főz Bálint?
Mit rajzol Béla?	Mit mos Bori?	Mit vasal Mari?
Mit fest a bácsi?	Mit vesz a mama?	Mit eszik a maci?
Mit iszik a baba?	Mit vezet a bácsi?	Mit mos a fiú?

126. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 6. oldal

- Magánhangzó–mássalhangzó sorrendű szótágok olvasása.
- Kérdő mondatok olvasása; válaszok képek segítségével.
- Diktálás: mag, mos, más, máj, még, mag, lám, fém, rom, kém.
- A diktált szavakkal mondatalkotás szóban (szómagyarázat). Az elhangzott mondatok közül egy rövid mondat diktálása.
- A halak bosszúja című vers meghallgatása, beszélgetés róla, két-három felszólított gyerekek egyéni, hangos olvasása.

Kedves Kisdiák!

Reméljük, sokat jétszoztal, kirándúttal, pihenétt a nyáron. Biztosan nagyon nédétt, még erősebb, még ügyesebb lettél! Szerencsénk, ha kellemesen jó munkával telte a mostani tanév. Örülénk, ha szívesen vettél a kezébe ezt a könyvet. Sok kedvet, kíváncsiságot kívánunk a történetek, versek olvasásához!

A halak bosszúja

Tutajos Lajos és Úzó Pál végre szálltak egy szál deszkán. Szerencsét akartak próbálni. Bűlgecs-bűlgecs: a deszka, markolta, tartotta Lajoska. Pál meg a horgot kezébe: dobta, rántotta, emelte.

Nem is lett volna talló bű, hogha nem jön egy falék hal, a medlette még egy csapny. Tancolt a dugó, ropogott a bot, és roppant is, nyelve is már a roppant víz. Mindketten kaptak edés, nem is volt gondjuk a deszkára. Erre viert csak a csapot hal: orral, uszonygal, farkokkal tovallgottak a szál deszkát: minecze! partra kúfozta Pál a utána Lajoska.

127. ábra. Játékvár. Differenciáló képes olvasókönyv, 3–4. oldal

- Szavak írása, mondatkiegészítés.

1. Írd le a képek neveit!

mag, mos, gélm, mák, mér, meg, méh, más, rum, méz, szem, cím, rom, múlt, gym

2. Írd a mondatokba a hiányzó szavakat!

cím, rém, fém, mez, méz, mész

A _____ olyan rovar, ami mézet gyűjt. A _____ fehér színű anyag.

A _____ a sportolók öltözete. A borítéka van ráírva a _____

A _____ íjessző kísérett. A _____ stálában nehéz anyag.

128. ábra. Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 5. oldal

10.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.

(Két tanóra)

– Mese feldolgozása: Mese az eltévedt kisveréből (5.11.3. fejezet szerint).

– A nagybetűk írásának gyakorlása.
– Szavak, mondatok írása, szógyűjtés.

Mese az el-tévedt kisveréből

Egy-szer va-lami-kor a fészek-ben kí-s-ke-lé-k a toj-sók. Öt pi-ci veréb-fi-ő-ka cipogott és látogott a mamá-já felé. A veréb-mama bol-dog és büsz-ke volt. Szere-tetől cipog-got vissza, majd meg-e-tette fi-ő-keit. Testé-vel meg-este, szí-já-ra-vá-nál, csó-velé-vel imo-ga-ros á-ukat.

HOGYAN GONDOTTA A VERÉPMAMA A FŐKÁTI?

Ami-kor már ú-gy-sek, e-rő-sek let-e-k a kí-s-ve-re-bek, a veréb-ma-ma el-ke-zé-t ok-ta-ni á-ukat. Sokat ga-ko-ro-lá-k a rep-sé-ze-té-re, á- fi-ő-ke-k ú-gy-sek-vel-vel, de az ó-ás-dík veréb volt a leg-bis-rább és a leg-ú-gy-se-ebb.

MIKÉNT FŐKÁ VOLT A LEGŐSZEBB?

Az egy-ik repülé-s-loc-ke al-att olyan messzé-re szál-t, hogy sem a mamá-ját, sem a test-vé-re-veit nem lát-ta többé. Meg-ír-ta a kí-s-ve-re-bé, a szár-ny-a el-é-ze-té. Már nem is bír-ta a repülé-s-t, csak ug-rá-k vé-ko-ry lá-ba-cs-ka-in.

MI HOGYAN ALDOTTA A VERÉPMAMA?

Ad-dig ug-rá-k, míg a vad-kac-sa fész-ke elé é-rt.
– Be-fo-gá-d-t a fész-ke-ből – kí-r-de-ze a kí-s-ve-re-bé.
– Be-fo-gá-d-lak, há-p-há-p... – vil-lá-szot-ta a vad-kac-sa.
– De én csak úgy beszél-ek, hogy cip-csip!
– Akkor nem fog-d-lak be a fész-ke-m-be, há-p-há-p... – szó-lt a vad-kac-sa.

MIKÉNT NEM FŐKÁDIK BE A VADKACSA A KISVERÉBET?

A kí-s-ve-re-bé to-vább-ug-rá-t. Tá-lál-ko-zott a ga-lamb-ból, és meg-kér-de-ze-té: – Meg-me-le-gi-t-ez a szár-nyad al-att? – Meg-me-le-gi-t-e-lik per-csá, krau-ú... buk... buk... bur-uk... – szó-lt a gal-amb.

MIKÉNT NEM HÉLYEZTETTE BEGA A KISVERÉBET?

A kí-s-ve-re-bé to-vább-ug-rá-t. Tá-lál-ko-zott a ba-goly-lyal.
– Éhes va-gyok, et-es meg, kí-r-le-ki! – cipog-ta a kí-s-ve-re-bé.
– Jó szí-vel meg-e-tes-lek, uhu-ú – hu-go-got a ba-goly.
– De én csak úgy beszél-ek, hogy cip-csip!
– Akkor nem et-e-tek meg, uhu-ú – mon-dá a ba-goly.

MIKÉNT NEM FŐKÁDIK BE A BAGOLY A KISVERÉBET?

Besú-út-to-dest, híd-ga-lyt. A kí-s-ve-re-bé fél, fi-zott, é-ha-zott. Fár-ak volt. Ug-rá-rt csak ug-rá-rt egye to-vább, pe-dig már sem-mit sem lát-ott.

HOGY ÉREZTE MAGÁT A KISVERÉB?

Egy-szer csak meg-áll-t, mert va-lami szá-r-ke madár-fé-lé vet-t ész-re.

MIKÉNT ÁLLT BEGA A KISVERÉB?

– Ké-d-ve-ma-dár – szó-lt-to-za meg a kí-s-ve-re-bé a ma-dár-nak: – Be-fo-gá-d, meg-e-tes-tek? Fár-ak fi-ő-ka va-gyok, és csak úgy beszél-ek, hogy cip-csip!
– Per-csá, hogy be-fo-gá-d-lak, per-csá, hogy meg-e-tes-tek, én va-gyok a mamá-m! Té-ged ker-es-se-lek, bí-va-lak, cip-csip!

MIKÉNT FŐKÁDIK BE A SZÁRNYASZÁRKA A KISVERÉBET?

Maj-d a szár-ny-á-vál, céd-ve-vel meg-á-ro-ga-ta ki-vel, fá-ra-út fi-ő-ka-ját. Az-án ha-za-vi-ta a fész-ek-be, és ott meg-e-te-ze. Az ó-so-dik fi-ka odá-baj-t a test-vé-re-ve-hoz, veréb-ma-ma pe-dig me-le-gi-t-e-ze á-ukat reg-gel-ig, és é-je-ze-ka egy-zre-eg-zre szere-tet-vel cipog-got ho-zzáj-uk.

HOGYAN ALDOTTA A KISVERÉBET?

129. ábra. Játékvár. Differenciáló képes olvasókönyv, 5., 6. oldal

3. Írd be a hiányzó nagybetűket (M, B)!

udapest arcell alaton ónika
 iklös ihály agyarsország álint

4. Mindegyikről mondj egy mondatot! Kettő írj le! (Például: Budapest nagy.)

FIGYELJ! A mondatot nagy kezdőbetűvel írd, és a végére írásjelet tesznék: vagy pontot (.), vagy kérdőjelet (?), vagy felkiáltójelet (!).

5. Gyűjts szavakat a képről!

131. ábra. Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 6. oldal

– Feladatok elvégzése az olvasott meséhez kapcsolódóan. (Játékvár Differenciáló feladatlapok 2., 3–4. oldal)

– Borítékos feladat: kép és szó egyeztetés m-mel.

mérleg	puma	kamera	láma	muskáti
makk	mák	málna	mozsár	komód

130. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 62. feladat

10.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.

(Két tanóra)

- A **ny** hang képzéséhez szükséges beszédmozgás megfigyelése.
- Betűk olvasása.
- Szavak olvasása (3 + 3 szótípus) egyénileg, hangosan, oszlopban, soronként, váltóolvasás.
- Szókeresés, mondatalkotás szóban.
- A rest leány című mese feldolgozása (5.11.3. fejezet szerint).

	ny	ny r ny d ny f ny h ny b ny m ny k r ny zs ny d sz ny p v ny zs ny
Olvasd el hangosan a szószozlopot! Húsz szóval mondj mondatot!		
nyugdíj nyilván fénykép Harkány nyirkos nyelken szelvény görnyed	nyergel patkány nyomban nyárgal konyhás sürgöny kérvény botrány	kényszer nyertes nyirbál nyirkál nyugton halvány kislány szétnyír
Olvasd el a mondatokat!		
Annyi pad kell a terembe, ahány gyerek van. Annyi gombot veszek, amennyi kell a ruhához. Annyi húst sütünk, amennyit biztosan elég lesz. Annyi gesztenye termett, amennyi csillag van az égen. Annyi verset tanultam meg, amennyit feladtak. Annyi tortaszelet van, ahány vendég. Annyi kótyény kell, ahányan segíteni szeretnének.		
Olvasd el a mondatokat! Fejezd be a mondatokat szóban!		
Annyi kémény füstöl a faluban, ahány.... Annyi sütemény van a tányéron, ahány.... Annyi pénz kell, amennyi... Annyi időm van, amennyi... Annyi virágot ültetek, amennyi... Annyi állatot szeretnék, amennyi...		

132. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 151. oldal

- Összetett mondatok olvasása; ismétlés emlékezetből.
- Mondatbefejezés szóban.
- Diktálás: kapitány, nyeremény, paszomány, sütemény, kanyarog, fenyeget, nyaralás, nyikorog, nyafogás, tenyerel, vélemény, savanyít, bizonyít, buzogány, vezényel.
- A diktált szavakkal mondatalkotás szóban (szómagyarázat). Az elhangzottak közül három mondat diktálása.

A rest leány

Valamikor régen a lusta lányt elvették feleségül. A lány anyja minden kérőnek mondta: – Ne vedd el! Nem szoktattam én munkához. Nem csinál az a lány semmit egész nap. Dolgozzan, nem élsz meg vele. De a legbátrabb kérő mégis elvette.

MILYEN VOLT A LÁNY HÍDVÁN NÉVELTE AZ ANYJÁT

A lány elkötöztet a férfi anyjához. Ott sem csinált semmit egész nap. A férfi anyja várta, hátha nekáll dolgozni a menyé. De bizony, hiába várt.

Mikor már elvesztette minden reményét, azt mondta a férfinak: – Vájl el, fiám! A te feleséged semmi dolgozhoz nem nyúl egész nap. A fia azt válaszolta: – Nem válok el. Amikor elvettam, akkor is tudtam ezt róla. Majd megintom dolgozni.

MIHÉNY KÖVETKEZŐ NAP IS CSAK AZT CSINÁLTA, AMINT DÖTTE MINDIG. ULT KÉNYEMISEN, NEM DOLGOZOTT SEMMIT EGÉSZ NAP.

Este a férj hazajött a mezőről, és kérdezte az anyját: – Hányan dolgoztunk ma anyám? – Hányan dolgoztunk ma anyám? – Na, akkor hárman is vacsorázunk – mondta a férj. Az anyja és a fia megvacsoráltak.

A fiatalasszony éhes maradt este is, reggel is. Reggel, amikor az uralt elemet, szegény asszony sírt keservesen.

MIHÉNY NEM ÉVETT A FIATALASSZONY?

Aztán gondolkodni kezdett, és hamarosan meggyűdött. Odament anyósához, és megkérdezte: – Anyámasszony, ha fát hozok a tűzre, az dolgoz-e? – Dolgoz, édes lányom, de csak bizony. A lány hozott fát. Aztán azt kérdezte: – Ha vizet hozok, az dolgoz-e? – Dolgoz, édes lányom, de csak bizony. – Hát, ha kiseprem a házat? – Az is dolgoz. A lány vizet hozott, kiseperte a házat. A lány vizet hozott, kiseperte a házat. Az öregasszony örült a menyének. Szépen megmutatta neki a ház körüli munkákat. Segítette, tanította a fiatalasszonyt. Este a férj hazajött a mezőről, és kérli az anyját: – Hányan dolgoztunk ma, anyám? – Hárman, édes fiám – mondta boldogan az anyja. – Na, akkor hárman is vacsorázunk – mondta a gazda is örömmel. Aztalhoz ittek, és jóízűen megvacsoráltak. Boldog volt a fiatalasszony is.

MIHÉNY VOLT BOLDOG HENKENDI

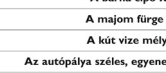
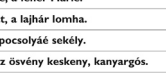

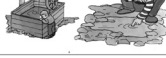

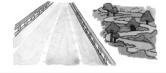

Estől kezdve mindig hárman dolgoztak, és hárman is esztek. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A RESTÉGEZ A RESTET IS DOLGOZTI TANITJA.

133. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 152., 153. oldal

- A közmondás olvasása, magyarázata.
- A mese tartalmának elmondása.
- Szereplők szerinti szövegolvasás.
- Borítékos feladat elvégzése és a mondatok leírása.
- Szógyűjtés írásban (házi feladat).

Mondat és kép egyeztetés: 75.

A kék busz Budapesten, a sárga a városok között közlekedik.		
A fehér autó Évrié, a kék Lacié.		
A kék szalag hosszú, a piros rövid.		
A fúrtojás kicsi, a kacsojtás nagy.		
A barna cipő Katáé, a fehér Marié.		
A majom fürge állat, a lajhár lomha.		
A kút vize mély, a pocsoljás sekély.		
Az autópálya széles, egyenes, az ösvény keskeny, kanyargós.		

134. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 75. feladat

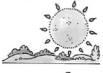

10.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.

(Egy tanóra)

- A **m–n–ny** hangok képzéséhez szükséges beszédmozgás megfigyelése, a köztük lévő különbség észlelése.
- Szógyűjtés az **m, n, ny** hangokkal.
- Szavak írása.
- A munkatankönyv szavaival mondatalkotás szóban és írásban.
- Az olvasókönyvben található versek ismétlődő olvasása vagy elmondása.

1. Írd le a képek nevét!

kenyér, majom, napos, tányér, banán, mókus, menyét, csomag, torony, fécén, vonat, nyereg, csónak, köpeny, kanál, nádas, mozsár, zuhany, malom, tehén, zsineg, vágány, bárány, köröm

	_____		_____		_____
	_____		_____		_____
	_____		_____		_____
	_____		_____		_____
	_____		_____		_____
	_____		_____		_____
	_____		_____		_____
	_____		_____		_____

137. ábra. Játékvár. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 77. oldal

10.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.

(Két tanóra)

- Diktálás: vetemény, kényelem, tünemény, fényesít, kinyomoz, könyörög, lekonyul, henyelés, fanyalog, hunyorog, zuhanyoz, nyalogat, kenyeres, bizonyos, bányászat.
- Mondatalkotás szóban, legalább három mondat leírása.
- Betűk olvasása (ny–n).
- Szavak (3 + 3 szótípus) váltóolvasása egyé- nileg, hangosan, oszlopban, soronként.

- Feladatok az olvasott meséhez kapcsoló- dóan.
- Szó és kép egyeztetése.
- Szövegértő olvasás fejlesztése.

ny-n ny n b ny r n ny l ny v n sz ny zs g z n s k ny b z sz ny zs n ny

Olvasd el hangosan a szószlopokat! Tíz szóról mondi mondatot!

naptár	hírlap	példány	birtok	karton	döntés
keskeny	fordul	rántás	rangos	szappan	nyugtat
szőlő	ráncoz	bérlés	kislány	pincesz	fontos
raktár	márvány	vontat	zendül	lángos	kátrány
rondít	bántás	sárkány	festék	táplál	burkol
hordár	fénykép	kantár	fénylik	péntek	pusztul
hangos	vulkán	sze krény	biztos	függöny	horgol

Olvasd el a történetet!

Anna és Zita néni vásárol. Ajándékokat vesznek. Apunak tollat, anyuknak fésűt. Lacinak noteszt, Nőráknak könyvet. Zita néni a diákjainak vásárol: A fiúknak vesz focilabdát, a lányoknak tol- laslabdát. A kitűnő tanulónak társasjátékokat és könyveket választ. – Biztosan örülni fognak neki! – mondja Anna.

Válaszd a kérdésekre!

Kinek vettek társasjátékokat?	Kiknek vették a labdákat?
Kinek jut a notesz?	Kinek vesznek fésűt?
Kinek vettek könyveket?	Kinek választották a tollat?

Sok van annak, ki többet nem kíván.

138. ábra. Játékvár. Képes olvasókönyv, 78. oldal

- A farkas és a kutya című mese feldolgozása (5.11.3. fejezet szerint).

A farkas és a kutya

Farkas komára szük eszszendő járt, szegény állat sokat éhezett. A pásztorok, pulik, komondorok keményen ügyeltek abban az évben a nyárlásra.

MIÉRT ÉHEZETT SOKAT A FARKAS?

Ahogy egyszer a tanya körül állkodott, arra jött egy kövér kutya. Hasát, kékzött jószág a farkas legzésésében nyomban nekü- rogt volna. De a kutya erősen létszött, és már messziről a fogát viccsirtotta.

MIÉNY VOLT A KUTYA?

A farkas letett szándékáról. „Nem éri meg – gondolta –, hogy meg- szabadulja a bundámat.”

MIÉRT NEM TÁMOGATTA MEG A KUTYÁT A FARKAS?

Bardáságos képet vágott, és megszóltotta a nagy, kövér kutyát. – Micsoda nyak! – mondta. – Micsoda hát! Mié ny pompás combok! Uraságod igazán jó színb van. – Csak kegyelmeden mülk, hogy ugyanilyen jó színb legren – felelte a kutya. – Aká odáknál el az erdő vadonában, előbb-utóbb éhen pusztul. Bezzeg mi nagyon jól élünk.

MIT MONDOTT A KUTYA?

A farkast érdekelni kezdte a dolog. – Bezzeg mi! – kérdezte. – Mi naponta jálásunk nem is egyszer – mondta a kutya. – Jól tartanak minket, kérelmes házikóban alszunk, szalmán felkszunk, tevé van fejünk fölött, nem felünk a záporból, viharból.

MIÉNY ELT A KUTYA?

– Szép, szép, de mit kell csinálni mindennek fejbén? – kérdezte a farkas.

139. ábra. Játékvár. Differenciáló képes olvasókönyv, 93. oldal

A farkas és a kutya*

1. Jól a szavakat a rajok áll! Mondi velük mondatot!

pellengér, komondor, hínár, kolbász, tarisznya, Szent Korona

2. Készül el a rajot!

A farkas és a kutya beszélget. A farkas nagyon sovány. Létszának a bordák. A kutya kicsit kövérkés. A nyúlalál létszik, hogy kikopott a szár. Többébb a tanya körül legel a nyji.

3. Válaszd a kérdésekre írásbán!

Miért éhezett sokat a farkas?

Miért nem támoatta meg a kutyát?

Ki ad errei a kutyának?

Mitől kopott ki a szár a kutya nyakán?

Miért futott vissza a farkas az erdőbe?

4. Mié ny állnak eltek a ház körül a tanyán? Írj minél többet!

5. Az olvasókönyv sephábjétól egészítsd ki a hiányos címkéket!

Az igaz	A volymári
A hőséges	A zenélő
A kék	Az erős
A gonosz	A bájevevő

140. ábra. Játékvár. Differenciáló feladatlapok, 57., 58. oldal

- Borítékos feladat: szavakból mondatalkotás és a mondatok leírása.

fűtünk.	gyertyával	világítunk.
közlekedünk.	kefével	fésülködünk.
Autóval,	Égővel,	Fésűvel,
Sóval,	Labdával,	Díszekkel,
Kanállal,	Fával,	ízesítünk.
játszunk.	díszítünk.	eszünk.
szénnel	busszal	paprikával
babával	szalaggal	villával

141. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 77. feladat

10.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.

(Két tanóra)

- Szószedet diktálása: hús szó, három mondat leírása (Játékvár. Képes olvasókönyv, 78. oldal).
- Mesehallgatás: a klasszikus népmesekincsből választ egy mesét a pedagógus, és felolvassa (elmeséli) a gyermekeknek. A gyerekek csendben hallgatják.
- Az elhangzott meséhez kapcsolódó kérdések (Kik voltak a szereplők? Mi volt a helyszín? Mi történt a szereplővel? stb.).
- Egy kiválasztott szereplőhöz/helyszínhez rajz készítése.
- A Pünkösöd című szöveg feldolgozása (5.11.3. fejezet szerint)

Pünkösöd

A pünkösöd az egyik szép tavaszi ünnepünk. A természet újjáéled, minden szép zöld, virágos. Az emberek is vidámabbak, örülnek a meleg nap sütésnek, az egyre hosszabb napoknak.

MELYIK ÉVSZAKBAN VAN PÜNKSÖD?

A húsvét utáni ötvenedik nap pünkösöd napja. A keresztények Jézus jelenlétét és egyházuk születését köszönik ezen az ünnepen.

MIT ÜNNEPELNEK A KERESZTÉNYEK?

Nagyon sok hagyomány kötődik ehhez az ünnephez is. Ilyen például a pünkösdi király megválasztása, a pünkösdi királynő adománygyűjtése, a mátkálás vagy a zöldág-hordás.

MILYEN HAGYOMÁNYOK KÖTÖDNEK PÜNKSÖDHOZ?

A pünkösdi róza kihajlott az útra,
Szedje fel a menyasszony, szedje koszorúba!
(Népköltés)

Tavaszi szél vizet áraszt...

Tavaszi szél vizet áraszt
virágom, virágom.
Minden madár társat választ,
virágom, virágom.

Hát én immár kit válasszak,
virágom, virágom.
Te engemet, s én tégedet
virágom, virágom.

Zöld pántlika, könnyű gúnya,
virágom, virágom,
De azt a bü földig nyomja,
virágom, virágom.
(Népköltés)

142. ábra. Játékvár. Differenciáló képes olvasókönyv, 119. oldal

- A Tavaszi szél vizet áraszt... kezdetű népdal éneklése.
- Feladatok a Pünkösöd című szöveghez kapcsolódóan.

Pünkösöd*

1. Válaszd a kérdésekre frísbán!

Mit ünnepelek a keresztények pünkösdkor?

Milyen évszakban van pünkösöd?

2. Olvasd el, majd válaszolj a kérdésekre!

Pünkösdkor szoktak zöld faágat tenni a házakra, istállókra. Ezzel az ártó, gonosz szellemeket akarták távol tartani. A legények pünkösdirózsát tettek annak a lánynak az ablakába, akinek udvarolni szerettek volna. A pünkösdirózsa szirmait beleszörták a mosdóvízbe, hogy egészségesek legyenek.

Miért szörták a virágszirmokat a mosdóvízbe?

Kinek az ablakába tettek pünkösdirózsát a legények?

3. Olvasd el a verset! Készíts hozzá rajzot!

Miért nincs fekete virág?

Fekete virágot Fehéren örülnek
nem látál még soha. és kéken nevetnek,
mert a virágoknak illatuk a hajjuk:
nincs soha bánata. körülöttük repked.

(Vigh György)

143. ábra. Játékvár. Differenciáló feladatlapok, 72. oldal

- Borítékos feladat elvégzése és a mondatok leírása.

Szavakból mondat: 78., 79.

A	tó	erdő
A	kő	tűz
A	jég	méz
A	pohár	villa
A	átlátszó.	hegyes.
A	hideg.	édes.
A	kemény.	forró.
Az	mély.	sűrű.

144. ábra. Játékvár. Feladatlapok, 78. feladat

(A Játékvár tankönyvcsalád felirat nélküli képanyagát lásd a 14.2. fejezetben.)

Óravázlatok a 3. osztály tananyagához

„A hagyományos pedagógia a szükségesnek ítélt ismeretek elsajátítására azonos időtartamot (tanórát, félévet, tanévet) szán minden tanuló esetében annak ellenére, hogy a tanulók szélsőségesen különböző fejlettségűek, előfeltétel-tudásúak. Ennek következtében folyamatosan csökken az eredményesség az esélyegyenlőség, az elsajátításhoz szükséges ekőfeltétel-tudás, romlik a tanulók motiváltsága. A „megtanítás stratégiája” (mastery learning) ígéretes törekvés a probléma megoldására, ugyanakkor a „mindenkinek mindent maradéktalanul megtanítani” elvet nem lehet minden területen alkalmazni. Szükséges viszont azon alapvető készségek, képességek esetében, amelyek minden későbbi tanulás, fejlesztés alapjait jelentik.”

*(Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008,
Nagy József: Id. mű, 58. oldal)*

11.1. A tanítási hetek javasolt anyagai

A harmadik osztályos tananyag feldolgozása továbbra is változatos óravezetéssel zajlik, és rövid ideig tartó feladatok sokaságából áll. Természetes a differenciálás, ám bizonyos esetekben a csoport-, osztálybontás sokkal hatékonyabb lehet. Minden esetben mérlegeljük a lehetőségeket, és első helyen most is a gyermek taníthatóságát pozitívan befolyásoló körülményeket tartsuk szem előtt. A tanítási hetek javasolt anyagait olyan osztályokra állítottuk össze, ahol a Játékváros alap- és differenciáló köteteit egyaránt használják, és eredményesen működtethető a tanórai differenciálás. A differenciálási lehetőségeket külön nem jelöltük. Egy tanítási hétre négy olvasás-, három nyelvtan- és egy fogalmazási órát terveztünk. Így szerepel tanmenetjavaslatunkban is.

A tanév elején számítanunk kell arra, hogy tanulóink a nyári szünetben különböző mértékben felejtenek. Ez a meglévő (már kialakított) olvasásképességet valószínűleg nem érinti, tapasztalataink szerint készség szintű alkalmazásánál jelentkezhet kisebb-nagyobb csökkenés. Az alapelveknek megfelelő szisztematizálással, ismétlési, gyakorlási lehetőségekkel visszaállítható a második osztály tanév végi szintje.

11.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.

(Két tanóra)

Olvasás

- Ismerkedés a tankönyvcsalád köteteivel, beszélgetés a tanév tennivalóiról.
- Nyári olvasási élmények meghallgatása.
- Kötetlen beszélgetés a nyári élményekről.

Nyelvtan

- Ismerkedés a nyelvi tankönyvekkel, a füzet vonalazása.
- Játékos nyelvi gyakorlatok felelevenítése (szólánc, szókitalálás, nyelvtörők, találós kérdések stb.).
- Rajzkiegészítés az utasításnak megfelelően, igaz-hamis állítások kitalálása, leírása.
- A harmadik osztályos vonalazású füzetek kiválasztása, a vonalazás megfigyelése.
- Önálló szógyűjtés (állatok, járművek, tanszerek), szavak leírása a nyelvtanfűzetbe.

11.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.

(Két tanóra)

Nyelvtan

- Diktálás: majom, robaj, kötél, járőr, homok, fazék, kajak, lazac, karaj, paraj, zörej, kakas, város, juhász, piszok (Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 3. oldal 1. feladat).
- Mondatalkotás szavakkal, legalább három mondat leírása.
- Szómagyarázat szóban.
- Szómagyarázat írásban.

2. Írd a szavakat a megfelelő helyre!

juhász, város, kajak, gépész

Sportcsónak. Egy- vagy kétüléses. Evezővel hajtják.

Olyan pásztor, aki a juhokat őrzi.

Gépeket kezel, irányít.

Nagyobb település. Több ezer lakója van.

beton, lazac, néger, majom, válasz

Tengeri hal. Húsa vöröses színű és szálka nélküli.

Az emberek egyik csoportja. Fekete bőrük van.

Kérdésekre adott felelet. Lehet szóbeli és írásbeli is.

Állat. Csoportokban él, növényt, gyümölcsöt eszik.

Építőanyag. Homokból, kavicsból, cementből, vízből áll.

149. ábra. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 3. oldal 2. feladat

- Mondatkiegészítés toldalékos szavakkal.

3. Írd a szavakat a megfelelő helyre!

bokorban, fazékban, Tojásból, banánt, homokban

A kigyerek szeret a _____ játszani.

A _____ forr a leves.

_____ kel ki a kiscsibe.

Anya _____ is tett a gyümölcssalátába.

A _____ lapul a nyuszi.

vonalat, kórházban, papíron, zenésznek, lépésre

Ezen a _____ szép rajz van.

A fűzetbe húztam egy görbe _____.

A nővér a _____ dolgozik.

A _____ sokat kell gyakorolni.

Öt _____ van tőlem a tábla.

150. ábra. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 4. oldal 3. feladat

- Mondatkiegészítés (Játékváros. Differenciáló munkatankönyv 3., 7. oldal 5. feladat).
- Összetartozó szótagegységek keresése (frontális munka a táblánál).
- Mondatalkotás szóban.
- Összetartozó szótagegységek keresése.
- Szavak leírása, mondatalkotás.

4. Keresd meg az összetartozó szótagegységeket! Írd le a szavakat!

ma	nat		szí	rom
bú	kas		ku	kor
bá	nész		já	nész
ka	jom		ko	pac
ze	vész		bo	ték

151. ábra. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 4. oldal 4. feladat

Olvasás

- Beszélgetés a mai iskoláról (tantárgyak, iskolák, foglalkozások, szakmák).
- Szó és kép egyeztetése.

5. Írd a szavakat a rajzok alá! Mondj velük mondatokat!

pásztor, cipész, csősz, sövény, boglya, mocsár, molnár, kandúr, fácán, hintó

152. ábra. Játékváros. Feladatlapok, 4. oldal 5. feladat

- Az Iskolába kell járni című szöveg feldolgozása a 4.11.3. fejezet szerint.

Iskolába kell járni

Nagyon-nagyon régen nem volt iskola. Akkor a gyerekek otthon tanultak. Mire felnőttek, nekik is tudniuk kellett mindent, amit a szülei tudtak. A pásztorinak a fia a pásztorokodást: hogyan kell gondozni, ellátni, megvédeni az állatokat. A cipésznek a fia a lábbeli készítését tanulta meg. A lányok az anyukájuktól tanulták meg a gyermekek és a család ellátását, a főzést, a mosást, a takarítást, a kert munkát. Tudniuk kellett fogni, szőni, varrni is.

MIKET TANULTAK A GYEREKEK A SZÜLEIKTŐL?

István király idejében épültek az első iskolák Magyarországon. A legfontosabb tantárgy az olvasás és az írás volt. Tankönyveket, ábécéskönyveket akkor még nem készítettek.

MI VOLT A LEGFONTOSABB TANTÁRGY?

A tanító a táblára írta a betűt, a diákok pedig mondták a betű nevét. A betűkkel együtt megtanulták a betűrendet, az ábécét is. Következett az összeolvasás. Valahogy úgy, hogy a tanító a táblára írt egy szót, például *pásztor*. A gyerekek elolvasták, megnevezték az első szótag betűit: pé, á, esz, aztán egybe kimondták a szótagot: pász. Majd a második szótag betűit olvasták el: té, o, er. Ezt is kimondták egybe: tor. Ezután a két szótagot összeolvasták a gyerekek: pásztor.

HOGYAN TANULTAK A GYEREKEK AZ ÖSSZEOLVASÁST?

Nagyon nehéz volt a gyerekeknek így megtanulni olvasni. A legnagyobb baj mégis az volt, hogy latin szövegek olvasására tanították őket. Magyarul beszéltek a gyerekek, mégis latin betűket, szavakat kellett felismerniük. Abban az időben máshol is így történt. A német, a francia, a lengyel anyanyelvű gyerekeket is a latin nyelv olvasására, írására tanították.

MILYEN NYELV OLVASÁSÁT ÉS ÍRÁSÁT TANULTÁK A GYEREKEK?

153. ábra. Játékváros.
Képes olvasókönyv, 4. oldal

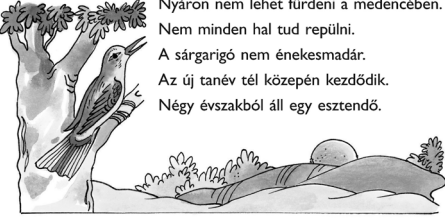
- Szómagyarázat.

1. Kösd a szavakat a magyarázatukhoz!	
színész	Építőanyag. Homokból, kavicsból, cement és víz hozzáadásával készül.
lazac	Főzeléknövény. Leveleit apróra vágva, megfőzve fogyasztjuk. Ismertebb nevén: spenót.
beton	Foglalkozás. Színpadi szerepeket játszó személy.
vadon	Hal. Tengerben él, vöröses színű. Testében nincsenek szálkák.
paraj	Táj, vidék. Gondozás nélküli, sűrű, zord, általában lakatlan, elhagyott terület.

154. ábra. Játékváros.
Differenciáló munkatankönyv, 4. oldal
1. feladat

- Igaz-hamis állítás.

2. Döntsd el, hogy igaz vagy hamis! Húzd alá az igaz állításokat!

Nyáron nem lehet fürdeni a medencében.
Nem minden hal tud repülni.
A sárgarigó nem énekesmadár.
Az új tanév tél közepén kezdődik.
Négy évszaktól áll egy esztendő.

155. ábra. Játékváros.
Differenciáló munkatankönyv,
4. oldal 2. feladat

11.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.

(Két tanóra)

Nyelvtan

- Diktálás: vásár, papír, tojás, mókus, játék, fahéj, gépész, lovas, mérés, marok, lábos, bokor, főzés, síléc, korom (Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 5. oldal 1. feladat).
- Szavakkal mondatalkotás, legalább három mondat leírása.
- Igaz-hamis állítások elkülönítése szóban.
- Igaz-hamis állítások elkülönítése írásban.

2. Húzd át a hamis állításokat a példa alapján!

A banánnak négy lába van.

A fahéj fűszer.

A lazac a tengerekben él.

A város nagyobb, mint a falu.

A színész énekelni is szokott.

A korom fehér.

A korom fekete.

A divat változik.

A sílécen kerekek vannak.

A fácnak négy lába van, és fehér a tolla.

A karaj gyümölcs.

A spenótot parajnak is hívják.

A beton nagyon könnyű.

A tojás a fán terem.

Csak magas bokor van.

156. ábra. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 5. oldal 2. feladat).

- Mondatkiegészítés táblára feltett szókártyák segítségével szóban.
- Mondatkiegészítés írásban önállóan (Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 6. oldal 3. feladat).
- Kérdésekre válasz írása.

6. Válaszolj a kérdésekre!

MIT KÉSZÍTENEK A MOGYORÓBÓL?

Mogyorókrémet, _____.

MIT ESZIK A NYŰL?

Káposztát, _____.

157. ábra. Játékváros. Differenciáló munkatankönyv, 7. oldal 6. feladat

4. Hány állatot ismersz fel? Színezd ki, és nevezd meg őket!

158. ábra. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv. 6. oldal 4. feladat

Olvasás

- A Miért? című vers bemutató felolvasása, majd három-négy, felszólított gyermek önálló, hangos olvasása.

Miért?

Miért hívják a széket éppen széknak?
Miért mondjuk a kése, hogy kés, és honnan tudjuk, hogy a boglya boglya?

Talán a dolgokat nem is így hívják igazában.
Talán szomorúiak is, hogy nem mondhatják:
„Ne higgyetek a Névadónak!
Sokkal szebb nevünk van igazában!”

(Britt G. Hallqvist)

Ki adott nevet a dolgoknak legelőször?
Ki volt a Névadó?
Ki mutatott rá mindenre:
„Ez kő, ez fű, az fenyő”?

159. ábra. Játékváros. Képes olvasókönyv 3., 8. oldal

- Képről mondatok írása.

4. Gyűjts szavakat, és írd a képről mondatokat!

160. ábra. Játékváros. Differenciáló munkatankönyv, 6. oldal 4. feladat

- A róka és a nyúl tulajdonságainak válogatása a táblánál (szókérték segítségével).
- A Hogyan csőszkődött a róka kertjében a nyúl? című szöveg első részének feldolgozása (a 4.11.3. fejezet szerint)

Hogyan csőszkődött a róka kertjében a nyúl?

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy nyúl. Élt ennek a nyúlnak egy nagy ellensége: a róka. A nyúl nagyon szerette a mogorót, de csak ritkán jutott hozzá. Neki csak egy kis földje volt, ahova káposztát kellett ültetnie.

MIT SZERETETT NAGYON A NYÚL?

Hanem a rókának egyszer valami nagy ravaszság jutott az eszébe. Beültette a kertjét mogoróval. Amikor megérett a termés, azt mondta a nyúlnak:

- Tudom, hogy te nagyon szereted a mogorót.
- Ez igaz – válaszolta a nyúl.
- Én sajnos nem szeretem.
- Minek ültetted tele a kertedet vele? – csodálkozott a nyúl.
- Arra gondoltam, hogy megpróbálok leszokni a húsról. Nehéz megemészteni, és meguntam a vadászatot is. De hiába igyekszem, csak nem ízlik nekem a mogoró. Ezért is fogy ilyen lassan.

MIT MONDOTT A RÓKA, MIÉRT ÜLTETTE A MOGORÓT?

- Pedig finom csemege! – mondta a nyúl, és nagyot nyelt.
- Van a sövényen egy kis kapu. Ha megkívánod a mogorót, csak menj be, és egyél nyugodtan – kedveskedett a róka.
- Köszönöm szépen – háállkodott a nyúl. – Lehet akár most is?
- Persze, menj csak!

MIT ENGEDETT MEG A RÓKA?

A nyúl már futott is a kapuhoz. Belépett a kertbe. Abban a pillanatban egy hurok a dereka köré szorult. Egy faág pedig felegyenesedett, és a nyúl máris ott himbálózott a levegőben. Azonnal tudta, hogy a róka neki állította a csapdát.

MIT TÖRTÉNT A NYÚLLAL?

– Hogy lehettem ilyen hiszékeny! Gondolhattam volna, hogy nem ok nélkül enged a kertjébe! – dühöngött magában. Ott mérgelődött a faágon lógva, amikor észrevette a farkast.

KI JÁRT ARRRA EPPEN!

– Jobbkor nem is jöhetnél – örült meg a nyúl. Úgy tett, mintha a saját jókedvéből hintázna a faágon. Közben énekelgetett, de úgy, hogy a farkas meghallja:

„Csősznek fogadott a róka: vigyázzak a mogoróra, s minden tolvaj fúrjt, varjat szorgalmasan elzavarjak!”

MIT ÉNEKELT A NYÚL?

– Aztán mit fizet a róka a csőszködésért? – kérdezte a farkas. Akkorra már ott állt a fa tövénél.

– Nini! Észre sem vettem, hogy itt vagy! – mondta a nyúl, mintha nagyon meglepődött volna. – Mit kérdezel?

– Azt, hogy jó bért kapsz-e ezért a munkáért?

– Hát megjárja. Óránként három fityfirittyet.

– Mennyit ér az a fityfiritty?

– Három fityfirittyért egy bárányt lehet venni.

MIT FÜLLENTETT A NYÚL A FARKASNAK!

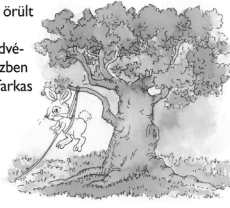
– Az nagyon jó! – lelkesedett a farkas – Kedves nyúl, nem adnád át nekem egy napra ezt a csőszködést?

– Nem tehetem. A róka engem bízott meg.

– Ugyan, nekem ő a legjobb barátom.

– Nem bánom, de ha megharagszik, én nem tehetek róla.

– Bíz csak rám, nem lesz itt semmi baj – válaszolta a farkas.

161. ábra. Játékváros. Képes olvasókönyv, 5–6. oldal

4. Készítsd el a rajzot!

A nyúl a faágon lóg.
 A derekára tekeredett a barna kötél.
 Egyik kezével a faágban kapaszkodik.
 A kötél másik vége a fa törzsénél van.
 A fa mögött látszik a kiskapu és a sövény.
 A fa előtt a földön hever a sok földimogyoró.

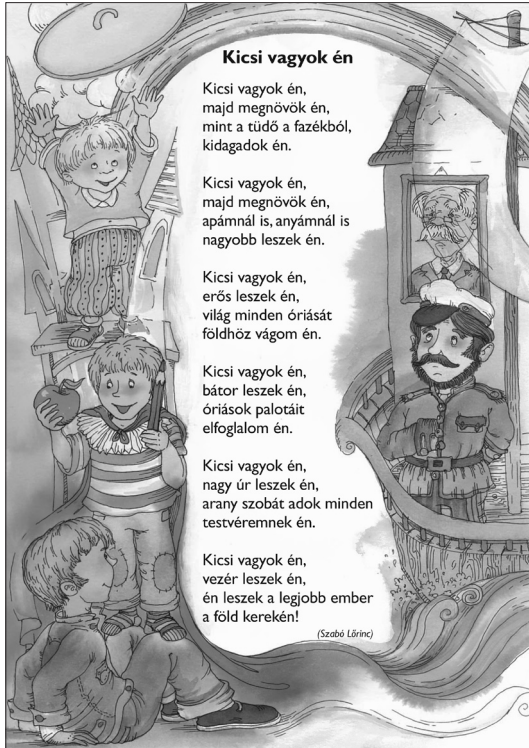
162. ábra. Játékváros. Feladatlapok, 4. oldal 4. feladat

11.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.

(Egy tanóra)

Fogalmazás

- A Kicsi vagyok én című vers bemutató felolvasása, majd három-négy, felszólított gyermek önálló, hangos olvasása.

163. ábra. Játékváros.
Képes olvasókönyv, 3. oldal

- Beszélgetés a versről.
- Milyen lesz? (a válasz aláhúzása a versben).

- Szavak olvasása egyénileg, hangosan, oszlopban, soronként, váltóolvasás.

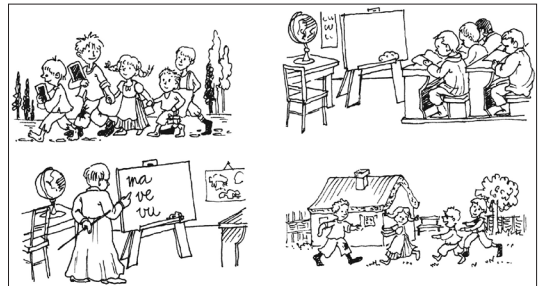
1. Olvasd el a szavakat!

majom	robaj	kötél	járőr	homok
fazék	kajak	lazac	karaj	paraj
zörej	kakas	város	juhász	piszok
vásár	papír	tojás	mókus	játék
fahéj	gépész	lovas	mérés	marok
lábos	bokor	főzés	siléc	korom
vonat	vitéz	kérés	kötés	lépés
notesz	beton	banán	panasz	kanál
bánat	színész	néger	fácán	nővér
zenész	vadon	divat	nádas	bűvész

164. ábra. Játékváros.
Feladatlapok, 3. oldal 1. feladat

- Szókeresés, mondatalkotás szóban.
- Képtörténet alkotása szóban (Játékváros. Feladatlapok, 3. oldal 2. feladat).
- Cím kiválasztása.

3. Írd a címet a rajzok fölé!

Nyári kaland	Régen az iskolában	Fájdalom
Miért késtem el?		A cica kalandjai

165. ábra. Játékváros.
Feladatlapok, 3. oldal 2., 3. feladat

- A Kicsi vagyok én című dal éneklése.
- Versolvasás: három-négy, felszólított gyermek önálló, hangos olvasása (Játékváros. Képes olvasókönyv 3., 3. oldal).

11.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.

(Két tanóra)

Olvasás

- Kérdő mondatok olvasása, válaszadás szóban.

1. Olvasd el a kérdő mondatokat, és válaszolj is rájuk!

Hova menekültek a törökök Budáról?
 Miért nem ment Ahmed a szüleivel?
 Hol laktak Tóth Mártonék?
 Miért vitték magukkal Ahmedet?
 Mi volt Tóth Márton foglalkozása?
 Miért ment el Ahmed Debrecenből?
 Miért sírdogált Tóthné?
 Miért jött vissza Ahmed?

166. ábra. Játékváros.
 Feladatlapok, 90. oldal 1. feladat

- Az állatok viszálya című szöveg feldolgozása (4.11.3. fejezet szerint).

Az állatok viszálya

Egyzer régen viszály tört ki az állatok között. Azon vitatkoztak, hogy ki a bölcsőbb, a kí a hárszóba való. Kinek mi az igaz rágja.

HÓL, VITATKOZTAK AZ ÁLLATOK!

A ló már ulti a vitát, ezért azt ajánlotta: – Kérjék fel döntsönök az ember.
 A vakond megajánlta: – Nem bates, hogy jó öder. Lehet, hogy az emberben nincs elég bölcsesség és érelem ahhoz, hogy megfelelő tetteket tudjon hozni.
 – Úgy van! – helyeselt a hárszó és a sun is. – Tudják, hogy mindig az bírja az állatok, akiknek amúgy sincs nyeregi esélye.
 A vakond a hárszó és a sun mérgezően elhalgalt. A ló pedig felkérte bírónak az embert.

MIÉRT KÉRTE FEL DÖNTŐBŐNK AZ EMBERT?

A kijelölt személy szívesen ehállata, és már éppen bíraskodni akart, amikor megszabta az orozslán: – Várjunk csak egy szót! Mutasd nekem, ha elmondand, hogy milyen szempontok szerint döntsön! Hogyan határozod meg, melyiknek mit ér?
 – Milyen szempontok szerint? – málátlanokodott az ember. – Hát aszerint, hogy mi hasznom van belőle!

MIÉRT VESZ FIGYELMESE AZ EMBERT?

– Úgy! – mondta az orozslán. – Mondhatom, szép szempont, de rék szabály! Eszerint a rangsor elején fog állni a szamár és pedig az kulcsok majd a végén valaki! Köszönöm, nem kérek az ilyen bíraskodásból!

MIÉRT MONDOTT AZ OROSZLÁN?

Az ember megértődött, és elment.

– Látod, te ló – mondta gőryosan a vakond is, a hárszó is, a sun is – Nem megnedük, hogy az ember nem alkalmas a bíraskodásra? Hallottad, hogy az orozslán is ez a véleménye!

MIÉRT MONDOTT A HŐRSZÓBA VALONKÉP A SUN?

Az orozslán hallgatót egy kicsit, aztán azt mondta: – Ha jól megnedülök, ez az egész viszály miáltal tustan hozzám. Nekem mindegy, hogy mit gondoltok rólam. Az a fontos, hogy én magam tudom megemélti ki vagyok, mi vagyok. Ez nekem elég. Aztán feláll, és busszán odtagya a vitatkozó állatokat.

MIÉRT MENT EL AZ OROSZLÁN?

– Az orozslánnak igaza van – mondta a bölcs eledfánt, és ő is elcarnogott. Ugyanígy tett a bator tigris, a komoly medve, az okos róka és a ló. Azok az állatok mentek el, akik tudták maguktól, mit érnek. Nem volt szükségük arra, hogy ezt a többi állat is elismerje.

MIÉRT MENT EL A TÖBBI?

Végül már csak ketten maradtak: a majom és a szamár. A majom nézelődött egy darabig. – Mit érnek azaz, hogy a szamárnál versengszek! Há megnedtem a verseny, az sem jelent semmit – gondolta a majom, és elulogott.

MIÉRT MENT EL A TÖBBI?

A szamár látta, hogy egredül maradt. – Minden állat elment. Maguzamodtak előttem. Biztosan nem merték kállni a versenyre velem – tette a fejét a szamár. – Eszerint én vagyok a legelső. – gondolta, s örömeiben kálltotta egy maggot. De úgy megnedtem a saját hangosok, hogy hangos homlok elmentekől ő is.

KI LETT AZ ELŐ A SZAMÁR SZERT?

167. ábra. Játékváros. Képes olvasókönyv, 163–164. oldal

- Rajzkiegészítés.
- Szómagyarázat.
- Mese gyakorlása, párbeszédész részek kiemelése.
- Mese dramatizálása.
- Szómagyarázat.
- Igaz-hamis állítás.

2. Készítsd el a rajzot!

Az erdő tisztásán ott áll a szamár és a majom. Csoválkozva nézegetik egymást. A többi állat már elment. A fák között még látszik a róka, az elefánt, a medve és a ló. A tisztáson szép zöld a fű, a vakondtúrás barna. Melegen süt a nap, csak bárányfelhők vannak az égen.

168. ábra. Játékváros.
 Feladatlapok, 90. oldal 2. feladat

1. Kösöd a szavakat a magyarázatukhoz!

viszály	Szörzet. Ruhaanyagnak feldolgozott szörzme.	
prém	Ember. Az emberiség fejlődésének egyik kezdeti szakaszában élt. Jellemző tulajdonságai, viselkedése, tudása van.	
rangsor	Lelki magartartás. Jellemvonás. Akinek van, az becsüli saját emberi méltóságát, tudatában van saját értékeinek.	
vakondok	Alá-, fölérendelt viszony, sorrend valamilyen értékelési szempont szerint.	
ősember	Ellentét, ellenségeskedés, személyek, csoportok, közösségek között.	
önbecsülés	Állat. Föld alatti járatokban él, fekete bundája van, rovarokkal táplálkozik.	

169. ábra. Játékváros.
 Differenciáló munkatankönyv, 136. oldal 1. feladat

2. Döntsd el, hogy igaz vagy hamis! Húzd alá az igaz állításokat!

Fazekas Mihály írta a Lúdas Matyi című művet.
 A szárnak is szokott szárnya lenni.
 Magyarország két legnagyobb folyója a Duna és a Tisza.
 A teknőben kenyeret is dagasztottak, ruhát is mostak.
 A dió kellemes ízű zöldség.
 Az ökörszem nemcsak érzékszerv, hanem madárnév is.

170. ábra. Játékváros.
 Differenciáló munkatankönyv 3.,
 136. oldal 2. feladat

Nyelvtan

- Diktálás: zsugorodik, nemesedik, zúgolódik, zuhanyozik, védekezik, várakozik, pirosodik, tünedezik, melegedik, bűdösödik, fehéredik, kerekedik, tutajozik, színesedik, kanyarodik.
- Mondatalkotás szóban, legalább négy mondat leírása.
- Mondatbefejezés szóban.
- Mondatbefejezés írásban.

2. Fejezd be a mondatokat!

Ha már pirosodna az eper, akkor
 Ha megházasodna a bátyám, akkor
 Ha nem mosakodna az ember, akkor
 Ha kevesebbet veszekednének, akkor
 Ha gyorsan kanyarodna a villamos, akkor

171. ábra. Játékváros.
 Magyar nyelvi munkatankönyv,
 135. oldal 2. feladat

- Múlt és jelen idejű igék csoportosítása.

3. Csoportosítsd a felsorolt igéket!

fuvarozik, hazudoztak, távolodnak, várakoztam, házasodik, töredezték, tünedezett, zúgolódtam, cipekednek, szakadozik, gyepesedett, melegsik, nemesedtek, folyamodott, cseperednek, védekeztetek, kanyarodtatok, mosakodtatok, lopakodott, fáradozom

Valamikor régen történt. (Múlt időben vannak az igék.)	Most történik. (Jelen időben vannak az igék.)
hazudoztak,	fuvarozik,

172. ábra. Játékváros.
 Magyar nyelvi munkatankönyv,
 136. oldal 3. feladat

- Mondatbefejezés.

4. Fejezd be a mondatokat!

Sári nem dicsekedik, hanem
 Józsi nem távolodik, hanem
 Tibi nem szórakozik, hanem
 Kati nem veszekedik, hanem
 Laci nem készülődik, hanem
 Zsófi nem hazudozik, hanem

173. ábra. Játékváros.
 Magyar nyelvi munkatankönyv,
 136. oldal 4. feladat

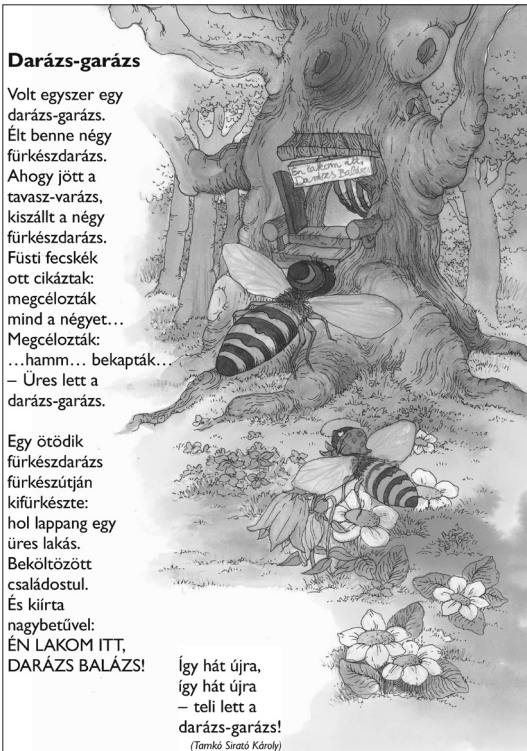
- Rokon értelmű igék gyűjtése (Játékváros. Differenciáló munkatankönyv 139. oldal 7. feladat).

11.1.7. Tanítási hét/nap: 34/162.

(Egy tanóra)

Olvasás

- Rovarak és emlősök felismerése (szavak válogatása)
- Igaz-hamis állítás alkotása az állatokról (szóban)
- A Darázs-garázs című vers bemutató olvasása, majd három-négy felszólított gyermek önálló, hangos olvasása.

174. ábra. Játékváros.
Képes olvasókönyv, 165. oldal

- A fűrkészdarázs bemutatása, szómagyarázat.
- Rajzkészítés a vershez.

3. Olvasd el Tamkó Siráto Károly Darázs-garázs című versét (olvasókönyv 165. oldal)! Készíts hozzá rajzot!

175. ábra. Játékváros.
Feladatlapok 90. oldal 3. feladat)

- Szógyűjtés (sportágak).

4. Milyen sportágakról hallottál? Gyűjts minél többet!

176. ábra. Játékváros. Differenciáló magyar nyelvi munkatankönyv, 138. oldal 4. feladat

- Kérdésre válasz írásban.

5. Karikázd be azokat, amiket már kipróbáltál! Írd le azokat, amiket szeretnél megtanulni, és rendszeresen edzenél is!

177. ábra. Játékváros.
Differenciáló munkatankönyv, 139. oldal 5. feladat

11.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.

(Két tanóra)

Nyelvtan

- Diktálás: töredezik, folyamodik, szakadozik, tökéletesít, gypesedik, cselekedik, tekeredik, feketedik, cipekedik, bíbelődik, házasodik, cseperedik, távolodik, táviratozik, tülekedik.
- Mondatalkotás szóban, legalább négy mondat leírása.
- Személyes adatok, tulajdonnevek írása.

2. Írd be az adataidat!

FIGYELJ! A tulajdonneveket nagy kezdőbetűvel írjuk.

Vezetéknév: _____

Keresztnév: _____

Születési idő: _____

Születési hely: _____

Anyja neve: _____

Lakcím: ország: _____

178. ábra. Játékváros. Magyar nyelvi munkatankönyv, 137. oldal 2. feladat

- Főnevek csoportosítása a táblánál.
- Mondatalkotás szóban.
- Betűkből tulajdonnevek alkotása.
- Igék csoportosítása.

6. Csoportosítsd a felsorolt igéket!

rámordult, vihog, labdázott, nézelődött, remeg, kesereg, kapált, vicsorog, kedveskedik, hajszol, sütött, tolmácsol, fonnyad, kerített, fortyog, mond, kifeszített, ütött, állt

MÚLT IDEJŰ IGÉK (MÁR MEGTÖRTÉNT)	JELLEN IDEJŰ IGÉK (MOST TÖRTÉNIK)
_____	_____
_____	_____
_____	_____

179. ábra. Játékváros. Differenciáló munkatankönyv, 139. oldal 6. feladat

Olvasás

- Háziállatok és vadon élő állatok felismerése, csoportosítása.
- Mondatbefejezés szóban.
- A háziállatok című szöveg feldolgozása (4.11.3. fejezet).

A háziállatok

A történetek szerint az első háziállat a kutya volt. Valószínűleg az ősemiszarvadékok kereszte, és így megszületett közel az emberhez. Az ősember nem kergette el, hanem odadobta neki a csontot. Hamar rájött az ember, hogy a kutya ébersége segít neki. Az állat messziről megérezte a közeledő veszélyt, és ugatásával felébreszti az embert, illetve eljelzi a vadállatot.

MI VOLT AZ ELŐS HÁZIÁLLAT?

A következő állat a kecske és a juh lehetett. Kisebbségi állatok, ezért a vadkecskét és a vadjuhot könnyebb volt az ősembernek vadászni. Talán az elejtett állatok kicsinyeit vitték haza, és próbálták felnevelni. Lassanként megamulák, mire van szükségük az állatoknak, hogyan kell gondozni őket.

MI KÖVETKEZT A KECSKE ÉS A JUH UTÁN?

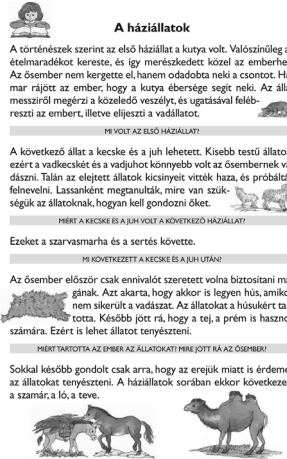
Ezeket a szarvasmarha és a sertés követte.

MI KÖVETKEZT A KECSKE ÉS A JUH UTÁN?

Az ősember először csak ennivalót szeretett volna biztosítani magának. Azt akarta, hogy akkor is legyen hús, amikor nem sikerült a vadászat. Az állatokat a húskukért tartotta. Később jött rá, hogy a tej, a prém is hasznos számára. Ezért is lehetett tenyészteni.

MIÉRT TARTOTTA AZ ŐSEMBER AZ ÁLLATOKAT MIÉRT JÖTT RÁ AZ ŐSEMBER?

Sokkal később gondolt csak arra, hogy az erjüket miatt is érdemes az állatokat tenyészteni. A háziállatok sorában először következett a szamár, a ló, a teve.

180. ábra. Játékváros. Képes olvasókönyv 3., 166. oldal

- A háziállatok haszna (válogatás, társítás).
- Négy, összefüggő mondat írása a kedvenc háziállatról.
- A túrázás című szöveg feldolgozása.

3. Olvasd el a szöveget, és válaszolj a kérdésekre!

A túrázás

A szabadió eltöltésének egyik egészséges és érdekes módja a túrázás. Mielőtt elindulna a kis csoport, érdemes néhány dolgot végiggondolni. Az egyik a megfelelő öltözködés. Jó, ha az ember rétegesen öltözködik. Az időjárás is változhat, a farszót emelkedőkön pedig kimelegedhet az ember. Fontos a vizálló és kényelmes lábbeli és esőkabát.

MIYEN A JO ÖLTÖZEKI?

A túráfelszereléshez tartozik a kényelmes és praktikus hátizsák. Lényeges, hogy mind a két kéz szabadon maradjon. Hasznos a turistatérkép, amelyen bejelölték az új, érvényes útvonalakat. Az irányítást is jól jöhet, ha a csoport véletlenül lezár a kijelölt turistautonálról. Ezenkívül kell vinni vizet és ennivalót. Nem biztos, hogy útközben be lehet szerezni. Kétszer, ferdőtlenítőszert és telefont a segítségkéréshez hasznos lehet.

MI MINDENT ÉRDÉMES Vinni A TÚRÁZÁSHOZZI?

181. ábra. Játékváros. Differenciáló munkatankönyv, 137. oldal 3. feladat

11.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.

(Két tanóra)

Nyelvtan

– Mondatkiegészítés igekötős igékkel.

3. Egészítsd ki a mondatokat az igekötős igék segítségével!

FIGYELJ! Ha az igekötő az ige után áll, különírjuk őket. (Például: ült rá.)
Ha az igekötő az ige előtt áll, egybeírjuk őket, egy szó lesz belőlük. (Például: visszahozta.)

összeszesugorodik eltávolodott ment el állt oda
megmosakodik elkerelkedik

Az alma télen _____ mert elveszíti a vizet.
Apa nem _____ az értekezletre.
Valaki nagyon furcsán _____ az autóval.
Mindjárt jön, csak kicsit _____.
Öt gyerek nagyon _____ a csoporttól.
Dórika szeme mindig _____ a csodálkozástól.

182. ábra. Játékváros.
Magyar nyelvi munkatankönyv,
138. oldal 3. feladat

– Mondatalkotás igekötős igékkel.

1. Írj mondatokat az alábbi igekötős igékkel!

megrezen, kinéztem, kértem vissza, leguggoltak, kidudorodik, robban fel, vásároltak be, sétálnak vissza, széttépte, irtáltak meg

FIGYELJ! Ha az igekötő az ige után áll, különírjuk őket. Például: nézi el.
Ha az igekötő az ige előtt áll, egybeírjuk őket. Például: kimos.

183. ábra. Játékváros.
Magyar nyelvi munkatankönyv, 160. oldal
1. feladat

2. Nézd meg a rajzot! Ki mit csinál? Mi történik? Gyűjts igéket! Legyen közöttük igekötős ige is!

184. ábra. Játékváros.
Magyar nyelvi munkatankönyv,
160. oldal 2. feladat

– Szógyűjtés képek segítségével.
– Igék kapcsolódása igekötővel, mondatalkotás szóban.
– Mondatkiegészítés igékkel.

2. Fejezd be a mondatokat! Válassz a következő szavakból!

parodizál, humorizál, politizál, szimpatizál, gargarizál, favorizál, harmonizál

Aki másokat utánoz, _____.
Aki a politikáról beszél, _____.
Aki vicces dolgokat mond, _____.
Aki a torkát vízzel öblögeti, _____.
Aki valamit vagy valakit kitétetett előnyben részesít, _____.
Aki valakinek a véleményével egyetért, azzal _____.

185. ábra. Játékváros.
Differenciáló munkatankönyv,
158. oldal 2. feladat

Olvasás

– Mondatbefejezés szóban.
– Kérdő mondat olvasása, válaszadás szóban.
– Az Ez aztán a vásárfia! című vers bemutató olvasása, majd három-négy, felszólított gyermek önálló, hangos olvasása (Játékváros. Képes olvasókönyv 3., 174. oldal).
– Rajzkészítés a vershez.
– Párbeszéd alkotása (vásárlás).
– Párbeszéd leírása.

4. Valaki a boltban az eladóval beszélget. Kenyeret, tejjölt, csokit szeretne venni. Írd le a beszélgetésüket!

186. ábra. Játékváros.
Feladatlapok, 91. oldal 4. feladat

11.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.

(Egy tanóra)

Fogalmazás

- Beszélgetés a születésnapokról, a születésnap megünnepléséről, családi szokásokról (kérdések segítségével).
- Összefüggő szövegek önálló elmondása.
- Fogalmazás elkészítése írásban.
- Néhány fogalmazás meghallgatása (önként jelentkezőkből kiválasztott gyerekek olvasnak fel).

5. Írd meg a fogalmazás hiányzó részét!

A születésnapom

– De jó volt ez a mai nap! És tényleg kilencéves vagyok! – jutott eszembe újra. Majd kényelmesen elhelyezkedtem az ágyamon, és gondolatban elkezdtem újra végigélni.

Reggel _____

– Holnap megmutatom a többieknek is. Jövőre pedig tízéves leszek. De erről más nem jutott eszembe, mert szinte azonnal elaludtam.

187. ábra. Játékváros. Feladatlapok, 92. oldal 5. feladat

Óravázlatok a 4. osztály tananyagához

„Az iskola továbbra is tananyagközpontú, a tanári munka leginkább csupán a tananyag közvetítéséből, „leadásából” áll. A gyermekek – tekintet nélkül előzetes tudásukra, fejlettségükre – többnyire ugyanazt, ugyanannyi ideig tanulják. A szükséges készségek kifejlesztése – az elért szinttől függetlenül – abbamarad, amikor lejár a rá szánt idő, így a gyermekek különböző szinten fejeznek be egy-egy tanulási szakaszt, és ennek megfelelően eltérő felkészültséggel és eséllyel látnak hozzá a következő tanulási feladatokhoz. Így folyamatosan növekszik azok száma, akik felkészületlenül, a siker reménye nélkül fognak bele egy-egy új tananyagrészt elsajátításába. A kudarc, a folyamatos csalódottság szembeállítja őket a tanulással. Ha egy osztályban többségbe kerülnek azok a gyermekek, akik folyamatosan az aktuális szintjüket meghaladó feladatokkal szembesülnek, kialakulnak a tanulásellenes, antiszociális csoportok.”

*(Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008;
Nagy József: Id. mű, 54. oldal)*

A negyedik osztályos tananyag feldolgozása továbbra is változatos óravezetéssel zajlik, és rövid ideig tartó feladatok sokaságából áll. Természetesen differenciálunk, ám most is szeretnénk megjegyezni, hogy bizonyos esetekben a csoport-, illetve osztálybontás sokkal hatékonyabb lehet. Minden esetben mérlegelni kell a lehetőségeket, és első helyen a gyermek taníthatóságát pozitívan befolyásoló körülményeket kell szem előtt tartani. A differenciálási lehetőségeket külön nem jelöltük. Egy tanítási hétre négy olvasás-, három nyelvtan- és egy fogalmazási órát terveztünk a harmadik osztályhoz hasonlóan.

Az elmúlt három tanév sikeres tanítási-tanulási folyamatának köszönhetően tanítványaink döntő többsége olvasóvá vált napi rendszerességgel, önállóan választott tevékenységet végeznek. Az olvasás a gyermek kedvelt elfoglaltságai között szerepel. Ha a környezet nyújtotta, a gyermek egyéb adottságainak (életkor, intelligenciaszint, érdeklődés stb.) megfelelő írott szövegeket, valamint az olvasáshoz szükséges körülményeket (nyugodt, csendes hely, a közösségtől való időnkénti „elvonulás” lehetősége stb.), akkor tanulóink a nyári szünet alatt is olvastak, működtették megszerzett képességüket, és készség szinten továbbfejlesztették. Nem kell számolnunk tehát átmeneti teljesítménycsökkenéssel.

12.1. A tanítási hetek javasolt anyagai

Ebben a tanévben az olvasási készség további fejlesztése, a már kialakult önálló tanulási, szövegfeldolgozási stratégiák erősítése, az írásbeli szövegalkotás megfelelő szintjének elérése a fő feladatunk. Javasoljuk, hogy minden tanítási napon az egyik anyanyelvi tanóra első öt percében a gyerekek önálló „kiselőadást” mutassanak be. Számtalan témakörben és formában működtethető eredményesen ez a gyakorlati, fejlesztési forma.

Ajánlott témakörök és szempontok a következők.

– Mindenki szerepeljen (a tanévben minden tanulóra körülbelül háromszor, négyszer kerüljön sor).

– Az előadás időpontja, témája, formája önként választható.

Témák lehetnek:

- ◆ versmondás, költő bemutatása;
 - ◆ versmondás, vers rövid elemzése;
 - ◆ olvasott regény bemutatása;
 - ◆ főszereplőjének bemutatása, jellemzése;
 - ◆ cselekmények színhelyeinek bemutatása;
 - ◆ rövid prózai mű vagy részlet elmondása, rövid bemutatása;
 - ◆ rövid prózai mű vagy részlet felolvasása, rövid bemutatása;
 - ◆ olvasott regény eseményvázlatának megrajzolása, bemutatása;
 - ◆ olvasott regény szereplői kapcsolati rendszerének ábrázolása, bemutatása,
 - ◆ az olvasott regényben előforduló, a valóságban is létező helyszín ismertetése (idegenvezetés, akkor-most összehasonlítás);
 - ◆ bármely olvasott irodalmi alkotáshoz képzőművészeti mű készítése, bemutatása (makett, festmény, rajz stb.);
 - ◆ saját vers, mese, egyéb prózai szöveg elmondása, bemutatása.
- Csak az „előadó” távolléte miatt maradhat el előadás.
- Az előadónak járó tisztelet, érdeklődés megadása. Mindenki csendben, figyelmesen hallgatja az előadást. Senki (a pedagógus) sem foglalkozik mással.
- Az időkeret pontos kitöltése és betartása/tartatása.
- Az elhangzott előadást követő pozitív megerősítés („Ügyes voltál. Nagyon érdekes ez a könyv! Milyen izgalmas színösszeállítást találtál ki!” stb.).
- Nem verseny! Mellőzzük az előadások, előadók összehasonlítását! Tanítványainknál is akadályozzuk ezt meg!
- Az első előadást a pedagógus tartsa.

A felsorolások tájékoztató jellegűek, számtalan egyéb témában és formában is elképzelhetők ezek a szempontok. A helyi szokásokhoz, viszonyokhoz igazodó, az alapelveknek megfelelő felépítésű és körülmények között elhangzó bemutatások haszna hat a negyedik osztályos diák további tanulmányaira is. Az anyag összeállításakor saját tanulási, rendszerezési stratégiát működtet, automatizál a gyermek, megkeresi az információforrást, eldönti, kitől kér segítséget. A bemutatások közben előadói, szereplési rutint szerez, a többiek meghallgatásakor fejlődik többek között a figyelemösszpontosítása, viselkedési kultúrája, empatikus készsége, tágul az érdeklődési köre, gyarapszik tudása.

12.1.1. Tanítási hét/nap: 1/1.

(Két tanóra)

Olvasás

- Köszöntő elolvasása.

Kedves Tanuló!

Ha harmadik osztályban a Játékváros című tankönyvből tanultál, ismerős lesz az olvasókönyv szerkezete. Ha most találkozol először a tankönyvsorozattal, talán hamar megbarátkozol vele. Bízunk benne, hogy a sokféle olvasnivaló között találsz érdekeseket. Búvárkodj, keress hasonló témájú könyveket! Kérd a felnőttek segítségét! Szeretnénk, ha örömed lenné az olvasásban. „Minden, ami rossz, az csak tévedésből van, mert minden jó a világon...”
(*Békeffi István*)
Jó munkát, sikeres búvárkodást, eredményes tanulást kívánunk!
A tankönyv készítői

188. ábra. Játékvilág.

Képes olvasókönyv, 3. oldal

- Ismerkedés a tankönyvcsalád köteteivel, beszélgetés a tanév tennivalóiról.
- Nyári olvasási élmények meghallgatása.
- Kötetlen beszélgetés a nyári élményekről.
- A kiselőadások megbeszélése, a szervezők kijelölése, jelentkezés időpontra határidejének meghatározása.

Nyelvtan

- Ismerkedés a nyelvi tankönyvvel, beszélgetés a tanév tennivalóiról, ismerős és új feladatfajták keresése.
- Diktálás (húsz főnév): majom, robaj, kötél, járőr, homok, fazék, kajak, lazac, karaj, papraj, zörej, kakas, város, juhász, piszok, vásár, papír, tojás, mókus, játék.
- Ellenőrzés, javítás.
- Szavak felolvasása, mondatalkotás szóban.
- Öt mondat leírása.
- Főnevek gyűjtése.

4. Gyűjts főneveket a következő szempontok szerint!

Jármű: autó,

Élelmiszer: kifli,

A főnév s betűvel kezdődjön: sárkány,

Három szótagú főnevek legyenek: telefon,

Hosszú magánhangzóra végződjenek: viziló,

189. ábra. Játékvilág.

Magyar nyelvi munkafüzet,
3. oldal 4. feladat

12.1.2. Tanítási hét/nap: 1/2.

(Egy tanóra)

Olvasás

- A Himnusz (versrészlet bemutatóolvasása, majd három-négy, felszólított gyermek önálló, hangos olvasása).
- Mondatalkotás szóban és írásban.
- Szó és kép egyeztetése, mondatalkotás szóban és írásban.

Himnusz

A magyar nép zivataros századaiból

Isten, áldd meg a magyart Jó kedvvel, bőséggel, Nyújts feléje védő kart, Ha küzd ellenséggel; Bal sors akit régen tép, Hozz rá víg esztendőt, Meggűnhödté már e nép A multat s jövendőt!	Óseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére. S merre zúgnak habjai Tiszának, Dunának, Árpád hős magzatjai Felvirágoznak.
---	---

(Kölcsey Ferenc – részlet)

190. ábra. Játékvilág.
Képes olvasókönyv, 3. oldal

- Szószedet olvasása egyénileg, hangosan, oszlopban, soronként, váltóolvasás.
- Szókeresés, szókitalálás szómagyarázat és rokon értelmű párok alapján.

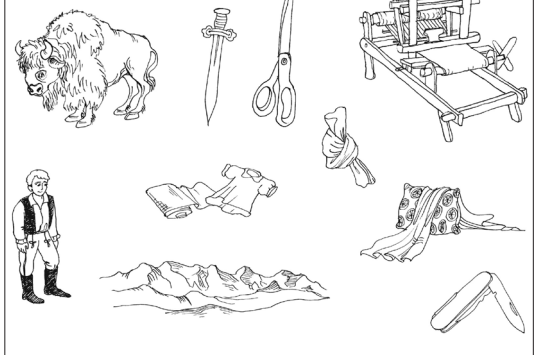
1. Olvasd el a szavakat! Válassz ki tízet, és írd velük mondatokat a füzettedbe!

magyar	bőség	régen	század	kalász
Tokaj	Mátyás	rovás	véres	székely
szöveg	nagyon	szatyor	sütés	főzés
darab	fehér	kenyér	szagok	dolog
csoszog	bövény	hiszik	császár	bűvös
buták	derék	nyájas	finom	selyem
sereg	nyávog	régész	sumér	székér
vonat	kuruc	kovács	Pozsony	tudós
ricsaj	púpos	takács	Tihany	vihar
fuvar	zsivaj	parázs	járás	fogas
fészek	sakál	tágas	gépész	notesz
kerék	horog	veréb	sarok	bútor

191. ábra. Játékvilág.
Feladatlapok, 3. oldal 1. feladat

2. Írd a szavakat a rajzok alá! Írd velük mondatokat a füzettedbe!

selyem, hegylánc, bövény, kard, székely, csomó, szövőszék, ruhaanyag, szabóólló, bicska

192. ábra. Játékvilág.
Feladatlapok, 3. oldal 2. feladat

12.1.3. Tanítási hét/nap: 1/3.

(Két tanóra)

Nyelvtan

- Szócsoportosítás.
- Főnévről meghatározás olvasása, értelmezése.
- Főnevek keresése a szómagyarázatokhoz.
- Mondatalkotás írásban.

5. Csoportosítsd az alábbi főneveket!

szekrény, öröm, kutya, ajtó, telefon, bánat, egér, kerék, kalapács, rágógumi, busz, törölköző?, foka, iskolás, hazaszeretet, krokodil, fazék, szomjúság, labda, cápa, félelem, fogorvos, szarvasmarha, vidámság, sütemény, teknős, szorgalom, teknő, apa, vadász, olló, bátorság, újszülött, nyúl, zsiráf, becsületesség, szitakötő, ceruza

Élőlényeket jelent: kutya, _____

Élettelen dolgokat jelent: szekrény, _____

Gondolati dolgokat jelent: bánat, _____

193. ábra. Játékvilág.

Magyar nyelvi munkafüzet, 4. oldal 5. feladat

6. Olvasd el!

A lényeges, fontos, fő dolgokat jelölő **név** a **főnév**. Élőlények, élettelen és gondolati dolgok megnevezésére szolgál. (Fontos, lényeges, meghatározó, fő szófaj.)

194. ábra. Játékvilág.

Magyar nyelvi munkafüzet, 4. oldal 6. feladat

7. Az 5. feladat szavai közül válaszd ki a megfelelőt, és egészítsd ki a mondatokat!

A _____ olyan négylábú háziállat, amely tejet ad. Egyik tömegközlekedési eszközünk a _____. A _____ gömb alakú, és lehet sportszer, valamint játékszer. A _____ hatalmas testű, ragadozó, tengeri élőlény. A _____ szomorúságot, lelki fájdalmat jelent. Az _____ általában szürke színű, kistestű, rágcsáló állat.

195. ábra. Játékvilág.

Magyar nyelvi munkafüzet, 4. oldal 7. feladat

A beteg fogak kezelésével és pótlásával foglalkozó szakorvos a _____. A _____ olyan nyugtalanító érzés, amit valóságos vagy képzelt veszély esetén érzünk. A kitarató igyekezet, serénység, iparkodás a _____. A _____ olyan bútor, aminek van ajtaja, és ruhaneműt, iratokat, könyveket tartanak benne. Fából készült, nyitott ládához hasonló háztartási eszköz a _____, amelyben régen mostak, kenyeret dagasztottak. A _____ ízesített, nyúlékony anyag, amelyet szórakozásból rágni szoktak. Áldozatokra kész szeretet a _____, amelyet az ember a hazája, a népe iránt érez.

8. az 5. feladat főnevei közül válassz ki ötöt, és írd vele mondatokat! Ügyelj a pontosságra!

_____

_____

196. ábra. Játékvilág.

Magyar nyelvi munkafüzet, 5. oldal 8. feladat

Olvasás

- A Himnusz (versrészlet három-négy felszólított gyermek önálló, hangos olvasása) (Játékvilág. Képes olvasókönyv 4., 3. oldal).
- A rovásírás betűinek másolása.
- Szavak írása rovással.
- Adatgyűjtés.

5. Másold le a rovásírás betűit!

a á b c cs d e é f g gy h i í j
k l ly m n ny o ó ö ő p r s sz t
ty u ú ü ű v z zs

4 4 X ↑ H + 3 5 0 Λ
X + T 1 0 M 0 4 1 0 D
J 0 3 2 4 H Λ 1 Y X
W W 4 X M 0 Y

197. ábra. Játékvilág.

Feladatlapok, 4. oldal 5. feladat

- A látható emlékezet című szöveg olvasása (az 5.11.3. pont szerint).

A látható emlékezet

Az emlékeztetés, a jelhagyás, a feljegyzés különböző módjait eszelte ki az emberiség. Például vaspálca végébe jeleket véstek, és beleégették az állatok bőrébe. Ez volt a tulajdonjegy, a billog.

Rováspalcát akkor készítettek, ha kölcsönadtak valamit. A jeleket a pálcára metszették, azután hosszában kettéhasították. A pálca egyik felét a hitelező, a másikat az adós kapta meg. Norvégiában törvény írta elő, hogy háború esetén hírnökbotot kell végigvinni az országon. A régi magyarok a véres kardot hordozták körbe. Ezzel szólították hadba a férfinépet.

MÉRT HORDOZTÁK KÖRBE A VÉRES KARDOT?

Ausztráliában a követpálcával igazolták, hogy az üzenet átadója nem csaló. A hírnökbotra üzenetet, meghívást véstek. A kínaiak és az inkák csomójeleket használtak a számolásra, az értékek nyilvántartására.

A négerok kagylófüzérekkel leveleztek. Az észak-amerikai indiánok bölénybőrre írták a képirásos feljegyzéseket.

KIK KÉSZÍTETTEK KÉPIRÁSOS FELJEGYZÉSEKET?

A székely-magyar rovásírás a magyarság saját írása volt. A fennmaradt nikolsburgi¹ ábécében megtalálták a rovásírás negyvenhat betűjét.

A rovásírásos emlék a székelyderzsi, bögözi, énlakai templomi felirat. Rovásírásos lelet a csíkszentmártoni, csíkszentmihályi szövegek másolata is.

HÁNY BETÜBŐL ÁLL A SZÉKELY-MAGYAR ROVÁSÍRÁS?

198. ábra. Játékvilág.
Képes olvasókönyv, 4. oldal

4. Gyűjts főneveket a következő szempontok szerint!

Jármű: autó, _____

Élelmiszer: kifli, _____

A főnév s betűvel kezdődjön: sárkány, _____

Három szótagú főnevek legyenek: telefon, _____

Hosszú magánhangzóra végződjenek: viziló, _____

199. ábra. Játékvilág.
Feladatlapok, 4. oldal 4. feladat

12.1.4. Tanítási hét/nap: 1/4.

(Két tanóra)

Nyelvtan

- Diktálás: bánat, színész, néger, fácán, nővér, zenész, vadon, divat, nádas, bűvész, határ, mozsár, vezér, kerék, vagon, lakás, torok, személy, cserép, zsiráf.
- Ellenőrzés, javítás. Szavak felolvasása, mondatalkotás szóban.
- Öt mondat leírása (Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 5. oldal 8. feladat).
- Igaz-hamis állítások elkülönítése, igaz állítások aláhúzása.
- Tárgyrag gyakorlása írásban.
- Főnevek gyűjtése.
- Szótagokból szavak összeállítása.

9. Olvasd el a mondtokat! Húzd alá az igaz állításokat!

Mindennap kell iskolába menni.
 Van, aki nem szereti a csokoládét.
 Nincs minden bögrének két füle.
 A fáknak nincs gyökerük.
 Az embereknek segíteniük kell egymásnak.
 Az elefánt csak kicsi lehet.
 A földigiliszta is élőlény.
 Kétszáz évvel ezelőtt nem volt számítógép.
 A hagymának öt lába van.
 Mindenki hibázhat.
 Az autó nem jármű.
 Az ollóval óvatosan kell vágni.

200. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 5. oldal 9. feladat

10. Töltsd ki a táblázatot!

Mi? 	kígyó, asztal, sütemény, csákó, golyó, kendő, söprű, szekrény, fésű, kifli	
Mit? 	kígyót, asztalt	

201. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 6. oldal 10. feladat

11. Gyűjts főneveket! Folytasd a füzetedben!

Élettelen dolgokat jelöl: háló,

Élőlényeket jelöl: kenguru,

Gondolati dolgokat jelöl: gyávaóság,

202. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 6. oldal 11. feladat *Olvasás*

- Rovásírással írt szavak olvasása.

6. Olvasd el a rovásírással írt szavakat! Írd le őket! Figyelj! A rovásírásnál jobbról balra kell olvasni!

 HÁNY JÁNY MÁNY
 DÁNY EÁNY FÁNY
 GÁNY IÁNY KÁNY
 LÁNY MÁNY NÁNY
 OÁNY PÁNY QÁNY
 RÁNY SÁNY TÁNY
 UÁNY VÁNY XÁNY
 YÁNY ZÁNY

7. Írd le a nevedet rovásírással! Figyelj! A rovásírásnál jobbról balra kell írni!

203. ábra. Játékvilág. Feladatlapok, 5. oldal 6. feladat

- Saját név leírása rovással (Játékvilág. Feladatlapok, 5. oldal 7. feladat).
- Az Oskolába, oskolába című mese olvasása (5.11.3. fejezet).
- Közmondás és magyarázatának olvasása, példák írása.

9. Olvasd el a közmondást és a magyarázatát! Írj példákat!

Aki tanul, halad, aki lusta, marad.

Az boldogul az életben, aki egyre több ismeretet szerez.

204. ábra. Játékvilág. Feladatlapok, 5. oldal 9. feladat

Oskolába, oskolába

Történt egyszer a régi világban, hogy volt egy öreg házaspár. De nagyon-nagyon szegények voltak. Nem jutott még annyi se, mit elpipázgassék a szegény öregember.

Az öregasszony járgatott el, hogy rimánkodással, koldulással összeszedjen egy-egy kis falatot a kis szatyrába. Így a többi koldulások közt gyakran befordult a főjegyző úrékhoz. Láta, hogy ott örökké sütés-főzés, sürgés-forgás van. Kapott is mindig egy jó darab fehér kenyeret, egy kis jó ételkét. Mindegyre arra gondolt:

– Itt sohasem fogy ki. Hát itt örökkéig annyi minden jó, s olyan jó szagok vannak a konyhán. Bizony ez nagy dolog!

Ő nekibátorodott, s megkérdezte a főjegyzőné asszonyt:

– Nagyságos asszony, hogy lehet az, hogy maguknál örökké minden van? Zsír, liszt, mindenféle jó hús. Nekünk meg semmi sincsen.

MIT KÉRDEZETT A FŐJEGYZŐNÉTŐL?

– Hát drága öreg néneke, ez onnét van, hogy oskolába jártunk, tanultunk, tanulás után meg boldogultunk.

Ej, gondolkodik az öregasszony. Elmegy, csoszog hazafelé. Mikorra hazaért, kész volt a terv. Mondja az urának:

– Na öregem, rendbe jövünk, lesz nekünk is mit együnk. Urak leszünk mi is. Mától fogva mindennap el kell menni szépen az oskolába.

MIÉRT KELL ELMENNI ISKOLÁBA?

Az asszony elment az igazgató úrhoz, s megkérlelte, hagyja, hogy járjon az öregember az oskolába.

– Hogyne, hogy ott zavarja a gyermekeket!

– Nem zavarja, leül hátul, s ott elpipázgat.

– Nem, nem, azt semmiképpen sem hagyhatjuk!

A gyermekek azt nézegetnék, mint pipázik, s nem tanulhatnak!

– Na, akkor leszoktatom én arról is, hogy az oskolába pipázzék, de menjen csak oskolába. Ha már annyi sok ember boldogul utána, mi miért ne boldogulhatnánk!

MIÉRT NEM PIPÁZGATHAT AZ ÖREGEMBER AZ ISKOLÁBAN?

Úgyhogy végül megengedte az igazgató úr. Elmegyen az öregember. Nagyon messze lakott az iskolától, kora hajnalban kellett elinduljon, hogy mire megvirrad, odaérkezzen. Meg is történt, eljártotott néhányszor. Egyik reggel, amint ment az utcán, megbotlott valamben.

– Ó, hát mi az ördög ez? – kérdezte mérgesen, mert majdnem elesett. Alig tudott a pipára ügyelni, mert útközben csak pipázgatott, ha már az oskolában nem volt szabad. Na már lehajol, megnézi mi az. Felveszi, hát biza' az egy jó súlyos, nehéz táska. Nem is ment most az oskolába, vitte a feleségéhez, s mutatja:

– Nézd csak, mit kaptam oskolába menet!

Kinyitják a táskát. Hát az tele van pénzzel!

– Ó, drága jó Isten, ez nagy baj! Ezt nem tartathatjuk meg! Még azt hiszik, loptuk, és tömlőcbe zárnak bennünket!

MIT TALÁLT AZ ÖREGEMBER?

Fogják a táskát, és viszik egyenesen a csendőrsre.

– Ezt a táska pénzt találtam. Nem tudjuk, mit tegyünk vele! – mondta ijedten az öregember az őrmesternek.

– Mikor találta ezt, öregapám? – kérdezte a csendőr.

– Hát én első osztályos koromban.

– Na, menjenek Isten hírével, vigyék a táskát, és használják a pénzt. Ki tudná azt most már kideríteni, hogy kié volt? – mondta az őrmester.

MIÉRT VIHETÉK HAZA A TÁSKA PÉNZT?

A két öreg elment haza. A pénzt boldogan elköltögették, jó életük volt nekik! Okultak is rajta: az oskola segített. Ha a betűket nem is tanulták meg, az oskola segítette ki őket.

205. ábra. Játékvilág.

Képes olvasókönyv 4., 5–6. oldal

– Rajzkészítés.

8. Készítsd el a rajzot!

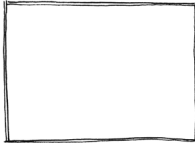
Az öregapó egyik kezében ott a táska.

A másikban a pipáját fogja.

Az apó ruhája kopott, kabátját megfoltozták.

A nap most kelt fel.

Alig látszanak a házak.

206. ábra. Játékvilág.

Feladatlapok, 5. oldal 8. feladat

12.1.5. Tanítási hét/nap: 1/5.

(Egy tanóra)

– Első ötperces kiselőadás választott témakörben. Előadó: pedagógus.

Fogalmazás

Az óra fő anyaga: a művek címe.

– Cím adása megadott rövid történetekhez.

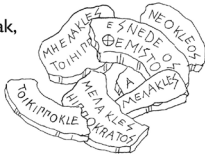
A cím

1. Adj címet az alábbi történeteknek!

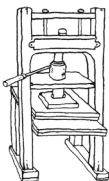
Az indián képirás nagyon érdekes emlékei az úgynevezett Téli krónikák.
A fontos eseményeket jegyezték fel bennük.
Az egyik Téli krónikát a dakota indiánok írták körülbelül hetven éven keresztül.
Beliülről kifelé, csigavonalban haladt a rajzos elbeszélés.

Az ókori Görögországban, Athénban csak azok az athéni polgárok szavazhattak, akik tudtak írni. Az analfabétáknak nem adták meg a döntési jogot.
Úgy szavaztak, hogy mindenki egy cseréptáblácskára rajzolta a kiválasztott személy nevét.
A szavazás titkos volt, és azon legalább hatezer polgárnak kellett részt vennie. Athénban az írni tudás általánosan, mindenkitől elvárt követelmény volt.

Misztófalusi Kis Miklós Hollandiában egyezséget kötött. A nyomdában kétszáz tallérért vállalták, hogy tanítják. A betűmészéstől a sajtóprés kezeléséig elsajátíthatja a könyvnyomtatást. Az új diák hatalmas odaadással látott neki a tanulásnak.
Hamar kiderült, hogy különleges érzéke van hozzá.
Misztófalusi Kis Miklós később megrendeléseket vállalt. Szépen dolgozott, munkáját megfizették.

207. ábra. Játékvilág.

Fogalmazás munkafüzet, 3. oldal

– Címek csoportosítása megadott szempontok szerint.

2. Csoportosítsd az alábbi címeket!

Biztatás A kicsi dió Mónáéknál A kis török

Holnap leszek nyolcéves Miből van a legtöbb? A hunok

A király lustája dolgozik Az álmatlan királynő Intés

Kitől tanulta meg az ember a szőlőmetszést? Virító Pál

Miért? Ha én zápor volnék A komédiás disznó

A cím egy szóból áll: _____

A cím egy kérdés: _____

A cím egy mondat (de nem kérdés): _____

A cím egy szókapcsolat: _____

A cím egy név: _____

A cím egy kérdőszó: _____

208. ábra. Játékvilág.

Fogalmazás munkafüzet, 4. oldal 2. feladat

– Szöveg elolvasása és beszélgetés a művek címéről.

3. Olvasd el!

Minden alkotásnak van címe. Ezzel az érdeklődést szeretnénk felkelteni. Utalhatunk a főszereplőre vagy több szereplőre is. A címben megnevezhetjük a helyszínt, az időpontot. Közölhetjük a szereplők egyes lényeges tulajdonságait.

209. ábra. Játékvilág.

Fogalmazás munkafüzet, 4. oldal 3. feladat

– Gyűjtőmunka. Címek keresése, beírása a megadott szempontoknak megfelelően.

4. Az olvasókönyvek, szöveg-, vers- és mesegyűjtemények segítségével gyűjts címeket a következő csoportosítás szerint! Mindegyikhez írd két példát!

A cím a főszereplőre utal: _____

A cím több szereplőre utal: _____

A címben megnevezik a cselekmény helyszínét: _____

A címben megnevezik az eseményt: _____

A címben megnevezik a cselekmény időpontját: _____

A cím a szereplők lényeges tulajdonságaira utal: _____

210. ábra. Játékvilág.
Fogalmazás munkafüzet, 5. oldal 4. feladat

– Rímelő szavak kiírása a Himnusz című vers részletéből.

5. A Himnusz című vers első részletéből írd ki a rímpárokat!

magyart – kart, bőséggel – _____

211. ábra. Játékvilág.
Fogalmazás munkafüzet, 5. oldal 5. feladatok

– Rímelő szavak gyűjtése.

6. Keresz rímelő párokat az alábbi szavakhoz!

király – vidám, sirály, _____

Balaton – hatalom, akarom, _____

édes – népes, félek, _____

gyönyörű – kötőtű, görögtűz, _____

fakad – halas, patak _____

212. ábra. Játékvilág.
Fogalmazás munkafüzet, 5. oldal 6. feladat

12.1.6. Tanítási hét/nap: 34/161.

(Két tanóra)

- Ötperces kiselőadás választott témakörben.

Olvasás

- A Párduc is, leopárd is című szöveg olvasása (5. 11. 3. fejezet).

Párduc is, leopárd is

A fekete párduc nem külön alfaj, hanem a párduc vagy más szóval leopárd színműváltozata. Ázsiában gyakoribb, elsősorban a sűrű őzszagjelölésben. A párducoknak foltos bundájuk van. A fekete párduc bundája is foltos. Láthatók a fekete alapon fekete foltok.

MEYEN A PÁRDUK BUNDÁJÁT!

Izmos, ruganyos a testük. Zajlatanul, könnyedén mozognak. Fejfel előre szaladnak le a főtörzseken. Rendkívül jól másznak fára, sokszor onnan, lesből ugranak le áldozatukra. Vagy először becséreszik áldozatukat, azaz ruganyos testükkel a lehető legközelebb lopakodnak áldozatukhoz, majd hirtelen ráugorva földre terítik.

HOGYAN VADÁSZNAK?

A fekete párduc éjszaka aktív, napközben a tanyáján lustálkodik, szürkületkor kezd vadászni majmokra, madarakra, antilopokra, és egyéb kisebb termetű állatokra. Az elejtett állat tetemét felvonszolja a fára, és csak akkor eszik belőle, ha éhes. Így az oroszlánok a hiénák nem veszik el tőle a húst.

HOVA YBZI AZ ELEJTETT ÁLLATOT?

A párduc vagy leopárd csendes állat. Nagyon ritkán ad ki hangot. Magányosan él, és magányosan vadászik. A him állat 90 kilós is lehet. Egyszerre legfeljebb hat kis párduc születik. Az anyállat egyedül látja el a kicsinyeket, de nagy ritkán a him is részt vállal az utódok gondozásában.

HOGYAN NÉVELK A KISGYERKEK?

213. ábra. Játékvilág. Képes olvasókönyv, 186. oldal

- Műveletvégzés az olvasott szöveggel. A pedagógus táblára írt utasításai alapján önálló feladatmegoldás írásban („Írd le a párduc külső tulajdonságait! Húzd alá a szövegben a párduc mozgását jellemző igéket! Hasonlítsd össze a farkas és a párduc életmódját! Milyen műalkotásban szerepelnek ragadozó állatok [például: regény, mese, film, festmény, szobor]? Írj néhányat! Segíthet a Játékvilág képes olvasókönyv 165. oldalán található szöveg.” stb.)
- Válaszok, feladatmegoldások megbeszélése, ellenőrzés, javítás.

Nyelvtan

- Diktálás: zsugorodik, nemesedik, zúgolódik, zuhanyozik, védekezik, várakozik, pirosoodik, tüneozedik, melegedik, bűdösöodik, fehéredik, kerekedik, tutajozik, színesedik, kanyarodik, töreozedik, folyamodik, szakadozik, tökéletesít, gypesedik, cselekedik,

tekeredik, feketedik, cipekedik, bíbelöodik, házasodik, cseperedik, távolodik, táviratozik, tülekedik.

- Ellenöozés, javítás.
- Mondatalkotás szóban, négy mondat leírása.

(34. hét) I. Ügyelj a pontosságra!

2. Olvasd el a leírtakat! Radírozd ki a hibákat, és írd le hibátlanul!

3. Válassz ki négy szót, és írd velük mondatot! Ügyelj a pontosságra!

214. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 135. oldal 1–3. feladat

- Melléknevek csoportosítása.

4. Csoportosítsd az alábbi mellékneveket!

szorgalmas, kevés, komisz, húsz, sok, haragos, három, tengernyi, sűrű, pár, egyenes, szeszélyes, rengeteg, hűsöges, néhány, sekély, pontos, tíz, makacs, valahány, komoly, millió, szorongó, egy, koszos, kétezer, lapos, nyugtalan, tizenkilenc, alacsony, fél, hegyes, csipetnyi, kétszázöt, könnyű, tucat, sötét, kövér, karcsú, elegáns, terjedelmes, sovány, nyurga, felhős, harmincnyoic, idős, gyors, maroknyi, tágas, ötven, vastag, zsíros, sudár, könnyű, ezerkilencszázötvennyoic, kemény, szegényes,

Tulajdonságot jelentő melléknevek: _____

Mennyiséget jelentő melléknevek (számnevek): _____

5. Olvasd el újra a szavakat! Radírozd ki a hibákat, és írd le hibátlanul a szöveget!

215. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 135. oldal 4. feladat, 136. oldal 5. feladat

12.1.8. Tanítási hét/nap: 34/163.

(Két tanóra)

– Ötperces kiselőadás választott témakörben.

Nyelvtan

– Diktálás: keményedik, veszekedik, fáradozik, hazudozik, tapogatózik, gyökerezik, hegesedik, fuvarozik, keveredik, szórákozik, düledezik, szivarozik, szaporodik, dudorodik, porosodik, mosakodik, dicsekedik, lopakodik, készülődik, húzódozik, heveredik, repedezik, takarodik, tolakodik, homokozik, vakarózik, lopakodik, levelezik, csemegézik, kotorászik.

- Ellenőrzés, javítás.
- Mondatalkotás szóban, legalább öt mondat leírása.
- Tulajdonságot jelentő melléknevek csoportosítása.

<p>6. Csoportosítsd a 4. feladat tulajdonságot jelentő mellékneveit!</p> <p>Külső tulajdonságot jelentő melléknevek (látom rajta):</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <p>Belső tulajdonságot jelentő melléknevek (tudom, gondolom róla):</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
--

218. ábra. Játékvilág.
Magyar nyelvi munkafüzet, 136. oldal
6. feladat

– Mondatírás, ellenőrzés, javítás.

<p>4. Csoportosítsd az alábbi mellékneveket!</p> <p>szorgalmas, kevés, komisz, húsz, sok, haragos, három, tengernyi, sűrű, pár, egyenes, szeszélyes, rengeteg, húséges, néhány, sekély, pontos, tíz, makacs, valahány, komoly, millió, szorongó, egy, koszos, kétezer, lapos, nyugtalan, tizenkilenc, alacsony, fél, hegyes, csipetnyi, kétszázöt, könnyű, tucat, sötét, kövér, karcsú, elegáns, terjedelmes, sovány, nyurga, felhős, harmincnycol, idős, gyors, maroknyi, tágas, ötven, vastag, zsiros, sudár, könnyű, ezerkilencszázötvennyolc, kemény, szegényes, harmincegy, mosolygós, gömbölyű, tapintatos, fősvény</p>
--

<p>7. A 6. feladatban található, belső tulajdonságot jelentő melléknevek közül hattal írd egy-egy mondatot!</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
--

219. ábra. Játékvilág.
Magyar nyelvi munkafüzet,
135. oldal 4. feladat, 136. oldal 7. feladat

– Jelzős szerkezet alkotása.

<p>9. A 6. feladatban található, külső tulajdonságot jelentő melléknevek felhasználásával alkoss jelzős szerkezeteket!</p> <p>sűrű krém, egyenes út, _____</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

220. ábra. Játékvilág.
Magyar nyelvi munkafüzet,
137. oldal 9. feladat

Olvasás

- Mondatbefejezés írásban.

1. Fejezd be a mondatokat írásban!
A dzsungelben törvények voltak, mert _____, amiket _____.
Maugli nem félt a farkasoktól, mert _____, pedig _____.
A párduc szerette Mauglit, mert _____, és _____.
Mauglinak vissza kell menni az emberek közé, mert _____, pedig _____.
Először a hiéna osztotta el a zsákmányt, mert _____, hogy _____.
Az oroszlán megdicsérte a görényt, mert _____, és _____.

221. ábra. Játékvilág.
Feladatlapok, 87. oldal 1. feladat

- Szó és rajz egyeztetése, szavak, mondatok írása.

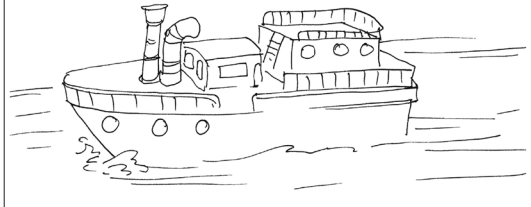
1. Fejezd be a mondatokat írásban!
A dzsungelben törvények voltak, mert _____, amiket _____.
Maugli nem félt a farkasoktól, mert _____, pedig _____.
A párduc szerette Mauglit, mert _____, és _____.
Mauglinak vissza kell menni az emberek közé, mert _____, pedig _____.
Először a hiéna osztotta el a zsákmányt, mert _____, hogy _____.
Az oroszlán megdicsérte a görényt, mert _____, és _____.

222. ábra. Játékvilág.
Feladatlapok, 87. oldal 1. feladat

- Rajz készítése.

3. Készítsd el a rajzot!

A hajó egyik oldalán a fekete párduc úszik. Kiterjesztett lábakkal lebeg a vízen, és az áldozatait keresi. A hajó másik oldalán a fiú úszik úgy, hogy az ájult lányt a víz felszínén tartja az egyik kezével. A kapitány már ledobta a mentőkötéletet. Az indián fiú hamarosan odaér. A fedélzeten az emberek a korlát mellett szoronganak, és a vízben lévőket figyelik.

223. ábra. Játékvilág.
Feladatlapok, 88. oldal 3. feladat

- Az olvasott szöveg tartalmának ismétlése, megbeszélése (Játékvilág Képes olvasókönyv, 179. és 185. oldal).
- A regény tanulmányozása, átlapozása, megadott szempontok szerint részek keresése, felolvasása (a tanulóknál van saját vagy könyvtári példány Az Ezüst-tó kincse című regényből).

12.1.9. Tanítási hét/nap: 34/164.

(Két tanóra)

Nyelvtan

- Mennyiséget jelentő mellékevek (számnevek) csoportosítása.
- Mennyiségek leírása számjegyekkel.
- Mondatok írása.
- Szómagyarázat készítése.
- Szavakból mondatok összerakása, írása.

10. Csoportosítsd a 4. feladat mennyiséget jelentő mellékeveit (a számneveket)!

Pontos, határozott mennyiség: _____

Körülbelüli, határozatlan mennyiség: _____

224. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 137. oldal 10. feladat

11. A pontos, határozott mennyiségeket írd le számjegyekkel!

225. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 138. oldal 11. feladat

12. A körülbelüli, határozatlan mennyiséget jelölő mellékevek közül hárommal írd egy-egy mondatot!

226. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 138. oldal 12. feladat

13. Mi a következő mellékevek, fogalmak jelentéstartalma? Készíts szómagyarázatot! (Használd a Magyar értelmező szótárt!)

Lassú: _____

Bátor: _____

227. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 138. oldal 13. feladat

14. Keresd meg az összetartozó szavakat! Írd le a mondatokat!

 A A bagoly A A kalyiba A halmaza. mályva golyva a A kehely díszes pajzsmirigy A gulya ragály a máglya rózsaszínes összetákoltt a A kunyhó. szarvasmarhák megnagyobbodása. szarvasmarhák madár. ragadozó ivóedény. fertőző gyomnövény. betegség. csoportja.

228. ábra. Játékvilág. Magyar nyelvi munkafüzet, 138. oldal 14. feladat

Olvasás

- Ismeretterjesztő szöveg önálló feldolgozása, válaszok írása.

4. Olvasd el a szöveget, majd válaszolj a kérdésekre írásban!

Karl Friedrich May német író 1842-ben született. Harmincéves kora után vált népszerűvé írásaival. Az indiánokról, az amerikai életről, a vadnyugatról szólnak regényei. Regényhősei megfordulnak Észak- és Dél-Amerikában, a Közel-Keleten, Kelet-Európában is. Karl May Észak-Amerikában csak 1908-ban járt. Művei német nyelven több mint 80 millió példányban jelentek meg, több mint harminc nyelvre fordították le őket. Karl May képzeletében olyan regényhősök születtek, mint Winnetou, Old Shatterhand, Old Firehand. Őket a sok-sok millió regényolvasó ismeri és szereti. Az Ezüst-tó kincse című regényét 1894-ben írta. Karl May a Drezdához közeli Radebeulban lakott. Egykori lakóházát, a „Shatterhand-villát” évente több százezer látogató keresi fel.

MILYEN NEMZETISÉGŰ ÍRÓ KARL MAY, ÉS MIKOR SZÜLETETT?

HÁNY ÉVES KORÁBAN VÁLT NÉPSZERŰVÉ?

MIRŐL ÍRTA NÉPSZERŰ MŰVEIT?

HÁNY NYELVRE FORDÍTOTTÁK LE REGÉNYEIT?

229. ábra. Játékvilág. Feladatlapok, 88. oldal 4. feladat

- Szöveg ismétlése, tartalom önálló írása (Játékvilág. Feladatlapok, 89. oldal 5. feladat).
- Közmondás és magyarázatának olvasása, példák írása (Játékvilág. Feladatlapok, 89. oldal 6. feladat).
- A feladatok megbeszélése, ellenőrzés, javítás.
- A tanévben megismert regények címeik és íróinak kikeresése, leírása.

12.1.10. Tanítási hét/nap: 34/165.

(Egy tanóra)

Ötperces kiselőadás választott témakörben.

Fogalmazás

Az óra fő anyaga: gyakorlás (állat-, növényleírás, meghívó, címadás).

- Szógyűjtés (növények).
- Ehető növények bekarikázása, leírás készítése.
- Szógyűjtés.
- Az ember közelében élő állatok jelölése, leírás készítése.

Gyakorlás (III.)	
Állat-, növényleírás, meghívó, címadás	
1. Milyen növényeket ismersz? Írj minél többet!	
_____	

2. Karikázd be azokat, amelyeknek valamelyik része emberi fogyasztásra alkalmas! Válaszd ki az egyiket, és készíts róla leírást!	

3. Gyűjts állatokat jelentő szavakat! Írj minél többet!	

4. Karikázd be azokat, amelyek az ember közelében élnek! Válaszd ki az egyiket, és készíts róla leírást!	

230. ábra. Játékvilág.
Fogalmazás munkafüzet, 99. oldal

- Meghívó írása.
- Állat leírása.
- Vers írása.
- Szógyűjtés (növényevő állatok).

5. Az első osztályosokkal közös állatkerti kirándulást szerveztek! Írj meghívót! Ügyelj, hogy minden lényeges adat benne legyen!	
_____	

6. Olvasd el a Párdus is, leopárd is című olvasmányt (olvasókönyv 186. oldal)! Gyűjts anyagot a leopárdról, majd készíts leírást!	

7. Válassz egy állatot, és írd róla négy soros verset!	
_____	

8. Gyűjts növényevő állatokat! Írj minél többet!	

231. ábra. Játékvilág.
Fogalmazás munkafüzet, 100. oldal

- Címek írása.
- Növény leírása.

9. Találd ki mindegyik témához legalább három címet!	
Téma: a macskák viselkedése. _____	
Téma: az elefánt mozgása. _____	
Téma: az egér táplálkozása. _____	
Téma: a halak teste. _____	
Téma: a katicabogár. _____	
Téma: a rózsá tüskéi. _____	
Téma: a gesztenyefa termése. _____	
Téma: a bodza. _____	
Téma: a gyümölcsfák termései. _____	
Téma: a mező virágai. _____	
10. Készíts leírást egy általad kiválasztott növényről!	

232. ábra. Játékvilág.
Fogalmazás munkafüzet, 101. oldal

Az olvasójáték minden korosztálynak hasznos segédeszköz, napi rendszeres használatát kiemelten ajánljuk a kisiskolás korú, kezdő olvasók tanításánál, első osztály második félévétől negyedik osztályig. Ebben az életkorban a gyermekek számára a konkrét, megfogható és így könnyebben értelmezhető eszközökkel való manipulálás motiváló hatású, életkori sajátosságukból adódóan ez a „természetesen” igényelt tanulási, cselekvési helyzetük. Az elvont „szó” mint fogalom nehezen értelmezhető. A „Keresd meg a párját!”, „Keresd meg az összetartozó kártyákat!” stb. típusú utasításokat azonnal értik, és ezt a hozzá kapcsolódó tevékenységben ki is fejezik. A rövid ideig tartó feladatok sokaságából felépülő tanórákba könnyen és hatékonyan beilleszthető ez a szintén pár perces feladat.

Az olvasójátékokat általában csoportos feladatként adjuk, és a tanóra vége felé számunkra időt. A csoportlétszám kettő–öt fő. Bizonyos játékfajták páros feladatként is élvezetesek; az eszközök módosításával frontálisan is játszhatók (ebben az esetben a nagyított ábrák, szavak kerüljenek a táblára). Az olvasójátékokhoz sok további feladat kapcsolható: a gyermekek leírhatják a képek nevét, mondatot alkothatnak szóban és írásban, elsorolhatják emlékezetből a képeket, szavakat, szókitalálás, körülírás, szinonimák, ellentétes jelentésű szavak keresése stb.

Az olvasójátékok az olvasástanulás folyamatát segítik, és elsősorban az alábbiakat teszi játékosabbá, és könnyebbé.

- A már megtanult betűk rögzítése.
- A megtanult betűk gyakorlása.
- A biztos betűfelismerés kiépülése.
- A betűk differenciálása.
- Szóolvasás gyakorlása.
- Szókincsbővítés.
- A fogalmi gondolkodás mélyítése.
- Szabályértelmezés.
- Szabálytartás.
- Kudarctűrés.
- Figyelemfejlesztés.
- Szerialitás fejlesztése.
- Olvasástechnika fejlesztése.
- Az olvasás megszerettetése.

13.1. Az olvasójáték-fajták szabályainak rövid leírása

Dominójáték

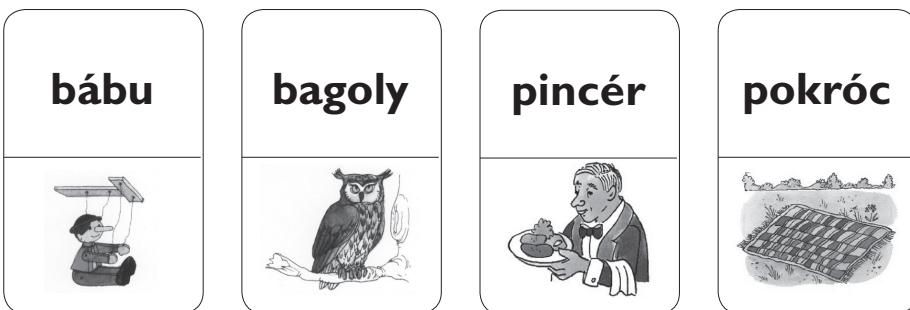
A dominólapokat összekeverjük, s az asztalra rakunk egyet felfordítva. Minden játékos kap hármat. A maradék dominólapot lefordítva letesszük. Az első játékos megnézi a nála lévő lapokat, ha tud tenni, az asztalon lévő dominólaphoz illeszti, és a lefordított lapokból húz egyet. Akkor is vesz egy dominólapot, ha nem tud tenni. A következő játékos ugyanígy tesz. (Például a bögre rajza alá a leírt bögre szó kerül.) Az győz, akinek először elfogytak a dominólapjai.

234. ábra. Dominójáték szavakkal és képekkel, b, p, s

Memórijáték

Az összekevert lapokat lefordítva az asztalra tesszük. Az első játékos felfordít két kártyát. Ha a leírt szó és a kép megegyezik, vagyis sikerült egy párt felfordítani, a játékos kiemeli ezeket, és megint ő következik. Újra felfordíthat két lapot. Ha a felfordított két lap nem tartozik össze, akkor vissza kell fordítani azokat, és a másik játékos következik. Az győz, akinek a legtöbb párt sikerült összegyűjtenie.

235. ábra. Memórijáték szavakkal és képekkel, b, p

Lottójáték

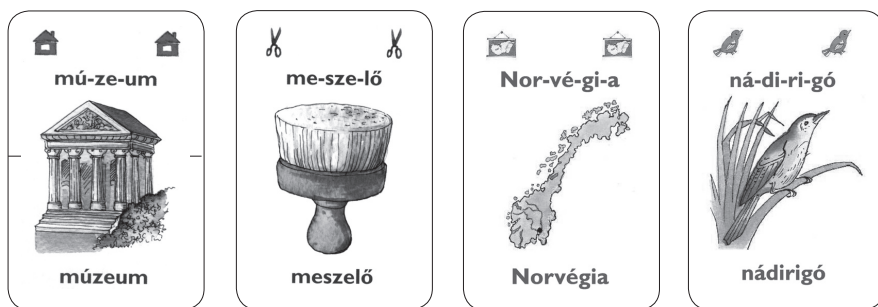
Minden játékos kap egy lottótáblát. A játékvezető egyesével felemeli a kis kártyalapokat. A játékosok elolvassák a felmutatott szót/megnézik a rajzot, és eldöntik, hogy az ő lottótáblájukon szerepel-e az adott szó/kép. Ha igen, elkérik a játékvezetőtől, és a saját táblájukra illesztik. Ha nem, csendben maradnak. Hibás megoldásnál a kis lapot újra a többi közé keverik. Az győz, akinek először telik be a táblája. (Először „húzták ki” a lottószámait.)

236. ábra. Lottójáték szavakkal és képekkel, ú-u, gy-ny

Kártyajáték szavakkal és képekkel

A kártyalapokat összekeverjük, és minden játékos kap hatot. A megmaradt kártyákat lefordítva az asztalra tesszük. Minden játékos arra törekszik, hogy az összetartozó három-három kártyalapot összegyűjtse (például három gyümölcs, három hangszer stb. legyen nála). Az első játékos, ha tudja, leteszi a nála lévő kártyákból az összetartozó hármat, majd egy kártyalapot „eldob”, egyet pedig húz az asztalon lévő lefordított kártyakupacból. Az eldobott kártyalapot mindenki látja. A következő játékos ezt is felhúzhatja. Tehát minden játékos, amikor rákerül a sor, leteheti az összetartozó három lapot, és mindenki húz, illetve eldob egy kártyát. Ha a lefordított kártyakupac elfogyott, a következő játékos már az „eldobott” kártyákból húz, amelyeket előzőleg a játévezető összekevert, és lefordítva letett az asztalra. A játék akkor ér véget, ha mindegyik összetartozó kártyát sikerült lerakni. Az a vesztes, akinek a kezében marad a feliratot tartalmazó lap („Ne bánkódj!”, „Majd máskor!” stb.). Az a győztes, akinek először elfogynak a kártyái.

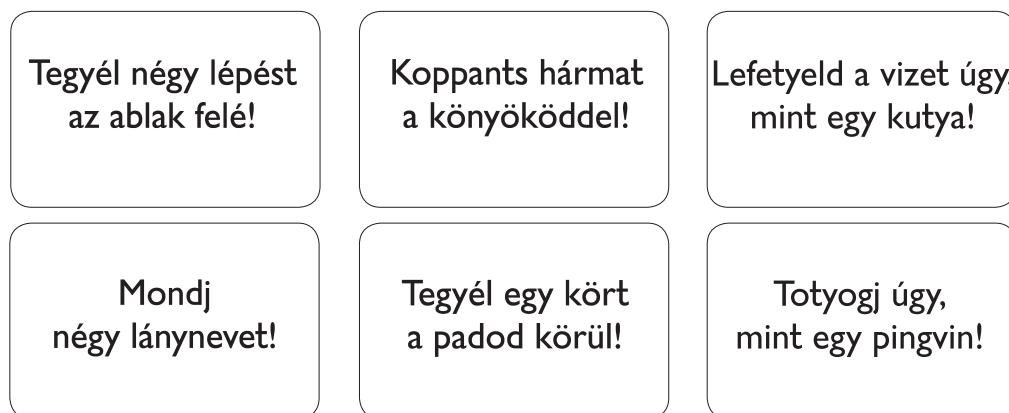

237. ábra. Kártyajáték szavakkal és képekkel, m, n

Kártyajáték mondatokkal

Minden játékos húz egy kártyalapot, s a többit lefordítva az asztalra teszik. A játékosok csendben elolvassák a saját kártyalapjukon lévő mondatot úgy, hogy a többiek ne lássák. Az első játékos végrehajtja a saját kártyalapjáról elolvasott utasítást. A többiek megfigyelik, és a látottak alapján próbálják kitalálni, mi volt a „parancs”. Ha sikerül, a második játékos következik. Ha nem sikerült kitalálni, akkor megállapodás szerint vagy

újra mutatja a cselekvést a játékos, vagy felolvassa az utasítást. Ezután a második játékos következik.

238. ábra. Kártyajáték mondatokkal, ty-gy, ny-ly

Szólánc

Minden játékos kap öt kártyalapot, s a többit lefordítva az asztalra teszik. A játékvezető a lefordított kupacból középre rakja a legfelső lapot. Ez lesz az első szó. A kezdő játékos elolvassa a szót, majd a saját kártyái között keres olyat, amelyiken a szó csak egy betűvel tér el a kezdő szótól. Ha talál ilyet, az első szó mögé teszi, majd a kupacból húz egy kártyát. Ha nem tud tenni, újat húz a kupacból. A következő játékos ugyanígy jár el. Mindig az utolsónak odarakott szót olvassa el a játékos, és ehhez keresi a szabálynak megfelelő új szót (vég, még, meg, mely, mély stb.). Az győz, akinek először fogynak el a kártyái.

239. ábra. Szólánc írott és nyomtatott betűkkel, e-é, a-á..

A készülő olvasójáték-készlet negyven játékot tartalmaz. Ez az átcsoportosítási lehetőségekkel együtt 66 olvasójáték. Minden játékban rövid szabályismertetés van, amelyet természetesen lehet változtatni.

Az olvasójátékok kapcsolhatók a Játékvár tankönyvcsalád betűismétlő, differenciáló feladataihoz.

1. A Játékház és a Játékvár tankönyvcsaládok felirat nélküli képanyaga

1.1. A Játékház olvasókönyvének képanyaga

Oldalszám	Képanyag
4. oldal	fűzet, pad, bohóc, csat, szőlő, ceruza, fa, labda, gomb, zokni, muskátli, kéz, maci, tolltartó, lány, címer
5. oldal	asztal, kifli, hal, bicikli, ló, fűrés, vitorlás, szék, gombóc, busz, perec, kalapács, ágy, gyalu, csokoládé, tehén
7. oldal	alma, ribizli, kapa, gyík, gereblye, szilva, nyúl, tulipán, eper, ibolya, ásó, egér, margaréta, körte, sündisznó, rózsa
8. oldal	A lány eszi a szőlőt. A néni szedi a káposztát. A nyúl eszi a sárgarépat. A fiú viszi az almát. A lány eszi a sárgarépat. A bácsi szedi az almát. A nyúl eszi a káposztát. A bohóc szedi a szőlőt. A néni viszi a káposztát.
9. oldal	A lány viszi a kukoricát. A néni eszi a szőlőt. A bohóc szedi a szilvát. A fiú szedi a füvet. A bácsi eszi a kukoricát. A néni szedi a kukoricát. A lány viszi a szőlőt. A fiú viszi az almát. A fiú eszi a szőlőt. A fiú viszi a szilvát. A nyúl eszi a füvet. A sündisznó viszi az almát.
10. oldal	ól, lábos, káposzta, kávé, kancsó, polc, fazék, sárgarépa, tej, paprika, ház, járóka, karalábé, víz, szekrény, iskola
11. oldal	A fiú dobja a labdát. A néni meggyújtja a gyertyát. A lány vasalja az inget. A néni hívja a cicát. A fiú becsukja a táskát. A lány eloltja a gyertyát. A fiú vasalja a zsebkendőt. A bácsi simogatja a cicát. A bohóc átugorja a gödröt.
12. oldal	A fiú várja a buszt. A néni kapálja a szőlőt. A bohóc kinyitja az ajtót. A lány fújja a buborékot. A fiú rajzolja a buszt. A bácsi kapálja a kukoricát. A néni rajzolja a lepkét. A lány kinyitja a kalitkát. A fiú átugorja a bokrot.

Oldalszám	Képanyag
13. oldal	sapka, dominó, sál, leves, palacsinta, zokni, hintaló, harapófogó, pizsama, báb, csavarhúzó, kenyér, sakk, balta, babakocsi, nadrág
15. oldal	tányér, mókus, saláta, teve, malom, sóska, templom, mosdó, tők, sárkány, tükör, maci
16. oldal	A lány teregeti a ruhát. A fiú gereblyézi a füvet. A néni beveri a szöveget. A bácsi gereblyézi a levelet. A néni nézi a tévét. A lány főzi a kávé. A fiú megköti a cipőjét. A bohóc festi a széket. A néni köti a sálát.
17. oldal	A fiú keresi a labdát. A bácsi felemeli a kisbabát. A néni leteríti az asztalt. A bácsi eltöri a botot. A lány süti a palacsintát. A fiú felemeli a cicát. A néni süti a süteményt. A bohóc keveri a főzeléket. A néni felemeli a kisbabát.
18. oldal	víziló, sárkány, véső, mosógép, vödör
19. oldal	A fiú hegeszti a csövet. A kutya eszi a csontot. A lány leveti a kabátját. A néni keresi a gombolyagot. A néni feltöri a tojást. A bácsi letöröli a táblát. A bohóc leveszi a sapkáját. A bácsi letöröli a táskát. A lány felemeli a macit. A bácsi kiönti a vizet. A fiú befesti az autót. A néni feltöröli a vizet.
20. oldal	eper, gól, nyereg, só, ribizli
21. oldal	A fiú felhúzza az órát. A lány mossa a ruhát. A néni olvassa az újságot. A fiú rázza a fát. A lány ássa a gödröt. A bohóc felhúzza a kisautót. A néni hámozza a krumplit. A bácsi parkettázza a szobát. A néni felrázza a párnát. A halász húzza a hálót. A néni felmossa a követ. A festő tapétázza a falat.
22. oldal	kefe, ló, ing, lepke, móló
23. oldal	láda, tulipán, lázmérő, mozsár, legyező
24. oldal	piros szandál, kék zokni, sárga ing, szürke szandál, kék sál, szürke zokni, szürke sál, sárga szandál, piros zokni, kék ing, sárga zokni, piros ing
26. oldal	A bácsi megméri a dinnyét. Az anyuka kifizeti a fagyit. A fiú viszi a szilvát. A lány eszi a virslit. A bohóc viszi a hátizsákot. A néni megméri a körtét. A fiú kifizeti a trombitát. A bácsi megméri a krumplit. A fiú eszi a dinnyét. A bácsi viszi a zsákot. A kutya eszi a kolbászt. A lány megméri az almát.
27. oldal	úszik, altat, hús, evez, szúr
28. oldal	zöld alma, barna dió, piros levél, sárga körte, zöld levél, piros cseresznye, barna levél, sárga alma, zöld körte, piros alma, barna körte, sárga levél

Oldalszám	Képanyag
29. oldal	A labda a hálóban van. A labda a vödörben van. A labda a hátizsákban van. A labda a táskában van. A labda a fiókban van. A labda a kapuban van. A labda a sarokban van. A labda a szekrényben van. A labda a gödörben van. A labda a talicskában van. A labda a kádban van. A labda a kutya szájában van.
30. oldal	karaj, móló, nyúl, almafa, hó
31. oldal	poroló, sajt, páva, pilóta, mikrofon
33. oldal	Az alma a kosárban van. Az alma a ládában van. Az alma a zacskóban van. Az alma az üvegben van. Az alma a szatyorban van. Az alma a táskában van. Az alma a csomagtartóban van. Az alma a kosárban van. Az alma a lány kezében van. Az alma a tányérban van. Az alma a fazékban van. Az alma a bohóc zsebében van.
34. oldal	cumi, mosdó, cipő, vetítő, citrom
36. oldal	A maci az ágon ül. A maci a széken ül. A maci a szekrényen ül. A maci az ágyon ül. A maci a padlón ül. A maci a hintalovon ül. A maci a helikopteren ül. A maci a párnán ül. A maci a biciklin ül. A maci a lépcsőn ül. A maci a szőnyegen ül. A maci a hintán ül.
37. oldal	káposzta, saláta, kő, merőkanál, könyv
39. oldal	temető, koszorú, virág, kapa, mécses
40. oldal	zár, tíz, fácán, sár, elem
41. oldal	A ceruza a tolltartóban van. A bohóc a vonatban van. A kabát a szekrényben van. A tea a kancsóban van. A virág a cserépben van. A papírsárkány a levegőben van. Az ing a bőröndben van. A kefe a pohárban van. A karfiol a ládában van. A papagáj a kalitkában van. A majom az erdőben van. A hal az akváriumban van.
43. oldal	A cica a kosárban alszik. Az olló a kosárban van. A krokodil a vízben úszik. A cipőtisztító eszközök a dobozban vannak. A mókus az odúban van. A fecske a fészekben van. Az oroszlán a ketrecben van. A víz a kádban van. A befőtt az üvegben van. A krumpli a szatyorban van. A tehén az istállóban van. A limonádé a pohárban van.
44. oldal	mák, makk, kála, pata, páva
45. oldal	festék, malom, fészek, furulya, kulacs
46. oldal	A madár az ágon énekel. A kakas dombon kukorékol. A lepke a virágon pihen. A madár a kalitkán énekel. A kakas az ól tetején kukorékol. A lepke az ágon pihen. A madár az oszlopon énekel. A kakas a kerítésen kukorékol. A lepke a fűvön pihen. A madár a bohóc ujján énekel. A kakas a létrán kukorékol. A lepke a levélen pihen.

Oldalszám	Képanyag
48. oldal	fedő, tepsi, fakanál, tál, fényképezőgép
49. oldal	A fiú a lépcsőn ül. A cica a fotelon pihen. A bohóc a repülőgépen ül. A virág az erkélyen van. A papagáj a lány vállán van. A lepke a kövön van. A cica a háztetőn van. A liszt a mérlegen van. A fiú a labdán ül. A mókus az ágon van. A tepsi a gáztűzhelyen van. A katicabogár a levélen van.
50. oldal	fúrógép, villamos, fog, villám, vasaló
51. oldal	tehén, horgász, homokozó, pohár, hegedű
54. oldal	A lapát a vödör előtt van. A lapát a nyuszi mögött van. A szandál a sátor előtt van. A lapát a homok mellett van. A lapát a vödör mögött van. A szandál a szék alatt van. A lapát a cica előtt van. A szandál a kalap alatt van. A szandál a nyuszi mellett van. A lapát a talicska alatt van. A szandál a pad mellett van. A szandál a fa mögött.
55. oldal	zokni, zár, kazal, matróz, zacskó
56. oldal	előtt, felett, alatt, mögött
57. oldal	felett, alatt, mögött
58. oldal	alatt, felett, között, előtt, mellett
59. oldal	őr, terítő, őz, szőnyeg, főz
60. oldal	ásóval, vésővel, gereblyével, gyaluval, kapával, villával
62. oldal	két piros labda, négy zöld kocka, egy sárga autó, négy barna mókus, három sűrke karika, egy barna mackó, két fekete kutya, egy kék hajó, három fehér cica, két kék mozdony, egy zöld óra, három sárga mackó
63. oldal	delfin, kard, paradicsom, daru, diakép
66. oldal	hintalóval, legóval, talicskával, ceruzával, kockával, autóval
67. oldal	könyv, ostor, bögre, céllövő, mikrofon
68. oldal	jég, bója, majom, bojt, sajt
69. oldal	babával, trombitával, labdával, babakocsival, kockával, cipővel, kutyával, vetítővel, lepkével, cicával, hajóval, kefével
71. oldal	bohóccal, majommal, papagájjal, várral, mókussal, homokkal, virággal, vitorlással, vonattal, szalaggal, karddal, íjjal
72. oldal	hó, szalvéta, kréta, béka, varrógép
73. oldal	dobbal, elefánttal, kalappal, cintányérral, álarccal, kosárral, ecsettel, csonttal, vödörrel, székkal, dróttal, tigrissel
74. oldal	sötétkék szoknya, világoslila párna, világoszöld labda, sötétsárga ing, világosbarna kabát, világossárga citrom, világoskék maci, sötétbarna asztal, sötétlila léggömb, sötétzöld szék

Oldalszám	Képanyag
75. oldal	kutyától, doktor bácsitól, fej megütésétől, buborékot, nyájat, csónakot, virágot, lépcsőre
76. oldal	nap, vonalzó, szán, lavina, karaván
77. oldal	kalapáccsal, báránnyal, bűvésszel, fűrésszel, sárkánnyal, lánnyal, szivaccsal, kulccsal, kaláccsal, busszal, csákánnyal, kaviccgal
80. oldal	mellény, limonádé, mécses, karalábé, erkély
83. oldal	szemafor, szegfű, gesztenye, szobrász, kereszt
84. oldal	gyümölcszel, szigonnyal, ronggyal, kapocccsal, süteménnyel, kulccsal, köpennyel, papuccsal, horgonnyal, kolbásszal, pajzssal, kenőccsel
86. oldal	kolbász, bűvész, sonka, szalámi, köszörűs
88. oldal	széna, zuhany, hegyező, szög, boszorkány
89. oldal	gól, guriga, szőnyeg, gong, galagonya
91. oldal	ág, patkó, papagáj, gödör, paróka
94. oldal	pohárból, zsebből, házból, pénztárcából, kosárból, ládából, kertből, járókából, zacskóból, táskából, garázsából, vízből
96. oldal	fiókból, kancsóból, földből, kalitkából, zsebből, táskából, tartóból, virágból, dobozból, tojásból, ólból, bábból
98. oldal	rettek, tarisznya, bűvár, mikrofon, rák
102. oldal	gyűrű, kürt, rügy, sütemény, tűz
104. oldal	polcra, fáról, hintáról, sánctól, asztalra, hintáról, lépcsőről, trapézra, székre, asztalra, tetőre, kabátra
106. oldal	ágra, dombra, kabátra, fáról, tolltartóra, fáról, kabátra, padra, járdára, kerítésre, cipőre, párkányra
107. oldal	baba, karalábé, bárány, hab, búzavirág
111. oldal	gyapot, nagyító, négy, agyar, kagyló
112. oldal	söprű, tüdő, üstökös, gyűrű, teknős
113. oldal	főzeléket kanállal; tésztát villával; gödröt a lábával; gyertyát gyufával; mutatót az ujjával; utat a bottal; ruhát varrógéppel; kutyát porázzal; ruhát tűvel; ekét lóval; ceruzát szájjával; ekét traktorral
115. oldal	begy, párduc, bőrönd, krokodil, labda
119. oldal	csille, pogácsa, csont, kilincs, fecskendő
123. oldal	labdát a kapuba, ruhát a fiókba, autót a garázsba, kockát a dobozba, almát a zacskóba, ruhát a szekrénybe, tejet a lábosba, babát a babakocsiba, homokot a talicskába, lovat az istállóba, égőt a csillárba, rajzot a füzetbe

Oldalszám	Képanyag
126. oldal	macit az ágyba, bábut a zsebbe, szekrényt a sarokba, csontot a földbe, kalapácsot a fiókba, levest a tálba, golyót a gödörbe, kávé a csészébe, krumplit a ládába, cérnát a tűbe, fejét a kancsóba, autót a homokvárba
137. oldal	ceruzát a tolltartóból, fogkrémet a tubusból, cipőt a hátizsákból, babát a járókából, malacokat az ólból, törlőruhát a lavórból, nyuszit a ketrecből, lovat az istállóból, tüskét a kutya lábából, vizet a vödörből, macskát a szobából, csomagot a puttonyból
139. oldal	kockákat a dobozból, nyulat a cilindrből, ruhákat a mosógépből, labdát a kapuból, pénztárcát a zsebből, homokot a vödörből, kendőt a cilindrből, vizet a lavórból, zöldséget a szatyorból, kukacot a fából, villamost a kocsiszínből, kavicsot a cipőből
140. oldal	nyolc, ormány, gesztenye, kormány, jegenye
142. oldal	A dinnye nagyobb, mint az alma, puhább, melegebb, alacsonyabb, édesebb, mélyebb, szélesebb, savanyúbb, kisebb, rövidebb, lassabb, vékonyabb
147. oldal	zsanér, parázs, pizsama, mozsár, zsebkendő
148. oldal	magasabb, világosabb, nehezebb, gyorsabb, rövidebb, hidegebb, kisebb, keményebb, vékonyabb, édesebb, kanyargósabb, sekélyebb
151. oldal	A barna nyúl gyorsabb, mint a fehér; nagyobb, édesebb, nehezebb, hosszabb, kövérebb, magasabb, keskenyebb, savanyúbb, hegyesebb, szárazabb, vékonyabb
158. oldal	magasabb, keskenyebb, hosszabb, gyorsabb, sekélyebb, kisebb, keskenyebb, édesebb, vastagabb, kisebb, szélesebb
163. oldal	osztályból a tornaterembe, szatyorból a tálba, vázából a szemetesbe, csónakból a vízbe, táskából a fiókba, ládából a zacskóba, kannából a csészébe, szekrényből a bőröndbe, vödörből a kukába, teherautóból a hajóba, betonkeverőből a talicskába, lakásból a kertbe

1.2. A Játékház tankönyvcsalád többi kötetének képanyaga

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
3. oldal	alma, este, istálló, ember, esküvő, első, iskola, ól, elbújt, alsó, altat, eltörött	–	–	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
4. oldal	lakat, lemez, Mikulás, meszelő, liba, ló, vetítő, vagon, merőkanál, majom, leves, malom	fecske, mászóka, kés, bagoly, merőkanál, pipacs, sorompó, satu	–	–
5. oldal	saláta, sisak, tó, terítő, cukor, lapát, levél, ceruza	páva, zongora, póráz, dob, vetítő, sirály, hegedű, vízesés	–	–
6. oldal	1. kacsa, liba, kerék, pipacs, cica, címer, pólya, pohár 2. kalács, kosár, sirály, síléc, kutya, pereg, sorompó, sőtartó	véső, írógép, pingvin, kasza, mosógép, kecske, tűz, móló	–	–
7. oldal	1. mákos, tojás, páva, káposzta, poroló, póráz, pálya, kávé; 2. tátika, cumi, sátor, cápa, puli, váza, város, lábos	kacsa, fű, seprű, tyúk, poroló, pulyka, nyúl, patkó	–	tányér, zuhany
8. oldal	1. talicska, kabát, lufi, lovas, víziló, virág, vívó, vonat; 2. koszorú, torony, király, kígyó, mókus, motor, patak, kefe	tigris, alma, ól, ing, ló, asztal, sőtartó, kalap, csavar, kasza, kakas	–	–
9. oldal	1. fakanál, páva, kasza, fiú, fenyő, fogas, kenyér, papucs; 2. fúró, fazék, fátýol, pedál, korona, kacsa, fonal, fedő	mérleg, sas, kenyér, hátizsák, sonka, demizson, fácán, kő	–	labda, lábos
10. oldal	–	fúró, daráló, fóka, tű, denevér, vonó, zár, málna	–	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
11. oldal	1. katica, falu, satu, cipó, vasaló; 2. hóember, homok, hajó, hátizsák, horog, hegedű, három, hegyező	mérleg, sonka, sütemény, tányér, sárkány, törpe, mentőautó, sorompó, tűz, mosógép, templom, tojás	–	–
12. oldal	–	sátor, tű, víz, maci, véső, toll, seprű, villa, mókus, villám	–	zsák, rózsza, rezsó
13. oldal	1. huzal, lemez, homok, kazal, malom, lakat, patak, kalauz; 2. dió, darázs, denevér, daráló, doboz, dugó, demizson, dominó	tó, nyereg, pók, perec, fecske, bicikli, fej, gól, gereblye, kifli, teve	–	gyalu, nyúl, gyöngy, nyíl, nyolc, nád, vár
14. oldal	1. köröm, kosár, vonal, korona, dobogó, hőmérő, kő, vödör, söpör, hóember, mogyoró, köszön	seper, ír, dobol, horgászik, sír, zongorázik, ül, úszik	–	mozsár, sisak, garázs
15. oldal	–	sín, tőr, lufi, váza, lovas, mogyoró, sün, lámpa, tök, motor, labda, malac, levél	–	–
16. oldal	–	iszik, hegedül, főz, ugrál, tol, terít, gereblyézik, alszik	–	fal, fog, fül, fóka, falu, fúró
17. oldal	–	kút, lepke, tyúk, ablak, nyúl, szem, hat, súly, este	–	véső, fésű, fedő, gyufa, hó, fog
18. oldal	–	kutya, pók, béka, elefánt, szekér, macska, egér, kakas, fecske, ugat, sző, ugrik, emel, húz, vadászik, kukorékol, repül	–	zsömle, zacskó

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
19. oldal	1. fészek, fekete, fésű, hegedű, kerítés, méter, eső, érem; 2. cékla, centi, citrom, kendő, létra, felhő, lépcső, lepke	postás, mák, párna, sisak, póráz, vágódeszka, mászóka, paradicsom, patkó, satu, lánc	–	–
20. oldal	–	kapál, ás, locsol, permetez, víz, gyalul, kalapál, ültet	–	–
21. oldal	–	–	–	mozsár, fedő, cserép
22. oldal	–	porol, ás, vág, etet, hív, rág, forog, vár, reszel, jár	–	kémény, tücsök, zsiráf, pipacs, doboz, cipő
23. oldal	1. vonó, póni, manó, néni, Móni, Tomi, málna	olvas, mos, ásít, verekszik, porszívóz, telefonál, varr, mosakszik	–	–
24. oldal	1. szalag, szúnyog, számár, sziget, szoba, szekér, szivacs, szorobán, szakács; 2. szobor, szaloncukor, szalonna, szőnyeg, szemetes, szabó, szőlő, szalámi, szita	zár, kapa, ágy, fáj, pánt, ház, sapka, gyár, csap, bab, száj, nap	–	–
25. oldal	–	–	ing	–
26. oldal	–	fészek, tányér, fogó, terítő, füst, tapéta, forgó, fakanál, torta, farkas, termosz, fecske	alma	perec, sajt, pipa, zár, eper, zászló
27. oldal	–	–	mókus	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
28. oldal	–	kalapács, óra	eper	–
29. oldal	1. tészta, szikla, disznó, zokni, zászló, szilva, László, pózna	–	híd, kecske, gólya, befőtt	kesztyű, szoknya, kártya
30. oldal	–	kard, láb, őz, híd, csőr, szív, kő, baba, szőlő, szőr, fácán	tűz	nyereg, táska, kagyló, hernyó
31. oldal	1. galamb, kalács, kiló, gitár, kávé, golyó, kasza, gida	–	ló	–
32. oldal	–	–	ujj	–
33. oldal	–	dinnye, delfin, tégla, dísz, dia, teherautó, disznó, teniszütő, tévé, deszka, tarisznya, dió, telefon, tepsi	lakat, kacska, levél, majom, talicska, tulipán, mutató	–
34. oldal	1. forgó, zerge, egres, rák, vár, körte, tőr, zár; 2. paprika, vidra, kerék, metró, hárfa, korsó, porzó, varsa	–	zár	homokvár, fű, cica, cumi, hal, banán, liba, légy
35. oldal	1. virág, méter, radír, cukor, szamár, gitár, zongora, sátor	–	héj	gólya, pólya, folyó
36. oldal	1. párna, sarló, pálca, tárcsa, kifli, hordó, hurka; 2. lámpa, törpe, tálca, torta, váltó, körző, felhő	–	dió	–
37. oldal	–	–	óra	–
38. oldal	–	–	–	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
39. oldal	1. fűrész, tű, fésű, hegedű, fű, tűz, fűzfa, szűr– 2. tündér, szüret, kosztüm, fésűl, repül, fül, fülke	mér, nyereg, fél, felel, szék, nevet, néz, perec, fék, szem, nyer, teve	sí	tücsök, csiga, maci, lepke
40. oldal	–	ház, szél, kávé, sál, gép, hét, mák, pék, rák, kép, száj, lék	–	–
41. oldal	1. bűvár, banán, bokor, toboz, kábel, kabát, tubus; 2. szobor, bohóc, beteg, veréb, lábos, gombóc, tábla	naptár, mozgólépcső, néni, növény, mutató, négy, műtő, nád, makk, nadrág, nap, magnó	–	–
42. oldal	–	–	óz	–
43. oldal	1. béka, búra, pohár, liba, boríték, perec, puli, lámpa; 2. buborék, káposzta, borjú, papagáj, sorompó	szoknya, szita, zongora, szög, zuhany, szakáll, kalász, zebra, szőlő, zokni, szívószál, zár	cica	–
44. oldal	–	gólya, kád, gomba, katona, géz, gombóc, kártya, gomb, kéve, korcsolya, gól, kasza	érem	–
45. oldal	1. egy, kagyló, hagyma, fagyi, ágy, mogyoró, hegy; 2. Gyurka, Györgyi, gyurma, gyeplő, gyűrű, legyező, győztes	–	–	kút, száj, zsák, bot, vár, szív, hét, tőr, csat, tyúk, kéz, kés, rács, nap, hús, méz, táj, köd, zár, szem, sas, kád, gyík, pék, nyúl

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
46. oldal	1. kötőtű, tükör, gyűszű, szűrő, fürdőkád; 2. törülköző, kőműves, fűtő, mütő, köszörűs, repülő, söprű	–	néni	–
47. oldal	–	–	vadász	–
48. oldal	1. gyufa, hajó, vadász, juhász, kígyó, gyalu, madár	–	vaj, tej, járóka	zab, egér, csont, mag, kukorica, fű
49. oldal	1. bunda, medve, mosdó, labda, zebra, doboz, fodrász	út, sün, tűz, lyuk, fül, gyújt, fut, fű, kút, tű, hús, ül	–	csákó, fésű, répa, béka, szita, satu, fenyő, teve, falu, kacsa, cica, fogó, bácsi, szoba, dézsa, pólya, cumi, rugó, kígyó, fúró, baba, gyűrű, szőlő, kapa, kutya
50. oldal	–	–	ló, tó, hó, út, nap, hal, híd, haj	–
51. oldal	–	deszka, bányász, dominó, bukfenc, zongora, baba, dugó, dió, bűvár, daru, barlang, duda	szita, szűnyeg, szőnyeg	repülő, baba, autó, virág, fa, ház, nyúl
52. oldal	–	gyöngy, gomb, gyeplő, juhász, gyűszű, gallér, gyökér, gomba, járóka, gyógyszer, galamb, gyurma	szív, sín, satu, szőlő	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
53. oldal	–	–	száj, ház, tál	fóka, vívó, golyó, csiga, néni, daru, bábu, rózsza, szűrő, csacsi gyufa, páva, róka, csomó, cápa, nyúl, liba, pata, szabó, csoki, kapu, cipő, csésze, láda, batyu
54. oldal	1. csillag, bogrács, forgács, hörcsög, csillár, jégcsap, vízcsap; 2. csapat, csavar, kalács, cserép, csokor, kovács, pipacs	–	cápa, háló, páva	–
55. oldal	–	–	gól, gőz, szög	–
56. oldal	1. cipő, bölcső, pince, nárcisz, csőr, kocka, csepp; 2. kilincs, kilenc, fácán, fecskendő, cipzár, csatorna	csibe, csokor, cukor, ceruza, cipő, csúszda, citrom, cinke, csille, csákó, citera	–	–
57. oldal	1. kaktusz, kolbász, szandál, cirkusz, gyógyszertár, cérna, bábszínház; 2. virgács, hegy, bogrács, tücsök, tölcsér, jégcsap, rügy	–	tőr, zár, mér, sír	szőlő, csirke, szalámi, kutya, kifli, ajtó

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
58. oldal	–	–	vág, rúg, súg, ver	fa, só, fű, cső, tó, kő, ló, öv, egy, őz, ágy, öt, ág, áll
59. oldal	–	–	tű, tűz, sün	–
61. oldal	–	–	bot, láb, bab	hold, gomb, kard, comb, könyv, pont, gyöngy, csont, polc, sajt, folt, nyolc, konty, rojt, füst
62. oldal	–	–	baba, papa, bója	zokni, sapka, ruha, kabát
64. oldal	1. konyha, szoknya, hernyó, kunyhó, menyasszony, nyomda, harisnya, nyárfa; 2. mellény, puttony, szekrény, páfrány, horgony, mozdony	–	eb, liba, véső,	bohóc, kosár, szalag, bogár, kalász, város, toboz, perec, tutaj, póráz, levél, vonat, kerék, tehén, sisak, tojás, cukor, banán, kalap, kabát, reték, kanál, mókus, fogas, pohár
65. oldal	–	–	ágy, egy, gyár	–
66. oldal	1. fenyő, kandalló, sárkány, bölény, bunda, turbán, tarisznya, szén; 2. tanya, kendő, redőny, szívárvány, fon, kardigán	–	légy, négy, hegy	dió, sál, hal, gyufa, sütemény

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
67. oldal	–	–	–	vasaló, repülő, dominó, ceruza, mutató, kupola, szalámi, járóka, hegedű, saláta, nagyító, terítő, koszorú, tapéta, fenyőfa, víziló, pizsama, korona, katona, daráló
68. oldal	–	–	láda, dob, seb	–
69. oldal	1. zsineg, zsák, zsiráf, garázs, darázs, pizsama, rózsa; 2. vizsla, zsömle, torzsa, rózse, rezsó, zsoké, zsúri	–	–	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
70. oldal	–	–	csat, csap, rács	kerék, doboz, csokor, lakat, fotel, lapát, csomag, kakas, csónak, malom, fazék, majom, fészek, tojás, kalács, motor, fűrész, torony, papucs, füzet, tükör, fácán, vadász, zsiráf, lábos
72. oldal	–	–	cica, csacsi, cumi, csiga, csomó, cápa, bohóc, cserép	–
73. oldal	1. kutya, batyu, szatyor, fátyol, fütyül, sarkantyú, konty; 2. bástya, kesz- tyű, kártya, ponty, pöttyös, fogantyú, hattyú	–	–	kosárban, dobozban, szatyorban, lábosban, üvegben, tányérban, táskában

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
74. oldal	–	–	pék, kád, mák, kacsa, róka, kapa, kapu, béka, kígyó	torta, szilva, hordó, lepke, törpe, körző, medve, fejsze, forgó, tepsi, morzsa, zokni, bögre, pózna, kancsó, szikla, zebra, lámpa, kukta, csörgő, bukta, kendő, lépcső, tálca, kecske
75. oldal	–	–	–	fecske, gomba, szoknya, zsömle, csempe, barka, deszka, csengő, kártya, kucsma, labda, hernyó, kesztyű, szöcske, hagyma, csutka, bölcső, gyertya, tégla, konyha, hinta, mentő, sonka, hangya, mankó

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
76. oldal	–	–	torta, gomba, tábla	virágot, babát, beteget, levest, lovon, széken, ágon, padon, ágyon, párnán, létrán, szőnyegen
77. oldal	–	–	hangya, tábla, kagyló, lámpa, zokni, hagyma, cérna, lepke, csengő	boríték, telefon, denevér, kerítés, tulipán, papagáj, vezeték, fakanál, demizson, pulóver, pelikán, sütemény, xilofon, buzogány, kalapács
78. oldal	1. bélyeg, kehely, király, bagoly, bivaly, tűzhely, pólyás; 2. sirály, pikkely, persely, műhely, osztály, harkály, folyó	–	alma, ajtó, vaj, virág, kés, vonat	vödörben, kádban, pohárban, tálban, bögrében, tóban, kancsóban, medencében

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
79. oldal	1. oroszlán, elefánt, víziló, bölény, csimpánz, rák; 2. foka, zebra, jegesmedve, krokodil, farkas, tigris, teve	–	sapka, ruha, ing, cipő, kabát	ketrec, postás, tündér, mérleg, kolbász, nadrág, méhkas, festék, citrom, termosz, sárkány, kormány, virgács, szekrény, matróz, bogrács, tölcsér, tigris, fodrász, delfin
80. oldal	–	–	ház, csap, légy, tál, csőr, pók, dísz, rák, pad, szög, sүн, tűz, híd, síp, négy, hal, szék, kád, sín, gól, busz, kas, kör, láb	–
88. oldal	1. villamos, mellény, gallér, roller, villám, holló; 2. forrás, kamilla, kandalló, gyűrű, olló, töltőtoll, villa	–	–	–

Oldalszám	Feladatlapok I.	Feladatlapok II.	Írásfüzet I.	Írásfüzet II.
91. oldal	1. gyümölcs, bőrrönd, mikrofon, barlang, meccs, narancs, macska; 2. hintó, szalonna, gesztenye, tányér, szivárvány, boszorkány	–	–	–
95. oldal	1. agancs, etető, ibolya, itató, üveg, uborka; 2. ernyő, ajtó, eszkimó, erkély, orgona, asztal, orvos	–	–	–

1.3. A Játékvár tankönyvcsalád felirat nélküli képanyaga

Oldalszám	Játékvár	Munkatankönyv	Feladatlapok
3. oldal	–	–	6. foci, falu, boka, móló, páva, búza, moha, kupa, lapu, kefe
4. oldal	–	–	7. fövény, repül, korom, pereg, seper, terít, keres, felel, homok, rokon 8. pata, lapu, kopó, répa, kefe, lóca, kóró, pápa, kapa, pala
5. oldal	–	bab, búza, busz, bor, mák, rom, baba, mozi, suba, maci, bot, méz	9. keret, lábos, rágós, fázik, káros, fizet, fácán, Károly, király, sirály 10. kabát, bárány, határ, tábor, bátor, bogár, köpeny, nyaláb, sátor, parány
6. oldal	csörgőt, repülőt, virslit, kutyát, ruhát, kendőt, kaput, túró rudit, málnát, teát, autót, biciklit	–	–

Oldalszám	Játékvár	Munkatankönyv	Feladatlapok
16. oldal	–	banán, telefon, gyár, táska, sárgarépa, gyalu, ház, merőkanál, lámpa, gyűrű	36. csákó, csiga, csikó, csomó, csóka, csuka, kacsa, csiba, csere, csoda 37. csapat, Lukács, sóder, sirály, sovány, sátor, csokor, simít, cserép, locsol
17. oldal	–	–	38. cseléd, család, cselez, cukor, cirok, címer, kacag, pacal, kupac, csupor 39. csapda, morzsa, rozsdá, vizsla, csengő, csipke, csorda, zsenge, csángó, zsurló
18. oldal	–	–	40. gólya, golyó, folyó, pulya, pólya, pálya, gulya, mulya, hülye, gálya
22. oldal	Eseménykép	–	–
24. oldal	–	lék, telefon, szekér, kakas, nap, katona, tél, farkas, vonalzó, tulipán, kancsó, zokni	–
29. oldal	–	–	66. fazék, féreg, fahéj, forog, farag, ficam, falaz, főhős, fizet, fakad
30. oldal	–	–	67. seprű, persze, pengő, pince, zerge, zsenge, mentő, kendő, belső, gyenge 68. porta, párta, polka, korpa, kapzsi, puska, pajta, posta, pergő, penge
31. oldal	–	maci, ásó, kifli, fogó, szekér, gumi, égő, kefe, búza, ló, ruha, eke	69. postás, sáfrány, sárkány, Kálmán, párkány, kolbász, kárpit, korlát, gyömbér, színház 70. párta, porta, barka, bántó, kártya, bárka, lámpa, sárga, sapka, birka
34. oldal	péké, tanító nénié, postásé, cukrászé, orvosé, ácsé, paraszté, szabóé	–	–

Oldalszám	Játékvár	Munkatankönyv	Feladatlapok
37. oldal	cumi, alma, zsebkendő, csavarhúzó, kabát, búza, könyv, tej, levél, edény, ló	–	–
38. oldal	–	disznó, dominó, kecske, méterrúd, vödör, híd, ösvény, eladó, földő, kád	–
49. oldal	–	szandál, mazsola, kesztyű, zsák, kalász, koszorú, zsiráf, színpad	–
50. oldal	–	–	–
51. oldal	ágy előtt, szekrény mögött, szőnyeg alatt, asztal fölött, zoknik között, könyv alatt, fenyők között, polc fölött, ház előtt	víz, szalag, sál, zsiráf, kéz, asztal, kosár, zsinór, méz, zsák, szövet	–
56. oldal	–	asztal, kutya, telefon, notesz, kislány, macska, szék, szandál, ház, fa, polc, virág, fiú, lány, tányér, kanál, pad, bicikli	–
57. oldal	Eseménykép	–	–
59. oldal	–	kanállal, késsel, szalaggal, vonattal, tollal, vízzel, képpel, cukorral	–
61. oldal	Eseménykép	–	–
74. oldal	–	kutya, hóember, sín, mütő, olló, tyúk, fúró, úr, hajó, csiga, kés, búza, kesztyű, alma, hattyú, malom, pók, kulcs, batyu, róka, óra, gőz	–

Oldalszám	Játékvár	Munkatankönyv	Feladatlapok
77. oldal	–	bőrönd, bölcső, tők, lépcső, pengő, öv, szőnyeg, körző, seprő, öt, könyv Budapest, ördög, cipő, képkeret, betörő, szőlő, kenőcs, főveny, bögre, zsák, kő, őz	–
80. oldal	–	csecsemő, csónak, kocsi, babakocsi, paca, karácsonyfa, csákó, kacsa, égő, lopó, cserépkályha, csap csiga, csokoládé, ecset, óra, kacs, csillag, bogrács, brácsa, korona, csúcs, bocs	–
82. oldal	Eseménykép	–	–

2. A magyar beszédhangok

- a** Magánhangzó, mély. Tág ajakkerekítéssel kiejtett, veláris. A szánk közepesen nagyra nyitott. Nyelvünk hegye alig érinti az alsó fogsort.
- á** Magánhangzó, mély. Legtágabb ajakréssel kiejtett, veláris. A szánkat hatalmasra nyitjuk. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz.
- b** Mássalhangzó, zöngés. Két ajakkal képzett, felpattanó zárhang. Morog a torkunk. A szánk széleit összeszorítjuk, majd hirtelen ellazítjuk.
- c** Mássalhangzó, zöngétlen. A fogmedernél képzett zár-rés hang. Nem morog a torkunk. A szánk mosolygós. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz. Nyelvünk közepe a szájpادلásunknak nyomódik, elzárja a levegő útját, majd egy kis résen kiengedi.
- cs** Mássalhangzó, zöngétlen. A fogmeder mögött képzett zár-réshang. Nem morog a torkunk. A szánk csücsörít. Nyelvünk hegye felemelkedik. Elöl a szájpادلásunknak nyomódik, elzárja a levegő útját, majd kis résen kiengedi.

d	Mássalhangzó, zöngés. Az első fogaknál, fogmedernél képzett felpattanó zárhang. Morog a torkunk. A szánk nyitva van. Nyelvünk hegye felemelkedik a felső fogsorunk mögé, a szájpadrásunknak nyomódik. Zárja a levegő útját, majd hirtelen kiengedi.
e	Magánhangzó, magas. Tágabb ajakréssel kiejtett, palatális. A szánk se nem széles, se nem nagy. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz.
é	Magánhangzó, magas. Szűkebb ajakréssel kiejtett, palatális. A szánk mosolygós. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz.
f	Mássalhangzó, zöngétlen. A felső fogsorral és az alsó ajakkal képzett réshang. Nem morog a torkunk. Felső fogsorunk hozzáér a szánk alsó széléhez. A levegő a felső fogsorunk mellett és fogaink között fújjuk ki.
g	Mássalhangzó, zöngés. A szájpadrás hátsó részén képzett, felpattanó zárhang. Morog a torkunk, a szánk nyitva van. Nyelvünk hegye hátrahúzódik, nyelvünk közepe felpúposodik, hátul a szájpadrásunknak nyomódik. Zárja a levegő útját, majd hirtelen kiengedi.
gy	Mássalhangzó, zöngés. A szájpadrás első részén képzett felpattanó zárhang. Morog a torkunk, a szánk nyitva. Nyelvünk hegye az alsó fogsorunk mögött van. Nyelvünk közepe felemelkedik, nekinyomódik a szájpadrásunknak. Zárja a levegő útját, majd hirtelen kiengedi.
h	Mássalhangzó, zöngétlen. Gégeréshang. A hangszalagok között 10°-os rés van. Nem morog a torkunk. A szánk nyitva van. Semmi nem csinál semmit. A levegőt akadály nélkül fújjuk ki.
i, í	Magánhangzó, magas. Legsűkebb ajakréssel kiejtett, palatális. A szánk széles, mosolygós. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz.
j, ly	Mássalhangzó, zöngés. A szájpadrás első részén képzett nyelvközépi réshang. Morog a torkunk. A szánk nyitva van. Nyelvünk hegye az alsó fogsorunk mögött van. Nyelvünk közepe felemelkedik, majdnem hozzáér a szájpadrásunkhoz, csak kis rést hagy a levegőnek.
k	Mássalhangzó, zöngétlen. A szájpadrás hátsó részén képzett, felpattanó zárhang. Nem morog a torkunk, a szánk nyitva. Nyelvünk hegye hátrahúzódik, nyelvünk közepe felpúposodik, hátul a szájpadrásunknak nyomódik. Zárja a levegő útját, majd hirtelen kiengedi.
l	Mássalhangzó, zöngés. A fogmedernél képzett oldalréshang. Morog a torkunk. A szánk nyitva van. Nyelvünk hegye felemelkedik a felső fogsorunk mögé, a szájpadrásunknak nyomódik. A levegő a nyelvünk mellett jön ki.
m	Mássalhangzó, zöngés. Két ajakkal képzett, orrhangú zárhang. Morog a torkunk. A szánk két szélét összeszorítjuk. A levegő az orrunkon keresztül jön ki. Morog az orrunk is.

n	Mássalhangzó, zöngés. A fogmedernél képzett, orrhangú zárhang. Morog a torkunk. A szánk nyitva van. Nyelvünk hegye felemelkedik a felső fogsorunk mögé, s a szájpadrólásunknak nyomódik. A levegő az orrunkon keresztül jön ki. Morog az orrunk is.
ny	Mássalhangzó, zöngés. A szájpadrólás első részén képzett orrhangú zárhang. Morog a torkunk, a szánk nyitva van. Nyelvünk hegye az alsó fogsorunk mögött van. Nyelvünk közepe felemelkedik, nekinyomódik a szájpadrólásunknak. Zárja a levegő útját. A levegő az orrunkon jön ki. Morog az orrunk is.
o, ó	Magánhangzó, mély. Szűkebb ajakkerekítéssel kiejtett, veláris. A szánk kicsi, kerek. Nyelvünk hegye nem ér hozzá az alsó fogsorunkhoz.
ö, ő	Magánhangzó, magas. Szűkebb ajakkerekítéssel kiejtett, palatális. A szánk kicsi, kerek. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz.
p	Mássalhangzó, zöngétlen. Két ajakkal képzett, felpattanó zárhang. Nem morog a torkunk, A szánk két szélét összeszorítjuk, majd hirtelen ellazítjuk.
r	Mássalhangzó, zöngés. Az első fogmedernél képzett pergőhang. Morog a torkunk. A szánk nyitva van. Nyelvünk hegye felemelkedik a felső fogsorunk mögé, és ott pereg.
s	Mássalhangzó, zöngétlen. A fogmeder mögött képzett nyelvközépi réshang. Nem morog a torkunk. A szánk csücsörít. Nyelvünk hegye felemelkedik, s egy kicsit hátrahúzódik.
sz	Mássalhangzó, zöngétlen. A fogmedernél képzett nyelvközépi réshang. Nem morog a torkunk. A szánk mosolygós. A két fogsorunk majdnem teljesen összeér. Nyelvünk hegye az alsó fogsorunk mögött van. Nyelvünk közepe csak egy kis rést enged a levegőnek.
t	Mássalhangzó, zöngétlen, az első fogaknál, fogmedernél képzett felpattanó zárhang. Nem morog a torkunk. A szánk nyitva van. Nyelvünk hegye felemelkedik a felső fogsorunk mögé, nekinyomódik a szájpadrólásunknak. Zárja a levegő útját, majd hirtelen kiengedi.
ty	Mássalhangzó, zöngétlen. A szájpadrólás első részén képzett felpattanó zárhang. Nem morog a torkunk, a szánk nyitva van. Nyelvünk hegye az alsó fogsorunk mögött van. Nyelvünk közepe felemelkedik, nekinyomódik a szájpadrólásunknak. Zárja a levegő útját, majd hirtelen kiengedi.
u, ú	Magánhangzó, mély. Legsűkebb ajakkerekítéssel kiejtett, veláris. A szánk nagyon kicsi, kerek. Az állunkat kicsit előretoljuk. Nyelvünk hegye nem ér az alsó fogsorunkhoz.
ü, ú	Magánhangzó, magas. Legsűkebb ajakkerekítéssel kiejtett, palatális. A szánk nagyon kicsi, kerek. Az állunkat kicsit előretoljuk. Nyelvünk hegye hozzáér az alsó fogsorunkhoz.

v

Mássalhangzó, zöngés. A felső fogsorral és az alsó ajakkal képzett réshang. Morog a torkunk. Felső fogsorunk hozzáér a szánk alsó széléhez. A levegőt a felső fogsorunk mellett és a fogaink között fújjuk ki.

z

Mássalhangzó, zöngés. A fogmedernél képzett nyelvközépi réshang. Morog a torkunk. A szánk mosolygós. A két fogsorunk majdnem teljesen összeér. Nyelvünk hegye az alsó fogsorunk mögött van. Nyelvünk közepe csak egy kis rést enged a levegőnek.

zs

Mássalhangzó, zöngés. A fogmeder mögött képzett nyelvközépi réshang. Morog a torkunk. A szánk csücsörít. Nyelvünk hegye felemelkedik, és kicsit hátrahúzódik.

3. Mesék

3.1. Zöld Péter

I. rész

Volt egyszer, hetedhét országon túl, még azon is túl, ahol a kurta farkú malac túr, volt egy nagy tanya. Abban a tanyában éldegélt egy család, a szülők meg a fiúk. Amikor az asszony meghalt, az ember újból megnősült. De az új asszony nem állhatta a fiút. Adig-addig, hogy a fiú, Zöld Péter világgá ment.

MIÉRT MENT EL OTTHONRÓL ZÖLD PÉTER?

Ment, mendegélt, egyszer csak hallja, hogy valaki kiabál:

– Zöld Péter, Zöld Péter, gyere ide!

Hát egy halacska kinn maradt a tengerből a szárazon, és már egészen elveszett.

– Végy fel, Zöld Péter, vessél a tengerbe, s jótettedért jót várj.

A legényke nagyon szívesen megtette.

KIN SEGÍTETT ZÖLD PÉTER?

Ment, mendegélt. Hát egyszer megint hallja, hogy valaki kiabál:

– Zöld Péter, Zöld Péter, gyere ide!

Egy kismadár hívta Zöld Pétert. Elszakadt a többi madártól, könnyögött neki:

– Zöld Péter, tégy fel az ágra, hogy reppenjek tovább a többi madárral!

Zöld Péter feltette az ágra, s azt mondta neki a kis madár:

– Köszönöm, jótettedért jót várj.

MI TÖRTÉNT A KISMADÁRRAL?

Akkor megint ment tovább. Ment, mendegélt, s újból hall valami kiabálást:

– Zöld Péter, Zöld Péter, gyere ide!

Akkor egy rózsabokor hívta. Már egészen kiszáradt. Megkérte szépen, hogy locsolja meg, meg is locsolta.

– Na, Zöld Péter, jótettedért jót várj.

HOGYAN SEGÍTETT ZÖLD PÉTER A RÓZSABOKORNAK?

Hát akkor Zöld Péter elindult, ment megint, betért egy városba. Megtudta, hogy a királyleány olyan fiúhoz megy, aki úgy elbújik előle, hogy ő meg nem látja soha. Zöld Péter elhatározta, hogy szerencsét próbál.

KIHEZ AKAR FELESÉGÜL MENNI A KIRÁLYLÁNY?

II. rész

Bement Zöld Péter, megvacsorázott, és megparancsolták neki, hogy három reggel bújjon el úgy, hogy a királynő meg ne lássa, mert ha nem, fejét veszik. De ha nem látja meg, akkor az övé a királynő és a fele királyság.

Az első reggel törte a fejét kétségbeesetten Péter, hova is bújjon ő el!

Hát elébe jött a hal, kitátotta a száját a hal, és azt mondta Zöld Péternek:

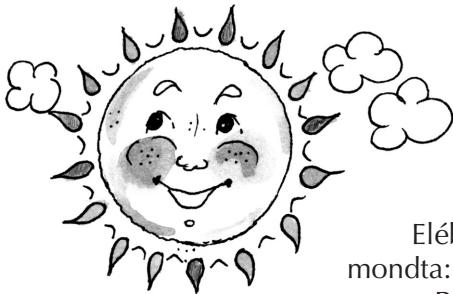
– Bújj be ide, Zöld Péter!

Zöld Péter bebújt, és a halacska lebújt a tengernek a fenekére, még ott is beásódott a homokba. A királynő kiállott a folyosóra, megtörölte a szemét, és azt mondta:

– Gyere elő, Zöld Péter, a halnak a szájából, a tengernek a fenekéről, a homokból!

HOVA BÚJT ZÖLD PÉTER?

Hát Zöld Péter előjött, kijött a partra, nagy búsan kiszállt a hal hasából, és elment a királyi palotába.

Másnap reggel megint csak elindult nagy bánatosan, s azt mondta:

– Hova bújjak én, hova bújjak én?

Elébe állott a kis madár, kiterítette a szárnyát, s azt mondta:

– Bújj a szárnyam alá!

Felreppent a Nap mögé.

És a királynő kijött a folyosóra, megtörölte, a szemét és már meg is látta.

– Gyere elő, Zöld Péter a Napnak háta mögül, a madárnak szárnya alól!

KI BÚJTATTA EL ZÖLD PÉTERT?

Leszállott a madár, és a szárnya alól előengedte Zöld Pétert. Megint hazament Zöld Péter bánatosan, s másnap reggel megint elindult.

– Két reggel valahogy elbújtam, de most már nem bírok elbújni. Jaj, jaj, jaj, mi lesz velem?!

Elébe jött a rózsabokor.

– Ne búsulj egyet se, majd én jól elduglak – mondta Péternek. Elmentek a királyi palota elé, éppen a folyosó elé, ahova ki szokott jönni a királynő, oda letelepedett a rózsabokor, s azt mondta Zöld Péternek:

– Bújj a közepembe! – és úgy kinyílt, hogy fényesebb volt a napnál.

HOVA BÚJTATTA ZÖLD PÉTERT A RÓZSABOKOR?

Kijön a királyleány reggel, törüli a szemét, és vigyázkodik tengereken, országokon, egekben, de bizony sehhol sem látja Zöld Pétert.

– Hát, édesapám, úgy elbújt a Zöld Péter, hogy sehhol sem látom.

– Töröld meg a szemedet, te leány – azt mondja a király – Keresd csak figyelmesen!

Megint csak néz a királyleány, törüli a szemét, vigyázkodik, de hiába. Egyszer csak megunta nézni, nem látta sehhol, kezdte kiabálni:

– Gyere elő, Zöld Péter, gyere elő, akárhol vagy, nem látlak sehhol.

S akkor végre kijött a rózsabokorból Zöld Péter, és mindjárt megtartották a lakodalmat. A fele királyságot is megkapták, és három napig tartott a lakodalom. Én is ott voltam, jót mulattam, egy nagy csontot kaptam.

(Moldvai székely népmese)

(Forrás: Icinke-picinke. Kovács A. gyűjtése. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 2004)

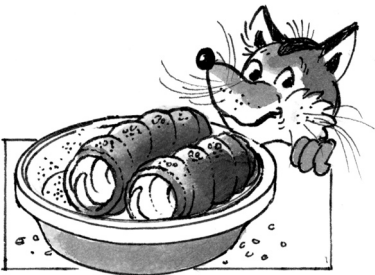
3.2. A róka meg a farkas a lakodalomban

Egyszer lakodalom volt a faluban. A róka megérezte a szagot, s gondolta, jó volna belopózni oda. Rábeszélte a farkast, hogy menjenek el ők is a lakodalomba.

– Menjünk – azt mondta a farkas –, de attól félek, hogy megbánjuk.

– Ne félj semmit, csak gyere velem!

HOVA AKART MENNI A RÓKA?

fánk, minden. Gondolja a róka: „Ide jó lesz behúzódni!”

Hívta a farkast is. Akkor veszi észre a róka, hogy van egy jó fazék töltött káposzta is. Gondolja magában: „Ezt lesz jó megkóstolni legelőbb!”

Nekiestek a káposztának, s ették. Aztán ették a kalácsot, a kürtőst, a fánkot.

Bementek az udvarba. A vendégek mind a szobában ültek. Azt mondta a róka:

– Te csak húzódj meg itt, farkas koma, én előbb bemegyek a kamrába!

Megnyitja a kamraajtót, hát látja, hogy nincs ott senki, s ott a sok bor meg a sok pálinka, a sok sütemény. Volt ott sok kürtőskalács,

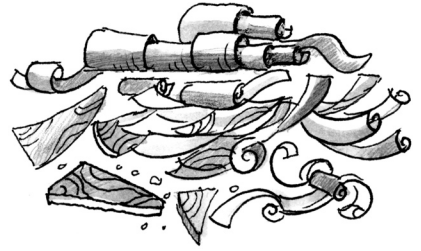

MIT KÓSTOLTAK MEG LEGELŐSZÖR?

Azt mondja a farkas:

– Hallod-e róka koma, jó lenne valamit inni is!

Csapra ütöttek egy nagy hordót, s nekifogtak az ivásnak. Mikor már sokat ittak, berúgtak, és neki-kezdtek dudorászni. Egyik jobban ordított, mint a másik. A rókának mégis volt annyi esze, ha be is volt rúgva, hogy a küszöb alatt vájjon egy lyukat, hogy ott ki tudjon bújni, ha veszedelembre jut.

MIT CSINÁLT A RÓKA?

Benn a vendégek a levest megették. Megy a szakácsné, hogy tálalja a káposztát. Szinte meghalt ijedtében, mikor benyit a kamrába. Szalad be a vendégekhez, hogy milyen nagy baj van. Azok nem akartak neki hinni, de mégis egypáran kimentek. Mire kimentek, a róka már kibújt a lyukon, s elfutott, de a farkas nehezen tudott csak szabadulni.

HOGYAN MENEKÜLT MEG A RÓKA?

A róka szaladt, szaladt, éppen a faluvégre, lefeküdt egy csomó pozdorjára, s elaludt. Egyszer arra ébred, hogy nagyon lökdösi valami. Felnyitja a szemét nagy álmosan, nézi, hogy ki az. Hát a farkas volt. De alig tudott menni, olyan fáradt és rémült volt.

Könyörög a farkas a rókának, hogy vegye fel a hátára.

– Hogy vegyelek fel, mikor én hogy jártam! A csontom, ládd, kívül lóg a bőrömön – azzal rámutatott a pozdorjára –, vegyél inkább te fel, s vigyél.

A bolond farkasnak csak annyi esze volt, hogy felvette.

HOGYAN CSAPTA BE A RÓKA A FARKAST?

Elindult, s vitte a hátán. A róka csak vigyorgott magában. Elkezdte mondogatni:

– Fáradt visz pihentet! Fáradt visz pihentet!

Azt mondja a farkas:

– Mit pusmogsz te, róka koma?

– Jaj, kedves komám, azt mondom, hogy pihent visz fáradtat, pihent visz fáradtat.

– Na, jól van, azt hittem, hogy egyebet beszélsz.

A róka megint csak elkezdte:

– Fáradt visz pihentet! Fáradt visz pihentet!

A farkas most már megértette, mit mond a róka, de már akkor jó messzire elvitte. Meghagadott, ledobta a hátáról. A róka meg nekiiramodott s hazaszaladt. Ha a róka el nem szaladt volna, az én mesém is tovább tartott volna.

(Szűcs Kati meséje nyomán)

(Forrás: Icinke-picinke. Kovács A. gyűjtése.

Móra Ferenc Könyvkiadó,
Budapest, 2004)

Felhasznált irodalom

- A magyar nyelv értelmező szótára* (szerkesztette: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete) Akadémiai Kiadó Budapest, 1980
- Bettelheim, B.: *A mese bővölete*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1985
- Bruner, J.: *Az oktatás kultúrája*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2004
- Bruner, J.: *Az oktatás folyamata*. Tankönyvkiadó 1968
- Bruner, J.: *Valóságos elmék, lehetséges világok*. Új Mandátum Kiadó 2005
- Csépe Valéria: *Az olvasó agy*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006
- Csépe Valéria: *Miért csak az ember olvas?* Előadás, Mindentudás Egyeteme, 2007. április 23.
- Ellis, A., W.: *Olvasás, írás és diszlexia*. Tas-11 Kft., Budapest, 2004
- Habermas, J.: *Rendszer és életvilág*. Felkai Gábor–Némedi Dénes–Somlai Péter (szerk.): Szociológiai irányzatok a XX. században, Budapest, Új Mandátum 2000. 498–568. oldal. Haarmann, Herald: Multilingualismus (2). Elemente einer Sprachökologie. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1980
- Horváth György: *Pedagógiai pszichológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 2004.
- Justné Kéri Hedvig: *Az olvasástanulás pszichológiai alapjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967
- Kéki Béla: *Az írás története*. Vince Kiadó Kft., Budapest, 2000
- Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat*. Szociolingvisztikai alapfogalmak 166–167. oldal; Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 2002
- Ligeti Róbert: *Az írástanulás pszichológiája*. Tankönyvkiadó Budapest, 1986
- Meixner Ildikó: *A dyslexia prevenció és reedukáció módszere*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest, 1993
- Meixner Ildikó: *Az olvasás fogalma. A sikeres olvasástanulás feltétele*. Szemelvények a dyslexia köréből szerkesztő: V. Kovács Emőke, Tankönyvkiadó 1977
- Meixner Ildikó: *Dyslexiás gyermekek kezelésében használható szemléltető eszközök és játékok*. Szemelvények a dyslexia köréből szerkesztő: V. Kovács Emőke, Tankönyvkiadó 1977

- Meixner Ildikó: *Beszédhiba és nyelvi fejlődés kapcsolata az általános iskolában*. Budapesti Nevelő 168–174. Budapest, 1971
- Meixner Ildikó–dr. Weiss Mária: *Tanulási zavarok – dyslexia*. USB Kiskönyvtár, Budapest, 1996. 38. o.
- Mérei Ferencné: *Beszédfejlődés*. Kovács Emőke (szerk.): Logopédiai jegyzet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 14–34. o.
- Molnár József: *A magyar beszédhangok atlasza*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973
- Ranschburg Pál: *Felfogásbeli tévedéseink törvényszerűsége*. Magyar Filozófiai Társaság Közl., 1902. 2–3. 46–62. o.
- Dr. Szádóczky Erika: Szorongásoldás a háziorvosi gyakorlatban. *Hippokrates*, VI/1. sz.
- Szilágyiné Szemkeő Judit: *Életvilágok találkozása és ütközése az óvodákban és iskolákban*. Fejlesztő Pedagógia, 18. évfolyam, 2007/6. 51–53. oldal.
- Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008; szerkesztette: Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia; Ecostat, Budapest, 2008

analízis-szintézis: gondolkodási művelet, elemzés-összekapcsolás, részekre bontás-összeállítás

analógia: hasonlóságon alapuló megegyezés két dolog között. A hasonlóságot megalapító gondolkodási művelet. Szabály felismerése, és annak ismételt alkalmazása a megegyező dolgokon

asszociáció: társítás, kapcsolat létrehozása. Az idegi összeköttetés kialakulásának folyamata, melynek során az egy időben előforduló hatások kölcsönösen felidéznek egymást. Az asszociációs kapcsolat a tanulás eredménye

debilizáló hatás: a szorongásnak a teljesítményt rontó hatása. Gyakori megnyilvánulási formái: ingerült viselkedés, átmeneti felejtés, hibaszám növekedés, bizonytalanság, merev mimika, feszült izmok, lassuló beszédtempó, összefüggéstelen beszéd, beszédképtelenség, dadogás stb.

differenciálás: különbségtevés: olyan fejlesztés, nevelés, tanítás az oktatásban, amely tekintettel van a tanulók egyéni sajátosságaira

életvilág: az egyéni, társadalmi, gyakorlati tapasztalatok összessége, az a „világ”, mely körülvesz minket, és amely magától értetődően adódik számunkra

heterogén: különböző, másnemű, másfajta, egymástól eltérő

homogén: egynemű, azonos elemekből álló

intelligencia: az egyén összegzett, globális képessége arra, hogy célszerűen cselekedjék, racionálisan gondolkodjon, és környezetében hatékonyan működjön

izoláció: elszigeteltség, elkülönülés, különállás

képesség: lehetőség az egyén rátermettsége arra, hogy bizonyos gyakorlás után bizonyos készségeket vagy jártasságokat sajátítson el

készség: automatizált részcselekvés

kommunikáció: információcsere, tájékoztatás közös jelrendszer használatával

kompetencia: hozzáértés, a helyzetek hatékony kezelésére irányuló késztetés

kooperáció: együttműködés

mentális lexikon: az agy olyan kapacitása, az elme olyan „tára”, mely lehetővé teszi, hogy előhívjuk, megtanuljuk és megértsük a nyelv szavait

propriocepció: a különböző testrészek testhez viszonyított helyzetének értékelése

reedukáció: átképzés, átnevelés

rigid: merev

ritmusérzék: az a zenei képesség, amely a zene (a beszéd) idői viszonyai között teszi lehetővé a tájékozódást, a helyes azonosítást és reprodukálást

szerialitás: sorrendiség

szisztematizálás: rendszerezés

szocializáció: az egyénben zajló folyamat, akkor történik amikor az egyén tagjává válik egy közösségnek

szorongás: a tehetetlenség tudatával összekötött félelemérzés

tematikus: valamilyen tárgykör szerint rendezett